

***ДОТРИМАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАВ
В УКРАЇНІ***

ХАРКІВ
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
2007

ББК 66.79
Д70

Видання здійснене в межах проекту
Міжнародного фонду «Відродження»

Художник-оформлювач
Б.Є.Захаров

Дотримання економічних, соціальних та культурних прав
Д70 в Україні / Худож.-оформлювач Б.Є.Захаров. — Харків: Права
людини, 2007. — 352 с.

ISBN 978-966-8919-36-7.

У цьому виданні висвітлений механізм міжнародного контролю ООН за здійсненням Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права. Друкується текст Пакту, інформація про функції і поточну працю Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав, П'ята періодична доповідь уряду України про заходи, спрямовані на виконання положень Пакту, питання, які поставили експерти Комітету щодо цієї доповіді, відповіді українського уряду, паралельний звіт українських правозахисних організацій про виконання Пакту, заключні зауваження Комітету, які представляють прийняте Комітетом рішення про стан справ з виконання Пакту в Україні. Розгляд П'ятої періодичної доповіді на сесії Комітету відбувся в листопаді 2007 року.

ББК 66.79

ISBN 978-966-8919-36-7

© Є.Ю.Захаров, упорядкування, 2007

© Б.Є.Захаров, художнє оформлення, 2007

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ Й КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Держави, які беруть участь у цьому пакті, беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних націй, визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру,

- **визнаючи**, що ці права впливають з властивої людській особі гідності,

- **визначаючи**, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, вільної від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними та політичними правами,

- **беручи до уваги**, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини,

- **беручи до уваги**, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті,
погоджуються про такі статті:

ЧАСТИНА I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. на підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди

для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, ґрунтованого на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоверхніми і підпорядкованими територіями, повинні, відповідно до положень статуту Організації Об'єднаних Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

ЧАСТИНА II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

3. Країни, що розвиваються, можуть з належним урахуванням прав людини і свого народного господарства визначати, в якій мірі вони гарантуватимуть визнані в цьому Пакті економічні права особам, котрі не є їх громадянами.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 4

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно до користування тими правами, що їх та чи інша держава за-

безпечує відповідно до цього Пакту, дана держава може встановлювати тільки такі обмеження цих прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою означених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається у цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій небудь країні на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються у меншому обсязі.

ЧАСТИНА III

Стаття 6

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту з метою повного здійснення цього права, включають програми професійно-технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні і економічні свободи людини.

Стаття 7

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

а) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:

І) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні

гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;

II) задовільне існування для їх самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;

b) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;

c) однакову для всіх можливість просування в роботі на більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;

d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку, так само, як і винагороду за святкові дні.

Стаття 8

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити:

a) право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки і вступати до них на свій вибір при єдиній умові додержання правил відповідної організації. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

b) право професійних спілок утворювати національні федерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них;

c) право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

d) право на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

2. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цими правами для осіб, що входять до складу збройних сил, поліції або адміністрації держави.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту права на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосовувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 9

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування.

Стаття 10

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

1. Сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про енсамостійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.

2. Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка або відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню.

3. Особливих заходів охорони і доопомоги має вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Дітей і підлітків має бути захищено від економічної і соціальної експлуатації. Застосування їх праці в галузі, шкідливій для їх моральності і здоров'я чи небезпечній для життя або такій, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинне бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячею працею забороняється і карається законом.

Стаття 11

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживуть належних заходів до забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнаючи основне право кожної людини на свободу від голоду, повинні вживати необхідних заходів індивідуально і в порядку міжнародного співробітництва, які б включали проведення конкретних програм, для того щоб:

а) поліпшити методи виробництва, зберігання і розподілу продуктів харчування шляхом широкого використання технічних і наукових знань, поширення знань про принципи харчування і вдосконалення або реформи аграрних систем так, щоб досягти найбільш ефективного освоєння і використання природних ресурсів, і

б) забезпечити справедливий розподіл світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахування проблем країн як імпортуючих, так і експортуючих харчові продукти.

Стаття 12

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для:

а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини;

б) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

с) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;

д) створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.

Стаття 13

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту. Вони погоджуються, що освіта повинна спрямовуватись на повний розвиток людської особи та усвідомлення її гідності і повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод. Вони, далі, погоджуються в тому, що освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що для повного здійснення цього права:

а) початкова освіта повинна бути обов'язковою і безплатною для всіх;

б) середня освіта в її різних формах, включаючи професійно-технічну середню освіту, повинна бути відкрита і зроблена доступною для всіх шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

с) вища освіта повинна бути зроблена однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

д) елементарна освіта повинна заохочуватися або інтенсифікуватися по можливості для тих, хто не проходив чи не закінчив повного курсу своєї початкової освіти;

е) має активно проводитися розвиток мережі шкіл усіх ступенів, повинна бути встановлена задовільна система стипендій і повинні постійно поліпшуватися матеріальні умови викладацького персоналу.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опекунів обирати для своїх дітей не тільки запровадженні державними властями школи, а й інші школи, що відповідають тому мінімуму вимог для освіти, який може бути встановлено чи затверджено державою, і забезпечувати релігійне та моральне виховання своїх дітей відповідно до своїх власних переконань.

4. Ніяка частина цієї статті не повинна тлумачитись у розумінні припинення свободи окремих осіб та установ створювати навчальні заклади і керувати ними при незмінній умові додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, і вимоги, щоб освіта, яку дають у цих закладах, відповідала тому мінімуму вимог, що його може бути встановлено державою.

Стаття 14

Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті і яка на час свого вступу до числа учасників не змогла встановити на території своєї метрополії або на інших територіях, що перебувають під її юрисдикцією, обов'язкової безплатної початкової освіти, зобов'язується протягом двох років виробити і прийняти докладний план заходів для поступового втілення у життя протягом розумної кількості років, яка повинна бути зазначена в цьому плані, принципу обов'язкової безплатної загальної освіти.

Стаття 15

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на:

- а) участь у культурному житті;
- б) користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування;
- в) користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором яких вона є.

2. Заходи, яких повинні вживати держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для охорони, розвитку і поширення досягнень науки та культури.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, що їй дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній галузях.

ЧАСТИНА IV

Стаття 16

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати відповідно до цієї частини даного Пакту доповіді про вживані ними заходи і про прогрес на шляху до досягнення додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

2.

а) Всі доповіді подаються Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх примірники на розгляд в Економічну і соціальну раду відповідно до положень цього Пакту.

б) Генеральний секретар Організації Ою'єднаних Націй також пересилає спеціалізованим установам примірники доповідей або будь-які відповідні частини доповідей держав-учасниць цього Пакту, які також є членами цих спеціалізованих установ, оскільки такі доповіді або частини цих доповідей стосуються якихось питань, що входять до рамок обов'язків вищезазначених установ відповідно до їх конституційних актів.

Стаття 17

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, подають свої відповіді по етапах відповідно до програми, що повинна бути встановлена Економічною і соціальною радою протягом одного року після набрання чинності цим Пактом по консультації з державами-учасниками і заінтересованими спеціалізованими установами.

2. У доповідях можуть зазначатися фактори та утруднення, що впливають на ступінь виконання обов'язків за цим Пактом.

3. Коли відповідні відомості були раніше передані Організації Об'єднаних Націй або якійсь спеціалізованій установі якою-небудь державою-учасницею цього Пакту, то немає потреби відтворювати ці відомості, і буде достатнім точне посилання на відомості, передані таким чином.

Стаття 18

На виконання своїх обов'язків за Статутом ООН у галузі прав людини та основних свобод Економічна і соціальна рада може вступати в угоди з спеціалізованими установами про надання ними їх доповідей про прогрес на шляху до досягнення додержання постанов цього Пакту, що належать до сфери їх діяльності. Ці відповіді можуть включати подробиці прийнятих їх компетентними органами рішень і рекомендацій про таке здійснення.

Стаття 19

Економічна і соціальна рада може передавати в Комісію по правах людини для розгляду і дачі загальних рекомендацій або, у відповідних випадках, для відома доповіді, що стосуються прав людини і подаються державами відповідно до статей 16 та 17, і доповіді, що стосуються прав людини і подаються спеціалізованими установами відповідно до статті 18.

Стаття 20

Заінтересовані держави-учасниці цього Пакту і спеціалізовані установи можуть подавати Економічній і соціальній раді зауваження щодо будь-якої загальної рекомендації згідно з статтею 19 чи щодо посилання на таку загальну рекомендацію в будь-якій доповіді Комісії по правах людини або в будь-якому документі, що на нього там дається посилання.

Стаття 21

Економічна і соціальна рада може подавати час від часу Генеральній Асамблеї доповіді з рекомендаціями загального характеру і з коротким викладом відомостей, одержуваних від держав-учасниць цього Пакту і від спеціалізованих установ, про вжиті заходи і досягнуті результати в галузі забезпечення загального додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

Стаття 22

Економічна і соціальна рада може звертати увагу інших органів Організації Об'єднаних Націй, її допоміжних органів і спеціалізованих установ, які займаються поданням технічної допомоги, на будь-які питання, що виникають у зв'язку з доповідями, згаданими в цій частині даного Пакту, які можуть бути корисні цим органом при внесенні кожним з них у межах своєї компетенції рішень щодо доцільності міжнародних заходів, що могли б сприяти ефективному поступовому втіленню у життя цього Пакту.

Стаття 23

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, погоджуються, що до числа міжнародних заходів, які сприяють здійсненню прав, визнаних у цьому Пакті, належить застосування таких засобів, як укладення конвенцій, прийняття рекомендацій, подання технічної допомоги та проведення регіональних нарад і технічних нарад з метою консультацій, а також дослідження, організовані спільно з заінтересованими урядами.

Стаття 24

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як приниження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо питань, яких стосується цей Пакт.

Стаття 25

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як приниження невід'ємного права всіх народів повністю і вільно володіти і користуватися своїми природними багатствами та ресурсами.

ЧАСТИНА V

Стаття 26

1. Цей Пакт відкрито для підписання будь-якою державою-членом Організації Об'єднаних Націй або членом будь-якої з її спеціалізованих установ, будь-якою державою-учасницею Статуту Міжнародного Суду та будь-якою іншою державою, запрошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй до участі в цьому Пакті.

2. Цей Пакт підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти депонуються у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

3. Цей Пакт відкрито до приєднання будь-якої держави, зазначеної в пункті 1 цієї статті.

4. Приєднання здійснюється депонуванням документа про приєднання у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, які підписали цей Пакт або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 27

1. Цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Пакт або приєднується до нього після депонування тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 28

Постанови цього Пакту поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 29

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. генеральний секретар пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам учасникам цього Пакту з прохан-

ням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по них голосування. Якщо принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй скликає конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, що були присутні і брали участь у голосуванні на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття їх більшістю в дві третини держав-учасниць цього Пакту відповідного до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими постанови цього Пакту і всі попередні поправки, ними прийняті.

Стаття 30

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 26, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, про які йдеться в пункті 1 тієї ж статті, про таке:

- а) підписання ратифікації і приєднання згідно з статтею 26;
- б) дату набрання чинності цим Пактом згідно з статтею 27 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 29.

Стаття 31

1. Цей Пакт, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає засвідчені копії цього Пакту всім державам, зазначеним у статті 26.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином уповноважені відповідними урядами, підписали цей Пакт, відкритий для підписання в Нью-Йорку, дев'ятого грудня тисяча дев'ятсот шістдесят шостого року.

КОМІТЕТ З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ¹

Усі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні і взаємозв'язані. Міжнародне співтовариство повинне відноситися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою. Хоча значення національної і регіональної специфіки і різних історичних, культурних і релігійних особливостей необхідно мати на увазі, держави, незалежно від їх політичних, економічних і культурних систем, зобов'язані заохочувати і захищати усі права людини й основні свободи.

Віденська декларація і Програма дій² (частина I, пункт 5)

1. УВЕДЕННЯ

Міжнародне законодавство в галузі прав людини спрямоване на захист усього комплексу прав людини, що забезпечує людям повнокрровне, вільне, безпечне, спокійне і здорове життя. Здійснення права на гідне життя може бути забезпечено лише в тому випадку, коли кожній людині будуть надані належні і рівні можливості задоволення всіх первинних життєвих потреб у праці, харчуванні, житлі, охороні здоров'я, освіті і культурі. Базуючись саме на цьому основному принципі глобальної системи прав людини, міжнародне законодавство в галузі прав людини визначає перелік прав індивідів і груп у громадянській, культурній, економічній, політичній і соціальній сферах.

В основі основ діяльності Організації Об'єднаних Націй в області розвитку і захисту прав людини й основних свобод і наглядку за їхнім дотриманням лежить Міжнародний білль про права людини. Білль

¹ Цей розділ друкується з брошури «Виклад фактів у галузі прав людини» № 16.

² Ухвалені Всесвітньою Конференцією з прав людини, Відень, 25 червня 1993 року (A/CONF. 157/24 (Ч.I), глава III).

включає три документи: Загальну декларацію прав людини (1948 рік), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 рік) і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 рік) і два додаткових протоколи до нього³.

Цими договорами, що закріплюють універсальні норми в області прав людини, керувалася Організація Об'єднаних Націй при прийнятті більш 50 додаткових конвенцій, декларацій і зводів міжнародних мінімальних норм і інших загальновизнаних принципів в області прав людини. Такі додаткові стандарти сприяли подальшій доробці міжнародних юридичних норм із самого широкого кола питань, включаючи права жінок, захист від расової дискримінації, захист трудящих-мігрантів, права дітей і багато інших тем.

Обидва Пакти є міжнародними правовими договорами. Таким чином, у тих випадках, коли держави, що є чи не є членами Організації Об'єднаних Націй, ратифікують Пакт і стають його «державами-учасниками», вони добровільно приймають на себе ряд юридичних зобов'язань із захисту прав, що містяться у відповідному тексті прав і норм.

Ратифікуючи який-небудь з Пактів, держава приймає на себе почесне зобов'язання виконувати обговорені в ньому обов'язки і сумлінно забезпечувати відповідність своїх національних законів своїм міжнародним зобов'язанням. Таким чином, ратифікація договорів в області прав людини припускає підзвітність держави перед міжнародним співтовариством, перед іншими державами, що ратифікували ті ж тексти, і перед своїми громадянами й іншими особами, що проживають на його території.

У цьому «Викладі фактів» розглядаються багато ключових питань, що стосуються Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, а також діяльності Комітету з економічних, соціальних і культурних прав, який відповідно до покладених на нього міжнародним співтовариством повноважень спостерігає за дотриманням державами-учасниками положень Пакту. Представлений «Виклад фактів» являє собою загальний огляд положень Пакту і діяльності Комітету, покликаний сприяти прискоренню процесу здійснення економічних, соціальних і культурних прав кожної людини в будь-якій точці земної кулі.

³ Тексти див. у зб. «Права людини: Збірник міжнародних договорів», т. I (дві частини), «Універсальні договори» (Видання Організації Об'єднаних Націй, у продажу під № R.94.XIV.1).

2. НЕПОДІЛЬНІСТЬ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ УСІХ ПРАВ ЛЮДИНИ

У міжнародному законодавстві в області прав людини (так само як і в області його застосування на національному рівні) громадянські і політичні права в багатьох відносинах є об'єктом підвищеної уваги з погляду юридичної кодифікації і судового тлумачення й у набагато більшій мірі впровадилися в суспільну свідомість у порівнянні з економічними, соціальними і культурними правами. У цьому зв'язку в деяких випадках висуваються неправомірні припущення, що лише громадянські і політичні права (право на справедливий судовий розгляд, право на рівне поводження, право на життя, право голосувати, право не піддаватися дискримінації і т. д.) можуть бути об'єктами порушень, розмірів відшкодування в судовому порядку і розгляду в рамках міжнародних правових механізмів. Економічні, соціальні і культурні права найчастіше розглядаються фактично в якості «другорядних прав», що не підлягають обов'язковому виконанню і розгляду в судовому порядку і можуть бути здійснені лише «поступово» з часом.

Проте прихильники такої точки зору упускають з виду один з постулатів глобальної системи прав людини, сформульований ще в 1948 році при прийнятті Загальної декларації прав людини. Відповідно до цього постулату принцип неподільності і взаємозалежності громадянських і політичних прав і економічних, соціальних і культурних прав лежить в основі основ міжнародного законодавства в області прав людини, що згодом неодноразово підтверджувалося, причому востаннє на Всесвітній конференції з прав людини⁴, що відбулася в 1993 році.

Економічні, соціальні і культурні права повною мірою визнаються міжнародним співтовариством і міжнародним законодавством

⁴ Одна з ключових заяв, підтверджуючих рівний характер цих двох категорій прав, міститься в резолюції 32/130 Генеральної Асамблеї від 16 грудня 1966 року, пункт 1 якої наголошує:

а) всі права людини та основні свободи неподільні і взаємозалежні; необхідно невідкладно розглянути питання про здійснення, розповсюдження і захист як громадянських і політичних, так і екологічних, соціальних і культурних прав і приділити їм рівну увагу;

б) «повне здійснення громадянських і політичних прав неможливе без здійснення економічних, соціальних і культурних прав; досягнення неухильного прогресу у справі здійснення прав людини залежить від здорової і ефективної національної та міжнародної політики в області економічного і соціального розвитку», як це визнається у Тегеранській декларації 1968 року.

в області прав людини. Хоча цим правам приділяється менш пильна увага в порівнянні з громадянськими і політичними правами, на даний час вони є предметом самого серйозного аналізу за всю їхню попередню історію. Сутність досліджуваного питання полягає при цьому не в тім, щоб зараховувати чи не зараховувати ці права до категорії основних прав людини, а в тім, щоб визначити їхній зміст і юридичний характер зобов'язань, що накладаються на державу, задля їх здійснення.

Економічні, соціальні і культурні права покликані забезпечити захист людей як повноцінних особистостей на основі концепції, що гарантує людині можливість одночасного користування правами, свободами і благами соціальної справедливості. У світі, де, за даними Програми Організації Об'єднаних Націй в області розвитку (ПРООН), «п'ята частина населення країн, що розвиваються, лягає спати з почуттям голоду, четверта частина не має можливості задовольнити навіть таку першочергову потребу, як потреба в очищеній питній воді, а третя частина живе на грані виживання в умовах такої жахаючої убогості, що неможливо описати словами⁵», необхідність приділення підвищеної уваги зусиллям і зобов'язанням, спрямованим на повне здійснення економічних, соціальних і культурних прав, не вимагає доказів.

Хоча з моменту створення Організації Об'єднаних Націй було чимало зроблено для полегшення стану населення планети, дотепер понад 1 млрд. людей живе в умовах крайньої убогості, вони не мають житла, страждають від голоду і недоїдання, безробіття, неграмотності і хронічних захворювань. Більш 1,5 млрд. людей позбавлені можливості пити очищену питну воду і користатися системами водопостачання і каналізації; близько 500 млн. дітей не можуть одержати навіть початкову освіту, а більше 1 млрд. дорослих не вміють читати і писати. Гігантські масштаби соціальної маргіналізації, що спостерігається незважаючи на продовження глобального економічного росту і розвитку, спричиняють виникнення серйозних проблем не тільки в зв'язку з процесом розвитку, але й основними правами людини.

У порівнянні з будь-якими іншими глобальними нормативними актами в області прав людини Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права є найбільш важливою міжнародно-правовою базою захисту цих основних прав людини.

⁵ UNDP, Human Development Report 1994 (Oxford University Press, 1994), p. 2.

3. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (див. додаток I) був прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації і приєднання резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї 16 грудня 1966 року після майже двадцятилітніх дебатів у ході його розробки. Через десять років він нарешті знайшов статус закону і набрав сили 3 січня 1976 року.

Пакт містить деякі найважливіші міжнародні правові норми, що встановлюють економічні, соціальні і культурні права, включаючи право на працю в справедливих і сприятливих умовах, право на соціальний захист, право на достатній життєвий рівень і на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я, право на освіту і на користування результатами свободи в області культури і науково-прогресу.

За станом на 12 квітня 1996 року Пакт ратифікували 133 держави (див. додаток II), прийнявши на себе, таким чином, добровільне зобов'язання здійснювати норми, що містяться в ньому, і принципи.

За дотриманням державами-учасниками своїх зобов'язань за Пактом і рівнем здійснення відповідних прав і обов'язків спостерігає Комітет з економічних, соціальних і культурних прав.

У своїй діяльності Комітет спирається на безліч інформаційних джерел, включаючи доповіді, що представляються державами-учасниками, і зведення, що надходять зі спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй – Міжнародної організації праці, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй, – а також з Управління Верховного комісара Об'єднаних Націй у справах біженців, Центра Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів (Хабітат) і інших установ. Крім того, йому представляють інформацію неурядові й общинні організації, що діють на території держав, що ратифікували Пакт, міжнародні правозахисні організації й інші неурядові організації, а також інші договірні органи Організації Об'єднаних Націй; крім того, Комітет користується загальнодоступними літературними джерелами.

**4. БАЗОВІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ЕКОНОМІЧНІ,
СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА**

САМОВИЗНАЧЕННЯ

Стаття 1

1. Усі народи мають право на самовизначення. У силу цього права вони вільно устанавлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Усі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без збитку для яких-небудь зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, заснованого на принципі взаємної вигоди, і з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений приналежних йому засобів існування.

3. Усі держави, що беруть участь у цьому Пакті, у тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоверхніми і підопічними територіями, повинні відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних Націй заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Формулювання статті 1 Пакту в точності збігається з формулюванням статті 1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Принципи самовизначення, що викладаються в загальній для обох Пактів статті 1, мають особливо важливе значення, оскільки здійснення цього права є основною попередньою умовою ефективної поваги і дотримання прав людини індивідів і займає центральне місце в справі забезпечення і зміцнення заходів для захисту прав людини.

З моменту створення Організації Об'єднаних Націй у 1945 році міжнародне співтовариство приділяло першочергову увагу праву на самовизначення, що займає центральне місце в міжнародній правовій системі, зокрема під час обговорення таких тем, як незалежність, невтручання і демократія. Дане право, що має як зовнішню, так і внутрішню спрямованість, в останні роки викликає певні суперечки, оскільки крім колишніх колоній і окупованих країн на нього усе в більшій мірі претендують деякі групи усередині тих чи інших держав.

У контексті закріплених у Пакті прав право народів вільно забезпечувати свій економічний, соціальний і культурний розвиток включає свободу здійснювати економічну, соціальну і культурну діяльність.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВ-УЧАСНИКІВ

Стаття 2

1. Кожна держава, що бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку й у порядку міжнародної допомоги і співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, прийняти в максимальних межах наявних ресурсів міри до того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вживання законодавчих заходів.

2. Держави, що беруть участь у цьому Пакті зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті, будуть здійснюватися без будь-якої дискримінації, як-то у відношенні раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, чи народження, іншої обставини.

3. Країни, що розвиваються, можуть з належним обліком прав людини і свого народного господарства визначати, якою мірою вони будуть гарантувати визнані в цьому Пакті економічні права особам, що не є їхніми громадянами.

Стаття 2 відноситься до числа найбільш важливих статей Пакту, оскільки в ній викладається характер юридичних зобов'язань, що впливають з Пакту, держав-учасників і визначаються принципи просування шляхом здійснення базових прав, що містяться в статтях 6-15.

Будь-який аналіз зобов'язань в області економічних, соціальних і культурних прав не може обійтися без розгляду зобов'язань з надання користувачам відповідного права (чи відповідних прав) конкретних гарантій їхнього здійснення. Найчастіше ці зобов'язання розподіляють за «рівнями», що передбачають обов'язки: а) поважати, б) захищати, с) заохочувати і d) здійснювати всі закріплені в Пакті права. Кожне з цих юридичних зобов'язань може приймати більш конкретні форми зобов'язань «поводження» (наприклад, форму дії чи бездіяльності) і зобов'язань «результату» (що передбачає, наприклад, досягнення визначеної мети).

«зобов'язується... прийняти... міри... усіма належними способами, включаючи, зокрема, уживання законодавчих заходів»

Це положення, закріплене в пункті 1 статті 2, зобов'язує всі держави-учасники **негайно** приступити до здійснення мір, що забезпечують повне здійснення кожній людині всіх закріплених у Пакті прав. У багатьох випадках для реального здійснення економічних, соціальних і культурних прав потрібно прийняття відповідного законодавства, однак прийняття одних лише законів не можна розцінити як достатні міри на національному рівні. Для того, щоб гарантувати ці права кожній людині, уряди повинні вжити заходів в адміністративній, судовій, політичній, економічній, соціальній і освітній областях і зробити відповідні кроки у безлічі інших напрямків.

Відповідно до пункту 1 статті 2 держави-учасники зв'язані юридичним зобов'язанням здійснювати в деяких випадках законодавчі ініціативи, особливо тоді, коли діючі закони явно не відповідають зобов'язанням, що випливають з Пакту. Так, наприклад, така ситуація виникає в тих випадках, коли той чи інший закон відповідної країни носить явно дискримінаційний характер чи однозначно спричиняє обмеження якого-небудь із закріплених у Пакті прав чи, коли законодавство допускає можливість порушення прав, зокрема, у рамках зобов'язань держав, не починати яких-небудь дій. Закони, що дозволяють урядам видворяти людей з їхніх помешкань, виселяти їх без належного дотримання процесуальних норм, підлягають перегляду з метою приведення національної правової бази у відповідність до Пакту.

«щоб забезпечити поступово повне здійснення...»

Принцип, що згадується в пакті, «поступового характеру зобов'язань» найчастіше неправомірно трактується в тому сенсі, що закріплені в Пакті права підлягають здійсненню лише по досягненню державою визначеного рівня економічного розвитку. Насправді зміст даного положення полягає зовсім не в цьому, а в тому, що, відповідно до вищезгаданого зобов'язання, усі держави-учасники незалежно від ступеня їхнього національного багатства зобов'язані вживати невідкладних заходів, спрямованих на якнайшвидше просування шляхом, метою якого є здійснення економічних, соціальних і культурних прав. Таким чином, дане положення ні в якому разі не слід тлумачити як дозвіл державам відкладати на невизначений час уживання заходів, що забезпечують здійснення закріплених у Пакті прав.

Хоча деякі права в силу самої їхньої природи, можливо, і варто було б здійснювати виходячи скоріше з принципу «поступового ха-

рактеру зобов'язань», багато з тих зобов'язань, що викладаються в Пакті, однозначно вимагають їхньої негайної реалізації. У першу чергу це стосується принципів недискримінації і зобов'язання держав-учасників утримуватися від будь-яких дій, що порушують економічні, соціальні і культурні права чи анулюють засоби правового чи іншого захисту в зв'язку з цими правами.

Вважаючи, що між таким зобов'язанням і ростом наявних ресурсів немає ніякої залежності, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав визнає необхідним максимально ефективно використовувати наявні ресурси для цілей здійснення закріплених у Пакті прав.

«у максимальних межах наявних ресурсів»

Поряд із принципами «поступового здійснення» приведені вище формулювання також використовується як привід для неприйняття заходів для здійснення прав. Разом з тим у Лимбуркських принципах здійснення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права⁶ відзначається, що дана вимога зобов'язує держави-учасників забезпечувати мінімум прожиткових прав незалежно від рівня економічного розвитку відповідної країни.

Вислів «наявні ресурси» охоплює як внутрішні ресурси, так і будь-які засоби міжнародної економічної чи технічної допомоги чи сприяння, що знаходяться в розпорядженні держави-учасника. При використанні наявних ресурсів варто приділяти належну увагу здійсненню визнаних у Пакті прав з урахуванням необхідності задоволення прожиткових потреб кожної людини і надання йому основного набору послуг.

«без будь-якої дискримінації»

Пункт 2 статті 2 зобов'язує держави-учасників забезпечувати сузовий нагляд і надання інших засобів правового захисту у випадках дискримінації. Здається важливим відзначити, що перелік ознак дискримінації, що наводяться в цьому пункті, не є вичерпним, у зв'язку з чим необхідно припиняти деякі інші види неправомірної дискримі-

⁶ Схвалені групою експертів на нараді з проблем міжнародного права, яка відбулась у Маастріхті (Нідерланди) 2-6 червня 1986 року. Див.. Human Rights Quarterly, vol. 9, No. 2 (May 1987), p. 122. Текст відтворений в документі Організації Об'єднаних Націй E/CN.4/1987/17, додаток.

нації, що негативно впливають на здійснення проголошених у Пакті прав (наприклад, за ознакою сексуальної орієнтації).

Згідно з Лімбургськими принципами дискримінацією не вважаються спеціальні заходи, прийняті з єдиною метою гарантувати належний розвиток визначених груп чи окремих осіб, що потребують захисту, для того, щоб забезпечити їм можливість рівного користування економічними, соціальними і культурними правами за умови, що такі заходи не спричиняють створення ізольованих систем прав для різних груп суспільства і що їхнє застосування буде припинено по досягненні встановленої мети. Дане правило застосовується, наприклад, у процесі реалізації програм по боротьбі з наслідками дискримінації.

Це положення не тільки зобов'язує уряди утримуватися від дискримінаційних форм поведінки і вносити зміни в закони і процедури, що допускають дискримінацію, а й накладає на держави-учасники зобов'язання забороняти приватним особам і установам (третім сторонам) практикувати дискримінацію в будь-якій сфері громадського життя.

РІВНІ ДЛЯ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК ПРАВА

Стаття 3

Держави, що беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Жінки нерідко нашкоджуються на значні і несумірні перешкоди при здійсненні прав людини, включаючи економічні, соціальні і культурні права. Стаття 3 гарантує чоловікам і жінкам абсолютно однакову юридичну можливість користування закріпленими в Пакті правами і при необхідності прийняття державами-учасниками спеціальних заходів для забезпечення цього рівноправного статусу.

Пакт забезпечує основу, що сприяє здійсненню заходів поступового і негайного характеру, що дозволяють жінкам на рівній з чоловіками основі користатися тими правами, яких їх нерідко позбавляють. Так, наприклад, закріплені в пункті 1 статті 11 Пакту норми про житлові права повинні застосовуватися в однаковій мірі як до чоловіків, так і до жінок, звідки випливає, що жінкам повинні надаватися рівні права щодо спадкування житла, однак у багатьох країнах

ця вимога поки не дотримується. Таким чином, положення статті 3 і пункту 2 статті 2 забезпечують ефективний правовий захист від будь-яких форм дискримінації в ході здійснення економічних, соціальних і культурних прав.

ОБМЕЖЕННЯ

Стаття 4

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно користування тими правами, які та чи інша держава забезпечує відповідно до цього Пакту, ця держава може встановлювати тільки такі обмеження цих прав, що визначаються законом, і тільки остільки, оскільки це сумісно з природою зазначених прав, і винятково з метою сприяння загальному добробуту в демократичному суспільстві.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як таке, що означає, що будь-яка держава, будь-яка група чи будь-яка особа має право займатися будь-якою діяльністю чи робити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, чи на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи применшення будь-яких основних прав людини, визнаних чи існуючих у якій-небудь країні в силу закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права чи в ньому вони визнаються в меншому обсязі.

При розробці Пакту не ставилася мета додати статтям 4 і 5 надмірний дозвільний характер у відношенні до введення державою обмежень на закріплені в ньому права. Більш того, формулювання цих статей гарантують захист прав індивіда. Крім того, вони не припускають введення обмежень на права, що стосуються існування чи виживання індивіда чи його особистої недоторканності.

Якщо держава-учасник вважає за необхідне послатися на положення цих статей, вона може зробити це лише в тому випадку, коли це передбачається законом і коли відповідні заходи погоджуються з нормами, що викладені в Пакті. Забороняється застосування таких заходів у довільній, необґрунтованій чи дискримінаційній формі. Крім того, індивіди повинні бути забезпечені юридичними гарантіями й ефективними засобами правового захисту, що охороняють їх від

незаконного чи зловмисного обмеження їх економічних, соціальних і культурних прав.

Використаний у статті 4 термін «демократичне суспільство» додатково звужує можливість застосування обмежень на основі Пакту і вказує на те, що саме на державу лягає обов'язок доведення того, що будь-які обмеження, що вводяться ним, не перешкоджають функціонуванню суспільства на принципах демократії.

Ніякі положення закону про будь-які обмеження не можуть тлумачитися як такі, що скасовують будь-які права чи свободи, закріплені в Пакті. Основна мета пункту 2 статті 5 полягає в забезпеченні того, щоб ніяке положення Пакту не могло тлумачитися як таке, що применшує положення вже діючого і здатного набрати сили національного закону чи будь-якого іншого юридичного документа, який передбачає більш сприятливий режим захисту прав особи.

ПРАВО НА ПРАЦЮ

Стаття 6

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини на одержання можливості заробляти собі на життя працею, яку він вільно вибирає чи на яку він вільно погоджується, і здійснять належні кроки до забезпечення цього права.

2. Заходи, які повинні бути прийняті державами, що беруть участь у цьому Пакті, з метою повного здійснення цього права включають програми технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення неухильного економічного, соціального і культурного розвитку і повної продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні й економічні свободи людини.

Праця, яка вільно обирається, як і колись, відноситься до числа найважливіших принципів, що визначають буття людини. Для безлічі людей, зайнятих як у формальному, так і в неформальному секторі, праця є основним джерелом доходу, від якого залежить їхнє існування, виживання і життя. Право на працю має основне значення для користування деякими правами, що торкаються основи існування і життєвого укладу людини, такими, як право на харчування, одяг, житло і т.д. Крім того, статус конкретної людини в трудовій сфері може позначитися на здійсненні ним інших прав, що стосуються

охорони здоров'я й освіти. Право на працю буде набувати усе більш важливе значення в міру того, як уряди у всіх країнах світу будуть поступово складати із себе функції з надання населенню основних послуг, перекладаючи їх на ринкові і неурядові структури.

Право на працю має основне значення для цілей забезпечення достоїнства і самоповаги людей, що користуються закріпленими в Пакті правами. Стаття 6 зобов'язує держави-учасників утримуватися від дій, що заохочують чи дозволяють примусову працю. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав розглянув зміст цієї статті в ракурсі здійснення стратегії і заходів, покликаних гарантувати право на працю всім працездатним особам. Таке право включає як право на працевлаштування, так і право не піддаватися необґрунтованому звільненню. Незважаючи на явище безробіття, що зберігається у всіх державах-учасниках, ці держави зобов'язані застосовувати викладені в статті 2 основні принципи з метою повного здійснення права на працю.

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВІ І СПРИЯТЛИВІ УМОВИ ПРАЦІ

Стаття 7

Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

- a) винагороду, що забезпечує як мінімум усім трудящим:*
 - i) справедливую зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватися умови праці не гірші за тих, котрими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;*
 - ii) задовільне існування для них і їхніх родин відповідно до постанов цього Пакту;*
- b) умови роботи, безпеки і гігієни;*
- c) однакову для всіх можливість просування в роботі на відповідні більш високі ступіні винятково на підставі виробничого стажу і кваліфікації;*
- d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу й оплачувану періодичну відпустку, так само, як і винагороду за святкові дні.*

Стаття 7 установлює право на мінімальну винагороду за працю, що передбачає справедливий рівень зарплати, достатній для того, щоб гарантувати гідне життя, а також справедливі і сприятливі умови

праці. Рівень зарплати вважається справедливим, якщо він відповідає принципам адекватності рівноправності.

Зміст цієї статті тісно стикається з положеннями великого числа конвенцій, прийнятих Міжнародною організацією праці, включаючи Конвенцію про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються, (№ 131, 1970 рік) і Конвенцію про рівну винагороду (№ 100, 1951 рік).

Умови роботи людей повинні відповідати мінімальним вимогам безпеки і гігієни і на держави-учасники покладається відповідальність за розробку відповідних стратегій і законів. Усі держави-учасники зобов'язані проводити послідовну національну політику в цій сфері.

Викладені в статті 7 норми стосуються також обов'язків держав-учасників забезпечувати поступове скорочення робочого тижня і гарантувати трудящим належний відпочинок і відпустку. З урахуванням усіх визначених у цій статті критеріїв держави-учасники зобов'язані установити базові чи мінімальні норми, що визначають максимально припустимий поріг погіршення умов роботи трудящих; крім того, вони повинні розробити механізми, що гарантують дотримання цих прав.

ПРАВО СТВОРЮВАТИ ПРОФСПІЛКИ І ВСТУПАТИ ДО НИХ

Стаття 8

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити:

а) право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних і соціальних інтересів професійні спілки і вступати до таких за своїм вибором при єдиній умові дотримання правил відповідної організації. Користування зазначеним правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, котрі передбачаються законом і які необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, чи суспільного порядку, чи для охорони прав і свобод інших;

б) право професійних спілок утворювати національні федерації чи конфедерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації чи приєднуватися до таких;

с) право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, котрі передбачаються законом і які необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи суспільного порядку, чи для охорони прав і свобод інших;

d) право на страйки за умови його здійснення відповідно до законів кожної країни.

2. Ця стаття не перешкоджає введенню законних обмежень користування цими правами для осіб, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністрації держави.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, що беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту права на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, що передбачаються в зазначеній Конвенції, чи застосовувати закон таким чином, щоб наносився збиток цим гарантіям.

Право створювати профспілки і приєднуватися до них має безпосереднє відношення до права на свободу асоціації, що широко визнається в різних міжнародних нормативних актах з прав людини. Ці права в сполученні з правом на страйк мають основне значення для цілей здійснення передбачених у Пакті прав працюючих і інших громадян.

Стаття 8 передбачає право не примушуватися до вступу в ту чи іншу профспілку, що впливає з використовуваного в цій статті вираження «за своїм вибором» (пункт 1 а)). Крім того, ця стаття включає право створювати непідконтрольні державі федерації чи конфедерації. Так само в статті гарантується право на ведення колективних переговорів, право на захист від розпуску чи припинення діяльності і право на страйки.

При здійсненні статті 8 держави-учасники мають у своєму розпорядженні певну свободу дій, про що свідчить формулювання, яке стосується обмежень в інтересах державної безпеки, суспільного порядку й охорони прав і свобод інших. Проте держави-учасники, що наміряються використовувати перераховані вище підстави для відступів від положень Пакту, повинні тлумачити їх у вузькому значенні.

Що стосується сфери державної безпеки, то в Лімбургських принципах здійснення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права⁷ підкреслюється, зокрема, що *систематичне порушення економічних, соціальних і культурних прав підриває справжню державну безпеку і може загрожувати міжнародному світу і безпеці. Держава, відповідальна за таке порушення, не вправі посилається на державну безпеку як підставу для застосування заходів, спрямованих на придушення протестів у зв'язку з таким порушенням чи здійснення репресивних акцій проти свого населення (Принцип 65).*

⁷ Див. виноску 5 вище.

ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

Стаття 9

Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування.

У багатьох державах не забезпечується наявність адекватних положень про соціальне забезпечення чи соціального страхування в рамках національних законів, що охороняють права особи у випадку старості, інвалідності, хвороби чи в інших ситуаціях, які не дозволяють їм забезпечити собі гідне життя. У той же час багато країн, що передбачають такі форми захисту, починають перекладати цей обов'язок з державного сектора на приватні структури. Усі ці питання породжують серйозні проблеми, пов'язані зі здійсненням закріплених у Пакті прав.

Комітет з економічних, соціальних і культурних прав ставить перед державами-учасниками наступне конкретне питання: чи здійснюють вони програми соціального забезпечення за наступними напрямками: медичне обслуговування, допомога через хворобу, допомога по вагітності і пологам, допомога по старості, допомога по інвалідності, допомога в зв'язку з утратою годувальника, допомога в зв'язку з травмами на виробництві, допомога по безробіттю і сімейні допомоги.

Комітет приділяє особливу увагу питанням здійснення передбачених у статті 9 прав жінок, людей похилого віку (загальне зауваження № 6 (1995))⁸ і інвалідів (загальне зауваження № 5 (1994))⁹.

ОХОРОНА РОДИНИ І СПРІЯННЯ РОДИНИ

Стаття 10

Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

1. Родині, що є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися, по можливості, найширшу охорону і допомогу — особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей і їхнє виховання. Шлюб повинний полягати у вільній згоді тих, хто одружується.

⁸ E/1996/22, додаток IV

⁹ E/1995/22, додаток IV.

2. Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка чи відпустка з достатньою допомогою з соціального забезпечення.

3. Особливі заходи охорони і допомоги повинні прийматися у відношенні до всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Діти і підлітки повинні бути захищені від економічної і соціальної експлуатації.

Застосування їхньої праці в сфері, шкідливої для їхньої моральності і здоров'я чи небезпечної для життя, чи здатної зашкодити їх нормальному розвитку, повинно каратися за законом. Крім того, держави повинні установити вікові межі, нижче яких використання платної дитячої праці забороняється і карається законом.

Стаття 10 передбачає захист родини, матері і дітей. Оскільки такий захист включає право одруження за вільною згодою, не може не виникати побоювань у зв'язку із ситуацією в тих країнах, де шлюби укладають без вільної й усвідомленої згоди однієї зі сторін, причому в переважній більшості випадків такою стороною є жінка. Стаття приписує ефективний захист матерів у допологовий і післяпологовий період. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав регулярно запитує в держав-учасників інформацію про наявність яких-небудь конкретних груп жінок, що страждають від відсутності такого захисту.

Комітет витрачає не занадто багато часу на вивчення ситуацій, пов'язаних із правами родини, оскільки приділяє усе більш пильну увагу правам дитини, що викладається в пункті 3 статті 10, і особливо питанням, що стосуються дитячої праці й умов життя дітей. Найбільш активну роботу в рамках системи Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини проводить Комітет з прав дитини, з яким Комітет з економічних, соціальних і культурних прав тісно співробітничав.

ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Стаття 11

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього самого і його родини, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на безупинне поліпшення умов життя. Держави-учасники повинні вживати належ-

них заходів для забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення у цьому відношенні міжнародного співробітництва, заснованого на вільній згоді.

2. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнаючи основне право кожної людини на свободу від голоду, повинні вживати необхідних заходів індивідуально й у порядку міжнародного співробітництва, що включають проведення конкретних програм, для того щоб:

а) поліпшити методи виробництва, збереження і розподілу продуктів харчування шляхом широкого використання технічних і наукових знань, поширення знань про принципи харчування і удосконалення чи реформи аграрних систем таким чином, щоб досягти найбільш ефективного освоєння і використання природних ресурсів; і

б) забезпечити справедливий розподіл світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахуванням проблем країн, що як імпортують харчові продукти, так і що експортують їх.

Стаття 11 охоплює широкий набір питань, що стосуються умов життя й існування жителів держав-учасників, зокрема питання харчування, одягу і житла. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав приділяє дуже пильну увагу аналізу цієї статті, і особливо положень, що стосуються права людини на достатнє житло. За станом на сьогоднішній день право на достатнє житло є єдиним із закріплених у Пакті прав, якому Комітет цілком присвятив одне зі своїх загальних зауважень (загальне зауваження № 4 (1991))¹⁰.

Загальне зауваження № 4 відбиває великий характер гарантій, передбачених статтею 11, і містить ряд юридичних тлумачень права на достатнє житло, що виходять далеко за рамки обмежувального розуміння цього права як простого права на дах. Комітет, що приділив праву на житло більшу увагу в порівнянні з будь-якими іншими закріпленими в Пакті правами, відзначає в цьому зауваженні наступне:

«...Право на житло не слід тлумачити у вузькому чи обмежувальному змісті, що зрівнювало б його, наприклад, з наданням даху, що означає лише те, що хтось має дах над головою. Його скоріше варто розглядати як право жити будь-де в безпеці, світі і з достоїнством» (пункт 7).

¹⁰ E/1992/23, додаток III

Відповідно до сформульованого Комітетом визначення вираження «достатнє житло» включає правове забезпечення проживання, наявність послуг, прийнятність з погляду витрат, придатність для проживання, доступність, місцезнаходження й адекватність з погляду культури.

Стаття 11 не припускає заморожування ситуації на якомусь одному рівні, оскільки її положення включають також право «на безупинне поліпшення умов життя» (пункт 1) і можливість міжнародного співробітництва в тих випадках, коли держави-учасники виявляються нездатними гарантувати здійснення відповідних прав, що має особливо важливе значення в період продовольчих криз чи голоду.

Кілька разів Комітет виносив рішення про те, що деякі держави-учасники порушують положення статті 11, зокрема в результаті застосування практики примусового виселення. Такі дії Комітету свідчать про його дуже серйозне відношення до положень статті 11.

ПРАВО НА НАЙВИЩИЙ ДОСЯЖНИЙ РІВЕНЬ ФІЗИЧНОГО І ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Стаття 12

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, які повинні бути здійснені державами, що беруть участь у цьому Пакті, для повного здійснення цього права, включають заходи, необхідні для:

а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності і дитячої смертності та здорового розвитку дитини;

б) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

с) попередження і лікування епідемічних, ендемічних, професійних і інших хвороб і боротьби з ними;

д) створення умов, що забезпечували б усім медичну допомогу і медичний догляд у випадку хвороби.

Визнання права на здоров'я природно не означає, що його користувачам гарантується здоров'я. У Пакті усього лише підкреслюється зобов'язання держав-учасників забезпечувати «найвищий досяжний рівень... здоров'я» своїх громадян.

Таким чином, у статті 12 робиться наголос на забезпеченні рівного доступу до послуг в сфері охорони здоров'я і мінімальних гарантій охорони здоров'я у випадку захворювання.

Комітет з економічних, соціальних і культурних прав докладають усе більш активні зусилля з роз'яснення прав в сфері охорони здоров'я і контролю за їх дотриманням; у цьому зв'язку він організував загальну дискусію по даній темі і сформулював загальне зауваження щодо прав особи з якою-небудь формою інвалідності (загальне зауваження № 5 (1994)). Крім того, в останні роки Комітет приділяє підвищену увагу правам осіб, інфікованих на ВІЛ чи хворих на СНІД.

ПРАВО НА ОСВІТУ

Стаття 13

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту. Вони погоджуються, що освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особистості і свідомості її достоїнства і повинна зміцнювати повагу до прав людини й основних свобод. Вони далі погоджуються в тому, що освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними і релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй по підтримці миру.

2. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають, що для повного здійснення цього права:

а) початкова освіта повинна бути обов'язковою і безкоштовною для усіх;

б) середня освіта в її різних формах, включаючи професійно-технічну середню освіту, повинна бути відкритою і доступною для всіх шляхом прийняття всіх необхідних заходів, і зокрема поступового введення безкоштовної освіти;

с) вища освіта повинна бути однаково доступною для усіх на основі здібностей кожного шляхом прийняття всіх необхідних заходів, і зокрема поступового введення безкоштовної освіти;

д) елементарна освіта повинна заохочуватися чи інтенсифікуватися, по можливості, для тих, хто не проходив чи не закінчив повного курсу своєї початкової освіти;

е) повинний активно проводитися розвиток мережі шкіл усіх ступенів, повинна бути встановлена задовільна система стипендій і

повинні постійно поліпшуватися матеріальні умови викладацького персоналу.

3. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати волю батьків і у відповідних випадках законних опікунів вибирати для своїх дітей не тільки засновані державною владою школи, але й інші школи, які відповідають тому мінімуму вимог до освіти, що може бути встановлений чи затверджений державою, і забезпечувати релігійне і моральне виховання своїх дітей у відповідності до своїх власних переконань.

4. Жодна частина цієї статті не повинна тлумачитися в сенсі применшення свободи окремих осіб і установ створювати навчальні заклади і керувати ними при незмінній умові дотримання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, і вимоги, щоб освіта, що надається в таких закладах, відповідала тому мінімуму вимог, котрий може бути встановлений державою.

Стаття 14

Кожна держава, що бере участь у цьому Пакті, яка вчасно до свого вступу в число учасників не змогла установити на території своєї метрополії чи на інших територіях, що знаходяться під її юрисдикцією, обов'язкової безкоштовної початкової освіти, зобов'язується протягом двох років виробити і прийняти докладний план заходів для поступового проведення в життя - протягом розумного числа років, що повинне бути зазначене в цьому плані, — принципу обов'язкової безкоштовної загальної освіти.

У статтях 13 і 14 визнається, що освіта є однією з найважливіших умов здійснення і забезпечення прав людини і що вона сприяє зміцненню прав людини й основних демократичних принципів. Міжнародне співтовариство, що вже давно визнало ці основні істини, проголосило десятиліття 1995-2004 року Десятиліттям освіти в галузі прав людини Організації Об'єднаних Націй¹¹. У 1994 році Комітет з економічних, соціальних і культурних прав провів загальну дискусію з даної теми.

Ці дві статті гарантують усім дітям право на безкоштовну й обов'язкову початкову освіту, де б вони не жили. Крім того, у них закріплюється право на рівний доступ до освіти і рівне використання можливостей в сфері освіти; свобода вибирати освіту і створювати

¹¹ Див. резолюцію 49/184 Генеральної Асамблеї від 23 грудня 1994 року.

навчальні заклади; право на захист учнів від нелюдських дисциплінарних заходів; і свобода викладання.

**ПРАВО НА КУЛЬТУРУ І КОРИСТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТАМИ
НАУКОВОГО ПРОГРЕСУ**

Стаття 15

1. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на:

- а) участь у культурному житті;*
- б) користування результатами наукового прогресу і їхнього практичного застосування;*
- с) користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором яких він є.*

2. Заходи, що повинні здійснюватися державами, які беруть участь у цьому Пакті, для повного здійснення цього права, включають і ті, котрі необхідні для охорони, розвитку і поширення досягнень науки і культури.

3. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності.

4. Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, яка здобувається з заохочення і розвитку міжнародних контактів і співробітництва в науковій і культурній галузях.

В основі статті 15 лежить право користатися досягненнями культури, брати участь у культурному житті і користатися плодами науково-технічного прогресу. Хоча ці питання, можливо, і не відносяться до сфери прав людини, вони мають украй важливе значення з погляду принципів рівності поводження, свободи вираження думок, права одержувати і поширювати інформацію і право на повний розвиток людської особистості.

Про величезну важливість захисту відповідних прав свідчить, серед іншого, дуже ймовірна можливість обмеження чи ігнорування державами тих чи інших культурних особливостей у спробі забезпечити якій-небудь одній національній, расовій чи етнічній групі кращий стан в порівнянні з якою-небудь іншою групою. Крім того, слід

зазначити, що визначені права включають право на участь у житті суспільства з урахуванням широкого тлумачення терміна «культура».

Право на користування результатами наукового прогресу полягає в тому, щоб усі члени суспільства, і особливо найбільш знедолені його групи, могли користатися досягненнями в цій області. Це право містить у собі право кожної людини шукати й одержувати інформацію про такі досягнення, обумовлені застосуванням нових наукових концепцій, і мати доступ до будь-яких розробок, що могли б сприяти підвищенню рівня здійснення закріплених у Пакті прав.

5. ЗАСТОСОВНІСТЬ ПАКТУ В РАМКАХ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА

...Необхідні погоджені зусилля для забезпечення визнання економічних, соціальних і культурних прав на національному, регіональному і міжнародному рівнях

Віденська декларація і Програма дій
(частина II, пункт 98)¹²

Хоча з погляду міжнародного права Комітет з економічних, соціальних і культурних прав має можливість сприяти здійсненню Пакту, рівень ефективності цього договору в остаточному підсумку залежить від прийнятих урядами заходів з метою практичної реалізації своїх міжнародних юридичних зобов'язань. У цьому зв'язку Комітет надає винятково важливого значення здійсненню державами належних законодавчих заходів і забезпеченню індивідів засобами судового захисту як свідчення справді правового характеру економічних, соціальних і культурних прав¹³.

Необхідність здійснення положень Пакту в рамках внутрішньодержавного законодавства узгоджується зі статтею 27 Віденської конвенції 1969 року про право міжнародних договорів, яка наголошує, що «учасник не може посилається на положення свого внутрішнього права як виправдання для невиконання ним договору». Більш

¹² Ухвалені Всесвітньою Конференцією з прав людини, Відень, 25 червня 1993 року (A/CONF. 157/24 (Частина I), глава III).

¹³ Див. М. Craven, «The domestic application of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights», Netherlands International Law Review, vol. XL (1993), p. 367.

того, Пакт нерідко приписує вживання законодавчих заходів у тих випадках, коли діюче законодавство порушує передбачені Пактом зобов'язання.

У Лімбурзьких принципах виконання Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права¹⁴ підкреслюється, що «держави-учасники повинні забезпечувати ефективні засоби правового захисту, у тому числі, при необхідності, судового захисту» (Принцип 19). Оскільки Пакт поки що не передбачає процедуру представлення скарг окремими особами, повне здійснення закріплених у даному нормативному акті прав тим більше залежить від наявності на національному рівні належних законів і засобів правового захисту.

Національні і місцеві судові органи держав-учасників повинні використовувати такі міжнародні закони в області прав людини, яким є Пакт як орієнтир при тлумаченні внутрішньодержавних правових норм і забезпечувати тлумачення і застосування національного законодавства відповідно до положень ратифікованих державою міжнародних договорів з прав людини. З погляду міжнародного права основного значення набуває принцип, відповідно до якого судам варто уникати ставити уряд своєї країни в становище, що примушує його порушувати норми ратифікованого ним міжнародного договору¹⁵.

Що стосується можливості відстоювання закріплених у Пакті прав у судовому порядку, тобто можливості судового контролю за їхнім дотриманням, то у своєму загальному зауваженні № 3 (1990)¹⁶ Комітет відзначав наступне:

«Серед заходів, які можна вважати належними, крім законодавства можна назвати надання засобів судового захисту щодо прав, які відповідно до національної правової системи можуть розглядатися в суді...» (пункт 5).

У цьому зв'язку Комітет указував, що деякі з закріплених у Пакті статей можуть бути здійснені негайно, включаючи статтю 3, статтю 7 (підпункт і) пункту а)), статтю 8, статтю 10 (пункт 3), статтю

¹⁴ Див. виноску 5 вище.

¹⁵ Див. Р. Alston and G. Quinn, «The nature and scope of States parties' obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights», Human Rights Quarterly, vol. 9, No. 2 (May 1987), p. 171.

¹⁶ E/1991/23, додаток III.

13 (пункти 2 а), 3 і 4) і статтю 15 (пункт 3). Крім того, при аналізі права на достатнє житло він підкреслював, зокрема, що «випадки примусового виселення є *prima facie* несумісними з вимогами Пакту і можуть бути виправданими тільки за самих виняткових обставин і виходячи з відповідних принципів міжнародного права»¹⁷. З метою виконання таких зобов'язань на національному рівні національним судам, безсумнівно, варто доручити важливу роль гарантів дотримання відповідних прав.

6. КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ПАКТУ: КОМІТЕТ З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ

ЗАСНУВАННЯ І СКЛАД КОМІТЕТУ

На відміну від п'яти інших договірних органів з прав людини Комітет з економічних, соціальних і культурних прав був заснований не на підставі положень відповідного договору, а за рішенням Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОС), яка створила цей Комітет з урахуванням результатів далеко не ідеального функціонування двох попередніх органів, зобов'язаних стежити за дотриманням Пакту.

Комітет був заснований у 1985 році; уперше він зіібрався в 1987 році і дотепер провів 14 сесій. Якщо раніше він проводив засідання один раз на рік, то тепер збирається двічі на рік і організує, як правило, у травні і листопаді/грудні дві сесії тривалістю три тижні кожна. Комітет проводить усі свої засідання у Відділенні Організації Об'єднаних Націй у Женеві.

Комітет складається з 18 членів-експертів з визнаним авторитетом в області прав людини. Члени Комітету мають незалежний статус і беруть участь у роботі Комітету в особистій якості, а не як представники урядів. В даний час до складу Комітету входять 13 чоловіків і п'ять жінок. Члени Комітету самостійно обирають свого голову, трьох заступників голови і доповідача.

Члени Комітету обираються ЕКОСОС на чотирирічний термін і можуть бути переобрані, якщо будуть представлені їхні кандидатури. Таким чином, Комітет є допоміжним органом ЕКОСОС, що наділяє його офіційними повноваженнями. Члени Комітету обираються шля-

¹⁷ Загальне зауваження № 4 (1991) (Е/1992/23, додаток III), пункт 18.

хом таємного голосування зі списку осіб, кандидатури яких пропонуються державами — учасниками Пакту. Звідси випливає, що держави, які не ратифікували Пакт, не можуть представляти своїх громадян як кандидатів у члени Комітету. У ході процедури обрання дотримуються принципи справедливого географічного розподілу і представництва різних соціальних і правових систем. Комітет обслуговується Центром з прав людини Організації Об'єднаних Націй.

ЯКІ ФУНКЦІ КОМІТЕТУ?

Основна функція Комітету полягає в тому, щоб стежити за дотриманням державами-учасниками положень Пакту. Він докладає активних зусиль для налагодження конструктивного діалогу з державами-учасниками, використовує цілий ряд засобів з метою визначення того, чи належним чином застосовуються в державах-учасниках передбачені Пактом норми і яким чином можна було б сприяти більш ефективному здійсненню і дотриманню Пакту, для того щоб усі люди, що мають право на користування закріпленими в Пакті правами, могли реально користатися ними в повному обсязі.

Крім того, спираючись на свій юридичний і практичний досвід, Комітет може сприяти урядам у виконанні ними зобов'язань за Пактом шляхом розробки конкретних нормативних, керівних і інших пропозицій і рекомендацій для цілей більш ефективного забезпечення економічних, соціальних і культурних прав.

ПРОЦЕДУРА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДЕРЖАВАМИ-УЧАСНИКАМИ СВОЇХ ДОПОВІДЕЙ ДО КОМІТЕТУ

Відповідно до статей 16 і 17 Пакту, держави-учасники зобов'язані представляти періодичні доповіді до Комітету (перший раз — не пізніше ніж через два роки після вступу в силу Пакту для конкретної держави-учасника і потім один раз у п'ять років) з описом законодавчих, судових, програмних і інших заходів, здійснених ними з метою забезпечення дотримання закріплених у Пакті прав. Крім того, держави-учасники зобов'язані представляти докладну інформацію, що дозволяє судити про те, якою мірою вони здійснюють відповідні права й у яких областях вони зіштовхуються в цьому зв'язку з особливими труднощами.

З метою полегшення процесу підготовки доповідей Комітет розробив для держав-учасників докладний (обсягом у 22 сторінки) пере-

лік керівних принципів представлення доповідей із указівкою видів інформації, запитуваної Комітетом з метою ефективного контролю за дотриманням Пакту.

Зобов'язання по представленню доповідей - це щось набагато більше, ніж простий формальний обов'язок. Хоча процес представлення доповідей натикається на певні труднощі, до числа яких не в останню чергу відносяться непередставлення державами-учасниками великої кількості доповідей і недостача в держав відповідних ресурсів, цей механізм дозволяє здійснювати цілий ряд важливих функцій, зокрема функції первісного огляду, контролю, визначення орієнтирів, громадського нагляду, оцінки, визнання існуючих проблем і обміну інформацією¹⁸.

Комітет підкреслював, що передбачені Пактом зобов'язання з представлення доповідей переслідують сім ключових цілей. У своєму загальному зауваженні № 1 (1989) Комітет відзначав, що ці цілі полягають у тому, щоб:

1. забезпечувати всебічний розгляд державою-учасником національного законодавства, адміністративних правил і процедур, а також практики з метою забезпечення їх найбільш повної відповідності до Пакту;

2. забезпечувати регулярне проведення державою-учасником заходів щодо спостереження за поточною ситуацією в зв'язку з кожним з перерахованих прав на предмет визначення того, якою мірою всі жителі країни можуть користатися різними правами;

3. забезпечити основу для розробки чітко сформульованої і цілеспрямованої політики виконання Пакту;

4. сприяти громадському контролю за політикою, що проводиться урядом у здійсненні положень Пакту, й залучати представників різних шарів суспільства до процесу розробки, реалізації й аналізу відповідної політики;

5. забезпечувати основу для того, щоб держава-учасник і Комітет могли ефективно оцінювати хід здійснення закріплених у Пакті зобов'язань;

6. починати дії, що дозволяють відповідній державі-учаснику краще зрозуміти проблеми і недоліки, що перешкоджають здійсненню економічних, соціальних і культурних прав;

¹⁸ P. Alston, «The purposes of reporting», in Manual on Human Rights Reporting (United Nations Centre for Human Rights/United Nations Institute for Training and Research, 1991) (Sales No. E.91.XIV.1), pp. 14-16.

7. сприяти обміну інформацією між державами-учасниками і більш глибокому аналізу загальних проблем і можливих рішень у процесі здійснення кожного з закріплених у Пакті прав¹⁹.

Як правило, Комітет розглядає протягом однієї сесії п'ять-шість доповідей держав-учасників. Якщо держава, що відправила доповідь, що підлягала розгляду Комітетом на тій чи іншій сесії, в останню хвилину заявляє, що хоче відкласти представлення доповіді, Комітет відмовляє в задоволенні такого прохання і приступає до розгляду відповідної доповіді навіть під час відсутності представника держави-учасника.

Крім того, Комітет змушений вирішувати проблеми, пов'язані з непередставленням доповідей і значних затримок з їхнім представленням. При виникненні таких ситуацій Комітет повідомляє державам-учасникам, що надмірно довго затримують представлення доповідей, про свій намір розглянути відповідні доповіді на конкретно зазначених майбутніх сесіях. У випадку ненадходження доповіді Комітет приступає до розгляду стану зі здійсненням у відповідній державі економічних, соціальних і культурних прав на основі всієї наявної в його розпорядженні інформації.

ПЕРЕПРОВАДЖЕННЯ ДОПОВІДЕЙ І ПЕРЕДСЕСІЙНА РОБОЧА ГРУПА

У випадку надходження від держав-учасників відповідних доповідей Комітет застосовує стандартну процедуру їхнього розгляду. Після одержання, обробки і перекладу Секретаріатом доповідей держав-учасників їх спочатку розглядає передсесійна робоча група Комітету в складі п'яти чоловік, що проводить свої засідання за шість місяців до дати розгляду відповідної доповіді Комітетом у його повному складі. Передсесійна робоча група здійснює попередній розгляд доповіді, доручає одному з членів провести заглиблений аналіз кожної доповіді і складає переліки письмових питань з урахуванням виявлених при вивченні доповідей недоліків з метою направлення цих переліків відповідним державам-учасникам, які повинні надати письмові відповіді на питання, що там містяться, до того, як їхні представники постануть перед Комітетом.

¹⁹ E/1989/22, додаток III, загальне зауваження № 1 (1989), пункти 2-9.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДОПОВІДЕЙ

Представникам держав, що перепроводжують свої доповіді, настійно рекомендується бути присутніми на засіданнях Комітету, присвячених їхньому розгляду. На практиці відповідні делегації завжди беруть участь у цьому процесі, що, як правило, завершується протягом двох днів. Спочатку делегації представляють вступні коментарі і відповіді на письмові питання передсесійної робочої групи. Після цього інформацію представляють спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй, які мають відношення до доповіді, що знаходиться на розгляді. Потім члени Комітету задають питання і висловлюють свої зауваження присутньому на засіданні представнику держави-учасника. Після цього представникам держав-учасників пропонується підготувати — як правило, не в той же самий день — максимально точні відповіді на задані питання і висловлені зауваження. Якщо представники не можуть надати адекватні відповіді на поставлені питання, то Комітет нерідко просить державу-учасника представити йому додаткову інформацію з метою її розгляду на наступних сесіях.

ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ: РІШЕННЯ КОМІТЕТУ

По завершенні Комітетом аналізу доповідей і заслухання представників держав-учасників Комітет підбиває підсумок розгляду доповідей держав-учасників шляхом складання «заключних зауважень», що представляють собою прийняте Комітетом рішення про стан справ з виконання Пакту у відповідній державі-учаснику. Заключні зауваження складаються з п'яти розділів: а) вступ; в) позитивні аспекти; с) фактори і труднощі, що перешкоджають виконанню Пакта; d) основні питання, що викликають турботу; е) пропозиції і рекомендації. Заключні зауваження приймаються на закритому засіданні й обнародуються в останній день кожної сесії.

У ряді випадків Комітет констатував наявність порушень Пакту й тому настійно закликають державу-учасників утримуватися від будь-яких подальших порушень відповідних прав.

Об'єктом порушень можуть стати будь-які права людини, не є виключенням у цьому відношенні й економічні, соціальні і культурні права. У Лімбургських принципах виконання Міжнародного пакту

про економічні, соціальні і культурні права²⁰ перелічуються наступні ситуації, рівнозначні порушенню державою-учасником положень Пакту (принцип 72): а) держава не вживає заходів, що приписуються їй Пактом; б) вона не вживає заходів з метою оперативного усунення перешкод, які зобов'язана усунути з метою створення умов для негайного виконання того чи іншого права; с) вона не вживає заходів з метою негайного здійснення права, негайне дотримання якого вона повинна гарантувати відповідно до положень Пакту; d) вона навмисно не дотримує загальноприйнятого міжнародного мінімального стандарту забезпечення прав, хоча в змозі зробити це; е) вона обмежує яке-небудь з визнаних у Пакті прав у формі, що не узгоджується з положеннями Пакту; f) вона навмисно затягує чи гальмує поступове здійснення того чи іншого права, за винятком тих випадків, коли вона діє в рамках припустимих Пактом меж чи робить це через нестачу наявних ресурсів; g) вона не представляє доповіді, як це пропонується Пактом.

Хоча заключні зауваження Комітету, і зокрема пропозиції і рекомендації, з юридичної точки зору, можливо, і не мають обов'язкового статусу, вони відбивають думку єдиного експертного органа, правомочного і здатного виносити такі постанови. Таким чином, ігнорування чи недотримання державами-учасниками цих міркувань свідчило б про їхнє несумлінне виконання своїх зобов'язань щодо Пакту. Є випадки, коли причиною зміни політики, практики і законодавства послужили, принаймні почасти, заключні зауваження Комітету.

На додаток до заключних зауважень держави-учасники іноді одержують листи від голови з викладом питань, що викликають стурбованість членів Комітету.

Крім того, Комітет приймає проекти рішень для їхнього можливого затвердження ЭКОСОС у тих випадках, коли це потрібно. Як правило, це відбувається в тих випадках, коли Комітет просить державу-учасника направити йому листа із запрошенням відвідати країну і надати відповідному уряду технічну чи іншу допомогу, що може йому знадобитися для цілей більш повного здійснення і дотримання положень Пакту. Дотепер Комітет двічі звертався до держав-учасників із проханням перепроводити йому запрошення, що дозволяють його членам відвідати відповідні країни (Домініканська Республіка і Панама). Однак лише в другому випадку (мова йде про

²⁰ Див. виноску 4 вище.

Панаму) держава представила запитане запрошення, і в квітні 1995 року поїздка в цю країну відбулася.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЛЬШ ЧІТКОГО ТЛУМАЧЕННЯ

а) Загальні зауваження

У 1988 році Комітет вирішив приступити до підготовки «загальних зауважень» з закріплених у Пакті правах і положеннях з метою надання державам-учасникам сприяння у виконанні їхніх зобов'язань з представлення доповідей і забезпечення більш чіткого тлумачення цілей, сенсу і змісту Пакту. Крім того, Комітет вважає, що прийняття загальних зауважень сприяє здійсненню Пакту, оскільки дозволяє доводити до відома держав-учасників суть недоліків, що виявляються в результаті розгляду великої кількості доповідей держав-учасників, і сприяти підвищенню уваги держав-учасників, установ Організації Об'єднаних Націй і інших органів до конкретних положень Пакту з метою поступового просування шляхом до повного здійснення передбачених у Пакті прав.

Загальні зауваження відносяться до числа найважливіших засобів зміцнення практичної правової бази, що дозволяє членам Комітету тлумачити на основі консенсусу закріплені в Пакті норми. За станом на квітень 1996 року, Комітет прийняв шість наступних загальних зауважень:

Загальне зауваження № 1 (1989) про представлення доповідей державами-учасниками;

Загальне зауваження № 2 (1990) про міжнародні заходи в області надання технічної допомоги (стаття 22 Пакту);

Загальне зауваження № 3 (1990) про природу зобов'язань держав-учасників (пункт 1 статті 2 Пакту);

Загальне зауваження № 4 (1991) про право на достатнє житло (пункт 1 статті 11 Пакту);

Загальне зауваження № 5 (1994) про особу з якою-небудь формою інвалідності;

Загальне зауваження № 6 (1995) про економічні, соціальні і культурні права літніх осіб.

Цілком ймовірно, у найближчому майбутньому Комітет розгляне питання про прийняття додаткових загальних зауважень з таких питань, як право на здоров'я; застосування Пакту на національному рівні; практика примусового виселення і Пакт; закріп-

лені в Пакті принципи недискримінації (пункт 2 статті 2); право на харчування і т.д.

б) Загальні дебати

На кожній своїй сесії Комітет організує «одноденні загальні дебати» з конкретних положень Пакту, зокрема з прав людини чи інших тем, що безпосередньо стосуються сфери діяльності Комітету, з метою розробки загальної позиції з відповідних питань. У ході цих дискусій Комітет прагне почерпнути інформацію, якою володіє широке коло обізнаних джерел, і в цьому зв'язку веде діалог зі спеціальними доповідачами Організації Об'єднаних Націй, експертами відповідних неурядових організацій і представниками спеціалізованих установ.

Проведені дотепер загальні дебати охоплювали наступні теми: право на працю (1989 рік); право на житло (1990 рік); економічні і соціальні показники (1991 рік); право на участь у культурному житті (1992 рік); права літніх людей й осіб похилого віку (1993 рік); право на здоров'я (1993 рік); роль систем соціального захисту як засобу захисту економічних, соціальних і культурних прав з приділенням особливої уваги ситуаціям, пов'язаним із глибокою структурною перебудовою і/чи переходом до вільної ринкової економіки (1994 рік); викладання прав людини (1994 рік); тлумачення і практичне виконання зобов'язань, що накладаються на держави-учасники (1995 рік); і проект факультативного протоколу до Пакту (1995 рік).

7. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ

Всесвітня конференція з прав людини підтверджує, що крайня убогість і соціальна ізоляція є образою людського достоїнства і що необхідно прийняти термінові заходи для більш глибокого усвідомлення крайньої убогості і її причин, включаючи ті з них, що пов'язані з проблемою розвитку, з метою заохочення прав людини найбільш вразливих шарів населення, викорінювання крайньої убогості і соціальної ізоляції і заохочення використання результатів соціального прогресу. Необхідно, щоб держави сприяли участі найбільш вразливих шарів населення в процесі прийняття рішень

у громаді, в якій вони живуть, у заохоченні прав людини і зусиллях по боротьбі з крайньою убогістю.

Віденська декларація і Програма дій
(частина I, пункт 25)

Комітет здавна визнавав, що громадянське суспільство може вносити важливий вклад у процес інформування про стан справ зі здійсненням Пакту в державах-учасниках. Комітет був першим довірним органом, що надав неурядовим організаціям (НПО) можливість представляти письмові повідомлення і робити усні заяви з питань, що стосуються дотримання чи недотримання в конкретних країнах закріплених у Пакті прав.

В другій половині першого дня кожної сесії Комітет проводить засідання, на якому міжнародні і національні неурядові організації й організації на рівні громад можуть висловити свої думки з приводу виконання чи невиконання державами-учасниками положень Пакту. Комітет приймає до уваги усну інформацію неурядових організацій за умови, що представлені дані безпосередньо стосуються положень Пакту, мають пряме відношення до розглянутих Комітетом питань, є достовірними і не носять образливого характеру. В останні роки неурядові організації й організації на рівні громад усе ширше використовують цю процедуру і представляють Комітету письмові, аудіо- і відеоматеріали про передбачувані випадки недотримання економічних, соціальних і культурних прав у державах-учасниках.

Комітет відзначав, що мета передбаченої для неурядових організацій процедури полягає у тому, щоб забезпечити одержання як можна більш повної інформації, здійснити перевірку точності й адекватності даних, що, імовірно, всього, у будь-якому випадку надійшли б у його розпорядження, і додати більш відкритий характер процесу одержання інформації від неурядових організацій.

Неурядові організації й організації на рівні громад, що бажають представити до Комітету достовірну нову інформацію, можуть направити до секретаріату Комітету за кілька місяців до початку відповідної сесії конкретне прохання про вживання заходів у рамках передбаченої для неурядових організацій процедури. Крім того, групи, що мають у своєму розпорядженні письмові матеріали, можуть направляти їх у секретаріат і бути присутніми на сесіях Комітету. Неурядові організації, що мають консультативний статус

при Організації Об'єднаних Націй, чи інші групи, що підтримують зв'язки з такими неурядовими організаціями, можуть також бути присутніми на сесіях Комітету. Неурядові організації, що мають консультативний статус, можуть, згідно із відповідними резолюціями ЕКОСОС, у будь-який час представляти до Комітету письмові повідомлення. Сесії Комітету звичайно є відкритими; виключення складають закриті засідання, на яких Комітет формулює свої заключні зауваження.

Практика показала, що активна участь неурядових організацій у діяльності Комітету також має украй важливе значення в справі широкого поширення інформації про Пакт і Комітет на національному і місцевому рівнях. У багатьох випадках ці організації сприяють істотній активізації засобів масової інформації в зв'язку з прийняттям заключних зауважень, що стосуються відповідних держав.

8. ЗАХОДИ З РОЗРОБКИ ОФІЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ СКАРГ (ФАКУЛЬТАТИВНОГО ПРОТОКОЛУ)

В даний час окремі особи чи групи, які вважають, що гарантовані їм Пактом права були порушені, не мають можливості представляти офіційні скарги до Комітету. Відсутність такої процедури значно утруднює процес розвитку Комітетом практичної юридичної бази чи норм на основі прецедентів і, природно, суттєво скорочує шанси жертв порушень Пакту на відновлення їхніх прав у рамках міжнародної процедури.

На підтримку прийняття в рамках Пакту процедури розгляду скарг наводиться чимало аргументів і, зокрема, заявляється, що це дозволить поліпшити стан справ зі здійсненням економічних, соціальних і культурних прав людей, підвищити рівень міжнародної підзвітності держав-учасників; зміцнити юридичний статус і авторитет обох Міжнародних пактів; уточнити права й обов'язки, що випливають з положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; структурно і конкретно підтвердити принцип неподільності і взаємозалежності всіх прав людини. Крім того, відзначається, що така процедура буде сприяти впровадженню державами-учасниками аналогічних засобів правового захисту на місцевому і національному рівнях.

З 1990 року Комітет приділяє усе більш пильну увагу можливості розробки такого факультативного протоколу, і це питання докладно обговорювалося на декількох сесіях²¹. На своїй шостій сесії в 1991 році Комітет підтримав розробку факультативного протоколу, «оскільки це активізує процес практичного здійснення Пакту, а також діалог з державами-учасниками і дозволить громадськості сфокусувати більш пильну увагу на економічних, соціальних і культурних правах»²².

Всесвітня конференція з прав людини, що відбулася у Відні в червні 1993 року, надала додаткове прискорення цій ініціативі, закріпивши в прийнятій нею Віденській декларації і Програмі дій положення про те, що Комітету варто продовжити зусилля в цьому напрямку. Комітет підготував проект факультативного протоколу, однак цей проект поки що не прийнятий відповідними органами Організації Об'єднаних Націй.

Крім того, доцільність включення до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права процедури розгляду скарг розглядалася в рамках безлічі інших ініціатив, що також сприяє прийняттю цієї процедури як засобу зміцнення основного договору з прав людини²³.

До включення до Пакту відповідного факультативного протоколу користувачі закріплених у ньому прав усе-таки мають можливість вживати загальні процедури Комітету і використовувати так звану «неофіційну процедуру представлення клопотань» на встановлених Комітетом умовах²⁴.

²¹ Див., наприклад, P. Alston, «Establishing a right to petition under the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights» Collected Courses of the Academy of European Law: The Protection of Human Rights in Europe (Florence, European University Institute), vol. IV, book 2 (1993), p. 115.

²² E/1992/23, пункт 362.

²³ Див. F. Goomans and G. J. H. van Hoof, eds., The Right to Complain about Economic, Social and Cultural Rights: Proceedings of the Expert Meeting on the Adoption of an Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Utrecht, 25-28 January 1995) (Utrecht, Netherlands Institute of Human Rights, 1995).

²⁴ Див. M. Craven, «Towards an unofficial petition procedure: A review of the role of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights», Social Rights as Human Rights: A European Challenge, K. Drzewicki, C. Krause and A. Rosas, eds. (Abo/Turku (Finland), Abo Akademi University, Institute for Human Rights, 1994), p. 91.

**ДЕРЖАВИ-УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ
ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА**

(за станом на 12 квітня 1996 року)

1.	Австралія	38.	Заїр
2.	Австрія	39.	Замбія
3.	Азербайджан	40.	Зімбабве
4.	Албанія	41.	Ізраїль
5.	Алжир	42.	Індія
6.	Ангола	43.	Йорданія
7.	Аргентина	44.	Ірак
8.	Вірменія	45.	Іран (Ісламська Респ.)
9.	Афганістан	46.	Ірландія
10.	Барбадос	47.	Ісландія
11.	Білорусь	48.	Іспанія
12.	Бельгія	49.	Італія
13.	Бенін	50.	Ємен
14.	Болгарія	51.	Кабо-Верде
15.	Болівія	52.	Камбоджа
16.	Боснія і Герцеговина	53.	Камерун
17.	Бразилія	54.	Канада
18.	Бурунді	55.	Кенія
19.	Колишня югославська Республіка Македонія	56.	Кіпр
		57.	Колумбія
20.	Угорщина	58.	Конго
21.	Венесуела	59.	Корейська Народно- Демократична Респ.
22.	В'єтнам		
23.	Габон	60.	Коста-Ріка
24.	Гайана	61.	Кот-д'Івуар
25.	Гамбія	62.	Киргизстан
26.	Гватемала	63.	Латвія
27.	Гвінея	64.	Лесото
28.	Гвінея-Бісау	65.	Ліван
29.	Німеччина	66.	Лівійська Арабська
30.	Гондурас		Джамахірія
31.	Гренада	67.	Литва
32.	Греція	68.	Люксембург
33.	Грузія	69.	Маврикій

34.	Данія	70.	Мадагаскар
35.	Домініка	71.	Малаві
36.	Домініканська Республ.	72.	Малі
37.	Єгипет	73.	Мальта
74.	Марокко	105.	Соломонові о-ви
75.	Мексика	106.	Сомалі
76.	Монголія	107.	Союзна Респ. Югославія (Сербія і Чорногорія)
77.	Намібія		
78.	Непал	108.	Судан
79.	Нігер	109.	Суринам
80.	Нігерія	110.	Того
81.	Нідерланди	111.	Тринідад і Тобаго
82.	Нікарагуа	112.	Туніс
83.	Нова Зеландія	113.	Уганда
84.	Норвегія	114.	Узбекистан
85.	Об'єднана Республіка Танзанія	115.	Україна
		116.	Уругвай
86.	Панама	117.	Філіппіни
87.	Парагвай	118.	Фінляндія
88.	Перу	119.	Франція
89.	Польща	120.	Хорватія
90.	Португалія	121.	Центральноафриканська Республіка
91.	Республіка Корея		
92.	Республіка Молдова	122.	Чад
93.	Російська Федерація	123.	Чеська Республіка
94.	Руанда	124.	Чилі
95.	Румунія	125.	Швейцарія
96.	Сальвадор	126.	Швеція
97.	Сан-Марино	127.	Шрі-Ланка
98.	Сейшельські О-ви	128.	Еквадор
99.	Сенегал	129.	Екваторіальна Гвінея
100.	Сент-Вінсент і Гренадини	130.	Естонія
		131.	Ефіопія
101.	Сирійська Арабська Респ.	132.	Ямайка
102.	Словаччина	133.	Японія
103.	Словенія		
104.	Об'єднане Королівство Великобританії і Північної Ірландії		

УЧАСТЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ

На своїй восьмій сесії, що відбулася в травні 1993 року, Комітет затвердив наступну процедуру участі неурядових організацій у його діяльності²⁵:

«А. Письмова інформація

1. Комітет знову повторює свою давню пропозицію НПО в будь-який час представляти йому в письмовому вигляді інформацію, що стосується будь-яких аспектів їхньої діяльності.

В. Усна інформація

2. Крім письмової інформації, на початку кожної сесії перед-сесійній робочої групи буде виділятися невеликий час для того, щоб НПО мали можливість представити членам робочої групи відповідну усну інформацію.

3. Крім того, на кожній зі своїх сесій Комітет буде відводити частину часу в першій половині дня для одержання усної інформації від НПО. Така інформація повинна: а) стосуватися безпосередньо положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; б) мати пряме відношення до питань, що розглядаються Комітетом; с) бути достовірною; d) не носити образливого характеру. Відповідне засідання буде відкриватися і забезпечуватися послугами усних перекладачів; у той же час ця частина засідання не буде фіксуватися в коротких звітах. Мета полягає в наступному: надати можливість Комітету одержати якомога більш повну інформацію; перевірити точність і достовірність інформації, що так чи інакше буде їм, цілком ймовірно, отримана; зробити процес одержання інформації від НПО більш транспарентним і відкритим, чим це допускає існуючий у даний час підхід.

4. НПО, що бажають представити усну інформацію, повинні завчасно проінформувати про це Комітет. У тих випадках, коли отримані Комітетом прохання перевищують можливості їхнього

²⁵ E/1994/23, пункт 354.

задоволення протягом відведеного для цього обмеженого часу, Голова Комітету в консультації з Бюро визначає на об'єктивній основі, якої НПО буде запропоновано виступити з усною заявою.

5. Якщо інформація, представлена в письмовому вигляді Комітетові відповідно до цих процедур, згадується будь-яким членом Комітету в питаннях, що задаються державі-учаснику, відповідні уряди і всі інші зацікавлені сторони повинні представити необхідну інформацію.

6. Комітет просить свого Голову разом із секретаріатом якомога широко розповсюдити інформацію про ці процедури.»

Комітет прийняв рішення відбити відповідним чином цю процедуру у своїх правилах процедури з використанням вищевикладених формулювань.

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТ**

E/C.12/1/Add.65
24 September 2001

RUSSIAN
Original: ENGLISH

**КОМИТЕТ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ,
СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ**

*Двадцать шестая (внеочередная) сессия
13-31 августа 2001 года*

**Рассмотрение докладов, представленных государствами-
участниками в соответствии со статьями 16 и 17 пакта**

**ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ЗАМЕЧАНИЯ КОМИТЕТА ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ,
СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ**

УКРАИНА

1. Комитет рассмотрел четвертый периодический доклад Украины об осуществлении Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах (E/C.12/4/Add.2) на своих 40-м и 41-м заседаниях (E/C.12/2001/SR.40 и 41), состоявшихся 20 августа 2001 года, и принял на своем 54-м заседании (E/C.12/2001/SR.54), состоявшемся 29 августа 2001 года, следующие заключительные замечания.

А. ВВЕДЕНИЕ

2. Комитет приветствует представленный государством-участником доклад, а также письменные ответы на перечень вопросов, содер-

жащийся в документе E/C.12/Q/UKR/2. Комитет ценит состоявшийся откровенный диалог и проявленную делегацией готовность предоставить ответы на поднятые в ходе обсуждения вопросы.

В. ПОЗИТИВНЫЕ АСПЕКТЫ

3. Комитет с удовлетворением отмечает принятое недавно законодательство о защите прав человека, в том числе Закон о беженцах, Закон об иммиграции, Закон о гражданстве и Уголовный кодекс.

4. Комитет приветствует национальный план действий по улучшению положения женщин и повышению их роли в обществе.

5. Комитет приветствует создание Управления Уполномоченного Верховной Рады (Верховного Совета) по правам человека, которое рассмотрело значительное количество жалоб, касающихся экономических, социальных и культурных прав.

6. Комитет также приветствует выраженную делегацией в ходе диалога готовность государства-участника сотрудничать со специализированными учреждениями системы Организации Объединенных Наций и с другими международными организациями в таких областях, как сокращение бедности, равенство мужчин и женщин, интеграция крымских татар, охрана здоровья женщин и детей, обзор законодательства в области прав человека, помощь в деятельности Уполномоченного Верховной Рады по правам человека и борьба с торговлей людьми.

7. Комитет приветствует создание государством-участником фонда социального страхования.

С. ФАКТОРЫ И ТРУДНОСТИ, ПРЕПЯТСТВУЮЩИЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ ПАКТА

8. Комитет отмечает, что переход государства-участника к рыночной экономике оказал негативное воздействие на осуществление содержащихся в Пакте прав.

Д. ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ ОЗАБОЧЕННОСТЬ

9. Комитет обеспокоен высоким уровнем бедности в стране и недостаточностью принимаемых государством-участником мер по ее

преодолению. Положение осложняется, в частности, из-за проводимой государством-участником политики приватизации, высокого уровня безработицы, низкого уровня пенсий и оплаты труда, а также установленных размеров минимальной заработной платы, которая не обеспечивает признаваемого прожиточного минимума, и не отвечающих в большинстве случаев должным требованиям жилищных условий.

10. Комитет по-прежнему обеспокоен положением женщин в обществе и недостаточностью мер, принимаемых государством-участником для ликвидации дискриминации женщин. Большинство низкооплачиваемых трудящихся и 80% безработных составляют женщины. Кроме того, они нередко становятся жертвами насилия в семье и объектом сексуальных домогательств на рабочих местах.

11. Комитет обеспокоен значительными масштабами торговли людьми и сексуальной эксплуатации женщин и детей в коммерческих целях.

12. Комитет с озабоченностью отмечает существование де-факто дискриминации в отношении таких этнических меньшинств, как крымские татары и цыгане, и случаи притеснения иностранцев африканского происхождения сотрудниками правоохранительных органов.

13. Комитет обеспокоен значительным числом детей, особенно новорожденных детей и детей-инвалидов, от которых отказываются родители, и детей, которые лишены семейного окружения, и сожалеет об отсутствии эффективной стратегии по преодолению этого явления.

14. Комитет выражает озабоченность в связи с размерами задолженности по выплате зарплат и пенсий, лишаящей пострадавших от этого людей средств к существованию.

15. Комитет с глубокой озабоченностью отмечает высокое число несчастных случаев из-за неадекватности норм охраны труда и здоровья на производстве и устаревшего оборудования, особенно в угольной промышленности, а также недостаточность усилий, прилагаемых государством-участником для обеспечения соблюдения существующих норм.

16. Комитет обеспокоен тем, что свободы профессиональных союзов подвергаются ряду ограничений, включая право каждого человека вступать в профессиональный союз по своему выбору, и тем, что независимые профсоюзы и их руководители подвергаются преследованиям со стороны местных властей.

17. Комитет с озабоченностью отмечает резкое сокращение бюджетных ассигнований, выделяемых на нужды образования и научных исследований, что приводит к ухудшению качества образования. Особую обеспокоенность Комитета вызывают устаревшие учебные материалы и оборудование в школах и вузах, а также низкий уровень оплаты труда преподавателей.

18. Комитет обеспокоен ухудшением состояния здоровья наиболее уязвимых групп населения, особенно женщин и детей, а также качества медицинского обслуживания. Комитет с озабоченностью отмечает рост уровня заболеваемости болезнями, передаваемыми половым путем (БППП), и распространение ВИЧ/СПИДа. Кроме того, вызывает озабоченность высокая распространенность алкоголизма и табакокурения, особенно среди молодежи в возрасте до 18 лет.

Е. ПРЕДЛОЖЕНИЯ И РЕКОМЕНДАЦИИ

19. Комитет рекомендует государству-участнику провести оценку его политики осуществления экономических реформ с точки зрения ее воздействия на уровень бедности и принять меры по корректировке его программ таким образом, чтобы они соответствовали задаче обеспечения экономических и социальных прав наиболее уязвимых слоев общества. В этой связи он обращает внимание государства-участника на принятое Комитетом 4 мая 2001 года Заявление в отношении бедности.

20. Комитет рекомендует государству-участнику учитывать его обязательства по Пакту во всех аспектах проводимых им переговоров с международными финансовыми учреждениями и, таким образом, обеспечить надлежащую защиту экономических, социальных и культурных прав, особенно наиболее уязвимых групп населения.

21. Приветствуя подтвержденное делегацией государства-участника его намерение разработать при содействии УВКПЧ план действий в области прав человека, Комитет рекомендует государству-участнику подготовить, в рамках процесса открытых консультаций такой всеобъемлющий национальный план действий, который был бы направлен на выполнение его обязательств в соответствии с международными документами по правам человека, включая Пакт. Комитет просит государство-участник приложить к его пятому периодическо-

му докладу екземпляр національного плана дій в області прав человека и информировать Комитет о ходе его осуществления.

22. Комитет рекомендует государству-участнику усилить в его правовой системе предусмотренное в пункте 2 статьи 2 Пакта запрещение таких оснований для дискриминации, как раса, цвет кожи, пол, язык, религия, политические или иные убеждения, национальное или социальное происхождение, имущественное положение, рождение или иные обстоятельства. Напоминая о Кодексе поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка (резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи), Комитет призывает государство-участник принять все необходимые меры по недопущению случаев жестокого обращения по расовым мотивам и обеспечению своевременного и тщательного расследования и эффективного судебного преследования в подобных случаях.

23. Комитет призывает государство-участник принять все необходимые и эффективные правовые меры для запрещения дискриминации по признаку пола во всех областях гражданской, политической, экономической, социальной и культурной жизни.

24. Комитет рекомендует государству-участнику включать в его последующие доклады сравнительные данные об уровнях безработицы и в том числе данные о представленности женщин на различных административных должностях и в правоохранительных и судебных органах и органах юстиции и адвокатуры, отметив при этом положительные результаты, достигнутые за отчетный период.

25. Комитет призывает государство-участник обеспечить своевременную выплату трудящимся заработной платы, а также строгое соблюдение законодательства о минимальном уровне оплаты труда.

26. Комитет рекомендует государству-участнику выделять достаточные ресурсы для осуществления программ по предупреждению несчастных случаев на рабочих местах и продолжать укрепление материальной базы и полномочий органов, отвечающих за контроль за соблюдением трудового законодательства. Комитет рекомендует государству-участнику рассмотреть вопрос о ратификации Конвенции МОТ 1947 года (№ 81) об инспекции труда.

27. Комитет подчеркивает, что право профессиональных союзов на свободную деятельность не подлежит никаким ограничениям, кроме тех, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе для обеспечения государственной безопасности

или общественного порядка или для защиты прав и свобод других лиц. Комитет просит государство-участник обеспечить, чтобы такие содержащиеся в трудовом законодательстве ограничения полностью соответствовали статье 8 Пакта и чтобы угрозы в адрес профессиональных союзов и их руководителей были запрещены.

28. Комитет рекомендует государству-участнику принять все необходимые меры по недопущению и искоренению случаев бытового насилия, а также надлежащие меры для сокращения безработицы среди женщин.

29. Комитет предлагает государству-участнику активизировать его усилия по борьбе с торговлей людьми и коммерческой сексуальной эксплуатацией женщин и детей. Он рекомендует государству-участнику: решительно обеспечить соблюдение соответствующего уголовного законодательства; обеспечить, чтобы жертвы такой эксплуатации не подвергались наказаниям и получали возможности для реабилитации; обеспечить, чтобы Национальный координационный совет по борьбе с торговлей людьми располагал достаточными финансовыми и кадровыми ресурсами и укреплял как двустороннее сотрудничество, так и сотрудничество с международными и региональными организациями. Комитет рекомендует государству-участнику представить в его пятом периодическом докладе всестороннюю информацию, касающуюся торговли людьми и коммерческой сексуальной эксплуатации женщин и детей, включая данные о распространности этого явления.

30. Комитет настоятельно призывает государство-участник принимать эффективные меры, в том числе разработать стратегии и вести просветительскую деятельность, направленные на сокращение и предупреждение случаев отказа от детей. В частности, Комитет рекомендует государству-участнику посредством оказания консультативной помощи и проведения соответствующих программ на местах способствовать укреплению семьи как наилучшей среды для воспитания ребенка и оказывать родителям помощь в сохранении детей в семье. Кроме того, он рекомендует государству-участнику принять эффективные меры для развития форм альтернативного ухода за ребенком на базе семьи и прибегать к помещению детей в соответствующие учреждения лишь в качестве крайней меры.

31. Комитет рекомендует государству-участнику, чтобы его приверженность развитию системы первичной медико-санитарной помощи подкреплялась выделением адекватных ресурсов и чтобы все лица,

особенно относящиеся к наиболее уязвимым группам населения, имели доступ к медицинскому обслуживанию. Комитет предлагает государству-участнику предусмотреть создание комплексных программ планирования семьи, а также принять меры к тому, чтобы аборт не рассматривался в качестве средства предупреждения беременности. Кроме того, он рекомендует, чтобы среди подростков велась работа по просвещению по вопросам репродуктивного здоровья и они имели доступ к программам профилактики БППП и ВИЧ/СПИДа. Комитет рекомендует государству-участнику наладить распространение среди детей точной и объективной информации по вопросам употребления алкоголя и табака и принять меры по ограничению в государственных средствах массовой информации их рекламы.

32. Комитет рекомендует государству-участнику принять все необходимые меры для ассигнования достаточных финансовых средств в целях эффективного выполнения Закона 1991 года об образовании. Комитет рекомендует государству-участнику должным образом учитывать при разработке его политики в области образования замечания общего порядка № 5 и 11 о планах мероприятий по начальному образованию и № 13 о праве на образование, а также замечание общего порядка № 1 Комитета по правам ребенка о целях образования. Комитет рекомендует государству-участнику содействовать участию родителей и местного населения, особенно этнических меньшинств, в решении вопросов, связанных с организацией работы школ, в целях повышения охвата школьным образованием и осуществления контроля за его качеством.

33. Комитет предлагает государству-участнику рассмотреть вопрос о ратификации Конвенции 1951 года о статусе беженцев и Протокола 1967 года к ней, Конвенции 1954 года о статусе апатридов и Конвенции 1961 года о сокращении безгражданства.

34. Комитет рекомендует государству-участнику разработать непрерывную программу распространения информации, касающейся содержания Пакта и его осуществления, среди населения, гражданского общества, а также административных органов всех уровней. Кроме того, Комитет рекомендует государству-участнику разработать программы систематической и непрерывной подготовки по вопросам осуществления положений Пакта для таких профессиональных групп, как парламентарии, судьи, адвокаты и должностные лица местных органов управления.

Заключительные замечания Комитета по 4-му периодическому докладу

35. В заключение Комитет просит государство-участник обеспечить широкое распространение настоящих заключительных замечаний среди всех слоев украинского общества и информировать Комитет в пятом периодическом докладе, который подлежит представлению 30 июня 2006 года, о мерах, принятых для выполнения данных рекомендаций.

<http://www.universalhumanrightsindex.org/documents/827/597/document/ru/doc/text.doc>

**ОРГАНИЗАЦИЯ
ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ**

E

Distr.
GENERAL

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТ**

E/C.12/UKR/5
14 August 2006

RUSSIAN
Original: ENGLISH

Основная сессия 2006 года

**Осуществление международного пакта об экономических,
социальных и культурных правах**

**ПЯТЫЕ ПЕРИОДИЧЕСКИЕ ДОКЛАДЫ, ПРЕДСТАВЛЯЕМЫЕ ГОСУДАРСТВАМИ-
УЧАСТНИКАМИ В СООТВЕТСТВИИ СО СТАТЬЯМИ 16 И 17 ПАКТА**

Добавление

УКРАИНА* ** ***

[Язык оригинала: русский]
[7 июня 2006 года]

* Четвертый периодический доклад (E/C.12/4/Add.2) в отношении прав, охватываемых статьями 1-5, был рассмотрен Комитетом по экономическим, социальным и культурным правам на его двадцать шестой сессии (см. документы E/C.12/2001/SR.40; E/C.12/2001/SR.41).

** Информация, представленная Украиной в соответствии с руководящими принципами, касающимися первой части докладов государств-участников, содержится в базовом документе (HRI/CORE/1/Add.63/Rev.1).

*** В соответствии с информацией, препровожденной государствам-участникам и касающейся обработки их докладов, настоящий документ перед его направлением службам письменного перевода Организации Объединенных Наций официально не редактировался.

I. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАНЫ

1. Целью социальной политики Украины является последовательное повышение уровня и качества жизни населения, снижение социального неравенства, обеспечение социальных прав граждан, уменьшение количества бедного населения.

2. В Декларации тысячелетия ООН, которая стала известной как Цели развития тысячелетия, основной задачей для Украины на протяжении 2001-2015 годов определено искоренение наиболее острых форм бедности, достижение значительного роста реальных доходов населения, предотвращение распространения хронической и наследственной бедности, снижение экономического неравенства.

3. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 9 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

4. В течение последних лет сделано значительный шаг в направлении преодоления бедности. Принято целый ряд документов и осуществляется реализация системных мероприятий по решению проблемы бедности и предотвращению ее в будущем.

5. С 2001 года реализуется Стратегия преодоления бедности, разработана Комплексная программа обеспечения реализации этой Стратегии, ежегодно утверждается план конкретных мероприятий, направленных на преодоление бедности, проводится постоянный мониторинг показателей бедности.

6. Разработаны и реализуются региональные программы бедности. Главные усилия концентрируются на следующих основных направлениях:

- обеспечение роста денежных доходов населения и уменьшение их дифференциации на основе увеличения заработной платы;
- повышение доли оплаты труда в валовом внутреннем продукте;
- увеличение пенсионного обеспечения в ходе проведения пенсионной реформы;
- усиление адресной поддержки населения.

7. В следствие макроэкономической стабилизации в Украине отмечается стойкая тенденция относительно роста реальных доходов населения и его покупательной способности. Номинальные доходы населения за 2005 год повысились на 38,4%. По сравнению с 2004 годом, имеющиеся доходы которые могут быть использованы населением для приобретения товаров и услуг увеличились на 36,4%, а реальные располагаемые с учетом ценового фактора – на 20,1%.

8. Среднемесячная заработная плата за 2005 год выросла на 36,7% по отношению к предыдущему году и составила 806,18 грн. Реальная заработная плата при этом выросла на 20,3%.

9. Существенно возросли размеры минимальных государственных социальных гарантий. В частности, минимальная заработная плата выросла на протяжении последнего года на 26,7%. С января 2006 года ее размер составляет уже 350 грн. и на протяжении года предполагается дальнейшее ее увеличение до 400 грн., что по отношению к прожиточному минимуму будет составлять 79%, тогда как в 2001 году размер минимальной заработной платы составлял лишь 36% по отношению к прожиточному минимуму для трудоспособных лиц.

10. Минимальный размер пенсии устанавливается на уровне прожиточного минимума для лиц, которые утратили трудоспособность. С января 2006 года этот размер повышен до 350 гривен.

11. Осуществляются практические шаги по реформированию системы предоставления социальной помощи, развитию сети социальных учреждений, повышается качество социальных услуг.

12. Мониторинг оценки ситуации с бедностью с 2001 года за время реализации Стратегии преодоления бедности свидетельствует о стабильных тенденциях показателей. При увеличении вдвое черты бедности (170 грн. в I полугодии 2001 года до 340 грн. в I полугодии 2005 года), которая определяется по относительному критерию, уровень бедности за это время остался на уровне 28%, а уровень крайней формы бедности уменьшился с 16,4 % до 15,3%.

13. Осуществляя комплексную оценку изменения ситуации с бедностью, которая состоит в измерении бедности за разными критериями, можно также сделать вывод относительно положительных изменений.

14. Анализ бедности по абсолютному критерию, к которому, в частности, относится показатель стоимости суточного потребления на уровне 4,3 доллара США (за паритетом покупательной способности), избранный как целевой ориентир в Целях развития тысячелетия

ООН, свидетельствует о значительном снижении уровня бедности в Украине с 11% в 2001 году до 3,2% в 2004 году.

15. С целью обеспечения успешного проведения реформ в Украине продолжается решение задач, направленных на выполнение третьего этапа Стратегии преодоления бедности (2005-2009 годы), концентрируется внимание на их финансовом обеспечении и на создании эффективной управленческой системы социальной помощи.

16. Согласно данным отборочных исследований населения (домашних хозяйств) относительно экономической активности за январь-сентябрь 2005 года, среднемесячная численность экономически активного населения в возрасте 15–70 лет составила 22,3 млн. чел., из них 20,7 млн. чел., или 93,0%, были заняты экономической деятельностью, остальные не имели работы, но активно ее искали и были готовы приступить к ней, т.е. в соответствии с методологией Международной организации труда (МОТ) классифицировались как безработные. Среднемесячная численность безработных (по методологии МОТ) трудоспособного возраста (лица, которые самостоятельно искали работу, и те, которые находились на учете в государственной службе занятости) составила 1,5 млн. чел., или 7,6% от численности экономически активного населения.

17. За 2005 год услугами Государственной службы занятости воспользовались 2,9 млн. не занятых трудовой деятельностью граждан, из них 65,4% обратились в эту Службу в течение года. На учете в Государственной службе занятости на 1 января 2006 года находилось 903,5 тыс. незанятых граждан, из них каждый второй проживал в сельской местности. Среди указанной категории граждан 97,6% имели официальный статус безработных, из них больше чем двум третям было назначено помощь по безработице.

18. Численность зарегистрированных безработных в декабре 2005 года выросла на 8,9% и составила 881,5 тыс. чел. В сельской местности — соответственно на 13,9% и 452,7 тыс. чел., в городской местности — на 4,0% и 428,8 тыс. человек.

19. Увеличение объемов зарегистрированной безработицы в декабре имело место и в предыдущие годы, что обусловлено сезонной занятостью работников сельского хозяйства.

20. Уровень зарегистрированной безработицы в целом по стране в декабре 2005 года вырос на 0,2% и на 1 января 2006 года составил 3,1% от численности населения трудоспособного возраста. Такое увеличение было обеспечено за счет сельского населения, где такое

увеличение выросло за месяц на 0,7% и составил 5,5% населения трудоспособного возраста. Тем не менее среди городского населения его значение осталось на уровне ноября и составило 2,1%.

21. Дисбаланс в распределении производственных ресурсов и рабочей силы вызывает значительную межрегиональную дифференциацию зарегистрированной безработицы. Самый высокий уровень зарегистрированной безработицы наблюдался в Тернопольской области (6,6%), а самый низкий — в городе Киеве (0,4%).

22. По сообщениям предприятий, учреждений и организаций количество свободных рабочих мест и вакантных должностей в декабре 2005 года сократилось на 7,1% и на 1 января 2006 года составило 186,6 тыс., но было на 12,1% выше, чем год назад.

23. Нагрузка незанятого населения, которое обратилось за помощью о трудоустройстве в Службу занятости, на одно вакантное место в целом по стране за декабрь 2005 года выросло с 4 до 5 человек. По регионам значение этого показателя колебалось от 0,2 человека в Киеве до 27 человек в Черкасской области.

24. В целом среди незанятых граждан, которые искали работу через Государственную службу занятости, 45,4% ранее занимали рабочие места, 25,5% — должности служащих, остальные представляли лиц без профессии или таких, которые занимали места, не требующие специальной подготовки.

25. По категориям рабочих мест наибольшая нагрузка приходилась на рабочие места, на которые могли претендовать работники сельского хозяйства (27 человек) и лица без профессии (12 человек).

26. При содействии Государственной службы занятости в декабре 2005 года было трудоустроено 53,7 тыс. чел., что на 21,0% меньше, чем в предыдущие месяцы, и на 9,0% больше, чем в декабре 2004 года. Среди трудоустроенных лиц почти половину (49,9%) составляли женщины. По отношению к общему числу лиц, которые находились на учете в декабре, количество трудоустроенных лиц составило 5,2%. По регионам наибольший уровень этого показателя наблюдался в Киеве (24,3%), наименьший — в Черновицкой области (2,1%).

27. По причине самостоятельного трудоустройства в декабре было снято с учета 71,5 тыс. чел. Кроме того, досрочную пенсию было оформлено 3,7 тыс. граждан предпенсионного возраста.

28. Наравне с трудоустройством на постоянной основе одним из направлений социальной защиты незанятого населения являются организация общественных работ, которые обеспечивают временное

трудоустройство. В декабре 2005 года на общественные работы было направлено 10,9 тыс. чел., не занятых трудовой деятельностью. Численность граждан, которые принимали участие в таких работах, по сравнению с ноябрем 2005 года сократилось более чем на три четверти и на 1 января 2006 года составила 1,8 тыс. чел. или всего 0,2% от количества тех, которые находились на учете.

29. Важным направлением повышения конкурентноспособности безработных на рынке труда является профессиональная подготовка и переподготовка. С целью получения новой профессии или специальности Государственная служба занятости направила в декабре 2005 года на обучение 11,0 тыс. безработных, в предыдущем месяце 13,5 тыс. чел. В целом на начало января 2006 года по таким направлениям в учебных заведениях всех типов проходили профессиональное обучение 33,0 тыс. чел. (3,7% зарегистрированных безработных).

30. Из Фонда обязательного государственного социального страхования на случай безработицы в декабре 2005 года было израсходовано 121,8 млн.грн. Среднестатистическое количество безработных, которые ее получали в течение указанного месяца составила 631,2 тыс. чел., или 71,6% от общего количества тех, которые имели статус безработного. Средний раз мер помощи в декабре 2005 года по сравнению с ноябрем вырос на 3,8%, а по сравнению с соответствующим месяцем 2004 года — на 31,8% и составил 192,89 грн., что равняется 58,1% законодательно установленного на этот период минимального уровня заработной платы (332 грн.).

II. ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ОБЩИХ ПОЛОЖЕНИЙ ПАКТА

Статья 1. Право народов на самоопределение

31. Преамбула Конституции Украины 1996 года гласит среди прочего, что Верховный Совет Украины принял Конституцию Украины от имени украинского народа — граждан Украины всех национальностей и выражая суверенную волю народа.

32. Статья 13 Конституции Украины гласит, что земля, ее недра, атмосферный воздух, водные и другие природные ресурсы, которые находятся в пределах территории Украины, природные ресурсы ее континентального шельфа, исключительной (морской) экономической зоны являются объектами права собственности украинского народа. От имени Украинского народа права собственника осуществляют

органы государственной власти и органы местного самоуправления в пределах, определенных Конституцией.

33. Каждый гражданин имеет право пользоваться природными объектами права собственности народа согласно закону.

34. В соответствии со статьей 11 Конституции Украины украинское государство содействует консолидации и развитию украинской нации, ее исторического сознания, традиций и культуры, а также развитию этнической, культурной, языковой и религиозной самобытности всех коренных народов и национальных меньшинств Украины.

Статья 2. Недискриминация

35. В соответствии со статьей 24 Конституции Украины граждане имеют равные конституционные права и свободы и являются равными перед законом. Не может быть привилегий или ограничений по признакам расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, имущественного состояния, местожительства, по языковым и другим признакам.

36. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 12 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

37. Обеспечение прав и свобод национальных меньшинств, крымских татар, недопущение расизма, ксенофобии и антисемитизма, регулирование сферы межнациональных отношений постоянно находится в центре внимания Правительства Украины.

38. Закон Украины «О гражданстве Украины» от 18 января 2001 года не устанавливает сроков для приобретения гражданства Украины лицам, которые являются выходцами из Украины; упростил процедуру приобретения гражданства Украины.

39. Статья 38 Конституции Украины предусматривает, что граждане имеют право участвовать в управлении государственными делами, во всеукраинском и местных референдумах, свободно избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления. Граждане пользуются равным правом доступа к государственной службе, а также службе в органах местного самоуправления.

40. За результатами выборов депутатов Верховной Рады Украины, депутатов Верховной Рады Автономной Республики Крым и местных органов самоуправления, которые проходили 31 марта 2002 года, в Вер-

ховну Раду Украины было избрано 3 представителя крымских татар, 8 представителей крымских татар стали депутатами Верховной Рады Автономной Республики Крым, депутатами местных советов в АРК было избрано 992 представителя крымских татар, которые составляют 14% от общего числа депутатов советов всех уровней. В структурах исполнительной власти Автономной Республики Крым работает 203 государственных служащих крымскотатарской национальности.

41. Указом Президента Украины № 518/99 от 18 мая 1999 года создан Совет представителей крымскотатарского народа при Президенте Украины. Совет является консультативно-совещательным органом, основными задачами которого является реализация мероприятий по решению политико-правовых, социально-экономических, культурных и других проблем, связанных с возвращением и обустройством крымских татар, подготовка и внесение предложений Президенту Украины относительно путей решения этих проблем, участие в разработке проектов законодательных актов Украины и государственных программ по данным вопросам.

42. Реализация государственной политики в сфере расселения, обустройства, адаптации и интеграции в украинское общество депортированных крымских татар и лиц других национальностей осуществляется по специальным программам.

43. С 1991 года бюджетные средства для депортированных направлялись, главным образом, на строительство (выкуп) жилья, на строительство инженерных коммуникаций, объектов социально-культурного назначения. За эти годы на капитальное строительство для обустройства депортированных было израсходовано более 800 млн. грн., что дало возможность построить 400 тыс. кв. метров жилья, 7 школ, проложить 793 км. водопроводов, 1144 км. линий электропередачи, 110 километров дорог, 178 км. газопровода и ввести в эксплуатацию другие объекты социально-культурной инфраструктуры.

44. В 2002 году были приняты две программы: Программа расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые возвратились в Автономную Республику Крым на постоянное проживание, на период до 2005 года, Программа адаптации и интеграции в украинское общество депортированных крымских татар, а также лиц других национальностей, возрождения и развития их культуры и образования.

45. В 2005 году закончился срок реализации этих программ. При этом вопросы расселения и обустройства депортированных крымс-

ких татар, лиц других национальностей, которые возвращаются на проживание в Украину из мест депортации, остаются не до конца решенными. Правительством Украины разработан проект Программы расселения и обустройства крымских татар и лиц других национальностей, которые возвратились в Украину, их адаптацию и интеграцию в украинское общество, на период до 2010 года, который вскоре будет утвержден. На 2006 год предусмотрено выделить из государственного бюджета Украины 71,4 млн. грн., на 2007 — 82,007 млн. грн., на 2008 — 94,758 млн. грн., на 2009 — 108,62 млн. грн., на 2010 - 124,615 млн. гривен. Всего на период с 2006 по 2010 год. запланировано выделить 481,402 млн. грн.

46. Кроме этого, предусматривается Программа финансирования социально-культурных мероприятий на потребности депортированных, которые возвращаются в Украину на постоянное проживание, в частности: на выплату компенсаций затрат на проезд и провоз багажа депортированным лицам; представление одноразовой материальной помощи на завершение строительства индивидуального жилья. Планируется выделение ресурсов для: содействия средствам массовой информации, которые издаются на крымскотатарском и других языках национальных меньшинств; материально-технического обеспечения учебных заведений (с крымскотатарским языком обучения и языками других национальностей), а также библиотек учебных заведений учебной, методической, публицистической и художественной литературой; финансирования национально-культурных и других мероприятий, направленных на удовлетворение социальных и культурных потребностей депортированных, их адаптацию и интеграцию в украинское общество.

47. По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года, в Украине проживает 47,6 тыс. цыган или 0,1% всего населения страны.

48. Созданный в июне 2002 года на Всеукраинском съезде национально-культурных обществ цыган Союз общественных организаций «Конгресс Ромен Украины» сотрудничает с центральными органами исполнительной власти и международными организациями в решении проблем, связанных с адаптацией и интеграцией цыган в общественные процессы, удовлетворением их просветительских, языковых и информационных потребностей.

49. Представителем Украины в составе группы специалистов Совета Европы по вопросам цыган/синти утверждена кандидатура президента «Конгресса Ромен Украины» Григориченка П.Д.

50. Учитывая остроту имеющихся проблем цыганского национального меньшинства в Украине, значительное внимание к их решению со стороны международных организаций, и с целью создания необходимых условий для интеграции цыган в украинское общество, реализации представителями этой этнической группы социальных, экономических и культурно-образовательных прав и свобод, Кабинетом Министров Украины 11.09.2003 года утверждена Программа социально-духовного возрождения цыган Украины на период до 2006 года.

51. В развитие этой Программы в большинстве областей, где проживают представители цыганского национального меньшинства, в частности Закарпатской, Одесской, Днепропетровской, Кировоградской и Киевской, местными органами государственной власти разработаны соответствующие региональные программы.

Статья 3. Равноправие мужчин и женщин

52. Украиной были приняты во внимание замечания пунктов 10, 23 и 24 Заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам относительно четвертого периодического доклада.

53. Гендерное равенство и равные возможности для мужчин и женщин являются базовыми принципами, ценностями и стандартами, признанными в Украине. Эти принципы рассматриваются не только как основные требования социальной справедливости и демократии, но и как главные условия для реализации прав человека — женщины и мужчины.

54. Украина присоединилась к основным международным документам — Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации по отношению к женщинам, Пекинской декларации и платформе действий, Декларации Тысячелетия, резолюциям европейских конференций по вопросам равенства женщин и мужчин — и пытается активно выполнять взятые на себя обязательства.

55. И все же сегодня мы, к сожалению, констатируем, что украинские женщины, несмотря на то, что у нас недискриминационное законодательство, на практике во многих сферах чувствуют дискриминационное отношение, особенно это касается представительства женщин в Парламенте, в руководящем звене государственного и частного секторов, а также участия в принятии решений на всех уровнях государственной власти.

56. Отношение общества к возможностям женщины в политической сфере, уровень его гендерной культуры достаточно четко просматривается в составе народных депутатов и депутатского корпуса.

57. Так, в 1998 году в Верховный Совет Украины были избраны 36 женщин (8%) из общего количества 450 депутатов, в 2002 году — только 23 женщины (5,1%). В то же время доля мужчин составляет 94,9% от общего количества народных депутатов, что свидетельствует об отсутствии равновесия женщин и мужчин в политической сфере. Только два из 25 профильных комитетов Верховной Рады возглавили женщины.

58. Если уровень представительства женщин в Верховном Совете очень низкий, то в советах местного уровня он намного выше. В отдельных областях представительство женщин в советах составляет от 20 до 50%.

59. Две женщины сейчас являются судьями Конституционного суда, что составляет 14% от его общего количества. В составе Верховного Суда — 8 женщин-судей (46%). Но в руководстве этих органов женщин нет.

60. Среди общего количества государственных служащих, как руководителей, так и специалистов, преобладают женщины, вместе с тем, численность их представительства значительно уменьшается соответственно повышению категории должностей. Так, в шестой категории должностей количество женщин-руководителей составляет 67,6%, а в первой — 6,6%, среди руководителей среднего уровня — 50%, среди специалистов — 80%.

61. Только две женщины возглавляют государственные структуры — Фонд госимущества и Государственный комитет по ядерному регулированию.

62. Аналогичная ситуация сложилась с представительством женщин в государственных органах исполнительной власти. Среди общего количества государственных служащих (как руководителей, так и специалистов), преобладают женщины. В то же время, уровень их представительства значительно снижается с повышением категории должностей. Так, в аппарате центральных органов государственного управления на должностях 5-6 категории женщины составляют 65%, и в то же время, на должностях 1-2 категории — их только 13%.

63. При этом следует отметить, что на протяжении 2005 года прослеживалось значительное увеличение количества женщин среди резервистов в центральных органах исполнительной власти.

64. И все же, в то время когда 53,8% населения Украины составляют женщины, в Кабинете Министров Украины их — ни одной. Впервые 3 областных государственных администрации возглавляют женщины.

65. Среди основных причин, которые препятствуют женщинам в их самореализации, в частности политической, можно выделить следующие: экономическая бедность, низкий социальный статус женщины, недоверие по отношению к женщине как к политику, сложившиеся гендерные стереотипы, отсутствие системной гендерной политики в обществе.

66. Хотя гендерный анализ свидетельствует, что украинское избирательное законодательство не содержит дискриминационных ограничений по половому признаку, в то же время, оно не обеспечивает реального сбалансированного представительства женщин и мужчин. Действующее законодательство не содержит процедур и механизмов реального обеспечения паритетного представительства женщин и мужчин в избирательных органах власти.

67. Гендерный анализ парламентских выборов 2002 года показал, что общее соотношение количества женщин и мужчин, кандидатов составляло 1:4, тогда как гендерное соотношение избранных народных депутатов Украины оказалось 1:19.

68. Из 165 кандидатов, которые возглавляли избирательные списки политических партий и избирательных блоков, была выдвинута 31 женщина, что составляет 5:1.

69. 30 политических партий и блоков из 33, зарегистрированных в ЦИК, не имели ни одной женщины в первой пятерке.

70. В целом Верховный Совет, избранный в 2002 году, является гендерно неуравновешенным, а потому и слабо восприимчивым к гендерным проблемам.

71. Учитывая, что гендерная проблематика является индикатором решения проблем прав человека и, в целом, человеческого развития, можно констатировать, что гуманитарная сфера жизни для украинского парламента пока что является второстепенной проблемой.

72. В шести комитетах парламента вообще не представлено ни одной женщины. Среди них — Комитет по вопросам свободы слова и информации, Комитет по вопросам европейской интеграции, Комитет по вопросам борьбы с организованной преступностью и коррупцией, Комитет по делам пенсионеров, ветеранов и инвалидов, Комитет национальной безопасности и обороны. Отсутствие женщин в этих

комитетах очень симптоматично, так как они являются именно теми структурами, которые должны внедрять в национальное законодательство международные гендерные приоритеты и правовые нормы.

73. При таком участии женщин в Верховном Совете Украины вряд ли можно ожидать кардинальных гендерных изменений в стране.

74. В то же время идея введения гендерных квот не находит достаточной поддержки ни среди населения Украины, ни среди большинства политических партий, ни, соответственно, среди народных депутатов. Поэтому все законопроекты, которые предусматривали квоты для женщин в партийных избирательных списках, были «провалены» в Парламенте.

75. Одним из важнейших достижений на пути введения гендерных подходов в государственную политику стало принятие 8 сентября 2005 года Верховным Советом Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин», которым предусмотрено урегулирование таких вопросов, как правовое обеспечение равенства прав и возможностей женщин и мужчин в разных сферах общественной жизни; ликвидацию дискриминации по половому признаку; определение основных принципов и механизмов обеспечения государственной гендерной политики; установление ответственности за нарушение законодательства об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин.

76. Среди основных принципов государственной политики обеспечения прав и возможностей мужчин и женщин — реализация принципов равных прав и свобод и создание равных возможностей для женщин и мужчин; одинаковая правовая и социальная защита женщин и мужчин; создание условий для охраны труда и здоровья женщин и мужчин; правовая защита, материальная и моральная поддержка материнства, отцовства и детства.

77. Законом предусмотрено создание государственного механизма обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин, в частности, консультативно-совещательного органа — Совета равных прав и возможностей женщин и мужчин. Отдельные разделы закона содержат гарантии в сфере избирательных прав, труда и его оплаты, образования, в сфере социальных услуг и информации, обеспечения равных возможностей во время подписания коллективных договоров и т.д. Контроль за исполнением закона предполагается возложить на Уполномоченного по правам человека.

78. 26 июля 2005 года Президентом Украины подписан Указ «Об усовершенствовании работы центральных и местных органов исполнительной власти по обеспечению равных прав и возможностей женщин и мужчин». В Указе дано поручение руководителям центральных и местных органов исполнительной власти возложить на одного из своих заместителей обязанности по обеспечению равенства прав женщин и мужчин.

79. Хотя уровень образования женщин в Украине очень высокий — среди работающих женщин 48% имеют высшее и среднее специальное образование, — вместе с тем среди руководящего состава государственного и частного секторов преимущественное большинство — мужчины.

80. Анализ ситуации показывает, что чем выше уровень представительского или руководящего органа, тем менее доступен он для женщин.

81. На протяжении последних лет в государстве проведен ряд мероприятий, направленных на решение одной из важнейших проблем — снижения уровня и продолжительности безработицы среди женщин.

82. Утверждение гендерного равенства в нашей стране происходит в основном благодаря общественной активности женщин и влиянию женского движения, которое является важной составляющей вовлечения женщин в процесс принятия решений.

83. Сегодня в Украине насчитывается 44 всеукраинских и международных женских общественных организаций и около 1500 региональных. Они охватывают в своей деятельности широкий спектр проблем, среди которых борьба с торговлей людьми, насилием в семье, поддержка женского предпринимательства, гендерные вопросы. К сожалению, общественные организации в Украине не обладают правом законодательной инициативы, поэтому они очень ограничены в возможностях влияния на государственную политику.

84. С целью привлечения женских общественных организаций к формированию и реализации государственной политики по отношению к семье, детям и молодежи, демографических процессов, равенства прав и возможностей женщин и мужчин, предупреждения насилия в семье и т.д. — при Министерстве Украины по делам семьи, молодежи и спорта создана общественная коллегия: одной из основных ее задач является — координация сотрудничества Министерства с неправительственными организациями, а также обеспечение их учас-

тия в процессе подготовки нормативно-правовых актов относящихся к компетенции Министерства.

85. Следует отметить, что в 2005 году завершилась реализация Национального плана действий по улучшению положения женщин и содействия внедрению гендерного равенства в обществе на 2001-2005 годы. На данном этапе Министерство по делам семьи, молодежи и спорта разрабатывает новую Государственную программу по утверждению гендерного равенства в украинском обществе до 2015 года.

86. По данным ежеквартальных обследований Государственного комитета статистики Украины относительно экономической активности населения, уровень занятости среди женщин в возрасте 15-70 лет в среднем за 9 месяцев 2005 года составлял 53,4%, а среди женщин трудоспособного возраста — 62,5% (среди мужчин, соответственно, — 63,0% и 68,3%). Уровень безработицы (по определению Международной организации труда) среди женщин в среднем за 9 месяцев 2005 года равнялся 6,6% экономически активного населения, в частности среди трудоспособного возраста — 7,4% (среди мужчин — соответственно 7,3% и 7,7%).

87. Действующее на территории Украины законодательство о труде гарантирует гражданам Украины равноправие в области труда и его оплаты независимо от происхождения, социального и имущественного положения, расовой и национальной принадлежности, пола, языка, политических взглядов, религиозных убеждений, членства в профессиональном союзе или другом объединении граждан, рода и характера занятий, места проживания. Женщинам эти права предоставляются наравне с мужчинами.

88. В соответствии со статьёй 8 Закона Украины «Об оплате труда» условия и размеры оплаты труда работников учреждений и организаций, которые финансируются из бюджета, определяются Кабинетом Министров Украины.

89. Кабинет Министров Украины своими постановлениями утверждает схемы должностных окладов, которые дифференцируются в зависимости от сложности работ, организационно-правового уровня должности, исполняемых функций подразделения, в котором работает тот или иной работник, и некоторых других условий труда. Условия оплаты труда работников учреждений и организаций, которые финансируются из бюджета, устанавливаются независимо от происхождения, социального и имущественного положения, расовой и национальной принадлежности, пола.

90. Для работников производительной сферы равное вознаграждение за труд осуществляется путем установления в отраслевых соглашениях ставок заработной платы по профессиям в зависимости от уровня квалификации. Половой разницы в этих ставках заработной платы нет. Уровень заработной платы, таким образом, не зависит от того, мужчина или женщина выполняют требуемые соответствующей работой производственные функции. Этим соблюдается принцип равной оплаты равного труда.

91. Фактическое различие в размерах оплаты труда мужчин и женщин имеет место лишь в связи с использованием женщинами своего права работать неполную рабочую неделю (день, месяц) для того, чтобы уделять больше времени заботе о семье, воспитанию детей. Кроме того, женщины не работают на работах с вредными и тяжелыми условиями труда (например, на подземных работах), где предусмотрена повышенная оплата труда.

92. Принятие дополнительных правительственных решений по этому вопросу не требуется.

III. ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ КОНКРЕТНЫХ ПРАВ, ПРИЗНАННЫХ В ПАКТЕ

Статья 6. Право на труд

93. Одним из направлений способствующих реализации права граждан на труд является государственное регулирование занятости населения, которое осуществляется в соответствии с законами Украины «О занятости населения», «Об общеобязательном государственном социальном страховании на случай безработицы», путем разработки и реализации государственной и территориальных программ занятости населения.

94. В программах занятости населения, в частности, предусматриваются задания и мероприятия по расширению сферы использования труда за счет создания новых рабочих мест, усилению мотивации к легальной продуктивной занятости, повышению качества рабочей силы, приведению профессионального состава и квалификационного уровня в соответствие с потребностями рынка труда, регулированию межгосударственной трудовой миграции, усовершенствованию форм социальной поддержки безработных с целью возвращения их к продуктивному труду.

95. В результате выполнения Государственной программы занятости населения на 2001-2004 годы, утвержденной Законом Украины, за четыре года было расширено сферу использования труда за счет создания новых рабочих мест более чем для 2,3 млн. человек.

96. В соответствии с Указом Президента Украины от 11 июля 2005 года № 1073 «Об усовершенствовании государственного регулирования в сфере занятости населения и рынка труда в Украине» и Программой занятости населения на 2005 год, утвержденной постановлением Кабинета Министров Украины от 12 августа 2005 года № 744, в 2005 году расширено сферу использования труда за счет создания новых рабочих мест более чем для 1,1 млн. человек.

97. На сегодня разработан и подан на рассмотрение Кабинету Министров Украины проект Закона Украины «О Государственной программе занятости населения на 2006-2009 годы», которой предусматривается в течение последующих четырех лет обеспечить расширение сферы использования труда за счет создания новых рабочих мест не менее чем для 4 млн. человек.»

98. Законом Украины «О занятости населения» предусмотрены дополнительные гарантии занятости отдельным категориям, которые нуждаются в социальной защите и не способны на равных конкурировать на рынке труда. К этой категории граждан относятся женщины, которые имеют детей в возрасте до 6 лет, одинокие матери, которые имеют детей в возрасте до 14 лет или детей-инвалидов. Гарантии обеспечиваются путем установления квоты для бронирования на предприятиях, в учреждениях и организациях до 5% общего количества рабочих мест. На 2005 год для таких женщин были забронированы 27,8 тыс. рабочих мест, на которые на протяжении 2005 года трудоустроено 21,1 тыс. женщин.

99. Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании на случай безработицы» предусмотрено трудоустройство безработных путем предоставления работодателям дотаций, на которые на протяжении января-сентября 2005 года работало 48,9 тыс. безработных женщин.

100. С целью повышения конкурентоспособности женщин на рынке труда в 2005 году к профессиональному обучению было привлечено 117,6 тыс. женщин или 60,8% от общей численности.

101. Значительное внимание уделяется обучению профессиям, которые дают возможность незанятым гражданам, особенно женщи-

нам, реализовывать себя в сфере малого бизнеса путем самозанятости, например, пошив одежды, парикмахерские услуги и т.п.

102. Женщинам, которые обратились в службу занятости, предоставляются услуги по профориентации и консультации относительно выбора профессии с учетом нужд регионального рынка труда, они привлекаются к участию в семинарах. Во время проведения этих семинаров уделяется внимание формированию у женщин уверенности в себе, своих силах, развитию умений самостоятельного поиска работы, овладению технологией самопрезентаций, таких как собеседование с работодателем, техника телефонных звонков, написание резюме и т.п. Такая работа приносит положительные результаты. К безработным женщинам возвращается уверенность в своих силах, особенно когда они продолжительное время ищут работу.

103. Значительную помощь в выборе будущего профессионального пути женщины получают через массовые мероприятия, которые проводит государственная служба занятости, такие как ярмарки вакансий и профессий, дни открытых дверей (совместно с учебными заведениями), «круглые столы», дни презентаций и аукционов профессий, конкурсов и т.п.

104. С целью временного трудоустройства и оказания материальной поддержки для незанятых граждан государственной службой занятости вместе с местными органами власти организовываются общественные работы. В 2005 году в них принимали участие 284,9 тыс. незанятых женщин, которые находились на учете в службе занятости или 68,0% от общей численности задействованных на общественных работах.

105. В 2005 году услугами государственной службы занятости воспользовались 1617,0 тыс. женщин, из которых 531,0 тыс. трудоустроено, что составляет половину от всех трудоустроенных службой занятости, из них получили одноразовую помощь по безработице для занятия предпринимательской деятельностью 21,3 тыс. женщин.

Статья 7. Справедливые и благоприятные условия труда

106. В соответствии с Программой деятельности Кабинета Министров Украины «Навстречу людям» усилия Правительства направляются на усиление социальной защищенности работников, обеспечение продуктивной занятости населения, повышение уровня оплаты труда, уменьшение расслоения населения за уровнем доходов.

107. Поскольку основной государственной гарантией в оплате труда является минимальная заработная плата, Правительством осуществляются последовательные шаги по повышению уровня минимальной заработной платы и постепенному его приближению к прожиточному минимуму для трудоспособного лица.

108. Вопрос установления экономически и социально обоснованного размера минимальной заработной платы не может рассматриваться отдельно от состояния экономики и других условий, предусмотренных статьей 9 Закона Украины «Об оплате труда», которая отвечает международным трудовым нормам, в частности статье 3 Конвенции МОТ № 131, которую Украина ратифицировала.

109. Темпы роста размера минимальной заработной платы должны быть адекватными темпам развития экономики за последние годы и прогнозу на следующие годы, поскольку увеличение затрат на оплату труда в производственной сфере в связи с ростом уровня минимальной заработной платы, не обеспеченного соответствующим ростом производительности труда, приводит к росту себестоимости продукции и услуг, повышению цен на потребительском рынке, росту инфляции, высвобождению работников и увеличению количества безработных.

110. Учитывая все экономические и социальные факторы, Законом Украины «О Государственном бюджете Украины на 2006 год» установлены такие размеры минимальной заработной платы: с 1 января 2006 года — 350 грн., с 1 июля 2006 года — 375 грн., с 1 декабря 2006 года — 400 грн. в месяц.

111. Размер минимальной заработной платы в 2006 году возрастет на 20% в сравнении с 2005 годом.

112. Если в 2005 году соотношение минимальной заработной платы к прожиточному минимуму, установленному для трудоспособных лиц (453 грн.), составляло 73,3%, то в 2006 году это соотношение будет составлять 79,2%. При этом размер прожиточного минимума, установленного для трудоспособных лиц, в 2006 году возрастет на 11,5%.

113. Следует также подчеркнуть, что с 1 января 2006 года минимальная заработная плата обеспечивается только тарифной частью (соответственно Закону Украины от 18 ноября 2004 года № 2190-І), то есть, в минимальную заработную плату не включаются доплаты, надбавки, другие поощрительные и компенсационные выплаты.

114. Рост макроэкономических и отраслевых параметров развития отечественной экономики способствовал положительным сдвигам в решении вопроса повышения заработной платы в стране.

115. По последним данным Госкомстата Украины, наблюдается значительный рост среднемесячной заработной платы по Украине в сравнении с соответствующим периодом 2004 года.

116. Среднемесячная заработная плата за январь-декабрь 2005 года по сравнению с соответствующим периодом 2004 года возросла на 36,7% и составляла 806,18 грн., что превышает на 78% размер прожиточного минимума, установленного для трудоспособного лица по Украине на 2005 год (453 грн.).

117. Заработная плата в декабре 2005 года по сравнению с декабрем 2004 года выросла на 44,9% и составляла 1019,71 грн., что на 125,1% превышает размер прожиточного минимума для трудоспособного лица по Украине на 2005 год.

118. Повышение уровня заработной платы в декабре 2005 года по сравнению с декабрем 2004 года состоялось на предприятиях всех видов экономической и промышленной деятельности.

119. Одновременно следует отметить, что с 1 сентября 2005 года внедрен I этап оплаты труда работников на основе Единой тарифной сетки разрядов и коэффициентов оплаты труда работников учреждений и организаций отдельных отраслей бюджетной сферы. Произошло повышение должностных окладов указанной категории работников, в среднем, на 15%.

120. Работникам органов государственной власти и местного самоуправления в 2005 году повышены должностные оклады на 10,5%.

121. Дальнейшее реформирование оплаты труда будет направлено на обеспечение повышения среднего уровня заработной платы, ликвидацию экономически неоправданной дифференциации в оплате труда, обеспечение гарантий, предусмотренных законодательством, соглашениями и коллективными договорами.

122. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 17 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

123. С 1 сентября 2005 года условия оплаты труда работников учебных заведений, учреждений образования и научных учреждений определяются на единых началах с работниками других отраслей бюджетной сферы согласно постановлению Кабинета Министров Украины от 30.08.2002 № 1298 (с изменениями) и приказу Министерства

образования и науки Украины от 26.09.2005 № 557 (с изменениями), утвержденному на выполнение этого постановления.

124. Согласно указанному приказу педагогическим и научно-педагогическим работникам должностные оклады определяются согласно схемам тарифных разрядов от 7-го до 24-го, что отвечает должностным окладам от 392 до 1052 грн.

125. Если учебное заведение имеет статус национального, при определении максимального размера должностного оклада может сохраняться коэффициент повышения должностного оклада, который применялся для научно-педагогических работников согласно постановлению Кабинета Министров Украины от 11.07.2002 года № 992 (до 100% должностного оклада).

126. Кроме того, при внедрении условий оплаты труда работников бюджетной сферы на основе Единой тарифной сетки были сохранены уже действующие подходы в части установления доплат за научные степени и ученые звания.

127. Вместе с тем, руководителю учебного заведения предоставлено право устанавливать в пределах фонда заработной платы, утвержденного сметой учреждения:

- надбавки в размере до 50% должностного оклада за высокие достижения в работе, за выполнение особо важной работы (на срок ее выполнения), за сложность, напряженность в работе (для национального учебного заведения в размере до 150% в суммарном расчете по этим видам надбавок);

- предоставлять материальную помощь, в том числе на оздоровление, в размере до одного должностного оклада в год и премировать работников согласно их личному вкладу в общие результаты работы согласно утвержденному порядку и размерам премирования.

128. То есть действующие нормативно-правовые акты по вопросам оплаты труда разрешают при полном финансовом обеспечении деятельности учебного заведения, в том числе фонда оплаты труда работников, повысить уровень их оплаты труда.

129. Законом Украины «Об оплате труда» предусмотрено, что заработная плата выплачивается работникам регулярно в рабочие дни в сроки, установленные в коллективном договоре, но не реже двух раз в месяц через промежуток времени, не превышающий шестнадцати календарных дней. В случае если день выплаты заработной платы совпадает с выходным, праздничным или нерабочим днем, заработная плата выплачивается накануне. По личному письменному со-

гласию работника выплата заработной платы может осуществляться через учреждения банков, почтовыми переводами на указанный ими счет (адрес) с обязательной оплатой этих услуг за счет собственника или уполномоченного им органа.

130. Кроме того, Кодексом законов о труде Украины обусловлены сроки расчета с работником при увольнении. А именно предусмотрена выплата работнику при увольнении всех сумм, которые предприятие обязано ему выплатить, в день увольнения.

131. Если в день увольнения работник не работал, то эти суммы должны быть выплачены не позднее следующего дня после предъявления уволенным работником требования о расчете. В случае если эти суммы поддаются сомнению со стороны работника, то предприятие все равно обязано выплатить в установленные сроки хотя бы ту сумму, которую оно считает необходимым (статья 116 Кодекса законов о труде Украины).

132. Также предусматривается ответственность работодателя за задержку расчета с работником при увольнении. Если по вине собственника или уполномоченного им органа уволенному работнику не выплачены соответствующие суммы и при этом нет спорных вопросов в отношении их размера, предприятие, учреждение, организация должны выплатить работнику его средний заработок за весь период задержки по день фактического расчета.

133. Если возникает спор о размерах причитающихся уволенному работнику сумм, собственник или уполномоченный им орган должен выплатить ущерб только в том случае, если спор разрешен в пользу работника. Если спор разрешен в пользу работника лишь частично, то размер ущерба за время задержки выплат определяет орган, который выносит решение по сути спора.

134. Одновременно, законодательством Украины предусмотрено, что предприятия, учреждения и организации всех форм собственности и хозяйствования вследствие задержки на один и больше календарных месяцев выплаты надлежащей работникам заработной платы обязаны начислить и выплатить работникам компенсацию работникам потери части заработной платы в связи с нарушением сроков ее выплаты.

135. Порядок компенсации работникам потери части заработной платы в связи с нарушением сроков ее выплаты утверждён постановлением Кабинета Министров Украины.

136. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 14 Заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

137. По данным Госкомстата Украины по состоянию на 1 января 2006 года, задолженность по выплате заработной платы составляла 959,7 млн. грн, что является самым низким показателем за время осуществления государственного мониторинга. По сравнению с началом 2005 года задолженность уменьшилась на 151,6 млн. грн. или на 13,6%.

138. Соотношение общей задолженности по выплате заработной платы к фонду оплаты труда за декабрь 2005 года составляет 10,7%.

139. Из общей суммы задолженности 369,2 млн. грн. или 38,5% приходится на предприятия, относительно которых осуществляется процедура восстановления платежеспособности должника или признание его банкротом, и 129,0 млн. грн. или 13,4% приходится на экономически неактивные предприятия, т.е. те, которые приостановили свою производственно-хозяйственную деятельность в 2004 и предыдущих годах. В 2005 году задолженность по экономически неактивным предприятиям уменьшилась на 29,9 млн. грн., или на 18,8%.

140. Долги работникам экономически активных предприятий на 1 января 2006 года составляли 461,4 млн. грн. На протяжении 2005 года названная задолженность уменьшилась на 123,6 млн. грн., или на 21,1%.

141. По сравнению с началом 2005 года количество штатных работников экономически активных предприятий, которым своевременно не выплачена заработная плата, уменьшилась на 321,2 тыс. чел. или на 46,4% и составляет 370,9 тыс. чел. или 3,4% от общего количества штатных работников. Из них, 283,7 тыс. чел. или 76,5% от общего количества имеют задолженность по выплате заработной платы сроком меньше 3 месяцев. Сумма долга в среднем на одного такого работника составляет 908 грн., что на 30 грн. или на 3,2% меньше чем в предыдущем месяце.

142. Соотношение суммы долга по выплате заработной платы работникам экономически активных предприятий к среднемесячному фонду оплаты труда, начисленного работникам к выплате за январь-ноябрь 2005 года, по Украине составляет 5,7%.

143. На выполнение соответствующих поручений Президента Украины и Кабинета Министров Украины, с целью улучшения си-

туации, которая сложилась с выплатой заработной платы, центральные и местные органы исполнительной власти проводят мониторинг выполнения предприятиями и организациями, которые находятся в сфере их управления, мероприятий по обеспечению своевременной выплаты заработной платы и выполнения графиков погашения задолженности.

144. Состояние погашения задолженности по заработной плате систематически рассматриваются при участии представителей работодателей и профессиональных союзов и анализируются причины несоответствия объемов погашения задолженности по выплате заработной платы финансово-экономическим возможностям предприятий в отраслях экономики, регионах и на предприятиях.

145. Ежемесячно до 20 числа следующего за отчетным периодом месяца центральные и местные органы исполнительной власти отчитываются перед Министерством труда и социальной политики труда о погашении задолженности по заработной плате работникам предприятий, учреждений и организаций, которые находятся в сфере управления центральных и местных органов исполнительной власти и расположенных на территориях соответствующих регионов по соответствующей форме.

146. Во время заключения Регионального соглашения, коллективных договоров руководители органов местного самоуправления, совместно с объединениями работодателей и профсоюзными органами, определяют конкретные обязательства относительно соблюдения норм трудового законодательства, Генерального и Отраслевых соглашений.

147. Государственный департамент надзора за соблюдением законодательства о труде (Госнадзортруд) Министерства труда и социальной политики Украины постоянно осуществляет контроль за соблюдением трудового законодательства, в том числе относительно своевременной выплаты заработной платы. В 2005 году государственными инспекторами труда территориальных государственных инспекций труда Государственного департамента по надзору за соблюдением законодательства о труде было проведено 18123 проверки на 12443 предприятиях-должниках по выплате заработной платы.

148. По результатам проведенных проверок составлено и передано в суд 12483 протокола об административных правонарушениях, из них относительно 10261 или 82,2%, судами вынесены решения,

из которых с наложением штрафных санкций — по 6867, на общую сумму штрафа 1965,9 тыс. грн.

149. Кроме того, государственными инспекторами труда было вынесено 5511 постановлений о наложении штрафов за невыполнение законных требований должностных лиц Госнадзортруда на общую сумму 981,8 тыс. грн.

150. В ходе проверок предприятий-должников было внесено 4556 представлений владельцам о привлечении виновных к дисциплинарной ответственности, из которых 1362 — удовлетворенно, в том числе с 114 руководителями разорваны контракты, 4417 материалов проверки переданы в правоохранительные органы, по которым возбуждено 974 уголовных дела за несвоевременную выплату заработной платы.

151. Государственными инспекторами труда Государственного надзора по охране труда ежегодно проводятся проверки по соблюдению законодательства о труде женщин. Основная задача проверок состоит в контроле за соблюдением конституционных прав использования труда женщин, положений Конвенции ООН от 18 декабря 1979 года относительно ликвидации всех форм дискриминации относительно женщин в реализации права на труд; права на одинаковые возможности при приеме на работу; права на свободный выбор профессии или рода деятельности; на продвижение на должности; права на полное вознаграждение за работу, включая получение льгот; на равные условия относительно работы равной ценности, а также на равный подход к оценке качества работы; права работающих на получение помощи в случаях потери трудоспособности, а также права на оплачиваемый отпуск; права на безопасные условия работы.

152. В ходе проверок также выясняются вопросы соблюдения положений Конвенции относительно запрета освобождения от работы на основании беременности или отпуска по беременности и родам; запрета дискриминации в связи с семейным состоянием при освобождении; предоставление оплачиваемых отпусков для женщин по беременности и родам без потери предыдущего места работы, обеспечения женщинам особой защиты в период беременности.

153. В 2005 году государственными инспекторами труда были осуществлены такие проверки на 1752 предприятиях, учреждениях, организациях, где применяется труд женщин. На 975 из них были выявлены нарушения законодательства при использовании труда женщин.

154. Государственными инспекторами труда территориальных государственных инспекций труда в ходе проведенных проверок было направлено 1066 предписаний руководителям предприятий, учреждений, организаций на устранение выявленных нарушений законодательства при применении труда женщин.

155. По выявленным нарушениям законодательства при применении труда женщин на рассмотрение районных (городских) судов было направлено 660 протоколов об административных правонарушениях и в правоохранительные органы переданы 119 материалов проверок для возбуждения уголовных дел.

156. За невыполнение законных требований государственного инспектора труда относительно устранения выявленных нарушений законодательства о труде на основании статьи 188-6 Кодекса Украины об административных правонарушениях на 171 руководителя предприятий, учреждений, организаций наложен штраф.

157. За 11 месяцев 2005 года территориальными государственными инспекциями труда проверено 29 198 предприятий по вопросам соблюдения минимальных гарантий в оплате труда. Из них на 4 967 (17,0%) предприятиях не соблюдены нормы статьи 95 КЗоТ Украины относительно размера минимальной заработной платы.

158. По результатам проведенных проверок внесено 8 050 предписаний на устранение нарушений законодательства о минимальных гарантиях в оплате труда, составлено и передано в суд 5 367 протоколов о привлечении виновных лиц к административной ответственности. Кроме того, государственными инспекторами труда составлено 2 786 постановлений об административной ответственности за невыполнение законных требований государственных инспекторов труда по устранению нарушений законодательства о труде в части соблюдения минимальных гарантий в оплате труда. За этими постановлениями наложены штрафные санкции на сумму 314 325 гривен. Также в правоохранительные органы передано 1 407 материалов по этим вопросам. Собственникам внесено 1 796 представлений о привлечении руководителей к дисциплинарной ответственности, из которых 237 удовлетворено.

159. С целью установления постоянного контроля по соблюдению законодательства о труде несовершеннолетних ежегодно на предприятиях, в организациях и учреждениях, а также у физических лиц — субъектов хозяйственной деятельности, силами территориальных государственных инспекций труда Госнадзортруда проводятся

тематические проверки. Так, в августе и декабре 2005 года такими проверками было охвачено 1241 предприятие.

160. Нарушения законодательства о труде несовершеннолетних, в том числе привлечения их к работе в выходные дни, ночным и сверхурочным работам были выявлены на 613 предприятиях, что составляет 49 % от проверенных. Большая часть нарушений (82%) были выявлены на предприятиях частной формы собственности.

161. В ходе проверок были установлены нарушения статьи 190 Кодекса законов о труде Украины, Конвенции о наихудших формах детского труда 1999 года № 182 и рекомендаций МОТ (190) относительно работы несовершеннолетних в трудных и вредных условиях. Так, проверками выявлено 37 несовершеннолетних или 2 % от их общего количества на проверенных предприятиях, которые работают в трудных и вредных условиях труда.

162. К руководителям предприятий, которые допустили такие правонарушения применяются меры административного воздействия. Так, по результатам проверок было составлено и передано в суд 422 протокола о привлечении их к административной ответственности за нарушения законодательства о труде несовершеннолетних.

163. За невыполнение законных требований государственных инспекторов труда 59 руководителей были привлечены к административной ответственности в соответствии со статьёй 188-6 Кодекса Украины об административных правонарушениях.

164. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 26 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

165. Украина ратифицировала Конвенцию Международной организации труда № 81 (1947 год) об инспекции труда 10 ноября 2004 года.

166. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 15 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

167. Одним из основных приоритетов государственной политики есть повышение уровня промышленной безопасности. Решение этой проблемы — стратегическое задание как центрального органа исполнительной власти — Министерства Украины по вопросам чрезвычайных ситуаций и по делам защиты населения от последствий Чернобыльской катастрофы, так и правительственного органа госу-

дарственного управления — Государственного департамента промышленной безопасности, охраны труда и горного надзора.

168. В программе Кабинета Министров Украины «Навстречу людям» отображены как приоритеты деятельности, так и стратегическая цель — защита прав и свобод людей и внедрение социальных, экономических и демократических европейских стандартов жизнедеятельности людей.

169. Органы Государственного промышленного горного надзора руководствуясь основными приоритетными направлениями государственной политики в области промышленной безопасности, проводят работу по обеспечению реализации конституционного права работников на безопасные условия труда, недопущение аварий и аварийных ситуаций, предотвращение несчастных случаев и профессиональных заболеваний.

170. Современные экономические отношения, развитие новых форм собственности, интенсивность наращивания объемов производства, курс Украины на вступление в Европейский Союз — все это требует принципиально нового подхода к вопросам промышленной безопасности и охраны труда в стране, а также изменений в идеологии владельца в части ответственности за жизнь и здоровье наемных работников.

171. Анализ состояния промышленной безопасности свидетельствует, что в Украине наблюдается тенденция к снижению уровня производственного травматизма, аварий и аварийных ситуаций. Но, к сожалению, травматизм остается еще на достаточно высоком уровне.

172. Невзирая на то, что 2005 год прошел под воздействием очередной реорганизации надзорных органов, которая привела к потере многих позиций, наработанных на протяжении последних лет, надзорная система работала стабильно благодаря предыдущим достижениям.

173. На протяжении года наблюдалось снижение уровня травматизма как общего на 8,3% 20817 чел. (-1840), так и со смертельным исходом на 6,5% 1088 чел. (-76).

174. Имеет место снижение травматизма в таких отраслях, как угольная промышленность (погибло 157 лиц против 200), строительство (129 против 142), агропромышленный комплекс (236 против 265), транспорт (101 против 102).

175. Возрос уровень смертельного травматизма в 5,3 раза на предприятиях нефтегазодобычи и геологии (16 против 3), в 1,8 раза

на предприятиях связи (20 против 11), в 1,5 раза на предприятиях машиностроения (67 против 45), на 22% на предприятиях горнорудной и нерудной промышленности (39 против 32), на 8,7% в социально-культурной сфере и торговле (137 против 126).

176. В этом году на угольных шахтах общий травматизм снижен на 15,5% (травмировано 7768 человек против 9195 в прошлом году), в том числе смертельный — на 21,5% (погибло 157 человек против 200), из них — 27 шахтеров умерли от сердечно-сосудистых заболеваний, что составляет 20,3% от всех несчастных случаев со смертельным исходом на подземных работах. Смертельный травматизм в отрасли составляет 14,4% от всех смертельных несчастных случаев, которые произошли во всех отраслях промышленности (1088).

177. На подземных работах в текущем году травмировано на 37 человек меньше, чем в прошлом году. От общего количества подземных несчастных случаев 26 (19,5%) произошли в очистных забоях; 14 (10,5%) — в подготовительных забоях; 93 (70,0%) — на протяжении действующих выработок.

178. При снижении в 2005 году добычи угля на 2,2 млн. тонн коэффициент смертельного травматизма на 1 млн. добытого угля составил 2,0 против 2,5 в прошлом году. Наивысший показатель на шахтах Львовской области — 2,6; самый низкий в ОАО «Павлоградуголь» — 0,58. Несмотря на снижение уровня смертельного травматизма на шахтах Донецкой области, за каждый миллион тонн добытого угля заплатили жизнью больше чем 2 горняков (коэффициент — 2,5).

179. В прошлом году на шахтах Украины произошли 22 аварии с групповыми несчастными случаями, во время которых травмировано 88 человек, 21 из них смертельно, что составляет 13,5% от всех потерпевших. Наиболее крупные аварии с человеческими и материальными потерями произошли 16 апреля на шахте «Россия» государственного предприятия (далее ГП) «Селидовуголь», где из-за обрушения пород кровли погибло 3 и были травмированы 2 человека, и 25 июня на шахте «Лесная» ГП «Львовуголь», где во время взрыва газа метана были травмированы 7 шахтеров, из них 5 — со смертельным исходом. В 2005 году в угольной отрасли произошло на 8 аварий больше (22 против 14), по сравнению с 2004 годом, но с менее трагическими последствиями. В результате погибло на 28 человек меньше, чем в прошлом году.

180. В стране за последние годы достигнуты определенные позитивные сдвиги в сфере промышленной безопасности. Однако что-

бы достичь уровня показателей ведущих стран, необходимо в своей деятельности Департамент продолжает прилагать усилия на приоритеты:

- повышение уровня промышленной безопасности во время выполнения опасных работ и эксплуатации оборудования повышенной опасности;
- содействие предпринимательской деятельности в части упрощения процедуры получения разрешений;
- повышение уровня промышленной безопасности во время обращения с взрывчатыми материалами и ведения взрывных работ;
- повышение уровня безопасности жизнедеятельности человека в регионах, наиболее подверженных авариям;
- организацию работ по осуществлению профилактических мероприятий по промышленной безопасности с целью реализации общегосударственной, отраслевых и региональных программ повышения уровня безопасности, гигиены труда и улучшения состояния производственной среды на 2006-2011 годы, направленных на внедрение прогрессивных технологий, применение современных средств индивидуальной и коллективной защиты;
- усиление государственного контроля за соблюдением требований пылегазового режима на угольных шахтах;
- разработку правовых принципов промышленной безопасности для вступления Украины в Европейский Союз.

Статья 8. Права профессиональных союзов

181. Соблюдение прав профессиональных союзов в Украине гарантируется Конституцией Украины, законами Украины «Об объединении граждан», «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности», «О коллективных договорах и соглашениях», «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)», Кодексом законов о труде Украины.

182. Так, в соответствии с Законом Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности» граждане Украины имеют право на основе свободного волеизъявления без какого-либо разрешения создавать профсоюзы, вступать в них, выходить из них, принимать участие в работе профсоюзов на условиях и в порядке, определенном их уставами.

183. Никто не может принуждаться к решению вступать или не вступать в профсоюз. Статья 13 этого Закона устанавливает, что го-

сударство обеспечивает реализацию права граждан на объединение в профессиональные союзы и соблюдение прав и интересов профсоюзов.

184. Государство признает профсоюзы полноправными представителями работников и защитниками их трудовых, социально-экономических прав и интересов, сотрудничает с профсоюзами в их реализации, содействует профсоюзам в установлении деловых взаимоотношений с работодателями и их объединениями.

185. Профессиональные союзы, их объединения в своей деятельности независимы от органов государственной власти и органов местного самоуправления, работодателей, других общественных организаций, политических партий, им не подотчетны и не подконтрольны.

186. Следует отметить, что в соответствии со статьей 16 Закона Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности», профсоюзы и их объединения легализируются путем уведомления на соответствие заявленному статусу.

187. О принадлежности к определенному профсоюзу организации, которые действуют на основе устава этого профсоюза, посылают легализирующему органу по месту своего нахождения уведомление со ссылкой на свидетельство о легализации профсоюза, на основании которого они включаются в реестр объединений граждан. Первичные профсоюзные организации также письменно уведомляют об этом работодателя.

188. Профсоюз предприятия, учреждения, организации, который действует на основе собственного устава, легализируется в порядке, установленном этой статьей.

189. Запрещается вмешательство органов государственной власти, органов местного самоуправления, работодателей, их объединений в уставную деятельность профсоюзов, их организаций и объединений.

190. Легализация всеукраинских профсоюзов, их объединений осуществляется Министерством юстиции Украины, других профсоюзов, их объединений — соответственно Главным управлением юстиции Министерства юстиции Украины в Автономной Республике Крым, областными, Киевским и Севастопольским городскими, районными, районными в городах, городскими (городов областного значения) управлениями юстиции.

191. Важной гарантией защиты коллективных, экономических и социальных прав и интересов граждан является право на забастовку.

Статьей 44 Конституции Украины установлено, что те, кто работает, имеют право на забастовку для защиты своих экономических и социальных интересов. Порядок осуществления права на забастовку определяется Законом Украины «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)», принятым Верховным Советом Украины 3 марта 1998 года

192. Никто не может принуждаться к участию или неучастию в забастовке. Запрещение забастовки возможно только на основании Закона. Законом Украины «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)» установлено, что забастовка применяется как крайнее средство (когда все другие возможности исчерпаны) разрешения коллективного трудового спора (конфликта) в связи с отказом собственника или уполномоченного им органа (представителя) удовлетворить требования нанятых работников или требования нанятых работников или (представителя) удовлетворить требования нанятых работников или уполномоченного ими органа, профсоюза, объединения профсоюзов или уполномоченного ими органа.

193. Ограничения на проведение забастовки предусмотрены Законом Украины «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)». Статьей 24 этого Закона предусмотрено, что проведение забастовки запрещается при условии, если остановка работниками работы создает угрозу для жизни и здоровья людей, окружающей среды или препятствует предотвращению стихийного бедствия, аварий, катастроф, эпидемий и эпизоотии или ликвидации их последствий.

194. Запрещается проведение забастовки работников (кроме технического и обслуживающего персонала) органов прокуратуры, суда, Вооруженных Сил Украины, органов государственной власти, безопасности и правопорядка.

195. В случае объявления чрезвычайного положения Верховный Совет Украины или Президент Украины могут запретить проведение забастовок на срок, который не превышает один месяц. Запрещение забастовок на более длительный срок должно быть одобрено совместным актом Верховного Совета Украины и Президента Украины. В случае объявления военного положения автоматически наступает запрещение проведения забастовок до момента его отмены.

196. Кроме этого Законом установлено, что забастовки признаются незаконными в случаях, если они:

- проводяться с требованиями изменения конституционного строя, государственных границ и административно—территориального устройства Украины, а также с требованиями, нарушающими права человека;

- объявлены без соблюдения работниками, профсоюзом, объединением профсоюзов или уполномоченными ими органами положений Закона Украины «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)», касающихся порядка рассмотрения трудового спора, а также порядка организации и проведения забастовки;

- объявлены или проводятся во время осуществления примирительных процедур, предусмотренных Законом.

197. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 16 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

198. Со стороны правительства Украины не вводилось каких-либо ограничений на осуществление профессиональными союзами права образовывать федерации и присоединяться к международным профессиональным организациям. Эти права осуществляются самими профессиональными союзами без вмешательства Правительства.

199. В Украине отсутствуют законодательные нормы, которые ограничивали бы права профессиональных союзов на их беспрепятственное функционирование. Статьями 22, 23 и 24 Закона Украины «О чрезвычайном положении», который принят Верховным Советом Украины 26 июня 1999 года установлено, что могут применяться некоторые меры, ограничивающие права и свободы граждан, общественных организаций и предпринимателей в условиях чрезвычайного положения, в том числе:

- а) запрещение забастовок;

- б) приостановление после соответствующего предупреждения деятельности политических партий, общественных организаций, массовых движений и самостоятельных объединений граждан, если эта деятельность препятствует нормализации обстановки.

200. Статьей 31 Закона «Об объединениях граждан» предусмотрено, что в целях приостановления незаконной деятельности объединения граждан по представлению легализирующего органа или прокурора, суд может временно запретить отдельные виды деятельности или временно запретить деятельность объединения граждан на срок до трех месяцев.

201. В соответствии со статьей 36 Конституции Украины «Граждане имеют право на участие в профессиональных союзах с целью защиты своих трудовых и социально-экономических прав и интересов. Профессиональные союзы являются общественными организациями, которые объединяют граждан, связанных общими интересами по роду их профессиональной деятельности. Профессиональные союзы создаются без предварительного разрешения на основании свободного выбора их членов».

202. Наиболее многочисленным объединением профсоюзов в Украине является Федерация профсоюзов Украины (ФПУ), которая насчитывает около 12 млн. членов профсоюза, создана как добровольный союз для координации усилий профсоюзов (их объединений и ассоциаций) с целью выражения и обеспечения защиты экономических, социальных, трудовых, правовых и духовных интересов членов профсоюзов.

203. Основной задачей ФПУ является защита трудовых, социально-экономических прав та интересов членов профсоюза; правовая защита членов профсоюза; усиление влияния на политическую жизнь и формирование гражданского общества; усовершенствование системы социального партнерства между профсоюзами, работодателями и государством; укрепление международных связей ФПУ. Федерация профсоюзов Украины сотрудничает с Международной организацией труда, участвует в ее мероприятиях, разработке важных для профсоюзного движения конвенций, активно использует возможности МОТ в сфере экспертной оценки законодательных актов, которые выносятся на рассмотрение Верховного Совета Украины. Углубляются отношения Федерации профсоюзов Украины с Международной конфедерацией свободных профсоюзов (МКСП).

204. В 2005 году ФПУ стала членом МКСП.

205. В состав ФПУ входит 43 всеукраинских и отраслевых профсоюзов и 26 территориальных объединений организаций профсоюзов.

206. Кроме ФПУ в Украине созданы и действуют еще около 41 всеукраинских профсоюзов и объединений, которые не входят в ее состав. Наиболее массовыми из них по охвату трудящихся являются: Национальная конфедерация профсоюзов Украины, Независимый профсоюз горняков Украины, Конфедерация свободных профсоюзов Украины.

207. О развитии профсоюзного движения убедительно свидетельствует и наличие на национальном уровне такого количества профсо-

юзов и их участие и влияние на все сферы общественной жизни. На сегодня профсоюзы Украины являются влиятельной институцией, которая принимает участие в реализации политики социального диалога и налаживания баланса интересов работников, работодателей и государства. Независимо от численности профсоюзного объединения Правительство своими действиями демонстрирует равное отношение ко всем профсоюзам.

208. В принятом Верховным Советом Украины Законе Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности» предусмотрено, что особенности применения этого Закона в Вооруженных Силах Украины (для военнослужащих), органах внутренних дел, Службе безопасности Украины устанавливаются соответствующими законами.

209. Статьей 18 Закона Украины «О милиции» предусмотрено, что работники милиции вправе создавать профессиональные союзы. В соответствии со статьей 5 Закона Украины «О социальной и правовой защите военнослужащих и членов их семей» военнослужащие имеют право создавать свои общественные объединения.

210. В настоящее время в Украине созданы и функционируют профсоюз аттестованных работников внутренних дел Украины и два профсоюза военнослужащих.

211. За период, прошедший после предоставления предыдущего доклада, Верховным Советом Украины приняты: Закон Украины «О порядке разрешения коллективных трудовых споров (конфликтов)» и Закон Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности». Согласно указам Президента Украины от: 17 ноября 1998 года в Украине создана Национальная служба посредничества и примирения и сформированы 35 региональных отделений этой Службы; 29 декабря 2005 года создан Национальный трехсторонний социально-экономический Совет и в настоящее время формируются 27 региональных его отделений.

Статья 9. Право на социальное обеспечение

212. Для реализации Концепции социального обеспечения населения Украины были разработаны Основы законодательства Украины об общеобязательном государственном социальном страховании, принятые в виде базового закона 14 января 1998 года. Тем самым был открыт путь для разработки законопроектов по всем видам социального страхования.

213. Основами законодательства Украины об общеобязательном государственном социальном страховании предусмотрено:

- внедрение пяти отдельных программ обязательного государственного страхования (пенсионного, медицинского, в связи с временной потерей трудоспособности и затратами, обусловленными рождением и погребением, на случай безработицы, а также от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания);

- определение категории лиц, которые подлежат социальному страхованию;

- установление государственных гарантий относительно защиты прав и интересов граждан, которые имеют право на пенсию, а также на получение социальных услуг и материального обеспечения в случае стойкой или временной потери трудоспособности, безработицы, рождения ребенка, необходимости ухода за малолетним ребенком, болезни членов семьи, смерти гражданина или членов его семьи.

214. Верховный Совет Украины принял законы Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, которые повлекли потерю трудоспособности» (23 сентября 1999 года), «Об общеобязательном государственном социальном страховании на случай безработицы» (2 марта 2000 года), «Об общеобязательном государственном социальном страховании в связи с временной потерей трудоспособности и расходами, обусловленными рождением и погребением» (18 января 2001 года), «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании» (9 июля 2003 года). Разрабатывается, но еще не принят Верховным Советом Украины, Закон Украины «Об общеобязательном государственном социальном медицинском страховании».

215. Финансовое обеспечение по указанным видам социального страхования было закреплено законами Украины «О страховых тарифах на общеобязательное государственное социальное страхование от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, которые повлекли потерю трудоспособности» и «О размере взносов на некоторые виды общеобязательного государственного социального страхования».

216. В соответствии с Основами законодательства Украины об общеобязательном государственном социальном страховании и принятыми законами по конкретным видам общеобязательного государственного социального страхования все работающие получили

свидетельства об общеобязательном государственном социальном страховании. Кабинет Министров Украины определил, что указанные свидетельства регистрируются и выдаются Пенсионным фондом Украины. Страховое свидетельство является единым для всех видов общеобязательного государственного социального страхования документом строгой отчетности, который подтверждает право застрахованного лица на получение социальных услуг и материального обеспечения по общеобязательному государственному социальному страхованию.

217. Таким образом, в Украине были созданы законодательные условия для становления системы общеобязательного государственного социального страхования, которая базируется на требованиях Европейского кодекса социального обеспечения (1964 год) и рекомендациях Международной организации труда № 67 (1944 год).

218. Круг лиц, застрахованных в системе социального страхования, определен законами по конкретным видам общеобязательного государственного социального страхования.

219. Страхователями являются работодатели и физические лица, которые используют наёмный труд и в соответствии с установленными размерами страховых тарифов должны платить страховые взносы за наёмных работников.

Страховщики — это целевые страховые фонды по:

- пенсионному страхованию (Пенсионный фонд);
- страхованию в связи с временной потерей трудоспособности и расходами, обусловленными рождением и погребением (Фонд социального страхования в связи с временной потерей трудоспособности);
- страхованию от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, которые повлекли потерю трудоспособности (Фонд социального страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний Украины);
- страхованию на случай безработицы (Фонд общеобязательного государственного социального страхования Украины на случай безработицы).

220. Фонды социального страхования это некоммерческие самоуправляющиеся организации, которые действуют на основании уставов и утверждаются правлениями фондов. Фонды являются юридическими лицами, имеют печать (с изображением Государственного герба Украины и своим наименованием) и эмблему. Фонды социаль-

ного страхования проводят сбор и аккумуляцию страховых взносов, имеют автономную систему финансирования.

221. В соответствии с законодательством Украины управление фондами социального страхования осуществляют правления, в состав которых входят по 15 представителей государства, работодателей и профсоюзов. Срок полномочий правлений фондов социального страхования составляет 6 лет. Правление фонда возглавляет председатель, который избирается из членов правления фонда сроком на 2 года поочередно от представителей каждой стороны. Председатель правления имеет двух заместителей, которые вместе с председателем представляют стороны социального партнерства. Члены правления осуществляют свою деятельность на общественных началах.

222. Исполнительным органом является исполнительная дирекция фонда, которая должна обеспечивать выполнение решений правления. Исполнительная дирекция осуществляет деятельность от лица страхового фонда в порядке, который определяется его уставом и положением об исполнительной дирекции. Рабочими органами исполнительной дирекции являются ее отделения на местах.

223. Наблюдение за деятельностью целевых фондов общеобязательного государственного социального страхования осуществляют наблюдательные советы. Наблюдательный совет осуществляет контроль над выполнением уставных задач и целевым использованием средств соответствующим фондом. В состав наблюдательного совета входят по 5 представителей застрахованных лиц, работодателей и государства.

224. Государственный надзор в сфере общеобязательного государственного социального страхования осуществляет специально уполномоченный центральный орган исполнительной власти. Орган государственного надзора должен осуществлять контроль над соблюдением страхователем и страховщиком законов Украины об общеобязательном государственном социальном страховании.

225. При этом орган государственного надзора указывает на допущенные нарушения и устанавливает сроки для их устранения. Если на протяжении этого срока страхователь или страховщик не устранил нарушения, их незаконные решения отменяются. Этот орган может требовать созыв заседания правления фонда. Если его требование не выполняется, он может сам созвать правление.

226. За невыполнение своих обязанностей по решению органа государственного надзора члены правления фондов могут быть ли-

шены своих полномочий. Решение органа государственного надзора страхователь или страховщик может обжаловать в суде.

227. Основной принцип создания системы социального страхования, который заложен в Основах, это принцип солидарности. Этот принцип применяется, прежде всего, в финансировании конкретных видов социального страхования.

228. Предусмотрено что:

- любой целевой страховой фонд будет проводить свою деятельность за счет страховых взносов, которые платят работодатели и наёмные работники. Исключением есть социальное страхование от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, где страховые взносы платят только работодатели;
- размеры страховых взносов на общеобязательное государственное социальное страхование на календарный год ежегодно устанавливаются Верховным Советом Украины соответственно для работодателей и застрахованных лиц в процентах к суммам затрат на оплату труда одновременно с утверждением Государственного бюджета Украины;
- страховые взносы в целевые фонды должны обеспечивать страховые выплаты и социальные услуги, предусмотренные законами, финансирование мероприятий, направленных на профилактику страховых рисков, создание резервов средств фондов и покрытие административных затрат страхователя.

229. Основными задачами Закона «Об общеобязательном государственном социальном страховании от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания» являются:

- проведение профилактических мероприятий, направленных на устранение вредных и опасных производственных факторов, предотвращение несчастных случаев на производстве, профессиональных заболеваний и других случаев угрозы здоровью застрахованных лиц, вызванных условиями труда;
- восстановление здоровья и трудоспособности, пострадавших на производстве от несчастных случаев или профзаболеваний;
- возмещение материального и морального вреда застрахованным лицам и членам их семей.

230. Обязательному социальному страхованию от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания подлежат лица, которые работают на условиях трудового договора (контракта), заключенного с работодателем, ученики и студенты учебных заведе-

ний, клинические ординаторы, аспиранты, докторанты, привлеченные к каким-либо работам во время, до или после занятий; во время занятий, когда они приобретают профессиональные навыки; в период прохождения производственной практики (стажировки), выполнения работ на производстве.

231. Обеспечение по социальному страхованию от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания осуществляется в виде пособия при наступлении временной нетрудоспособности, ежемесячных и одноразовых страховых выплат, а также дополнительных затрат, связанных с повреждением здоровья пострадавшего.

232. Законом предусмотрены одноразовые страховые выплаты застрахованному лицу или лицам, которые имеют право на получение таких выплат в случае смерти пострадавшего, и ежемесячные страховые выплаты застрахованным лицам или лицам, которые находились на содержании пострадавшего.

233. Страховые выплаты как одноразовые, так и ежемесячные, выплачиваются:

- застрахованному лицу — в случае заключения медико-социальной экспертной комиссии, если результатом наступления страхового случая стала потеря им профессиональной трудоспособности;
- лицам, которые имеют право на их получение, если результатом наступления страхового случая стала смерть застрахованного лица.

234. Основным источником средств Фонда социального страхования от несчастных случаев являются страховые взносы работодателей, которые дифференцированы по видам экономической деятельности в зависимости от класса профессионального риска производства, размер которых устанавливается Верховным Советом Украины. В данное время действуют 67 классов профессионального риска производства и соответственно 67 страховых тарифов.

235. Закон Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании в связи с временной потерей трудоспособности и расходами, обусловленными рождением и погребением» определил правовые, организационные и финансовые основы этого вида социального страхования.

Материальное обеспечение по этому виду страхования включает предоставление:

- пособия по временной нетрудоспособности;

- пособия по беременности и родам;
- пособия при рождении ребенка;
- пособия по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста;
- пособия на погребение.

236. Пособие по временной нетрудоспособности предоставляется застрахованным лицам в зависимости от размера заработной платы (дохода) и страхового стажа.

237. Ответственность за воплощение в жизнь гарантированного государством права работающих на получение пособия по временной нетрудоспособности, беременности и родам, при рождении ребенка, на погребение, действующим законодательством возложена на администрацию предприятия (учреждения, организации) и физических лиц, которые используют труд наемных работников.

238. В Законе наряду с материальным обеспечением лиц сохраняется весь комплекс мероприятий, направленных на санаторно-курортное лечение и оздоровление застрахованных лиц и членов их семей. Это обеспечивается путем финансирования санаторно-курортного лечения, оздоровления в санаториях-профилакториях, пансионатах, детских оздоровительных лагерях, частичного финансирования детских и юношеских спортивных школ, внешкольного обслуживания.

239. Объектом Закона Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании на случай безработицы» является страховой случай, а именно потеря застрахованными лицами заработка вследствие наступления безработицы по независимым от них обстоятельствам.

240. Общеобязательному государственному социальному страхованию на случай безработицы подлежат наёмные работники, которые работают на предприятиях, в учреждениях и организациях всех форм собственности и хозяйствования и у физических лиц, поскольку именно эта категория работающих больше всего страдает от принудительного увольнения. К ним относятся и те, кто работает неполный рабочий день (неделю), и лица, которые проходят альтернативную (невоенную) службу, поскольку с ними на период прохождения службы собственником или уполномоченным ним органом заключается трудовой договор.

241. Хотя страхованию подлежат все наёмные работники, материальное обеспечение по страхованию устанавливается им со значительной дифференциацией в зависимости от причин потери работы.

Преимущество в социальной защите Закон предоставляет категории безработных, которые потеряли работу по независимым от них обстоятельствам, то есть в случае увольнения работников в связи с сокращением численности или штата, увольнение по собственному желанию по уважительной причине, невозможности продолжения работы по состоянию здоровья или вследствие недостаточной квалификации, в случае окончания срочного трудового договора, призыва на воинскую или направление на альтернативную (невоенную) службу.

242. В связи с тем, что механизм предоставления социальных услуг и материального обеспечения безработным достаточно отработан и осуществлялся продолжительное время государственной службой занятости, функции исполнительных органов Фонда Законом возложены на существующую структуру государственной службы занятости с целью максимального использования ее материальной и информационной базы и кадрового потенциала. Это дает возможность безработным избежать лишних трудностей в связи с регистрацией и периодическим посещением нескольких органов.

243. Лицам, которые по независимым от них причинам потеряли работу и на протяжении 12 месяцев перед наступлением периода безработицы отработали не менее 26 календарных недель, пособие по безработице определяется в процентах к их средней заработной плате (доходу), в зависимости от страхового стажа в таких размерах:

- до 2 лет — 50%;
- от 2 до 6 лет — 55%;
- от 6 до 10 лет — 60%;
- свыше 10 лет — 70%.

С увеличением продолжительности пребывания лица в состоянии безработицы размер пособия по безработице уменьшается:

- первые 90 календарных дней — 100% к определенному размеру;
- на протяжении следующих 90 календарных дней — 80%;
- в дальнейшем — 70%.

Наряду с материальной поддержкой в случае наступления безработицы в едином правовом поле сохраняется весь комплекс мероприятий, направленных на скорейшее возвращение безработных к трудовой деятельности. Это обеспечивается путём предоставления таких социальных услуг как: профессиональная подготовка, переподготовка, профориентация, информационные и консультационные услуги, предоставление дотации работодателям на создание дополни-

тельных рабочих мест для трудоустройства безработных, организация оплачиваемых общественных работ для безработных.

244. Закон Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании», которым введено пенсионное страхование и предусмотрено создание новой пенсионной системы, состоящей из трех уровней, а именно из солидарной системы (первого уровня), обязательной накопительной системы (второго уровня) и негосударственного добровольного пенсионного обеспечения (третьего уровня) вступил в силу 1 января 2004 года.

245. В новой пенсионной системе размер пенсии по возрасту зависит от продолжительности страхового стажа и размера заработной платы, с которой уплачены страховые взносы в Пенсионный фонд Украины.

246. В Украине сохранено право выхода на пенсию в 55 лет (для женщин) и 60 лет (для мужчин) с одновременным предоставлением возможности более позднего выхода на пенсию с повышением размеров пенсий от 3 процентов за один год отсрочки выхода на пенсию до 85,32 процента за 10 лет более позднего выхода на пенсию.

247. Из года в год увеличиваются расходы на осуществление пенсионного обеспечения. С января 2005 года размер минимальной пенсии по возрасту установлен на уровне прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность.

248. Все меры, направленные на улучшение пенсионного обеспечения граждан, дали возможность значительно увеличить размеры пенсий. Так, минимальный размер пенсии за последние пять лет увеличился примерно в 10 раз (с 34 грн. в 2001 году до 350 грн. в 2006 году). Средний размер пенсионных выплат на 1 января 2006 года превысил 400 грн. или увеличился по сравнению с январем 2001 года (83,66 грн.) почти в 5 раз.

249. Пенсионная система дополняется системой льгот, компенсаций, гарантий, программ жилищных субсидий и другими видами государственной социальной помощи гражданам преклонного возраста, инвалидам, семьям с детьми.

250. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 14 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

251. Задолженность по выплате пенсий окончательно ликвидирована в сентябре 2000 года. Все пенсионные выплаты осуществляются в полном объеме и в установленные сроки.

252. С целью дальнейшего усовершенствования пенсионного обеспечения граждан 15 декабря 2005 года Кабинетом Министров Украины одобрена Стратегия развития пенсионной системы Украины, которой предусмотрено усиление действия страховых принципов в солидарной системе, внедрение накопительной системы пенсионного страхования и дальнейшее развитие негосударственного пенсионного обеспечения, обеспечение финансовой стабильности пенсионной системы.

Статья 10. Охрана семьи, материнства и детства

253. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 28 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

254. Семья является основой общества и должна находиться под особой защитой государства. Поэтому общество и государство объединяют усилия в борьбе с насилием в семье, совместно вырабатывая и совершенствуя механизмы борьбы с ним.

255. Проблема насилия относительно женщин не является специфической украинской проблемой, так же, как она не является специфической для любой другой страны. Она существует как глобальная проблема человечества.

256. В 2002 году в Украине вступил в действие Закон «О предупреждении насилия в семье», постановлением Кабинета Министров Украины был утвержден «Порядок рассмотрения заявлений и сообщений о совершении насилия в семье или реальной его угрозе». Важным шагом на пути решения вопросов домашнего насилия стали инициативы Министерства внутренних дел «О внесении изменений в Кодекс Украины об административных правонарушениях относительно ответственности за совершение насилия в семье или невыполнение защитного предписания», которыми законодательно закреплены правовые и организационные основы предупреждения насилия в семье.

257. Домашнее насилие в Украине рассматривается как одна из основных причин появления бездомных, наркоманов, пьяниц. Чаще всего жертвами насилия становятся женщины. Насилие в семье негативно влияет на детей. У таких детей повышен риск стать алкоголиками, наркоманами, преступниками.

258. В структуре органов внутренних дел в соответствии с упомянутым Законом созданы службы участковых инспекторов милиции и

кримінальної міліції по делах неісвершеннолетніх, на которіе возлагаються задачі предупредження насилія в сям'ї.

259. С целью выполнения Закона Министерством по делам семьи, молодежи и спорта совместно с Министерством внутренних дел Украины осуществлены организационные и практические мероприятия:

- подготовлен специальный приказ об утверждении Инструкции относительно порядка взаимодействия управлений (отделов) по делам семьи и молодежи, служб по делам несовершеннолетних, центров социальных служб для молодежи и органов внутренних дел по вопросам осуществления мероприятий по предупреждению насилия в семье;

- разработан Порядок социального сопровождения семей в кризисных ситуациях с целью предупреждения безответственного отцовства, которое приводит к детской безнадзорности и беспризорности;

- разработаны и утверждены Порядок рассмотрения обращения детей по поводу жестокого обращения с ними, а также Инструкция по вопросам взаимодействия служб по делам семьи, детей и молодежи, центров социальных служб для молодежи и органов внутренних дел относительно предупреждения насилия в семье и его последствий — детской беспризорности и жестокого обращения с детьми.

260. Создаются на государственном уровне специализированные учреждения с целью оказания помощи женщинам, которые стали жертвами насилия. Первый приют для пострадавших от насилия начал свою работу в Киеве летом 1998 года. Ныне создается сеть подобных учреждений, которые будут действовать в каждом регионе.

261. Налажено взаимодействие МВД Украины и их подразделений на местах с неправительственными общественными организациями, по инициативе которых проводятся тренинги участковых инспекторов милиции относительно предупреждения насилия в семье.

262. Вместе с Министерством здравоохранения, научно-исследовательским институтом социальной и судебной психиатрии и наркологии разработаны Методические рекомендации относительно организации работы отделов внутренних дел по профилактике преступлений, которые совершаются в семейной среде.

263. Совместно с Министерством по делам семьи, детей и молодежи (ныне Министерство по делам семьи, молодежи и спорта) подготовлено и издано пособие для участковых инспекторов милиции

по предупреждению домашнего насилия, которым в 2005 году были обеспечены все участки.

264. Внесены изменения в статистические отчеты Министерства внутренних дел относительно учета преступлений, связанных с насилием в семье.

265. Кроме этого, решение задач предупреждения насилия в семье требует специализированных знаний, подготовки квалифицированных специалистов для служб участковых инспекторов милиции и криминальной милиции по делам несовершеннолетних, проведение с ними необходимой учебы. На сегодня на базе Институты внутренних дел проводится подготовка специалистов для служб участковых инспекторов милиции.

266. По решению коллегии Министерства внутренних дел Украины (МВД) изучение Закона внесено в программы учебных заведений системы МВД:

267. Проведение на протяжении последних лет комплекса организационных и практических мероприятий, направленных на усиление профилактической работы относительно лиц, совершающих насилие в семье и правонарушения в быту, дало определенный положительный эффект для стабилизации криминогенной ситуации в государстве и уменьшения количества преступлений, совершенных в семейной среде, в частности в отношении женщин и детей.

268. За 11 месяцев 2005 года количество преступлений, совершенных на почве ссор, ревности и других бытовых причин, по сравнению с аналогичным периодом минувшего года, уменьшилось на 12,7%, а количество умышленных убийств и тяжелых телесных повреждений — на 4,4%.

269. В 2005 году органами внутренних дел поставлено на учет 51 тыс. человек, которые совершили насилие в семье, вынесено 61,1 тыс. официальных предупреждений о недопустимости насилия в семье и 6,5 тыс. защитных предписаний. К административной ответственности привлечено более 77 тыс. человек.

270. Вместе с тем практика применения административного законодательства показывает, что в большинстве случаев к правонарушителям применяется наказание в виде штрафа. А учитывая тот факт, что потерпевшие от актов семейного насилия, в основном женщины, часто являются зависимыми от насильников, наложение штрафов отрицательно сказывается прежде всего на самих пострадавших. Поэто-

му мы обращаем внимание судов на то, что следует более взвешенно подходить к рассмотрению дел о домашнем насилии.

271. Одним из самых острых остается вопрос профилактики насильнических проявлений относительно несовершеннолетних. Не имея четкого осознания необходимости борьбы с насилием, а также в связи с отсутствием необходимой информации, разъясненной в доступной для подростковой среды форме, несовершеннолетние стараются скрыть факт того, что они стали жертвой насилия в семье и не обращаются за помощью ни к педагогам в школах, ни к милиции. А сами педагоги, даже если и обращают внимание на таких подростков, тоже не информируют о фактах насилия органы внутренних дел. Для улучшения создавшейся ситуации проводится специальное обучение в школах, а также ведется постоянная просветительская работа среди различных групп населения с участием общественных организаций.

272. В настоящее время в Украине поддержка семей, которые имеют детей до 18 лет и постоянно проживают на ее территории, обеспечивается системой социальной помощи. В частности, Законами Украины «О государственной социальной помощи семьям с детьми», «О государственной социальной помощи малообеспеченным семьям», а также за счет программы субсидий на оплату жилищно-коммунальных услуг для приобретения топлива и других социальных выплат.

273. Такой системой в целом по стране охвачено около 3 млн. семей. годовая сумма затрат на эти выплаты достигает 3,0 млрд. грн.

274. С целью перехода к системе социальной защиты, которая ориентируется на адресное предоставление помощи семье и обеспечение ее прав и социальных гарантий, в последние годы предприняты определенные меры по унификации законодательства.

275. В значительной мере уже созданы предпосылки для унифицированного подхода к предоставлению всех видов адресной помощи в зависимости от дохода и имущественного состояния претендента на их получение. Главным критерием для определения права семьи или отдельного гражданина на получение помощи в соответствующем размере являются прожиточный минимум.

276. Учитывая ограниченные финансовые возможности, государство не может обеспечить все социальные гарантии на уровне прожиточного минимума, поэтому Верховной Радой Украины ежегодно устанавливается уровень обеспечения прожиточного миниму-

ма (гарантированный минимум) для предоставления отдельных видов помощи.

277. Законом Украины «О Государственном бюджете Украины на 2006 год» для назначения государственной социальной помощи малообеспеченным семьям установлены дифференцированный по категориям населения уровень (гарантированный минимум). Для трудоспособного получателя пособия он определен в сумме 110 грн., нетрудоспособного (пенсионеры, дети до 18 лет) - 155 грн., инвалидов – 165 грн.

278. Для каждого ребенка, который воспитывается в малообеспеченной семье, уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 10% и составляет 170,5 грн. А для каждого ребенка, который воспитывается одинокой матерью (отцом, усыновителем) или в малообеспеченной многодетной семье или один из родителей ребенка является инвалидом 1 или 2 группы уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 20% и составляет 186 грн.

279. Обеспечено адресный подход при назначении помощи семьям с детьми. Из 5 видов помощи, которые назначаются в соответствии с Законом Украины «О государственной социальной помощи семьям с детьми» 3 вида помощи назначаются учетом совокупного дохода семьи, т.е. это помощь по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста, на детей одиноким матерям, на детей которые воспитываются в семьях опекуна (попечителя).

280. Без учета совокупного дохода назначается:

- помощь по беременности и родам;
- одноразовая помощь при рождении ребенка, которая составляет в 2006 году – 8500 грн.

281. С 1995 года в Украине действует программа жилищные субсидии. Право на назначение субсидии имеют семьи, 20% (или 15% для наименее защищенных жителей нашей страны) совокупного дохода которых не превышают стоимости жилищно-коммунальных услуг, предоставляемых на установленную норму владения или пользования жильем. Платить за квартиру только 15% своего совокупного дохода имеют право семьи, которые состоят только из пенсионеров и других нетрудоспособных граждан или в состав которых входят несовершеннолетние дети или инвалиды I и II группы. Причем совокупный доход в месяц на одного зарегистрированного не должен превышать 50% прожиточного минимума.

282. Субсидия на оплату жилищно-коммунальных услуг назначается на полгода, а на оплату природного газа, который используется на индивидуальное отопление — на отопительный период. Субсидия для приобретения сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива назначается один раз на календарный год. Компенсация затрат на оплату жилищно-коммунальных услуг проводится в безналичной форме, а субсидия на приобретение сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива выплачивается населению в денежной форме.

283. К наиболее уязвленным слоям населения относятся бездомные граждане и лица, освобожденных из мест лишения свободы.

284. Впервые эта проблема была поднята в 1990-х годах. В 1998 году было принято постановление Кабинета Министров Украины от 27 апреля 1998 года № 573 о создании специально отведенных мест для данной категории населения. Во исполнение данного постановления местными органами власти системы труда и социальной защиты населения Днепропетровской, Донецкой, Николаевской, Одесской, Ровенской, Херсонской областей были созданы ночлежные дома и специально отведенные места для лиц, которые не имеют жилья.

285. По состоянию на 1 января 2006 года действуют 5 ночлежных домов на 168 мест, где в течение 2005 года были обслужены 1893 человека, и 8 специально отведенных мест для оказания услуг лицам, которые не имеют жилья, на 220 мест, обслужены — 1762 человека.

286. В г. Киеве в рамках совместного украинско-голландского проекта создан Центр социальной адаптации для женщин, которые не имеют определенного места жительства, на 80 мест, где в течение 2005 года проживало 84 человека, с 1 января 2006 года начал работу Дом социальной опеки (отделение ночного пребывания) на 150 мест. Кроме того, в г. Киеве действует Центр социальной адаптации пожилых, инвалидов и других граждан, которые не имеют постоянного места жительства, на 350 мест, обслужено 627 человек.

287. В Ивано-Франковской области в 2005 году начал работу Областной пансионат для социально незащищенных граждан в селе Коршив на 50 мест, который обеспечивает жильём и услугами, в том числе и бездомных граждан.

288. Вместе с тем в отдельных регионах социальную работу с бездомными гражданами осуществляют неправительственные организации. По оперативным данным, в Запорожской, Луганской, Одесской, Черновицкой, Черниговской областях благотворительные,

общественные организации, религиозные конфессии создали учреждения, которые оказывают социально-бытовые, психологические, юридические услуги бездомным гражданам.

289. В 2003 году в связи с повышением актуальности данного вопроса были проведены парламентские слушания на тему «О проблемах бездомных граждан и беспризорных детей и пути их преодоления».

290. В июне 2005 года принят Закон Украины «Об основах социальной защиты бездомных граждан и беспризорных детей», вступивший в действие с 1 января 2006 года, который определяет основные концепции социальной защиты бездомных граждан и беспризорных детей, обеспечивает правовое регулирование отношений в обществе, которые направлены на реализацию бездомными гражданами и беспризорными детьми прав и свобод, предусмотренных Конституцией Украины, действующим законодательством, создает условия для деятельности общественных и благотворительных организаций, работающих в сфере социальной защиты населения.

291. Указанным Законом предусмотрено создание учреждений социальной защиты для бездомных граждан — дома ночного пребывания, центра реинтеграции, социальной гостиницы. Деятельность этих учреждений обеспечивают ступенчатую модель социальной работы с бездомными, которая сформирована на основе опыта Австрии и Нидерландов.

292. Кроме того, предусмотрено создание центра учета бездомных граждан, основной целью которого является выявление (в том числе привлечение социального патруля — работа на улице), учет бездомных граждан и выдача временных удостоверений, что является важным особенно для тех бездомных граждан, которые не имеют документов.

293. Социальная защита лиц, освобожденных из мест лишения свободы осуществляется в рамках Закона Украины «О социальной адаптации лиц, которые отбывали наказание в виде ограничения воли или лишения воли на определенный срок», который был принят в июле 2003 года

294. Одним из видов социальной защиты инвалидов и людей пожилого возраста является их проживание в домах-интернатах, гериатрических пансионатах и пансионатах для ветеранов войны и труда, а также социально- бытовое обслуживание в территориальных центрах

для обслуживания одиноких нетрудоспособных граждан и людей пожилого возраста.

295. Несмотря на недостаточное финансирование на содержание домов-интернатов из местного бюджета, Министерству труда и социальной политики Украины и местным органам труда и социальной защиты населения удалось расширить коечную сеть стационарных учреждений, находящихся в системе Министерства, за счет введения в действие новых домов-интернатов и увеличения количества койко-мест в уже существующих учреждениях.

296. На сегодняшний день в системе Министерства труда и социальной политики Украины функционирует:

- 316 домов-интернатов на 57 700 коек, в которых на полном государственном обеспечении проживает 54 500 инвалидов, ветеранов и людей пожилого возраста;
- 746 территориальных центров по обслуживанию одиноких нетрудоспособных граждан и людей пожилого возраста, которые обслуживают свыше 900 тысяч человек;
- 1979 отделений социально-бытовой и медико-социальной реабилитации, стационарных отделений для временного и постоянного проживания

297. Во исполнение Указа Президента Украины от «О первоочередных мерах по защите прав детей» (принят 11.07.05) и Закона Украины «Об обеспечении организационно-правовых условий социальной защиты детей-сирот и детей, оставшихся без опеки родителей» разработаны Национальная программа преодоления детской беспризорности на 2006-2010 годы, Концепция реформы системы учреждений всех форм собственности для детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, Национальный план действий по применению Конвенции ООН о правах ребенка, проекты законодательных актов о присоединении Украины к Конвенции о защите детей и сотрудничестве в области межгосударственного усыновления и др.

298. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 29 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

299. Решение проблемы торговли людьми, напрямую связано, во-первых, с решением экономических проблем в государстве и обществе, во-вторых, с усилением координации действий как между соответствующими ведомствами и неправительственными организациями внутри отдельных стран так и в международном масштабе.

300. В последние годы Украина планомерно и систематически наращивала усилия по созданию условий, обеспечивающих успешное противостояние и борьбу с этим родом преступлений.

301. Определен орган центральной исполнительной власти, ответственный за координацию мероприятий министерств и других центральных органов исполнительной власти, направленных на предупреждение торговли людьми — Министерство по делам семьи, молодежи и спорта.

302. При Кабинете Министров Украины создан Межведомственный координационный совет по предотвращению торговли людьми, а для оперативной работы — экспертная рабочая группа, в состав которой вошли и представители неправительственных организаций.

303. Правительством Украины в сотрудничестве с общественными организациями были реализованы две программы: Программа по предотвращению торговли женщинами и детьми на 1999–2001 годы и Комплексная программа противодействия торговле людьми на 2002–2005 годы. На данном этапе разработан проект Концепции Программы противодействия торговле людьми на период 2006–2010 годов, который в данное время проходит юридическую экспертизу.

304. Одной из основных задач Комплексной программы является проведение целого ряда информационных мер, предназначенных для широких слоев общества, и прежде всего — для представителей «групп риска», просветительская работа среди которых ведется постоянно.

305. В этом направлении нами совместно с общественными организациями проделана значительная работа: в 950 центрах социальных служб для молодежи действует более 200 специализированных служб «горячей линии» и «телефона доверия»; подготовлены пособия для преподавателей учебных заведений и работников социальной сферы, ряд документальных и документально-художественных фильмов, демонстрирующихся по телевидению.

306. С ноября 2002 года при поддержке ОБСЕ — на базе Международного женского правозащитного центра «Ла Страда — Украина», при содействии Министерства по делам молодежи и спорта открыта общенациональная общественная телефонная «горячая линия» для предупреждения торговли людьми. Она тоже является бесплатной и доступной для всех женщин в любом регионе Украины.

307. Существенную помощь органам государственной власти и общественным организациям в этом направлении предоставляет

Представительство Международной организации по миграции в Украине (МОМ). Проведено ряд семинаров-тренингов, посвященных проблемам обнаружения и защиты потерпевших, в особенности детей, от торговли людьми, внедрению эффективных методов расследования и усовершенствованию механизмов противодействия этому явлению.

308. Принимая во внимание транснациональный характер торговли людьми, на протяжении 2005 года Министерство внутренних дел Украины активизировало усилия по расширению сотрудничества с Международной организацией криминальной полиции — Интерпол, Региональным центром Юго-Восточной инициативы сотрудничества в борьбе с трансграничной преступностью (SECI), Европол, международными межправительственными и неправительственными организациями, правоохрательными органами других государств в борьбе с этим грубым нарушением прав и свобод человека.

309. Как результат Министерством внутренних дел Украины обеспечен постоянный обмен информацией с полицией зарубежных стран относительно преступных групп и отдельных лиц, занимающихся переправкой граждан Украины, в том числе несовершеннолетних, за границу с целью их дальнейшей сексуальной или трудовой эксплуатации.

310. Практика свидетельствует о том, что наиболее эффективным в направлении перекрытия каналов международного трафика является региональное сотрудничество, в частности, в форме проведения координированных Европол, Региональным центром 8ЕС1 и иными международными правоохрательными организациями международных профилактических операций.

311. Следует отметить, что одной из первых стран в Европе Украина внесла изменение в национальный Уголовный кодекс путём введения специальной статьи, предусматривающей уголовную ответственность за торговлю людьми. В январе 2006 года Верховным Советом Украины принят Закон Украины «О внесении изменений в Криминальный кодекс Украины по усилению ответственности за торговлю людьми и вовлечение в занятие проституцией».

312. Всего с момента вступления в силу этой статьи, с марта 1998 по январь 2006 года, правоохрательными органами было возбуждено более 1287 уголовных дел (в 1998 году — 2, в 1999 году — 11, в 2000 году — 42, в 2001 году — 90, в 2002 — 169, в 2003 году — 289, в 2004 году — 269, в 2005 году — 415).

313. В правоохранительных органах Украины созданы специализированные подразделения по борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми. Значительным шагом в борьбе с этим преступлением стало создание в 2005 году в структуре криминального блока милиции Департамента по борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми. Благодаря этому в 2005 году было возбуждено 415 уголовных дел, что на 54,3% больше, чем за этот же период 2004 года.

314. В целом же, по оценкам международных экспертов, Украина находится на передовой линии борьбы с торговлей людьми.

315. Кроме предотвращения преступлений и наказания виновных очень важным для нас является также оказание помощи пострадавшим. С этой целью, в частности, предусмотрено создание ряда центров реинтеграции, первый из которых, при содействии Международной организации миграции, начал функционировать в Киеве с 2002 года. На протяжении 2005 года были открыты еще 5 центров в Житомирской, Львовской, Черновицкой, Волынской областях и в Автономной Республике Крым.

316. Отмечается тенденция роста числа женщин, которым оказана всесторонняя реинтеграционная помощь.

317. Реализация в Украине программ по предотвращению торговли людьми может служить примером плодотворного сотрудничества центральных, местных органов власти и неправительственных женских организаций, оказывающих значительную помощь не только в практической деятельности, но и в принятии важных государственных решений в стране.

318. Для осуществления координации деятельности центральных органов власти, общественных и международных организаций решается вопрос о создании в Украине Национального бюро по вопросам противодействия торговле людьми.

319. Одним из направлений оперативно-служебной деятельности Департамента по борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми, является выявление и раскрытие указанных преступлений, документирование преступных групп и отдельных лиц, занимающихся изготовлением, сбытом и распространением порнографических предметов с помощью всемирной компьютерной сети Интернет, в том числе и при участии несовершеннолетних.

320. В частности, в период с 2000 по 2005 год органами внутренних дел Украины возбуждены 1343 уголовных дела по признакам

преступлений, предусмотренных статьей 301 (ввоз, изготовление, сбыт и распространение порнографических предметов).

321. Торговля детьми — проблема, не имеющая простого решения. В связи с тем, что существует информационный разрыв между анализом данного феномена и знанием о действенных путях решения многочисленных проблем, составляющих его, включая меры профилактики, расследование, освобождение и защиту потерпевших, борьбу с теми, кто наживается на этом промысле и эксплуатирует детей, пользуясь их беззащитностью.

322. В уголовно-правовом аспекте торговля детьми представляет не простую разновидность торговли людьми. Основным непосредственным объектом преступления «торговля несовершеннолетними» являются общественные отношения, обеспечивающие жизнь, здоровье, личную безопасность и интересы несовершеннолетнего.

323. Основными целями торговли детьми, как показывает практика, является коммерческое усыновление и сексуальная эксплуатация.

324. Уголовный кодекс Украины предусматривает ответственность за похищение, торговлю людьми, эксплуатацию проституции третьими лицами. Согласно статье 146, наказуемым признается незаконное лишение свободы или похищение человека с целью его продажи или сексуальной эксплуатации. Статья 149 предусматривает ответственность непосредственно за торговлю людьми, под которой понимается «продажа или иная платная передача человека, а равно осуществление в отношении него какой бы то ни было иной незаконной сделки, связанной с законным или незаконным перемещением с его согласия или без согласия через государственную границу Украины для дальнейшей продажи или иной передачи другому лицу в целях сексуальной эксплуатации, использования в порнобизнесе, вовлечение в преступную деятельность, втягивания в долговую кабалу, усыновления (удочерения) в коммерческих целях, использования в вооруженных конфликтах, эксплуатации его труда».

325. Проблема коммерческой сексуальной эксплуатации детей, где в тени вращаются огромные деньги — это детская проституция, порнография, детский секс-туризм и собственно, торговля детьми. Статистика неумолимо свидетельствует: количество детей, втягиваемых в Украине в сексиндустрию, катастрофически возрастает.

326. Этому явлению способствуют несколько причин. Во-первых, львиная доля случаев сексуальной эксплуатации остается неиз-

вестной. Во-вторых, участвовать в порнопроектах или проституции детей толкает желание заработать на свои нужды (а иногда и нужды безработных родителей) относительно приличные деньги. В-третьих, во многих случаях современная индустрия развлечений фактически легализирует подобные виды сексуальной эксплуатации (стриптиз, пип-шоу). В-четвертых, что самое ужасное, известны многочисленные факты, когда родители сами используют своих детей для изготовления порнопродукции или заставляют идти на панель, получая при этом немалую выгоду.

327. С большой вероятностью можно констатировать, что попасть в лапы трафикантов наибольшие шансы у «детей улиц», несовершеннолетних жертв насилия в семье, сирот и воспитанников интернатов. Особо «привлекательны» для криминалитета так называемые «паганели», разнообразные беглецы — дети, находящиеся без поддержки и защиты в чужом городе.

328. Согласно части 2 статьи 6 Уголовного кодекса Украины преступление считается совершенным на территории Украины, если оно было начато, продлено, завершено или остановлено на территории Украины. В состав территории Украины в соответствии с законодательством и международными договорами входят: невоенные корабли или шлюпки, которые приписаны к портам на территории Украины и ходят под флагом Украины в открытом море (за пределами территориальных и внутренних вод других государств); воздушные невоенные объекты, зарегистрированные в Украине, находящиеся в открытом воздушном пространстве (за пределами территории Украины или территории других государств).

329. В соответствии со статьей 10 Уголовного кодекса Украины граждане Украины и лица без гражданства, постоянно проживающие в Украине, которые совершили преступления за пределами Украины, не могут быть выданы иностранному государству для привлечения к уголовной ответственности.

330. Иностранцы, которые совершили преступления на территории Украины и осуждены за них на основании уголовного кодекса Украины, могут быть переданы для отбывания наказания за совершенное преступление тому государству, гражданами которого они являются, если такая передача предусмотрена международными договорами Украины.

331. Иностранцы и лица без гражданства, постоянно не проживающие на территории Украины, которые совершили преступления

за пределами Украины и находятся на ее территории, могут быть выданы иностранному государству для привлечения к уголовной ответственности или переданы для отбывания наказания, если такая передача предусмотрена международными договорами Украины.

332. Согласно статей 22 Уголовного кодекса Украины уголовной ответственности подлежат лица, которым до совершения преступления исполнилось шестнадцать лет. Лица, совершившие преступления в возрасте от четырнадцати до шестнадцати лет, подлежат уголовной ответственности только за умышленное убийство, умышленные тяжкие телесные повреждения, умышленные средней тяжести телесные повреждения, изнасилование, кражу, грабеж, вымогательство, хулиганство и некоторые другие виды преступлений.

333. Согласно статей 150 Уголовного кодекса Украины эксплуатация детей, которые не достигли возраста, с которого законодательством разрешено трудоустройство, путем использования их труда с целью получения прибыли, наказываются арестом на срок до шести месяцев или лишением свободы на срок от трех лет.

334. Департамент криминальной милиции по делам несовершеннолетних МВД Украины основные усилия направляет на выявление несовершеннолетних, которые не приступили к занятиям и возвращению их в учебные заведения, устранению факторов негативного влияния на подростков, привлечения к ответственности родителей, взрослых и должностных лиц, оказывающих негативное влияние на воспитание детей. Ежегодно проводит всеукраинские профилактические мероприятия «Урок», «Каникулы», «Лето», «Дети улицы» и «Елка».

335. С целью выявления детей, которые не приступили к занятиям, работниками милиции совместно с представителями органов образования и науки, службы по делам несовершеннолетних государственных администраций и общественности, произведено проверку учебных заведений, неблагополучных, малообеспеченных и многогосемейных семей, проводились выступления на правовую тематику в средствах массовой информации. Проводится работа по принятию неотложных мер к устранению причин и условий, которые способствуют совершению преступлений, других правонарушений и беспризорности несовершеннолетних, а также по пересмотру и сокращению сети предприятий торговли и общественного питания, реализующих населению алкогольные напитки и табак в местах расположения де-

тских учреждений, мест отдыха и оздоровления детей. Постоянно ведется просветительская работа в средствах массовой информации.

336. В рамках сотрудничества Украины и Международной организации труда в Украине реализуются совместные международные проекты:

- Программа по искоренению наихудших форм детского труда в Украине;
- Возможности профессионального обучения, занятости и национальная политика как факторы предотвращения и сокращения масштабов торговли женщинами в Албанки, Молдове и Украине;
- Противодействие торговле детьми с целью сексуальной и трудовой эксплуатации в странах Балканского региона и в Украине

Статья 11. Право на достаточный жизненный уровень

337. Пищевая промышленность является одной из наиболее важных отраслей агропромышленного комплекса и народного хозяйства в целом. Удельный вес реализованной продукции пищевой промышленности и переработку сельскохозяйственной продукции в общем объеме реализованной продукции в Украине за 2004 год составила 15,1%. Отрасль по этому показателю занимает второе место после металлургии и обработки металла.

338. Среди других отраслей промышленности Украины она имеет наиболее стабильный и гарантированный источник поступлений. На объем продовольственных товаров приходится свыше 60% индивидуального потребления материальных благ населения.

339. Пищевая промышленность способна обеспечить продуктами питания внутренний потребительский рынок, имеет значительный экспортный потенциал и положительное сальдо внешней торговли.

340. Так, по данным Государственного комитета статистики за 2005 год, в целом по Украине объемы производства продукции пищевой промышленности и на предприятиях, которые перерабатывают сельскохозяйственное сырье, сравнительно с 2004 годом, возросли на 13,7%. Увеличено производство подавляющего большинства продукции пищевой промышленности.

341. Обеспечение населения Украины основными видами продовольствия отечественного производства является самодостаточным и не зависит от импорта.

342. Пищевая промышленность занимает одно из первых мест по объему иностранных инвестиций в экономику Украины, которых

привлечено, по состоянию на 1 октября 2005 года, 1159 млн. долл. США (начиная с 1992 года), или 29% общих объемов инвестиций в промышленность Украины, в том числе за 9 месяцев 2005 года — 28 млн. долл. США.

343. Внешнеторговый оборот основных видов продукции пищевой промышленности (групп 1-24) в 2005 году составил 4796,6 млн. долл. США, который, по сравнению с прошлым годом, возрос на 839,7 млн. долл. США, или на 21,2%. Внешнеторговое сальдо положительное и равняется 745 млн. долл. США.

344. За этот период экспорт продукции составил 2770,6 млн. долл. США, что сравнительно с прошлым годом больше на 297,6 млн. долл. США, или 12%.

345. Увеличился экспорт молокопродуктов, маргариновой продукции, патоки (меласы), кондитерских изделий из сахара, шоколада, изделий из зерна и хлебных злаков, вод натуральных и минеральных, пива, вина, спирта и ликеро-водочных изделий, уксуса, соли, мыла, табака и изделий из него и прочего.

346. В 2005 году импорт пищевых продуктов составил 2025,9 млн. долл. США. По сравнению с соответствующим периодом прошлого года их импорт увеличился на 75,3%, или на 542 млн. долл. США.

347. При этом развитие отрасли и наращивание темпов производства продуктов питания непосредственно зависит от уровня доходов населения и экспортных возможностей.

348. В Украине промышленное производство пищевых продуктов осуществляют свыше 22 тыс. предприятий, на которых работает более миллиона человек.

349. В последние годы Президентом Украины, Верховным Советом и Правительством Украины принято ряд нормативно-правовых актов, направленных на повышение конкурентоспособности отечественной продукции. Разработана Концепция государственной политики в сфере управления качеством продукции, которая дала новый толчок для проведения конкретных мероприятий в различных отраслях промышленности.

350. Министерством уже проведена соответствующая работа по созданию национальной нормативной документации, гармонизированной с международными и европейскими стандартами, в области пищевой промышленности.

351. В 2002-2004 годах приведено к мировым требованиям 142 нормативных акта. В 2005 году проводится разработка 142 стандартов

и 12 технических регламентов. Нуждаются в разработке и гармонизации еще более чем 100 нормативных актов.

352. Для обеспечения интеграции украинской пищевой промышленности в мировое сообщество, где применяются современные методы менеджмента качества и окружающей среды в соответствии с требованиями ISO 9000 и 14000 и безопасности продукции на основе принципов системы HACCP, на 44 предприятиях разработаны, введены и сертифицированы системы управления качеством продукции по стандарту ISO 9000; на 4 предприятиях – системы управления окружающей средой по стандарту ISO 14000; на 6 предприятиях – системы управления безопасностью пищевых продуктов на основе принципов HACCP, и на 32 предприятиях пищевой промышленности проводится соответствующая работа.

353. В вопросах улучшения качества и безопасности продукции Министерство аграрной политики активно сотрудничает с государственными и общественными организациями. Проводится работа с Украинской ассоциацией качества по проведению в Украине традиционных Европейских недель качества, Украинских национальных конкурсов качества, с Государственным потребительским стандартом Украины – по вопросам организации и проведения Всеукраинского конкурса качества продукции «100 лучших товаров Украины» и Всемирного дня продовольствия в рамках сотрудничества Украины и ФАО.

354. Одним из основных заданий Министерства аграрной политики на сегодняшний день является дальнейшее развитие рыночно ориентированного сельского хозяйства, создание и функционирование системы маркетинга в комплексе с мероприятиями по формированию рыночной инфраструктуры производства, переработки и сбыта продукции, расширение внутренних и поиск перспективных внешних рынков.

355. Особое место в маркетинговой цепи движения продукции от производителя к потребителю отводится сельскохозяйственным обслуживающим кооперативам, которые отстаивают интересы своих членов – сельскохозяйственных товаропроизводителей, привлекая их к торговым операциям, предоставляют возможность влиять на цены, а также обеспечивают выход на оптовые рынки. С целью улучшения товарного наполнения аграрного рынка сельскохозяйственной продукцией, предоставления услуг сельхозпроизводителям проводится

работа по расширению сети структур, которых, по состоянию на 1 ноября 2005 года, создано свыше тысячи.

356. Дальнейшие функции по формированию оптовых партий сельскохозяйственной продукции для реализации ее на рынках берут на себя районные и региональные агроторговые дома, количество которых на областном и районном уровне составляет 390. Тем не менее большинство из них функционируют как коммерческие структуры и лишь 103 — как кооперативные.

357. Одной из наиболее острых проблем в Украине остается формирование организованных оптовых и мелкооптовых рынков сельскохозяйственной продукции, как одного из элементов инфраструктуры аграрного рынка. Стихийные рыночные отношения не являются самодостаточными и требуют организационного вмешательства как со стороны производителей и потребителей сельскохозяйственного сырья, так и со стороны государства.

358. Вопрос реформирования сельского хозяйства неотъемлемо связан с развитием сельской местности. Государственная поддержка социальной сферы села регулируется Законом Украины «О приоритете социального развития села и агропромышленного комплекса в народном хозяйстве» и рядом других законодательных актов.

359. Украинское село сегодня — это 28585 сельских населенных пунктов, в которых проживает 15271 тыс. чел., или 32% всего населения Украины. Удельный вес лиц пенсионного возраста составляет 39%. Сравнительно по состоянию на 01.01.2004 года количество сельских населенных пунктов уменьшилось на 12 единиц, а сельского населения на 204 тыс.чел.

360. Основными задачами развития социальной сферы села остаются:

- создание условий для продуктивной занятости сельских жителей на основе эффективного использования природоресурсного потенциала села, стимулирование развития предпринимательства, которое обеспечит создание новых рабочих мест и большее увеличение доходов;
- стимулирование молодежи к работе и проживанию в сельских населенных пунктах;
- формирование социальной инфраструктуры, способной удовлетворять разнообразные нужды сельского населения;

— предупреждение снижения развития сельских населенных пунктов, расширение возможностей сельских общин в решении проблем жизнедеятельности населения.

361. Все указанные задачи являются приоритетами государственной политики развития сельской местности как на ближайшую, так и на среднюю перспективу.

362. Статья 47 Конституции Украины закрепляет право каждого гражданина Украины на жилье, как его важнейшее социально-экономическое право. Государство создаёт условия, при которых каждый гражданин будет иметь возможность построить жилье, приобрести его в собственность или арендовать. Право на жилье обеспечивается государством путем стимулирования строительства и реконструкции как государственного и общественного жилищного фонда, так и частного.

363. Гражданам, которые нуждаются в социальной защите, жилье должно предоставляться государством и органами местного самоуправления бесплатно или по доступной для них цене соответственно закону.

364. К социально незащищенным гражданам относятся малообеспеченные, инвалиды, ветераны войны, лица, пострадавшие в результате Чернобыльской катастрофы.

365. Государством предоставляются льготные кредиты для строительства жилья в первую очередь молодым семьям и гражданам, которые длительное время стоят на учете по улучшению жилищных условий. Основными нормативно-правовыми актами, которые регулируют отношения по вопросам молодежного кредитования являются:

- Закон Украины «О содействии социальному становлению и развитию молодежи в Украине» от 05.02.1993;
- Постановление Кабинета Министров Украины от 29.05.2001 № 584 «Об утверждении Положения о порядке предоставления льготного долгосрочного государственного кредита молодым семьям и одиноким молодым гражданам на строительство (реконструкцию) жилья»;
- Постановление Кабинета Министров Украины от 29.07.2002 № 1089 «Об утверждении Государственной программы обеспечения молодежи жильем на 2002-2012 годы».

366. 13 января 2005 года принят Закон Украины «Об обеспечении организационно-правовых условий социальной защиты детей-

сирот и детей, лишенных родительской опеки», в соответствии с которым такие дети должны обеспечиваться жильем по достижению 18 лет, если они не имеют своего жилья, в соответствии с жилищными нормативами.

367. 12 января 2006 года принят Закон Украины «О жилищном фонде социального назначения», который определяет правовые, организационные и социальные основы государственной политики по обеспечению конституционного права социально незащищенных слоев населения Украины на получение жилья.

368. В соответствии с указанным Законом, социальное жилье — это жилье всех форм собственности (кроме социальных общежитий) из жилищного фонда социального назначения, которое бесплатно предоставляется гражданам Украины, нуждающимся в социальной защите, на основании договора найма на определённый срок.

369. С принятием Закона Украины «О приватизации государственного жилищного фонда» от 19.06.92 граждане Украины получили право на приватизацию квартир (домов) государственного жилищного фонда с использованием жилищных чеков.

370. Статья 12 этого Закона предусматривает, что собственники приватизированных квартир имеют право распоряжаться ими по своему усмотрению. Порядок осуществления этих прав регулируется гражданским законодательством.

371. Для эффективного использования приватизированных квартир и управления ними собственники могут создавать объединения собственников многоквартирного дома соответственно Закона Украины «Об объединение собственников многоквартирных домов» от 29.11.01 и Постановления Кабинета Министров Украины «О порядке реализации Закона Украины об объединении собственников многоквартирных домов» от 11.10.02 № 1521.

372. Статья 30 Конституции Украины гарантирует неприкосновенность жилья. Не допускается проникновение в жилье или в другое владение гражданина, проведение в них обыска или осмотра не иначе как по решению суда. Никто не может быть принудительно лишен жилья иначе, как по решению суда. Жилые дома, построенные гражданами Украины или приобретенные ими на основании гражданско-правовых договоров, являются их собственностью. Действующий на территории Жилищный кодекс Украинской ССР декларирует, что жилищные права граждан охраняются законом и защищаются государством.

373. Субъективное жилищное право обеспечивается государством путем охраны существующего правопорядка в стране в целом. Функции органов государственной власти и управления на этой стадии сводятся к предотвращению жилищных правонарушений, их своевременного прекращения, проведения профилактических мер. С момента нарушения субъективных прав на жилье государство, в лице его юрисдикционных органов, защищает их путем разрешения споров, оценивая действия лица или другого субъекта права с точки зрения их правомерности и применяет юридические санкции в отношении правонарушителей.

374. Каждый гражданин Украины имеет право за защитой своих прав обращаться в суд, к уполномоченному Верховного Совета Украины по правам человека, а после использования всех национальных способов правовой защиты — к соответствующим международным органам или органам международных организаций, членом или участником которых является Украина.

Статья 12. Право на физическое и психическое здоровье

375. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 13 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

376. В государстве остаются низкие темпы рождаемости (8,7 на 1 тыс. населения в 1997 году, 7,7 в 2001 году и 9,5 в 2004 году) на фоне высокой смертности населения Украины. Рост уровня рождаемости на протяжении 2002–2004 годов не содействовал приостановлению отрицательных тенденций относительно численности детского населения.

377. На фоне неблагоприятной демографической ситуации состояние здоровья новых рождаемых поколений ухудшается. Почти каждый третий ребенок на протяжении последних лет рождался с отклонениями в здоровье, сохраняется отрицательная тенденция к заболеваемости и распространенности заболеваний среди детей, возрастает их инвалидность. Остается высоким процент рождения недоношенных и незрелых детей, выхаживание которых является очень дорогостоящим в сравнении с доношенными детьми.

378. Поэтому ведущим направлением деятельности всех ветвей стало приведение действующего законодательства в сфере охраны материнства и детства в соответствие к нормам международного права, обеспечение прав матери и ребенка во всех направлениях дейс-

твий государства, укрепление репродуктивного потенциала нации. Демократическое правовое общество, которое строится в Украине в соответствии с ее основным Законом – Конституцией Украины, – ориентируется на семью, ребенка, на определение приоритетности их интересов.

379. Лишь за последние пять лет Украиной принят ряд мер, стратегических государственных и национальных программ, направленных на сохранение и улучшение здоровья женщин и детей:

- «О некоторых мерах по поддержанию здоровья семьи, безопасного материнства и ответственного отцовства» (Постановление Кабинета Министров Украины от 03.06.1999);
- «Национальная программа «Репродуктивное здоровье 2001-2005» (Указ Президента Украины от 26.03.2001);
- «Дополнительные меры по обеспечению выполнения Национальной программы «Дети Украины» на период до 2005 года» (Указ Президента Украины от 24.01.2001);
- «Национальный план действий по улучшению положения женщин и содействию внедрения гендерного равенства в обществе на 2001-2005 годы» (Постановление Кабинета Министров Украины от 06.05 2001);
- «Меры поощрения рождаемости в Украине» (Постановление Кабинета Министров Украины от 03.01.2002);
- «Концепция безопасного материнства» (Распоряжение Кабинета Министров Украины от 29.03.2002);
- «Комплексные меры поощрения рождаемости на 2002-2007 годы» (Распоряжение Кабинета Министров Украины от 01.07.2002)

380. Завершена разработка Государственной программы «Репродуктивное здоровье нации на 2006-2015 годы».

381. Острой остается проблема социального сиротства. По данным специальных исследований, уже в условиях родильных стационаров от каждого четырех из тысячи новорожденных отказываются родители. С целью решения этих проблем Указом Президента Украины от 11.07.2005 «О первоочередных мерах по защите прав детей» предусмотрено усиление работы, направленной на профилактику раннего сиротства, широкое внедрение альтернативных форм семейного воспитания.

382. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 18 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

383. Программой деятельности Кабинета Министров Украины «Навстречу людям» (2005 год) основной задачей политики Правительства относительно семьи, женщин, детей и молодежи является преодоление тенденции стремительного сокращения населения.

384. Несмотря на трудности переходного периода, в государстве удалось удержать достаточную обеспеченность населения акушерами-гинекологами (2,5 на 10 тыс. населения в 1999 году и 2,6 — в 2004 году), педиатрами и специалистами педиатрического профиля (соответственно 1,9 и 2,2) при достаточном уровне их квалификации. Так, часть аттестованных акушеров-гинекологов выросшая за последние пять лет на 14,22 % составила в 2004 году 77,59 %, а аттестованных врачей-педиатров повысилась с 61,1 % в 1999 году до 74,4 % в 2004 году.

385. Существующая в Украине сеть заведений здравоохранения, которые предоставляют лечебно-профилактическую помощь женщинам и детям, в целом достаточна для обеспечения постоянного равного доступа всех слоев женского и детского населения к перинатальным и педиатрическим услугам на всех трех уровнях.

386. Медицинская помощь матерям и детям осуществляется в 92 родильных домах, которые имеют 90 женских консультаций, а также в женских консультациях 462 лечебно-профилактических учреждений, акушерско-гинекологических кабинетах 1298 учреждений, 2076 смотровых кабинетах, 73 — консультациях «Брак и семья», 93 медико-генетических консультациях, 54 самостоятельных детских поликлиниках и 3094 детских отделениях (кабинетах) при амбулаторно-поликлинических учреждениях, Украинской специализированной больницы «Охматдит» и 28 областных детских больницах, 100 детских городских, 6 инфекционных и 4 туберкулезных больницах для детей, 48 домах ребенка. В 2004 году во всех стационарах страны насчитывалось 55895 кроватей для детей, 23631 кроватей для беременных и рожениц и 21862 — для гинекологических больных.

387. За период реализации Национальных программ «Планирование семьи» и «Репродуктивное здоровье 2001-2005» в государстве создана достаточная сеть службы планирования семьи: открыто свыше 500 центров и кабинетов планирования семьи, 19 центров охраны здоровья детей и подростков. Было обеспечено приоритетное финансирование из средств государственного бюджета этих программ, а также мероприятий по проведению вакцинации детей.

388. Медицинская помощь, в том числе служба здравоохранения матери и ребенка Украины, организованная таким образом, чтобы обеспечить не только контроль за состоянием здоровья населения на разных стадиях развития организма, а и популяризацию и решение проблем по вопросам сексуального и репродуктивного здоровья.

389. Одной из эффективных мер, направленной на сохранение репродуктивной функции подрастающего поколения является специально разработанная система, которая включает комплекс медико-организационной работы, направленной на формирование у подростков безопасного полового поведения, заинтересованности в сохранении и улучшении здоровья, основ ответственного отцовства как основных составляющих системы планирования семьи.

390. В государстве функционирует система обеспечения качества медицинских услуг женскому и детскому населению, которая включает лицензирование, аккредитацию медицинских учреждений, оптимизацию деятельности лечебно-профилактических учреждений, стандартизацию медпомощи.

391. Аккредитация лечебно-профилактических учреждений начата согласно постановлению Кабинета Министров Украины № 765 от 15.07.1997 «Об утверждении Порядка государственной аккредитации заведений здравоохранения». Ныне государственную аккредитацию получили практически все лечебно-профилактические учреждения государственной и коммунальной форм собственности.

392. Стандартизация медицинских услуг начата в Украине в 1998 году, согласно Приказу Министерства здравоохранения Украины от 27.07.1998 № 226 «Об утверждении Временных отраслевых унифицированных стандартов медицинских технологий диагностико-лечебного процесса стационарной помощи взрослому населению в лечебно-профилактических учреждениях Украины» и «Временные стандарты объемов диагностических исследований, лечебных мероприятий и критерии качества лечения детей», стандарты предоставления медицинской помощи населению по всем профилям на госпитальном этапе.

393. Временные нормативы предоставления амбулаторно-поликлинической медицинской помощи детскому населению и нормативы предоставления медицинской помощи женскому населению по специальности «Акушерство и гинекология» в амбулаторно-поликлинических учреждениях утверждены приказами Министерства здравоохранения Украины от 28.12.2002 № 502 «Об утверждении Вре-

менных нормативов предоставления медицинской помощи детскому населению в условиях амбулаторно-поликлинических учреждений» и от 28.12.2002 № 503 «Об усовершенствовании амбулаторной акушерско-гинекологической помощи в Украине».

394. В 2003 году доработаны с учетом современных лечебно-диагностических технологий и утверждены приказом Министерства здравоохранения Украины от 29.12.2003 года № 620 «Об организации предоставления стационарной акушерско-гинекологической и неонатальной помощи в Украине» нормативы предоставления медицинской помощи по специальности «Акушерство и гинекология».

395. С 2003 года в Украине начата разработка национальных клинических протоколов по специальности «Акушерство и гинекология», которые основываются на технологиях с доказанной эффективностью. Ныне разработан, утвержден соответствующими приказами Министерства здравоохранения Украины и введен в учреждения служб здравоохранения матери и ребенка 41 клинический протокол.

396. В последние годы сохраняются отрицательные тенденции показателей, которые характеризуют репродуктивное здоровье женщин разных возрастных групп.

397. Увеличивается уровень общей заболеваемости девушек-подростков в основном за счет роста болезней, которые существенно влияют на репродуктивную функцию женщины — болезней мочеполовой системы — на 17,6 %; разладов менструаций — 27,7 %; воспалительных заболеваний придатков матки — на 16,3 %.

398. Выросла и заболеваемость женского населения в возрасте 15 и старше лет с 51182,7 на 100 тыс. соответствующего женского населения в 1996 году до 61628,9 в 2004 году

399. Уровень заболеваемости у женщин в возрасте 15 лет и старше выше в целом, чем у мужчин на 13,8%, а распространенность болезней — на 17,3 %. Эта разница особенно заметна по отдельным видам заболеваний. Так, женщины в 2,8 раза чаще, чем мужчины болеют болезнями крови и кроветворных органов, в 4,8 раза — болезнями мочеполовой системы, в 1,6 раза — новообразованиями.

400. Стабильно возрастает и уровень онкологической заболеваемости и смертности от рака среди женского населения Украины. Ныне удельный вес больных раком репродуктивной системы женщин среди онкологических больных обоих полов составляет близко 19,4 %, а среди онкобольных женщин — 38,3 %.

401. Заболеваемость женского населения раком шейки матки возросла от 17,7 на 10 тыс. женщин в 1999 году до 18,7 в 2004 году, тела матки — от 21,7 до 24,7, молочной железы — от 56, 4 до 59,5.

402. Важной характеристикой состояния репродуктивного здоровья женщин является инфекции, которые передаются половым путем, к ним принадлежат: сифилис, гонорея, трихомоноз, хламидиоз, микоплазмоз и т.д. Благодаря усилиям заинтересованных сторон в решении этой проблемы, в последние годы удалось добиться положительной динамики заболеваемости женского населения на сифилис, гонорею и трихомоноз. Однако заболеваемость женщин на хламидиоз за последние пять лет выросла в 1,7 раза, а на микоплазмоз — в 3,2 раза.

403. Анализ динамики данных официальной статистики за период 1999-2004 годов относительно заболеваемости на сифилис и гонококковую инфекцию в Украине свидетельствует о наличии постоянной тенденции к их снижению за последние 5 лет. В 2004 году по сравнению с 1999 годом. заболеваемость на сифилис снизилась в 2,3 раза (с 13,9 до 48,7), а на гонококковую инфекцию — в 1,3 раза (с 52,4 до 40,8 на 100 тыс. населения).

404. За годы наблюдения отмечено различие в уровнях заболеваемости населения на эти венерические болезни по месту его проживания, а также по полу. В 2004 году заболеваемость на сифилис городского населения была в 1,3 раза выше, чем сельского, а на гонококковую инфекцию — в 1,9 раза. Заболеваемость женщин на сифилис в 2004 году была ниже на 11,2%, чем у мужчин. Относительно гонококковой инфекции это различие было еще больше (в 2,5 раза).

405. Среди других болезней, которые передаются преимущественно половым путем, положительная динамика отмечалась относительно трихомоноза, уровень которого в 2004 году по сравнению с 1999 годом, снизился на 13,1% (с 321,4 до 279,3 на 100 тыс. населения). Другая тенденция отмечалась относительно урогениталий микоплазмовой и хламидной инфекции, уровень которых увеличился за последние 5 лет соответственно в 3,3 и 1,2 раза.

406. К основным причинам, которые обусловили в последние годы довольно высокий уровень заболеваемости на болезни, передаваемые преимущественно половым путем, следует отнести отрицательные изменения социально-экономического характера в стране. В результате противоэпидемических мероприятий, которые проводятся кожно-венерологическими диспансерами и территориальными

учреждениями лечебно-профилактической сети, общая масса венерических больных проявляется активно. Для улучшения ситуации необходимо обеспечить своевременное и качественное лечение этих больных.

407. Распространенность болезней, передаваемых половым путем создает благоприятные условия для распространения ВИЧ-инфекций. Если до 1995 года по определению ВОЗ, Украина принадлежала к странам с низким уровнем распространенности ВИЧ-инфекции, то с 1995 года по 1998 год отмечался чрезвычайно быстрый рост количества ВИЧ-инфицированных.

408. Уменьшение количества ВИЧ-инфицированных в последующие годы (1999-2001) связано с уменьшением тестирований вследствие принятия в марте 1998 года новой редакции Закона Украины «О предотвращении заболеваемости на синдром приобретенного иммунодефицита и социальную защиту населения», который впервые зафиксировал принцип добровольности тестирования.

409. В 2004 году в Украине было зарегистрировано более 2 тыс. ВИЧ-инфицированных беременных женщин, которые родили 2115 детей, что в 3,9 раза больше, чем в 1999 году. Следует отметить, что передача инфекции от матери новорожденному ребенку (вертикальная трансмиссия ВИЧ) — один из установленных путей распространения возбудителя, который в Украине, в отличие от развитых стран мира, преобладает среди других причин инфицирования детей в период беременности и родов. Эффективным средством предупреждения передачи этой инфекции от матери к ребенку является профилактика вертикальной трансмиссии, которая внедрена в Украине с 2000 года.

410. В 2004 году количество впервые выявленных ВИЧ-инфицированных по сравнению с 2003 года увеличилось на 26,0% и составило 12,5 тыс. чел. (или 26,2 на 100 тыс.), больных СПИДом — на 45,1% и составило 2743 (или 5,76 на 100 тыс.). Всего в Украине официально зарегистрировано 78,3 тыс. ВИЧ-инфицированных и 9,7 тыс. больных СПИДом.

411. По темпам распространения ВИЧ-инфекции наша страна в 2003 году занимала второе место в Восточноевропейском регионе после Российской Федерации, а за уровнем заболеваемости на СПИД и смертности от него — 10 и 14 место в Европе соответственно. Лишь за последние 5 лет количество впервые выявленных ВИЧ-инфицированных выросло в 2,2 раза, больных на СПИД — в 5 раз. По про-

гнозам, наибольшее количество инфицированных можно ожидать в 2007-2016 годах, когда от СПИДа погибнут от 900 тыс. до 2,1 млн. украинцев. СПИД стал одной из причин смерти детей вследствие увеличения количества ВИЧ-положительных среди беременных матерей. Средний риск инфицирования во время беременности составляет 25-30%, но может быть и выше.

412. На современном этапе политика Украины в сфере препятствия эпидемии ВИЧ/СПИДа основывается на решении двух приоритетных проблем: предупреждение инфицирования и поддержка людей, живущих с ВИЧ/СПИДом, обеспечение их доступным специальным лечением, уходом и социальной помощью.

413. По инициативе Украины созвана и проведена специальная сессия Генеральной Ассамблеи ООН. В декабре 2003 года в День всемирной борьбы с ВИЧ/СПИДом прошли парламентские слушания на тему: «Социально-экономические проблемы ВИЧ/СПИДа, наркомании и алкоголизма в Украине и пути их решения».

414. Верховным Советом Украины учреждена Специальная временная комиссия по вопросам ВИЧ/СПИДа, туберкулеза и наркомании. В 2005 году Правительством Украины создан Национальный координационный совет по вопросам предупреждения ВИЧ/СПИДа.

415. До 2003 года стратегия преодоления эпидемии ВИЧ/СПИДа состояла в осуществлении преимущественно предупредительных мер. С 2004 года в Украине начато применение антиретровирусной терапии. Сейчас в Украине лечится 1700 больных СПИДом, из них 1600 — за счет Глобального фонда по борьбе с ВИЧ/СПИДом, туберкулезом и малярией. Выполнение этих мер предусмотрено Постановлением Кабинета Министров Украины от 4 марта 2004 года № 264, которым утверждена «Концепция стратегических действий Правительства по предупреждению распространения ВИЧ/СПИДа на период до 2011 года».

416. Кабинетом Министров Украины принята очередная национальная программа борьбы с ВИЧ/СПИДом на 2004-2008 годы, которой предусмотрен комплексный подход к решению разных аспектов противодействия распространению эпидемии, широкое привлечение к ее выполнению неправительственных организаций и международного сообщества. Национальная программа борьбы с ВИЧ/СПИДом в Украине предусматривает пути осуществления комплекса профилактических и лечебных мер, значительное увеличение финансирования, как за счет Государственного бюджета, так и средств между-

народных донорских организаций и займа Международного банка реконструкции и развития. Для обеспечения контроля за выполнением мер национальной программы по решению проблем ВИЧ/СПИДа Правительством утверждено распоряжение «О мониторинге и оценке эффективности мер, обеспечивающих контроль за эпидемией ВИЧ/СПИДа».

417. Парламент Украины существенное внимание уделяет проблеме ВИЧ/СПИДа. Согласно статье 17 Закона Украины «О предотвращении заболевания на синдром приобретенного иммунодефицита человека (СПИД) и социальная защита населения» ВИЧ-инфицированные и больные на СПИД граждане Украины пользуются всеми правами и свободами, предусмотренными Конституцией и законами Украины, другими нормативно-правовыми актами Украины.

418. В Украине с июля 2004 года начал работать проект «Контроль за туберкулезом и ВИЧ/СПИДом в Украине». Между Правительством Украины и Международным банком реконструкции и развития подписано соглашение о займе для внедрения проекта. Главными целями проекта являются стабилизация уровня заболеваемости на ВИЛ/СПИД, уменьшение вдвое количества ВИЧ-инфицированных детей, рожденных ВИЧ-инфицированными матерями, и снижение уровня смертности от СПИДа на 10%.

419. В июле 2004 года в Бангкоке в рамках работы Международной конференции по ВИЧ/СПИДу Украина приняла решение присоединиться к общей Декларации в сфере борьбы с эпидемией XXI столетия. Государства-участники Декларации признали, что эпидемия ВИЧ/СПИДа сегодня уже перестала быть исключительно медицинской проблемой и отрицательно влияет на социально-экономическое развитие стран, вызывая непоправимые последствия для общества.

420. С 2001 года в Украине эффективно реализуется международный проект при поддержке Академии содействия образованию (США) «Совместное стратегическое управление мероприятиями по борьбе с ВИЧ/СПИДом в производственной среде», задачей которого является содействие усилению возможностей Правительства, трудовых коллективов, предприятий и неправительственных организаций на национальном уровне предоставлять помощь программам и стратегиям профилактики ВИЧ/СПИДа на рабочих местах и координировать их связи с другими программами профилактики ВИЧ/СПИДа.

421. В 2004 году осуществлена презентация Проекта «Усиление ответа на эпидемию ВИЧ/СПИДа в Украине путем предоставления услуг и информации (SUNRISE)» Агентством США по международному развитию в Украине, Молдове, Беларуси. Проект направлен на расширение профилактических мер среди групп населения, наиболее подверженных эпидемии ВИЧ/СПИДа, и предусматривает дополнения к ресурсам, которые предоставляет Глобальный фонд по борьбе со СПИДом, туберкулезом и малярией. Именно эти две организации преимущественно финансируют решение вопросов, с которыми сталкивается Украина в борьбе с ВИЧ/СПИДом.

422. Профилактикой вертикальной трансмиссии было охвачено 52 беременных в 1999 году, 1324 — в 2003 году и 1825 — в 2004 году. Благодаря четкой программной организации мероприятий по предупреждению ВИЧ-инфицирования новорожденных и интеграции этих мероприятий в службу охраны материнства и детства удалось снизить уровень трансмиссии ВИЧ с 40,0% в 2000 году до 8,2% в 2004 году.

423. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 31 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

424. Реализация мероприятий по обеспечению качества медицинской помощи и национальных программ «Планирование семьи» и «Репродуктивное здоровье, 2001-2005 годы» существенно повлияла на количество аборт в Украине, которые все еще продолжают оставаться одним из методов регулирования рождаемости.

425. Общее количество аборт в Украине уменьшилась с 468,8 тыс. в 1999 году до 264,1 тыс. в 2004 году, а на 100 родов — с 121,3 до 64,0 соответственно. Уменьшение количества аборт состоялось на фоне увеличения охвата женского населения современными средствами контрацепции: гормональными контрацептивами с 62,0 на 1000 женщин фертильного возраста в 1999 году до 137,8 — в 2004 году и внутриматочными — с 143,8 до 145,1 соответственно.

426. Низкий уровень репродуктивного здоровья женщин еще до наступления беременности сказывается и во время беременности и родов. Ныне у каждой третьей беременной женщины есть проявления анемии, у каждой шестой — болезни мочеполовой системы, низкой остается частота нормальных родов — 36,2%.

427. Введенные в Украине современные, рекомендуемые ВОЗ, эффективные перинатальные технологии, в частности, родовспоможение, ориентированное на участие семьи, исключительно грудное

выкармливание и улучшение качества медпомощи детям и новорожденным, содействовали уменьшению частоты случаев рождения больных детей с массой тела при рождении 1000 гр. и более до 244,30 на 1000 живорожденных в 2004 году против 271,80 — в 1999 году, снижению уровня заболеваемости новорожденных на врожденные недостатки с 31,41 в 1999 году на 1000 живорожденных до 22,86 в 2004 году, т.е. на 27,2%, и смертности новорожденных в родовых стационарах (в 1,5 раза за последние пять лет).

428. Снизился и уровень невынашиваемости как за счет уменьшения случаев спонтанных выкидышей, так и количества преждевременных родов, однако уровень все еще остается высоким — 6,7 на 100 беременностей.

429. В Украине налажена система обследований новорожденных на фенилкетонурию: в 2004 году скрининговым обследованием на фенилкетонурию охвачено 95,8% новорожденных, решена проблема государственного обеспечения диагностическими тестами для массового скрининга новорожденных на гипотериоз.

430. В работе педиатрической службы Украины важное место занимает профилактическое направление, которое подтверждается достаточным охватом детей, которые достигли одного года, первичной вакцинацией против дифтерии, коклюша, столбняка — 99,2%, детей, которые достигли 2-х лет — вакцинацией против кори — 99,3%, эпидемиологического паротита — 99,2%. Эти показатели, начиная с 1990 года, превышают средние по странам Европейского региона ВОЗ. Обеспечение высокого коллективного иммунитета достигнуто постоянным снижением заболеваний на дифтерию — 14 случаев в 2004 году против 61 — в 1999 году, корью — 20,4 на 100 тыс. детей в 1999 году, и 2,12 — в 2004 году

431. О достаточной профилактической направленности службы свидетельствуют и данные профилактических осмотров. Так, полнота охвата профилактическими осмотрами детей 0-14 лет в 2004 году представляет в целом по Украине 98,7 % против 95,6 % — в 1999 году

432. Коэффициент материнской смертности в Украине за последние 25 лет снизился в 2,5 раза. Если в 1980-е годы этот показатель составлял 40-50 на 100 тыс. родившихся живыми, в начале 1990-х годов — 39,7-32,4, то начиная с 1996 года он приобрел стабильную тенденцию к снижению, и в 2004 году составлял 13,8 соответственно. В сравнении с 1999 годом показатель материнской смертности снизился до 48,0%.

433. Положительная динамика смертности среди малышей, уровень которой в 2004 году составлял 9,6 на 1000 живорожденных. Ее снижение которой обусловлено медицинским обеспечением предупредительных мер инфекционных и паразитарных заболеваний, болезней органов дыхания.

434. Законодательство по вопросам здравоохранения, созданное за годы независимости Украины, базируется на Конституции Украины и ориентировано на обеспечение как социальных так и личных прав человека. На выполнение Закона Украины «Об общегосударственной программе адаптации законодательства Украины к законодательству Европейского Союза» процесс формирования национального законодательства в сфере здравоохранения идет параллельно с его гармонизацией с законодательством Европейского Союза и международным медицинским правом.

435. В 1992 году Верховная Рада Украины приняла Закон Украины «Основы законодательства Украины о здравоохранении» (далее Основы). В преамбуле Основ провозглашено, что «каждый человек имеет естественное и незыблемое право на здравоохранение». В Основных впервые в Украине определены права и обязанности граждан в области здравоохранения, основные правовые нормы относительно прав пациентов и гарантии их прав на здравоохранение.

436. Дальнейшее развитие правового регулирования отношений «пациент — врач, учреждение здравоохранения» было определено рядом других законов: о психиатрической помощи, о борьбе с инфекционными заболеваниями, туберкулезом, СПИДом, а также административным, гражданским, криминальным законодательством.

437. В Основных заложены основные правовые нормы европейского образца, в частности: об обязанности предоставления медицинской информации пациенту (статья 39), о праве пациента на свободный выбор врача и лечебного учреждения (статьи 34, 38), о порядке и условиях предоставления согласия на применение методов профилактики, диагностики, лечения (статьи 42, 44), о врачебной тайне (статья 40) и согласия на медицинское вмешательство (статья 43).

438. На выполнение рекомендаций Всемирной организации здравоохранения и Совета Европы на рассмотрение Верховной Рады Украины представлен законопроект «О правах пациентов», разработанный народным депутатом С.Шевчуком.

439. В соответствии с планом законодательной работы Кабинета Министров Украины на 2004-2005 годы законодательство об охране

жизни и здоровья является приоритетной сферой гармонизации с европейскими стандартами. Был разработан законопроект «О внесении изменений в Основы законодательства Украины о здравоохранении», в котором существенно дополнен и расширен правовой инструментарий относительно пациентов.

440. Так, впервые сформулировано определение «пациент». Право пациента на доступную и равноправную медицинскую помощь, ее безопасность и эффективность, достойное отношение к себе со стороны медицинского и обслуживающего персонала закреплено статьей 16 проекта Основ. В этой статье также предусмотрено право пациента, который находится на стационарном лечении в учреждении здравоохранения, на допуск к нему других медицинских работников, членов семьи, опекуна, нотариуса и адвоката, а также священнослужителя для отправления религиозного культа и ритуального обряда. Такие предписания отвечают Лиссабонской декларации относительно прав пациентов (34 ассамблея ВМА, 1981 год). Статья 15 проекта Основ обеспечивает право на доступность медицинской помощи. Ее содержание отвечает Конвенции Международной организации труда (1969), № 130 о медицинской помощи и помощи в случае болезни и Положению о доступности медпомощи (ВМА, Вена, 1988 год).

441. В проекте Основ также осуществлено размежевание прав пациентов по отдельным социальным группам. В частности, права иностранцев изложены в соответствии с Хартией основных прав Европейского Союза; права ребенка — с Конвенцией о правах ребенка (Генеральная Ассамблея ООН 20.10.1989); в правах граждан пожилого возраста закреплены положения Европейской социальной хартии (пересмотренной), (Страсбург, 1996 год); права инвалидов согласованы с требованиями Декларации ООН о правах инвалидов (1975 год); права задержанных, арестованных лиц и тех, кто отбывает наказание в местах лишения свободы, определены согласно Европейским пенитенциарным правилам, принятым Советом Европы и Кабинетом Министров 12.02.1987; также определены права граждан в условиях чрезвычайных ситуаций техногенного и естественного характера и права военнослужащих и граждан, подлежащих призыву или поступающих на военную службу по контракту.

442. В проекте Основ на принципах европейских стандартов расширен правовой инструментарий относительно сохранения тайны информации о состоянии здоровья пациента. В частности, запрещается требовать и подавать по месту работы или обучения информа-

цию о диагнозе и методах лечения физического лица, предусмотрена также ответственность за незаконное разглашение тайны о состоянии здоровья.

443. Предписания статьи 67 законопроекта предусматривают, что любое вмешательство в сферу здоровья может происходить только после добровольного и сознательного согласия на него соответствующего лица. Таким образом в соответствии с основами европейских стандартов юридически закреплён принцип «сознательного согласия пациента».

444. Предписания статей законопроекта относительно применения методов стерилизации, коррекции пола, трансплантации органов и других анатомических материалов базируются на нормах, изложенных в таких европейских документах, как: Конвенция о защите прав и достоинства человека относительно применения биологии и медицины (Совет Европы, 04.04.1997), Хартия основных прав Европейского Союза (994-524 от 07.12.2000), Резолюция о приведении в соответствие к законодательству государств-членов по вопросам изъятия, пересадки и трансплантации материалов организма человека (Совет Европы 11.03.1978), Мадридская Декларация относительно трансплантации человеческих органов (39 ассамблея ВМА, октябрь 1987 года) и другие.

445. Проект Основ в сравнении с действующим законом закрепляет положение о предоставлении медицинской помощи лицу в случае определения ее состояния как необратимая смерть, в объеме, который облегчает заключительную фазу болезни и запрещает эутаназию. Эти дополнения внесены на основании Декларации относительно эутаназии (ВМА 30.10.1987 года) и Положения о самоубийстве с помощью врача (44 ассамблея ВМА, 1992 год).

446. В действующих Основах не предусмотрено правовое регулирование проблемы и репродуктивного терапевтического клонирования, которое стало основанием для внесения в законопроект определения понятия репродуктивного клонирования и его запрет, как одного из условий обеспечения права на личную неприкосновенность (Хартия основных прав Европейского Союза). Вместе с тем с целью регенерации органов того же человека или производства медицинских препаратов разрешено терапевтическое клонирование. Таким образом, внесены в проект Основ законодательства Украины о здравоохранении дополнения относительно прав пациентов, в основном отвечают нормам международного права.

447. Приоритетное развитие первичной медико-санитарной помощи (ПМСД), направленной на усовершенствование организации медицинской помощи населению, повышение ее доступности и качества есть одним из основных ориентиров государственной политики Украины в сфере здравоохранения.

448. Мероприятия по повышению доступности и качества ПМСД осуществляются в стране в рамках реализации Концепции реформирования системы здравоохранения населения Украины (2001) и других стратегических законодательных документов по здравоохранению. Системное реформирование ПМСД на началах семейной медицины было начато в соответствии с Комплексными мероприятиями по внедрению семейной медицины в здравоохранение, утвержденными постановлением Кабинета Министров Украины № 989, 2000 год. Кроме того, развитие института семейного врача определено одним из приоритетов программы деятельности Правительства «Навстречу людям» (2005 год).

449. На протяжении отчетного периода в Украине была разработана нормативно-правовая база семейной медицины, создан Научно-методический центр семейной медицины МОЗ Украины и Украинский тренинговый центр семейной медицины по подготовке преподавателей для учебно-практических центров общей (семейной) врачебной практики, усовершенствована и приближена к образовательным стандартам Европейского Союза система преддипломной и последипломной подготовки специалистов по семейной медицине, развернута сеть учреждений (подразделений) семейной медицины в городах и сельской местности, осуществлены мероприятия по их кадровому, финансовому, материально-техническому и информационному обеспечению.

450. За период от принятия постановления Кабинета Министров № 989 количество учреждений, которые работают на принципах семейной медицины, увеличилось в 5 раз (на 1.07.2005 – 2732 учреждения), штатных должностей семейных врачей – в 11 раз (5623 штатные должности), физических лиц семейных врачей – почти в 8 раз (4580 физических лиц).

451. Подавляющее большинство учреждений (подразделений) семейной медицины (85%) расположено в сельской местности. Из общего количества штатных должностей врачей общей практики – семейных врачей – 70% приходится на учреждения ПМСД сельских административных районов.

452. Развитие инфраструктуры семейной медицины в Украине осуществляется путем преобразования отделений участковых терапевтов/педиатров действующих городских амбулаторно-поликлинических учреждений в отделения семейных врачей; создание сети новых амбулаторий общей практики — семейной медицины в городах и сельской местности и городских поликлиниках/центрах общей практики — семейной медицины; трансформации сельских врачебных амбулаторий (малообеспеченных, экономически нерентабельных участковых больниц и фельдшерско-акушерских пунктов) сельских административных районов — в амбулатории общей практики — семейной медицины.

453. Подавляющее большинство учреждений (подразделений) семейной медицины (67,5%) составляют самостоятельные амбулатории; около трети — учреждения здравоохранения с отдельными участками (27,4%) и отделениями общей практики — семейной медицины (4,8%). Незначительное количество учреждений семейной медицины (0,3%) функционирует на частных принципах.

454. Положительной тенденцией развития семейной медицины есть дальнейшее увеличение части населения, охваченного медицинским обслуживанием на началах семейной медицины, — от 7,8% в 2001 до 20% — в 2005 году

455. Следует отметить, что с целью улучшения кадрового потенциала семейной медицины в 2005 году в интернатуру по специальности «общая практика — семейная медицина» было направлено 1320 выпускников медицинских вузов Украины — в 3,2 раза больше, чем в 2004 году

456. Из года в год увеличивается обеспеченность населения страны врачами общей (семейной) практики. В частности, по сравнению с 1999 годом она выросла в 16,2 раза и составляет 0,97 на 10 тыс. населения. Тем не менее реальная потребность области в семейных врачах, которая по расчетам составляет свыше 30 тыс. врачей, на сегодняшний день удовлетворена лишь на 12,6%.

457. По данным мониторинга 85,0% пациентов, которые обращаются за медицинской помощью к семейным врачам в случае заболеваний, завершают свое лечение непосредственно на первичном уровне. Итак, семейные врачи способны предоставить квалифицированную, в том числе неотложную, медицинскую помощь подавляющему большинству больных, в том числе пациентам с сопредельной патологией.

458. Приведенные данные свидетельствуют о постепенном развитии в Украине семейной медицины и перспективности такого пути реорганизации первичного звена. Тем не менее темпы и масштабы ее развития не отвечают нуждам современности.

459. Успешная реализация задач программы перехода области к семейной медицине, безусловно, нуждается в государственной поддержке, соответствующем нормативно-правовом, финансовом и ресурсном обеспечении, усовершенствовании управления системой здравоохранения на всех уровнях, с привлечением межсекторального партнерства, повышении роли общественных организаций в вопросах медицинского обслуживания, расширении международного сотрудничества.

460. Реорганизация системы ПМСД на началах общей врачебной практики/семейной медицины обеспечит улучшение состояния здоровья населения на основе усовершенствования системы медицинской помощи, приближение ее к каждой семье, повышению уровня доступности, качества и эффективности при рациональном использовании ресурсов области.

461. В процессе общеобразовательного обучения и воспитания подрастающего поколения программа валеологического образования (health adduction по ВОЗ) за последние годы испытала существенные изменения. С 2001 года согласно Типичному учебному плану начальной школы интегрированный курс «Основы здоровья» входит в государственный компонент образования, начиная с 1 класса. Созданы учебники для 1-4 классов и соответствующие пособия для учителей. С 2005 года этот курс начали преподавать ученикам 5 класса 12-летней общеобразовательной школы, что является начальным этапом валеологического образования основного звена общего среднего образования.

462. Закон Украины от 22 сентября 2005 года № 2899 «О мероприятиях по предупреждению и уменьшению употребления табачных изделий и их вредного влияния на здоровье населения» в некоторой мере ограничил рекламирование табачных изделий: запрещены употребление надписей, которые могут ввести в заблуждение относительно характеристик табачных изделий, в том числе такие характеристики, как «легкие», «мягкие» и т.п., увеличен объем информирования потребителей о вредных последствиях курения: на каждой упаковке табачных изделий кроме основного медицинского предупреждения

вводится одно дополнительное (вообще предусмотрено шесть текстов дополнительных медицинских предупреждений).

Статья 13. Право на образование

463. В соответствии со статьей 53 Конституции Украины, статьей 3 Закона Украины «Об образовании» и статьями 6 и 29 Закона Украины «Об общем среднем образовании» гражданам Украины, независимо от пола, расы, национальности, социального и материального положения, мировоззренческих убеждений, партийной принадлежности, религии, вероисповедания, состояния здоровья, места проживания, языковых или других признаков получение полного общего среднего образования в государственных и коммунальных учебных заведениях доступно и бесплатно.

464. Полное общее среднее образование обязательно.

465. Родители или лица, которые их заменяют, имеют право выбирать учебные заведения и формы обучения для несовершеннолетних детей, в связи с чем сеть общеобразовательных учебных заведений формируется в зависимости от образовательных интересов родителей и их детей.

466. В 2005/2006 учебном году функционирует 20 601 общеобразовательное учебное заведение, в том числе 521 гимназия, 353 лицея, 41 коллегий, в которых обучаются 5 207 213 учеников. Среди них с обучением на украинском языке 16 924 (3 603 643 ученика), на русском — 1 345 (525 260 учеников), румынском — 94 (22365 учеников), венгерском — 70 (14 823 ученика), крымско-татарском — 14 (3 472 ученика), молдавском — 8 (3 127 учеников), польском языке — 4 (943 ученика). Кроме того, в 2 141 общеобразовательных учебных заведениях обучение осуществляется двумя и больше языками.

467. В 2005 году завершился переход начальной школы на новое содержание и структуру обучения. С целью определения качества начального образования в мае 2005 года Министерством образования и науки Украины совместно с Академией педагогических наук Украины и Центром тестирования в Автономной Республике Крым, Донецкой, Киевской, Львовской, Одесской, Харьковской областях и г. Киеве были проведены мониторинговые исследования качества образования учеников четвертых классов. Целью такого исследования было выявление уровня формирования у учеников умения читать и понимать текст, применять приобретенные знания и навыки в ситуациях, приближенных к жизненному опыту ребенка. По результатам

мониторингового исследования внесены определенные изменения в Государственные стандарты начального образования, Типовые образовательные планы. Осуществляется работа по внесению изменений в образовательные программы и учебники.

468. С 1 сентября 2005 года по новым программам и учебникам начали обучение ученики пятых классов.

469. С целью достижения открытости и прозрачности в деятельности образовательных заведений, обеспечения равного доступа к образованию принято постановление Кабинета Министров Украины от 31 декабря 2005 года № 1312 «О безотлагательных мероприятиях по введению внешней независимой оценки и мониторинга качества образования», утверждено Положение об Украинском центре оценки качества образования.

470. Украиной были приняты во внимание замечания пункта 17 заключительных замечаний Комитета по экономическим, социальным и культурным правам.

471. В 2005 году за средства Государственного бюджета для общеобразовательных учебных заведений было приобретено 1 168 компьютерных комплексов, разработано 47 новых компьютерных программ для учеников.

472. В 2006 году предусмотрено предоставление дотаций из Государственного бюджета местным бюджетам на приобретение автобусов на сумму 68 млн. грн., на информатизацию и компьютеризацию учебных заведений – 21,8 млн. грн.

473. Созданию необходимых условий для обеспечения качественных образовательных услуг в общеобразовательных учебных заведениях сельской местности содействует реализация программы «Школьный автобус». В 2005 году по этой Программе предоставлено 800 автобусов, в том числе 342 – за счет государства. Впервые приобретены автобусы, оборудованные для перевозок детей-инвалидов.

474. Постановлением Кабинета Министров Украины от 13.07.04 № 905 утверждено Комплексную программу обеспечения общеобразовательных, профессионально-технических и высших учебных заведений современными техническими средствами обучения и наглядными пособиями по естественно-математическим и технологическим дисциплинам. Ее реализация будет способствовать созданию национальной индустрии производства учебно-научных средств и осуществлению модернизации материально-технической базы учебных заведений.

475. Благодаря мерам, предпринятым правительством, значительно улучшилось финансирование изданий учебников. Так, в 2005 году издано около 8 млн. учебников на сумму 76,5 млн. грн. Ученики 1-5 классов обеспечены ими на 100%.

476. Приводится в соответствие с нуждами населения сеть дошкольных, общеобразовательных, специальных учебных заведений для детей, которые нуждаются в коррекции психического и физического развития, профессионально-технических и высших учебных заведений всех уровней аккредитации. Продолжается научно-педагогический эксперимент «Социальная адаптация и интеграция в общество детей с особенностями психофизического развития путем организации их обучения в общеобразовательных учебных заведениях».

477. Постановлением Кабинета Министров Украины от 05.07.04 года № 848 принят «Государственный стандарт начального общего образования детей, которые нуждаются в коррекции физического и умственного развития», которым предусмотрено удовлетворение образовательных нужд детей с ограниченными возможностями.

478. Предметом постоянного внимания государства является учитель, его социальные проблемы, обеспечение учебных заведений квалифицированными педагогическими кадрами, поскольку именно учителю принадлежит ключевая роль в развитии образования.

479. На реализацию Закона Украины «О реструктуризации задолженности по оплате, предусмотренной статьей 57 Закона Украины «Об образовании», разработан Порядок погашения кредиторской задолженности государственного бюджета по выплате надбавок за выслугу лет, помощи на оздоровление и бесплатного пользования жильем, отоплением и освещением.

480. В результате предпринятых правительством мер, заработная плата педагогических работников состоянием на 01.01.2006 составила 804 грн., что содействовало заполнению вакансий педагогических работников.

481. На сегодня свыше 21 тыс. педагогических работников пребывают на квартирном учете, из них в сельской местности более 5 тыс. В 2005 году работникам образования впервые выделено 557 квартир.

482. Для успешного достижения интеграции науки и образования в европейское сообщество Украине необходимо коренным образом реформировать систему высшего образования. На данном этапе приводится в соответствие с общепринятыми европейскими

нормами и стандартами национальная законодательная и нормативно-правовая база высшего образования: упорядочивается перечень специальностей, пересматривается содержание обучения, вводится кредитно-модульная система, обучение становится доступным в течение всей жизни, увеличивается качественное бесплатное образование. Так, часть студентов высших учебных заведений, которые получают обучение за государственный счет, увеличилась в 2005/2006 учебном году почти в 1,5 раза – с 36,5 (2004/2005 учебный год) до 51%.

483. На сегодня образовательный уровень среди представителей цыганского национального меньшинства остается наиболее низким в Украине. Органами государственной власти и местного самоуправления осуществляются мероприятия, направленные на повышение уровня подготовки школ, в которых учатся цыганские дети, к существующим в этой области государственным стандартам.

484. В учебные планы этих школ включается изучение истории и обычаев цыган, внедряются методики обучения детей цыганской национальности с учетом традиций воспитания и быта цыган. Учитывая низкий уровень материального обеспечения учеников, государство предоставляет школам льготы, в частности, бесплатное питание.

485. Расширяется сеть цыганских воскресных школ, среди других предметов изучаются украинский и цыганский языки. Например, в Закарпатской области, где живет наибольшее количество цыган, в 2003/04 учебном году насчитывалось 4861 учеников, которые учатся в общеобразовательных учебных заведениях области. Кроме того, функционируют 4 цыганские воскресные школы.

486. Заслуживает внимания опыт Татарбунарской воскресной школы в Одесской области, которая работает на базе учебно-воспитательного комплекса. Ученики изучают украинский и цыганский языки, культуру и историю. Базовые предметы преподают учителя учебно-воспитательного комплекса, а язык, культуру и историю цыган – представители Ассоциации цыганских женщин, которые имеют высшее образование и владеют цыганским языком.

487. С участием педагогической общественности планируется проведения «круглых столов» по вопросам удовлетворения образовательных потребностей цыган в Украине. Во время проведения курсов повышения квалификации в областных институтах последипломного педагогического образования предусмотрены лекции по отдельным темам: истории, о традициях и обычаях цыганского народа.

Статья 15. Право на участие в культурной жизни

488. Украина признает право народов и индивидов на культурное развитие и участие в культурно жизни. В связи с этим Украина в рамках культурного сотрудничества в международных организациях активно выступает за развитие межкультурного диалога, культурной идентичности и самовыражения.

489. Украина поддержала Всеобщую декларацию о культурном разнообразии, принятой на тридцать первой сессии Генеральной Конференции ЮНЕСКО (2 ноября 2001 года, Париж).

490. Украина осуществляет работу над вопросом о присоединении к Конвенции ЮНЕСКО об охране и поощрении форм культурного самовыражения.

491. Наибольшим достижением Украины в развитии межкультурного диалога стало принятие Киевской инициативы для демократического развития через культуру Азербайджана, Армении, Грузии, Молдовы и Украины, принятой в ходе пятого Министерского коллоквиума за проектом Совета Европы STAGE (15-16 сентября 2005 года, город Киев).

492. В Украине запрещена дискриминация по признаку пола во всех областях культурной жизни, что закреплено в Конституции Украины и Законе Украины «Об обеспечении равных прав женщин и мужчин».

493. Украина прилагает все усилия для развития культурно-духовных потребностей этнических меньшинств, которые проживают на ее территории.

494. В Украине проживает более 130 этнических меньшинств. Конституция и законодательство Украины создает надлежащее поле для деятельности общественных организаций национальных меньшинств, установления толерантных межэтнических отношений и взаимодействия с органами власти.

495. Наибольшее внимание в Украине уделяется развитию культур депортированных народов Крыма. Также следует отметить постоянное возрастание расходов из Государственного бюджета Украины на развитие культуры крымских татар.

496. Таким образом, в Украине последовательно развивается культурная жизнь крымских татар, а также других этнических групп, проживающих на ее территории

497. В Государственном бюджете Украины ежегодно предусмотрены расходы на мероприятия по воспроизведению культуры национальных меньшинств, в частности цыган.

498. В Украине создано 79 цыганских национально-культурных обществ, основными задачами которых есть возрождения языка, культуры, традиций и обычаев собственного этноса.

499. Впервые, в ноябре 2004 года под эгидой Союза общественных организаций «Конгресс Ромен Украины» проведен всеукраинский фестиваль самодеятельных цыганских коллективов (г. Белая Церковь Киевской области), а в г. Киеве — международный цыганский фестиваль «Амала-2004».

500. Комитетом Верховной Рады Украины по вопросам прав человека, национальных меньшинств и межнациональных отношений 12 апреля 2005 года проведено с участием представителей центральных органов исполнительной власти, народных депутатов Украины, ведущих специалистов в области этнополитики, руководителей цыганских общественных организаций Комитетские слушания «О современном положении народа рома в Украине».

501. С целью эффективного взаимодействия общественных организаций национальных меньшинств с органами центральной исполнительной власти и местного самоуправления и в соответствии со статьей 5 Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине» при Государственном комитете Украины по делам национальностей и миграции функционирует совещательный орган — Совет руководителей всеукраинских общественных организаций национальных меньшинств Украины, в состав которого входит президент всеукраинского Союза общественных организаций «Конгресс Ромен Украины».

502. На заседаниях Совета обсуждаются вопросы обеспечения прав национальных меньшинств с привлечением известных научных работников, культурных деятелей, практиков, представителей центральных органов исполнительной власти. Совет оказывает содействие деятельности цыганских общественных организаций, привлекает их к проведению общегосударственных культурологических мероприятий, принимает участие в подготовке разнообразных региональных программ и издании методической и учебной литературы.

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТ**

E/C.12/UKR/Q/5
11 April 2007

RUSSIAN
Original: ENGLISH

**КОМИТЕТ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ,
СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ**

*Предсессионная рабочая группа
27 ноября — 1 декабря 2006 года*

**Осуществление международного пакта об экономических,
социальных и культурных правах**

**ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ, КОТОРЫЕ НАДЛЕЖИТ ЗАТРОНУТЬ В СВЯЗИ С РАССМОТРЕ-
НИЕМ ПЯТОГО ПЕРИОДИЧЕСКОГО ДОКЛАДА УКРАИНЫ ОБ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПРАВ,
ОХВАТЫВАЕМЫХ СТАТЬЯМИ 1-15 МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ,
СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ (E/C.12/UKR/5)**

I. ОБЩИЕ РАМКИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПАКТА

1. Просьба представить дополнительную новую информацию о мерах, принятых государством-участником по осуществлению предложений и рекомендаций, содержащихся в заключительных замечаниях Комитета по четвертому периодическому докладу Украины (E/C.12/1/Add.65).

2. Просьба пояснить, могут ли провозглашенные в Пакте права непосредственно применяться и использоваться в украинских судах, а также представить примеры, если таковые имеются, судебных

решений, обеспечивающих непосредственное применение прав, закрепленных в Пакте.

3. Какие меры принимаются для решения проблемы нехватки ресурсов для Бюро украинского парламентского уполномоченного по правам человека, с тем чтобы повысить его доступность для представления жалоб, а также обеспечить эффективное рассмотрение Бюро случаев нарушения экономических, социальных и культурных прав?

II. ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ОБЩИХ ПОЛОЖЕНИЙ ПАКТА (СТАТЬИ 1-5)

Статья 2 (2). Недискриминация

4. Просьба представить информацию о мерах и об осуществлении мер, направленных на борьбу с насилием со стороны работников полиции и дискриминацией в обществе в отношении рома и других групп меньшинств, включая просителей убежища различного этнического происхождения.

5. Просьба представить информацию по годам о позитивных мерах и об осуществлении этих мер, направленных на расширение доступа инвалидов к рынку труда, общественным зданиям, адекватному жилью, консультативным услугам и психологической помощи, а также образованию.

Статья 3. Равенство мужчин и женщин

6. Просьба представить информацию об эффективности мер, принятых с целью расширения представительства женщин в парламенте и министерствах, а также на ответственных постах на государственной службе (см. пункты 56-64 доклада). Просьба сообщить, собирается ли государство-участник повторно внести на рассмотрение проект закона о равенстве мужчин и женщин, предусматривающий систему минимальных квот для представительства женщин в выборных органах, после того, как он был отклонен парламентом.

7. Просьба представить подробную информацию о распространенности случаев сексуального домогательства в государстве-участнике, в том числе о таких случаях на рабочем месте, об имеющейся законодательной базе для борьбы с этим явлением, мерах, принятых с целью расследования жалоб в отношении сек-

суального домогательства, а также о санкциях в отношении правонарушителей.

III. ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ КОНКРЕТНЫХ ПОЛОЖЕНИЙ ПАКТА (СТАТЬИ 6-15)

Статья 6. Право на труд

8. Просьба представить информацию о любых программах или стратегиях, направленных на регуляризацию статуса и сокращения процентной доли лиц, работающих в неофициальном секторе экономики, размер которого, по имеющимся данным, в полтора раза превышает размер сектора официальной экономики.

9. Просьба представить дополнительную информацию о мерах, принятых в целях снижения высокого уровня безработицы среди женщин (см. пункт 81 доклада). Просьба также представить информацию о принятых мерах по борьбе с гендерной дискриминацией в сфере занятости, в частности на этапе трудоустройства, а также о средствах правовой защиты, имеющихся в распоряжении жертв такой дискриминации.

Статья 7. Право на справедливые и благоприятные условия труда

10. Просьба представить информацию об эффективности трудовых инспекций в деле контроля за соблюдением норм производственной гигиены и безопасности, в частности в угледобывающем секторе, в котором происходит много несчастных случаев со смертельным исходом (см. пункт 176 доклада), а также о мерах, принятых с целью закрытия незаконно действующих угольных шахт.

11. Просьба представить сравнительные данные по гендерному разрыву в отношении оплаты труда равной ценности, а также о принятых мерах по преодолению гендерной дискриминации в области заработной платы. Какие средства правовой защиты имеются в распоряжении работников-женщин для противодействия такой дискриминации и насколько эффективны эти средства правовой защиты на практике?

12. Просьба сообщить о принятых мерах по борьбе с эксплуатацией детского труда, а также о случаях работы детей в трудных и вредных условиях (см. пункт 161 доклада).

Статья 9. Право на социальное обеспечение

13. Просьба представить дезагрегированные данные по годам о минимальных уровнях пособий по безработице, пенсий, пособий по инвалидности и других пособий по социальному обеспечению и пояснить, является ли размер этих пособий достаточным для обеспечения адекватного уровня жизни.

14. Просьба прокомментировать полученную информацию о том, что бюджет на социальную помощь является недостаточным, пособия по социальному обеспечению распределяются неравномерно и варьируются по размеру, поскольку частично они финансируются из местных бюджетов, и что система социальной помощи не ориентирована на малообеспеченные и маргинализированные группы населения. Какие меры принимаются государством-участником для осуществления реформы системы социальной помощи?

Пункт 10. Охрана семьи, материнства и детства

15. Просьба сообщить, намерено ли государство-участник принять конкретное законодательство, криминализирующее бытовое насилие, включая изнасилование в браке, а не квалифицирующее такие деяния как чисто административные правонарушения (см. пункт 270 доклада). Какие конкретные меры принимаются в целях повышения уровня осведомленности среди работников правоохранительных органов и широкой общественности в отношении криминального характера актов бытового насилия, решения проблемы ограниченного количества и недостаточной вместимости приютов и необходимости в отношении предоставления другой практической помощи жертвам, а также отсутствия программ реабилитации правонарушителей и в целях создания адекватной системы контроля за осуществлением положений Закона о борьбе с бытовым насилием (2002 год)?

16. Просьба представить последние статистические данные о количестве женщин и детей, которые ввозятся, вывозятся и провозятся транзитом по территории государства-участника для целей сексуальной эксплуатации и принудительного труда. Просьба также представить подробную информацию о программе на 2006-2010 годы по борьбе с торговлей людьми (см. пункт 303 доклада).

17. Просьба представить информацию, включая дезагрегированные статистические данные по годам, касающуюся безнадзорных детей и принятых государством-участником мер по обеспечению их

защиты от экономической и сексуальной эксплуатации, а также медицинского обслуживания, достаточного питания и образования для этих детей.

Статья 11. Право на достаточный жизненный уровень

18. Просьба представить статистические данные о процентной доле населения, живущего за чертой бедности, в разбивке по полу, возрасту, количеству детей на домашнее хозяйство, проживанию в городе или сельской местности, а также по принадлежности к этнической группе, и информацию о том, каким образом в Стратегии преодоления бедности на период 2005-2009 годов (см. пункт 15 доклада) учитываются потребности безработных лиц, в частности женщин, семей с детьми, пенсионеров, сельского населения, таких этнических меньшинств, как цыгане и крымские татары, а также других находящихся в неблагоприятном положении и маргинализированных лиц и групп.

19. Какие меры принимает государство-участник по улучшению инфраструктуры и условий жизни лиц, проживающих в неофициальных поселениях цыган, а также по защите этих лиц от принудительного выселения без предоставления адекватного альтернативного жилья? Просьба также представить информацию о доступности социального жилья для представителей цыганской общины.

20. Просьба представить информацию о возможностях для ранее депортированных лиц, в частности крымских татар, которые были лишены льгот, связанных с участием в приватизации аграрных земель, в плане получения соответствующих земельных наделов, в том числе в районах, традиционно населенных крымскими татарами, а также о возможностях представления требований в отношении возвращения ранее конфискованной собственности или выплаты компенсации (см. пункты 41-45 доклада).

Статья 12. Право на наивысший достижимый уровень физического и психического здоровья

21. Просьба представить информацию о принятых мерах по осуществлению Указа Президента «О неотложных мерах по реформированию системы здравоохранения населения» от 6 декабря 2005 года, а также о любых иных мерах, принятых в целях введения системы обязательного государственного социального медицинского страхования.

22. Просьба представить дополнительную информацию о принятых мерах по увеличению ожидаемой продолжительности жизни в государстве-участнике, которая неуклонно снижалась в течение последних 15 лет по таким причинам, как неинфекционные заболевания, вызываемые недостаточным питанием, курением, наркоманией и алкоголизмом, а также самоубийства и несчастные случаи.

23. Просьба представить информацию о мерах, принятых с целью сдерживания распространения эпидемии ВИЧ/СПИДа и туберкулеза в государстве-участнике (см. пункты 407-422 доклада). Какие меры принимаются для борьбы с дискриминацией в отношении лиц, больных ВИЧ/СПИДом или находящихся в группе риска, включая наркоманов и работников секс-индустрии, а также обеспечения защиты их частной жизни и доступа к услугам здравоохранения?

24. Какие конкретные меры принимает государство-участник для расширения доступа к соответствующим услугам и повышения степени осведомленности о половом и репродуктивном здоровье, включая использование контрацептивных средств, в частности среди подростков, а также для дальнейшего сокращения количества абортов (см. пункт 387 доклада)?

Статьи 13 и 14. Право на образование

25. Какие дополнительные специальные меры принимает государство-участник для обеспечения равного доступа к услугам дошкольного воспитания и качественному образованию, в частности на уровне средней школы, для детей, живущих в сельских и отдаленных районах, детей из малообеспеченных семей, цыганских детей и других детей из числа меньшинств, а также детей-беженцев (см. пункты 473 и 483-487 доклада)?

Статья 15. Право на участие в культурной жизни

26. Просьба представить дополнительную информацию об условиях и целях принятой в 2003 году Программы социально-духовного возрождения цыган Украины, а также о достигнутых результатах (см. пункт 50 доклада).

27. Просьба представить информацию о принятых мерах по защите, сохранению и поощрению культурного наследия различных этнических меньшинств на Украине.

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТ**

E/C.12/UKR/Q/5/Add.1
19 October 2007

RUSSIAN
Original: ENGLISH

**КОМИТЕТ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ,
СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ**

*Тридцать девятая сессия
5 – 23 ноября 2007 года*

**Осуществление международного пакта об экономических,
социальных и культурных правах**

**ОТВЕТЫ ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ НА ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ
(E/C.12/UKR/Q/5), КОТОРЫЕ БЫЛИ ЗАТРОНУТЫ В СВЯЗИ С РАССМОТРЕНИЕМ
ПЯТОГО ПЕРИОДИЧЕСКОГО ДОКЛАДА УКРАИНЫ ОБ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПРАВ,
ОХВАТЫВАЕМЫХ СТАТЬЯМИ 1-15 МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ,
СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ (E/C.12/UKR/5)**

**Вопросы к Пятому периодическому докладу,
подготовленные членами Комитета**

ЧАСТЬ I. ОБЩИЕ ПРАВОВЫЕ РАМКИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПАКТА

Вопрос 1. *Предоставьте дополнительную и обновленную информацию относительно мероприятий, которые осуществлялись государством-участником с целью выполнения предложений и рекомендаций, которые*

содержатся в заключительных замечаниях Комитета к 4-му периодическому докладу Украины.

1. В рамках предоставления обновленной информации с целью выполнения предложений и рекомендаций, которые содержатся в заключительных предложениях Комитета к 4-му периодическому докладу Украины информируем:

2. Социальная политика Правительства направлена на адресность результатов экономического роста широким слоям населения.

3. Вследствие макроэкономической стабилизации в Украине отмечается стойкая тенденция относительно роста реальных доходов населения и его покупательной способности. Номинальные доходы населения за 2006 год повысились на 25,7%. По сравнению с 2005 годом, имеющиеся доходы, которые могут быть использованы населением для приобретения товаров и услуг увеличились на 23,7%, а реальные располагаемые с учетом ценового фактора — на 13,4%.

4. На протяжении 2006 года осуществлялись последовательные шаги по увеличению минимальных социальных гарантий.

5. Минимальная заработная плата выросла с 350 грн. (январь 2006 г.) до 400 грн. (декабрь 2006 г.).

6. Минимальный размер пенсии (100% по отношению к прожиточному минимуму для лиц, утративших трудоспособность) с января 2006 г. составил 350 грн., с апреля — 359 грн., с октября — 366 гривен.

7. Среднемесячная заработная плата за 2006 г. выросла на 29,2% по отношению к предыдущему году и составила 1041,47 грн. Реальная заработная плата при этом выросла на 18,3%.

8. Устойчивая позитивная динамика относительно роста доходов населения сохраняется и в текущем году.

9. Номинальные доходы населения за январь-июнь 2007 г. повысились на 26,2% по сравнению с соответствующим периодом прошлого года. Имеющиеся доходы, которые могут быть использованы населением для приобретения товаров и услуг, увеличились на 22,7%, а реальные располагаемые с учетом ценового фактора — на 10,8%.

10. Среднемесячная заработная плата за январь-июнь 2007 г. выросла на 26,7% по отношению к аналогичному периоду предыдущего года и составила 1225,0 грн. Реальная заработная плата при этом выросла на 12,0%.

11. Существенно возросли размеры минимальных государственных социальных гарантий, в частности, минимальной заработной платы.

12. С июля 2007 г. ее размер составляет 440 грн. или 78,4% по отношению к прожиточному минимуму, установленного для трудоспособных лиц. С октября 2007 года ее размер будут составлять 460 грн. или 81% по отношению к прожиточному минимуму, установленного для трудоспособных лиц.

13. С 2005 года минимальный размер пенсии устанавливается на уровне прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность, а с 1 апреля 2007 г. минимальный размер пенсии устанавливается в размере, который превышает прожиточный минимум на 1%.

14. Также повысились другие социальные выплаты, в частности, семьям с детьми, помощь малообеспеченным семьям, инвалидам с детства и детям инвалидам.

15. Мониторинг оценки ситуации с бедностью с 2001 года за время реализации Стратегии преодоления бедности свидетельствует о стабильных тенденциях показателей. При увеличении в 2,5 раза черты бедности (с 175 грн. в 2001 г. до 430 грн. в 2006 г.), которая определяется по относительному критерию, уровень бедности за это время остался на уровне 28%.

16. Анализ бедности по абсолютному критерию, к которому, в частности, относится показатель стоимости суточного потребления на уровне 4,3 доллара США (за паритетом покупательной способности), избранный как целевой ориентир в Целях развития тысячелетия ООН, свидетельствует о значительном снижении уровня бедности в Украине с 11% в 2001 году до 1% в 2006 году.

17. В 2007 году государственная политика занятости населения реализуется путем выполнения плана действий относительно реализации в 2007-2008 годах Основных направлений проведения государственной политики занятости на период до 2009 года, утвержденного распоряжением Кабинета Министров Украины от 13 апреля в 2007 г. № 156.

18. Важное место отводится такому показателю, как расширение сферы применения труда за счет создания рабочих мест. В 2005 и 2006 годах обеспечено расширение сферы применения труда за счет создания рабочих мест почти для 2,3 млн. человек. За январь-июль 2007 года создано рабочих мест более как для 653 тыс. человек.

19. Благодаря экономическому росту страны и в результате осуществления мероприятий по повышению эффективности государст-

венного регулирования занятости в 2006 году была закреплена положительная тенденция к улучшению ситуации на рынке труда, которая наметилась в предыдущие годы, и снижению масштабов безработицы. По итогам прошлого года в Украине впервые достигнуты рост занятости (численность занятого населения – 20,7 млн. чел., уровень занятости – 57,9%) и адекватное уменьшение безработицы (численность безработного населения 1,5 млн. чел.). Уровень безработицы, определенный по методологии МОТ, 6,8% экономически активного населения в возрасте 15 70 лет против 7,2% в 2005 году (ниже, чем в среднем по странам Евросоюза 7,9%).

20. Улучшению ситуации на рынке труда в значительной степени способствует реализация мероприятий активной политики, осуществляющихся государственной службой занятости.

21. В 2006 году социальными услугами воспользовались 2,7 млн. граждан, не занятых трудовой деятельностью. За этот период было трудоустроено 1070,8 тыс. человек, что на 2% больше, чем в 2005 году (1049,8 тыс. чел.): из них на дотационные рабочие места – 38,0 тыс. безработных из числа социально незащищенных граждан.

22. Учитывая серьезный рост доли частного сектора в экономике страны, одним из направлений содействия трудоустройству стала ориентация ищущих работу на самозанятость, в том числе с единовременной выплатой пособия по безработице. В течение 2006 г. 28,2 тыс. безработных получили единовременно выплату пособия по безработице для занятия предпринимательской деятельностью. Большинство предпринимателей, организовавших таким образом собственное дело, работало в сфере розничной торговли продовольственными и непродовольственными товарами, создали малые предприятия по изготовлению промышленной продукции, выращиванию и переработке сельскохозяйственной продукции, предоставлению бытовых и ремонтно-строительных услуг населению.

23. В 2006 г. в банке данных государственной службы занятости насчитывалось 2,3 млн. вакансий, заявленных 270 тыс. работодателей.

24. С целью повышения конкурентоспособности на рынке труда в 2006 году 203,4 тыс. безработных по направлению государственной службы занятости проходили профессиональную подготовку, переподготовку или повышение квалификации (в 2005 г. – 193,3 тыс.) Подготовка и переподготовка граждан проводилась по 479 профессиям и специальностям. Наилучшим образом зарекомендовали себя повышение квалификации и стажировка граждан на предприятиях, что обеспечивают стопроцентное их трудоустройство.

25. Для трудовой адаптации длительное время не работавших граждан, а также удовлетворения потребностей работодателей в рабочей силе при выполнении временных работ, служба занятости принимает участие в организации общественных работ. В 2006 году на 18,2 тыс. увеличилась по сравнению с 2005 годом численность незанятых граждан, принявших участие в общественных работах и составила 437,4 тыс. человек (в 2005 году составляла 419,2 тыс. чел.).

26. Государство в реализации политики занятости установило ряд дополнительных гарантий для трудоустройства трудоспособных граждан в трудоспособном возрасте, которые нуждаются в социальной защите и не способны на равных конкурировать на рынке труда, к ним относятся в частности молодежь, которая закончила или прекратила обучение в средних общеобразовательных школах, профессионально-технических или высших учебных заведениях, была уволена со срочной военной или альтернативной (невоенной) службы и, которой предоставляется первое рабочее место, дети сироты), оставшиеся без опеки родителей, а также лица, которым исполнилось пятнадцать лет и, которые по согласию одного из родителей или лица, которое их заменяет, могут, в порядке исключения, приниматься на работу.

27. Работа государственной службы занятости направлена на обеспечение социальной защиты граждан, которые не способны на равных условиях конкурировать на рынке труда, путем профессиональной ориентации, подготовки, переподготовки и повышения квалификации, предоставления помощи в трудоустройстве в соответствии с индивидуальными возможностями каждого гражданина, потребностей рынка труда, содействия предпринимательству, создания условий самозанятости.

28. Акцент в работе с этими категориями населения поставлен на проведении разнообразных семинаров и психологических тренингов, предоставлении индивидуальных психологических консультаций, в том числе с привлечением посторонних организаций и специалистов в отрасли практической психологии и психотерапии.

29. С целью уменьшения длительности поиска работы внедряются индивидуальные программы активной поддержки и конкретные рекомендации относительно трудоустройства каждого из безработных.

30. Главным принципом остается адресность и направленность профориентационных услуг на конкретную категорию граждан.

31. На протяжении 2006 года услугами службы занятости воспользовалось 407,9 тыс. чел., которые нуждаются в дополнительных гарантиях социальной защиты (в 2005 году составляла 418,1 тыс.).

Численность трудоустроенных, граждан данной категории, составляла 108,7 тыс. чел. (в 2005 году — 108,5 тыс.). Уровень трудоустройства неконкурентоспособных на рынке труда граждан увеличился с 25,9% в 2005 году до 26,6% в 2006 году. По направлению государственной службы занятости проходили профессиональную подготовку, переподготовку или повышение квалификации 35,9 тыс. чел., которые нуждаются в дополнительных гарантиях социальной защиты (в 2005 году — 34,2 тыс.). Численность граждан этой категории, которые принимали участие в оплачиваемых общественных работах составила 65,3 тыс. чел. (в 2005 году составляла 58,1 тыс.).

32. В течение 2006 года в Украине осуществлялась последовательная политика в сфере межнациональных отношений.

33. В 2006-2007 годах продолжение конструктивного диалога органов власти с общественными организациями национальных меньшинств, настойчивая реализация политики открытости и сотрудничества способствовали укреплению в Украине надёжного фундамента для стабильности и межнационального мира.

34. Центральным органом исполнительной власти в стране, непосредственно осуществляющим государственную этнонациональную политику, является Государственный комитет Украины по делам национальностей и религий (Госкомнацрелигий).

35. В соответствии с Законом Украины «О национальных меньшинствах в Украине» государство гарантирует гражданам независимо от их национальной принадлежности равные политические, социальные, экономические и культурные права.

36. В первой половине 2007 года Госкомнацрелигий было проведено ряд организационно-практических мероприятий, направленных на реализацию положений Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине».

37. Частности, 17 апреля 2007 года состоялось заседание представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины, на котором, согласно статье 5 Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине», был создан Совет представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины. В его состав включены представители румынской и ромской национальных меньшинств. Это постоянно действующий консультативно-совещательный орган, на котором обсуждаются вопросы жизни национальных меньшинств в Украине. Советом очерчены приоритетные направления сотрудничества Госкомнацрелигий с общественными организациями национальных меньшинств.

38. В 2007 году Госкомнацрелигий проводилась активная работа по усовершенствованию нормативно-правовой базы урегулирования этнонациональных процессов. В частности, Кабинетом Министров Украины утверждены Комплексные мероприятия по реализации государственной политики в сфере межнациональных взаимоотношений и развития культур национальных меньшинств Украины до 2010 года. Для их эффективной реализации на местах большинством областей продолжен процесс разработки аналогичных региональных программ или мероприятий с учетом этнонациональных особенностей.

39. Финансовое обеспечение реализации мероприятий осуществляется в рамках ассигнований, предусмотренных для министерств и других центральных органов исполнительной власти, для Совета министров Автономной Республики Крым, областных, Киевской и Севастопольской городских государственных администраций, в государственном и местном бюджетах.

40. При активном участии структурных подразделений облгосадминистраций осуществлялся мониторинг состояния межнациональных отношений и обеспечения прав национальных меньшинств, по результатам которого Госкомнацрелигий Украины издал справочник «Национальные меньшинства Украины: этнокультурный аспект».

41. По состоянию на начало июля 2007 года в Украине насчитывается 1272 общественных организации, 37 из которых имеют всеукраинский статус. В соответствии с их положениями и уставами они осуществляют разноплановую культурологическую деятельность.

42. Современный этап развития и функционирования национально-культурных обществ является наиболее целенаправленным и характеризуется активизацией их участия в решении проблем развития и удовлетворения своей этнической, языковой, культурной и религиозной самобытности.

43. 25 июня 2007 года к 15й годовщине принятия Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине» Госкомнацрелигий было проведено Всеукраинское совещание общественных организаций национальных меньшинств, на котором обсуждались достижения, проблемы и перспективы государственной политики в сфере межнациональных отношений.

44. 13 июля 2007 года в Госкомнацрелигий проведено очередное заседание Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств, которое было посвящено обсуждению проекта Закона Украины «О внесении изменений в Закон Украины о наци-

ональных меньшинствах в Украине», разработанного Госкомнацре-лигий.

45. На сегодняшний день, одной из основных целей, которые ставит перед собой Украина, является разработка концептуальных подходов и механизмов обеспечения высоких стандартов в отрасли прав и свобод каждого человека и гражданина нашего государства независимо от его этнического происхождения.

46. Так, Конституция Украины устанавливает, что граждане имеют равные конституционные права и свободы и равны перед законом.

47. Не может быть преимуществ или ограничений по расовым, политическим, религиозным и другим убеждениям, этническому и социальному происхождению, имущественному положению, месту проживания, цвету кожи, по языковым и другим признакам (часть первая и вторая статьи 24 Конституции Украины).

48. Согласно статье 11 Конституции Украины государство способствует консолидации и развитию украинской нации, ее исторического сознания, традиций и культуры, а также развитию этнической, культурной, языковой и религиозной самобытности всех коренных народов и национальных меньшинств Украины.

49. Вышеуказанные конституционные нормы нашли свое отражение в Законе Украины «О национальных меньшинствах Украины».

50. В соответствии с абзацем первым статьи 1 вышеуказанного Закона Украины наше государство гарантирует гражданам независимо от их национального происхождения равные политические, социальные, экономические и культурные права и свободы, развитие национального сознания и самореализации.

51. В случае нарушения равноправия граждан, независимо от их расовой, национальной принадлежности или отношения к религии, предусмотрена криминальная ответственность согласно статье 161 Уголовного кодекса Украины.

52. При этом, на основании статьи 26 Конституции Украины иностранцы и лица не имеющие гражданства, пребывающие в Украине на законных основаниях, пользуются теми же правами и свободами, а также несут такие же обязанности, что и граждане Украины, за исключением тех, которые установлены Конституцией, законами или международными договорами Украины.

53. Поэтому, в соответствии с вышеуказанными положениями Конституции Украины и статьи 1 Криминального кодекса, согласно которой целями Кодекса является обеспечение охраны прав и свобод человека и гражданина, положения вышеуказанного Кодекса в рав-

ной мере применяются как к гражданам Украины, так и к иностранцам и лицам не имеющим гражданства.

54. В связи с этим следует отметить, что насильственные нападения на иностранцев и лиц, не имеющих гражданства, в зависимости от их характера, должны квалифицироваться по соответствующим статьям Криминального кодекса, предусматривающих ответственность за преступления против жизни и здоровья личности, и пунктом 3 части первой статьи 67 указанного Кодекса, который в качестве отягощающих обстоятельств наказания признает совершение преступления на почве расовой, национальной или религиозной вражды или неурядиц.

55. Наряду с этим, статьей 161 Криминального кодекса предусмотрена ответственность за умышленные действия, направленные на разжигание национальной, расовой или религиозной вражды и ненависти, на унижение национальной чести и достоинства или на унижение чувств граждан связанных с их религиозными убеждениями, а также другое прямое или не прямое ограничение прав или установление прямых или не прямых привилегий граждан по расовым признакам, цвету кожи, политическим и религиозным убеждениям, полу, этническому и социальному происхождению, имущественному состоянию, месту проживания, по языковым или другим признакам.

56. С целью приведения статей 149 и 303 Криминального кодекса в соответствие с Конвенцией ООН против транснациональной организованной преступности и Протокола к ней от 15 ноября 2000 года, Законом Украины «О внесении изменений в Уголовный кодекс Украины об усилении ответственности за торговлю людьми и вовлечение в занятие проституцией» от 12 января 2006 года, указанные статьи были изложены в новой редакции:

(а) Статья 149. «Торговля людьми либо иная незаконная сделка о передаче человека»

(1) торговля людьми либо реализация другой незаконной сделки, объектом которой является человек, а также вербовка, перемещение, перепрятывание, передача или получение человека, совершенные с целью эксплуатации, с использованием обмана, шантажа или уязвимого состояния лица, наказываются лишением свободы на срок от трех до восьми лет.

(2) действия, предусмотренные частью первой этой статьи, совершенные в отношении несовершеннолетнего, нескольких лиц, повторно, по предварительному сговору группой лиц, или служебным лицом с использованием служебного положения, или лицом, от которого потерпевший находился в материальной или другой зависимости, или объединенные с насильственными действиями, не являющимися безопасными для жизни или здоровья потерпевшего или его близких, или с угрозой применения такого насилия, наказываются лишением свободы на срок от пяти до двенадцати лет с конфискацией имущества или без таковой.

(3) действия, предусмотренные частью первой или второй этой статьи, совершенные в отношении малолетнего или организованной группой, или объединенные с насильственными действиями, опасными для жизни или здоровья потерпевшего или его близких, или с угрозой применения такого насилия, или если они повлекли тяжкие последствия, наказываются лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества или без таковой.

Примечание

57. Эксплуатация человека в этой статье обозначает все формы сексуальной эксплуатации, использование в порнобизнесе, принудительный труд или принудительное предоставление услуг, рабство или обычаи подобные рабству, подневольное состояние, вовлечение в долговую кабалу, извлечение органов, проведение опытов над человеком без его согласия, усыновление (удочерение) с целью наживы, принудительная беременность, вовлечение в преступную деятельность, использование в вооруженных конфликтах и т.д.

58. В статьях 149 и 303 этого Кодекса уязвимое состояние человека обозначает обусловленное физическими или психическими свойствами состояние человека, лишаящего или ограничивающего его возможность осознавать свои действия (бездействия) или руководить ими, принимать самостоятельные решения по своей воле, давать отпор насильственным или другим незаконным действиям, совпадение тяжелых личных, семейных или других обстоятельств.

59. Ответственность за вербовку, перемещение, перепрятывание, передачу или получение малолетнего или несовершеннолетнего по этой статье должна наступить независимо от того, совершены такие действия с помощью обмана, шантажа или уязвимого состояния вышеуказанных лиц или с использованием или угрозой насилия, с использованием служебного положения, или лицом, от которого потерпевший находится в материальной или другой зависимости.

(b) Стаття 303. Сутенерство или вовлечение лица в занятие проституцией

1. Вовлечение лица в занятие проституцией или принуждение его к занятию проституцией с использованием обмана, шантажа или уязвимого состояния этого лица, или с применением угрозы насилия, или сутенерство, наказываются лишением свободы на срок от трех до пяти лет.

2. Действия, предусмотренные частью первой этой статьи, совершенные относительно нескольких лиц, повторно, по предварительному сговору группой лиц, или служебным лицом с использованием служебного положения, или лицом, от которого потерпевший находился в материальной или другой зависимости, наказываются лишением свободы на срок от четырех до семи лет.

3. Действия, предусмотренные частью первой или второй этой статьи, совершенные относительно несовершеннолетнего или организованной группой, наказываются лишением свободы на срок от пяти до десяти лет с конфискацией имущества или без таковой.

4. Действия, предусмотренные частями первой, второй или третьей этой статьи, совершенные относительно малолетнего, или если они привели к тяжелым последствиям, наказываются лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества или без таковой.

Примечание

60. Сутенерство в этой статье обозначает действия лица по обеспечению занятия проституцией другим лицом

61. Ответственность за вовлечение малолетнего или несовершеннолетнего в занятие проституцией или принуждение их к занятию проституцией по этой статье должна наступить независимо от того, совершены такие действия с помощью обмана, шантажа или уязвимого состояния вышеуказанных лиц или с использованием или угрозой насилия, с использованием служебного положения, или лицом, от которого потерпевший находится в материальной или другой зависимости.

62. 10 января 2002 года Украина присоединилась, путем принятия соответствующего Закона, к Конвенции ООН о статусе беженцев 1951 года и к Протоколу относительно статуса беженцев 1967 года, которые являются важными документами в сфере защиты прав беженцев.

63. Положения Конвенции ООН о статусе беженцев 1951 года и Протокола относительно статуса беженцев 1967 года были положены в основу Закона Украины «О беженцах», принятого Верховной Радой Украины 21 июля 2001 года, который определяет правовой статус беженца в Украине, порядок предоставления, утраты и лишения статуса беженца, устанавливает государственные гарантии защиты беженцев.

64. В то же время, на сегодняшний день, законодательством Украины не предусмотрены меры для интеграции в украинское общество (например, программ по изучению украинского языка, трудоустройства) даже для беженцев, которых Украина признала.

65. В Украине пока отсутствуют, в отличие от других европейских государств, правовые институты вспомогательной и временной защиты.

66. Министерством юстиции подготовлен проект Закона Украины «О беженцах и лицах, которые заслуживают вспомогательной или временной защиты в Украине», разработка которого обусловлена необходимостью законодательного усовершенствования вопросов, связанных с беженцами, внедрение — в соответствии с требованиями статьи 3 Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод — институтов вспомогательной или временной защиты.

67. Законопроектом предлагается усовершенствовать правовое регулирование статуса беженцев в Украине, внедрить институты вспо-

могательной и временной защиты в Украине, определить порядок предоставления, утраты и лишения статуса беженца и вышеуказанных форм защиты, установить государственные гарантии защиты беженцев и лиц, которые заслуживают вспомогательной или временной защиты в Украине.

68. В последние годы в Украине наблюдаются активизация инвестиционной и строительной деятельности, развитие жилищного строительства, а также промышленности строительных материалов.

69. С целью урегулирования проблемы обеспечения жильём граждан, которые нуждаются в улучшении жилищных условий в соответствии с законом о социальной защите со стороны государства, реализуются утвержденные правительством специальные целевые социальные программы обеспечения жильем отдельных категорий граждан (далее программы): долгосрочного льготного кредитования индивидуального жилищного строительства в сельской местности «Собственный дом»; обеспечения жильем военнослужащих и членов их семей; граждан, которые пострадали в результате Чернобыльской катастрофы; долгосрочного льготного кредитования молодых семей и одиноких молодых граждан.

70. Правительством Украины утвержден Порядок долгосрочного беспроцентного кредитования государственных служащих для строительства жилья, приобретения квартир или индивидуальных жилых домов. Однако, возможности государственного и местных бюджетов по финансированию этих программ ограничены, что требует поиска внебюджетных источников их финансирования.

71. Центральными органами исполнительной власти рассматривается возможность внедрения механизмов ипотечного кредитования для финансирования этих целевых государственных программ.

72. С целью решения проблемы обеспечения жильем категорий населения, которые нуждаются в защите со стороны государства, Верховным Советом Украины принят Закон Украины от 12.01.2006 г. № 3334 «О жилом фонде социального назначения» (далее — Закон), который вступил в действие с 01.01.2007 года.

73. Законом определены правовые, организационные и социальные принципы государственной политики относительно обеспечения конституционного права социально незащищенных слоёв населения Украины на получение жилья, независимо от расовой принадлежности.

74. Закон предусматривает формирование фондов жилья социального назначения, которое бесплатно предоставляется гражданам

в порядке очередности на условии договора найма. Законодательно определены пути формирования фондов жилья социального назначения, в том числе строительство нового жилья, реконструкция и переоснащение объектов существующего жилого фонда в соответствии с параметрами социального жилья.

75. Социальное жилье не подлежит поднайму, бронированию, приватизации, продаже, дарению, выкупу и залогу. Семья имеет право на социальное жилье, если среднемесячный совокупный доход семьи за предыдущий год из расчета на одного члена семьи меньше суммы величины усредненной стоимости найма жилья в данном населенном пункте и прожиточного минимума, установленного законодательством.

76. В соответствии с положениями Закона Украины «О жилом фонде социального назначения», Правительство завершает работу по принятию нормативных документов необходимых для реализации положений этого Закона, а до конца 2007 года предусматривает внесение на рассмотрение Верховного Совета Украины общегосударственной программы развития социального жилья.

77. Для обеспечения жильём граждан, которые по уровню доходов относятся к среднему классу, Правительством наработываются механизмы, обеспечивающие доступность строительства жилья путем предоставления гражданам государственной поддержки, в том числе снижение стоимости жилищных кредитов за счет государственного ипотечного кредитования, схемы совместного финансирования строительства жилья гражданами и государством. В Украине существует практика совместного финансирования строительства жилья для граждан, которые стоят на квартирном учете, на условиях привлечения средств местных бюджетов и собственных средств граждан по схемам «30х70», «50х50».

78. Своим постановлением от 8 октября 2004 года № 1330 Кабинет Министров Украины создал Государственное ипотечное учреждение, которое является финансовой организацией второго уровня с уставным капиталом 20 млн. грн., и государственными гарантиями по обязательствам учреждения в размере 1 млрд. грн., цель которого рефинансирование первичных ипотечных кредиторов банков и небанковских финансовых учреждений, осуществляющих предоставление кредитов, обеспеченных ипотекой.

79. В 2006 году при Государственном ипотечном учреждении специальным законом было предусмотрено создание государственного ипотечного фонда.

80. В свою очередь, Государственным ипотечным учреждением разработаны ипотечные программы, в частности, стандарты «классический», «молодежный», «муниципальный», «гривневый», разрабатываются программы для обеспечения госслужащих и индивидуальных сельских застройщиков доступным жильем.

81. Также Правительством Украины рассматриваются пути решения проблемы доступности строительства жилья для граждан, имеющих доход выше уровня установленного Законом Украины «О жилом фонде социального назначения». С этой целью в 2007 году Правительство предусматривает принять Концепцию обеспечения населения доступным жильем на период 2008-2012 года. Целью Концепции является создание условий доступности строительства и приобретения жилья для граждан с небольшими, но стабильными доходами, которые нуждаются в улучшении жилищных условий в соответствии с законодательством, но не имеют права на социальное жилье. В связи с тем, что законодательно не определены базовые основы государственной поддержки граждан на строительство и приобретение жилья, распоряжением Кабинета Министров Украины от 27.12.2006 № 674 указанную Концепцию вынесено на рассмотрение Правительственного комитета с целью принятия согласованного решения.

82. Законодательная база в Украине в целом обеспечивает правовое поле для осуществления инвестиционной и строительной деятельности. Приняты специальные Законы Украины «Об основах градостроения», «Об архитектурной деятельности» и «О планировании и застройке территорий», «Об инвестиционной деятельности», «Об ипотеке», «Об ипотечных облигациях», «О финансово-кредитных механизмах и управлении имуществом при строительстве жилья и операциях с недвижимостью», «Об ипотечном кредитовании, операциях с консолидированным ипотечным долгом и ипотечными сертификатами», «О Генеральной схеме планирования территории Украины», «Об ответственности за правонарушения в сфере градостроения».

83. В частности, Законом Украины «О финансово-кредитных механизмах и управлении имуществом при строительстве жилья и операциях с недвижимостью» определены основные принципы, правовые и организационные основы привлечения финансовыми учреждениями средств физических и юридических лиц с целью финансирования строительства жилья, обеспечивается функционирование системы финансово-кредитных механизмов при строительстве жилья и операциях с недвижимостью.

84. В Украине реализуются решения Правительства, направленные на уменьшение объёмов незавершённого строительством жилых домов, достройка которых является одним из путей решения проблемы обеспечения населения жильём.

85. Постановлением Кабинета Министров Украины от 24.01.2007 № 40 установлены граничные размеры средств заказчиков, привлекаемых местными органами самоуправления для развития инженерно-транспортной и социальной инфраструктуры населенных пунктов. Так, граничный размер таких средств не может превышать 10 процентов стоимости строительства жилых домов. Средства заказчиков для развития инженерно-транспортной и социальной инфраструктуры населенных пунктов не привлекаются в случае строительства жилья за средства государственного и местных бюджетов, объектов жилого фонда социального назначения, жилых домов на земельных участках, приобретенных на аукционе, при условии, что цена таких участков включает стоимость обустройства их инженерными сетями, а также объектов, строящихся на замену поврежденных или разрушенных вследствие стихийного бедствия.

86. Министерство регионального развития и строительства Украины проводит работу по внесению изменений в ГСН В.2.2152005 «Жилые дома. Основные положения» относительно современных нормативных требований к проектированию социального жилья и доступного жилья на основе уже наработанных рациональных, архитектурно-технических решений разных типов квартир многоквартирных домов.

87. Кроме того, предусмотрено разработать Рекомендации по проектированию жилых домов с квартирами социального назначения, а также Номенклатуру экономических проектов, предназначенных для их использования при застройке сельских поселений с учётом региональных особенностей и социальных потребностей населения. Упомянутые документы будут внедрены после принятия Правительством законодательных актов, определяющих минимальные нормы социального жилья.

88. Согласно прогнозным показателям развития жилищного строительства на 2007 год, разработанным регионами Украины по поручению Правительства, в Украине в текущем году прогнозируется ввести за счёт всех источников финансирования 10,1 млн. кв. м жилья, что составляет 116,9% объёмов ввода жилья 2006 года.

89. Правительством Украины поставлено задание увеличить ежегодные темпы жилищного строительства с тем, чтобы до 2012 года удвоить объёмы ввода жилья по сравнению с 2006 годом, путем за-

конодательного и нормативного обеспечения формирования фондов жилья социального назначения и масштабного строительства жилья, доступного для граждан со средним уровнем доходов.

90. Правительство уделяет особое внимание вопросам приватизации, так как одной из главных задач на современном этапе является преобразование государственного сектора в эффективную часть национальной экономики, адаптированную к условиям рынка.

91. Поскольку приватизация государственных предприятий объединяет экономические, политические и социальные мотивы, то этот процесс должен рассматриваться как составляющая комплексного подхода к реформированию экономики страны в целом.

92. Государственную политику в сфере приватизации осуществляют Фонд государственного имущества Украины, его региональные отделения и представительства в районах и городах, органы приватизации в Автономной Республике Крым, которые составляют единую систему государственных органов приватизации в Украине.

93. В соответствии со статьями 7 и 27 Закона Украины «О приватизации государственного имущества» государственными органами приватизации осуществляется контроль по выполнению условий договоров купли-продажи. Фондом ежеквартально проводятся проверки выполнения условий заключенных договоров, в том числе и социальных условий. По результатам проверок составляются отчеты, которые утверждаются приказами Фонда.

94. На данный момент на учете в органах приватизации находится 1105 договоров купли-продажи пакетов акций открытых акционерных обществ (далее — ОАО). Полное и своевременное выполнение условий отмечено по 886 договорам.

95. Договора купли-продажи, по которым не выполняются обязательства, могут быть расторгнуты и объект может быть возвращен в собственность государства.

96. Сегодня проводится ряд мероприятий по обеспечению полного их выполнения, а в случае не достижения положительных результатов, к покупателям будут приняты меры вплоть до разрыва договоров и возвращения объектов в собственность государства.

97. В соответствии со ст. 27 Закона Украины «О приватизации государственного имущества» и ст. 23 Закона Украины «О приватизации небольших государственных предприятий (малой приватизации)» в договора купли-продажи включаются предусмотренные бизнес-планом или планом приватизации обязательства сторон, которые были определены условиями конкурса, аукциона или выкупа относительно

выполнения условий социальной деятельности открытых акционерных обществ, в частности:

(i) недопущение увольнения работников приватизированного предприятия по инициативе нового собственника или уполномоченного им органа на протяжении 6 месяцев; разрыва трудового договора с работником приватизируемого предприятия по инициативе собственника или уполномоченного им органа, за исключением случаев предусмотренных Кодексом Законов о труде в Украине;

(ii) сохранение и рациональное использование рабочих мест;

(iii) погашение кредиторской задолженности по зарплате и прочее.

98. На протяжении I квартала 2007 года Фондом проверено 37 договоров, которые на момент приватизации содержали условия сохранения на объектах количества рабочих мест и 34 договора по созданию новых.

99. Результаты таких проверок показали следующее: существующее на момент приватизации количество рабочих мест на предприятиях по 37 договорам с условием сохранения рабочих мест составляло 9108.

Проверками установлено, что выполнение покупателями указанного условия составляет 9336 рабочих мест. То есть собственниками в послеприватизационный период сохранены рабочие места, которые существовали на момент приватизации, и дополнительно создано (не предусмотренные договорами) 228 новых рабочих мест.

100. Например в:

(i) Днепропетровской области (договор купли-продажи пакета акций АО «Продмаш») на момент проверки на предприятии сохранено 360 рабочих мест;

(ii) Ровенской области (договор купли-продажи пакета акций АО «Ровенский завод железобетонных изделий и конструкций» покупатель «Жилстройинвест») выполняются обязательства по сохранению 31 рабочего места.

(iii) Выполнение обязательств по созданию новых рабочих мест внесено в 34 договора. За период выполнения условий этих договоров на приватизированных объектах создано 346 новых рабочих мест, что на 138 единиц больше, чем предусмотрено договорами. Следует также отметить, что по 16 договорам купли-продажи создано 386 новых рабочих мест, хотя их создание не было предусмотрено договорными обязательствами.

101. Например, в:

(i) городе Кировоград по договору купли-продажи объекта незавершенного строительства музыкально-драматического театра покупателем (ООО «АлмаТрейд») создано 209 рабочих мест;

(ii) Черкасской области по договору купли-продажи объекта незавершенного строительства жилого многоэтажного дома АО «Черкасс керамзит» (физическое лицо) создано 105 рабочих мест.

102. Имеют место и другие примеры, где благодаря добросовестной деятельности собственников приватизированных объектов и эффективному контролю со стороны органов приватизации удается достигать положительных результатов не только в финансовых, экономических, но и в социальных вопросах.

103. Еще одним важным социальным условием договоров есть погашение кредиторской задолженности предприятий, в том числе по заработной плате и перед Пенсионным фондом.

104. Фондом утвержден Примерный договор купли-продажи пакета акций открытого акционерного общества по конкурсу, где предусматривается в обязательном порядке включать в условия конкурса и договора купли-продажи требования к покупателю относительно выполнения обязательств в социальной сфере предприятия.

105. Так, например, в первом квартале 2007 года Фондом осуществлялась проверка, как выполняются условия договора купли-продажи пакета акций АО «Криворожсталь». По результатам проверки установлено, что покупателем («Миттал Стил Германия Гмбх») выполняются обязательства, предусмотренные условиями договора в части, которая касается сохранения и развития социальной сферы. Условиями указанного договора предусматривается:

(i) недопущение просроченной задолженности по заработной плате работникам и государственным целевым фондам;

(ii) до 2010 года достижение уровня средней заработной платы не меньше чем размер, предусмотренный минимальным отраслевым стандартом оплаты труда рабочего, занятого в основных цехах металлургического производства (2692 гривны в ценах 2004 года для вальцовщика стана горячего проката 5 разряда), и ежемесячной индексации уровня заработной платы с учетом инфляционных процессов;

(iii) материальное стимулирование работников (сохранение действующей системы оплаты труда и премирования и достигнутого соотношения производственных премий, доплат, надбавок к тарифным ставкам должностного оклада); выплата вознаграждения по итогам работы предприятия в размере среднемесячной заработной платы, других поощрений в зависимости от результатов деятельности предприятия;

(iv) недопущение сокращения рабочих мест и разрыв трудовых договоров с работниками предприятия по инициативе покупателя или уполномоченного им органа на протяжении не менее чем 6 месяцев со дня перехода к нему права собственности на пакет акций. Увольнения возможны только на основании пункта 2 и 6 статьи 40 Кодекса Законов о труде в Украине или совершения работником действий, за которые законодательством предусмотрено увольнение на основании пунктов 3, 4, 7 и 8 статьи 40 и статьи 41 Кодекса Законов о труде в Украине;

(v) сохранение штатной численности персонала, которая была зафиксирована по состоянию на 1 июля 2005 г. на протяжении пяти лет после заключения договора купли-продажи;

(vi) содержание социальной сферы предприятия (оздоровительные комплексы, культурные центры, оздоровительные базы, общежития прочее) в объеме финансирования

не ниже, чем уровень, достигнутый на дату подписания договора купли-продажи. Принятие решений о реорганизации, ликвидации, перепрофилировании объектов социальной сферы только после обязательного согласования с профсоюзным комитетом общества и с Центральным комитетом профсоюза трудящихся металлургической и горнодобывающей промышленности;

(vii) проведение ежегодных мероприятий по оздоровлению работников предприятия и членов их семей в пансионатах «Красные паруса» и «Азов», детских оздоровительных лагерях «Витрило», «Современник», «Буревестник», а также в двух отделениях профилактория «Источник»; при этом общее количество оздоровленных должно быть не меньше, чем в 2005 году;

(viii) обеспечение путевками в лечебные и оздоровительные учреждения в объеме не меньше, чем в 2005 году;

(ix) сохранение затрат предприятия на улучшение социально-бытовых условий работающих на уровне не менее чем 0,5% от суммы реализованной продукции предприятия за год;

(x) снижение части производства с опасными и вредными условиями работы и уменьшение их влияния на рабочих;

(xi) затраты предприятия на охрану труда не менее чем 0,6% от суммы реализованной продукции предприятия за год;

(xii) продолжение строительства жилых домов и безвозмездной передачи жилья работникам предприятия, которые находятся на квартирном учете; выполнение условий коллективного договора в полном объеме, перезаключение коллективных договоров на следующие периоды с обязательным учетом норм и положений Отраслевого соглашения горнометаллургического комплекса Украины;

(xiii) сохранение существующих социальных льгот работникам и пенсионерам предприятия (одноразовая денежная выплата в связи с выходом на пенсию, предоставле-

ние путевок по льготной стоимости, оплата услуг на организацию похорон и выдача материальной помощи на погребение, обеспечение бытовым топливом и прочие социальные выплаты);

(xiv) осуществление за счет средств предприятия добровольного медицинского страхования работников и пенсионного обеспечения работников за счет отраслевого негосударственного пенсионного фонда;

(xv) обеспечение договоренности поликлиникой для прохождения профилактического осмотра и лечения работников металлургического и коксохимического производства и шахтоуправления; выполнение Закона Украины «Об основах социальной защиты инвалидов в Украине», создание для инвалидов условий работы с учетом индивидуальных программ реабилитации и других социально-экономических гарантий, предусмотренных законодательством.

106. Закон Украины «О Государственной программе приватизации», которым утверждена Государственная программа приватизации на 2000/2002 года, является действующей до принятия новой программы. Закон определяет основные цели, приоритеты, задачи и способы приватизации государственного имущества, а также имущества, которое принадлежит Автономной Республике Крым, отчуждение коммунального имущества, группы объектов, которые подлежат приватизации, отраслевые и региональные особенности приватизации, соответствующие мероприятия по выполнению программы приватизации.

107. На сегодня Государственная программа приватизации на 2007/2009 годы принята Верховным Советом Украины и находится на подписи у Президента Украины.

108. В Украине должное внимание уделяется развитию культур депортированных народов Крыма, а также цыган, румын и других этнических групп, проживающих на ее территории.

109. Действует Постановление Кабинета Министров Украины от 11.05.2006 г. № 637 «Об утверждении Программы расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые вернулись на проживание в Украину, их адаптации и интеграции в украинское общество на период до 2010 года».

110. Утверждены комплексные мероприятия по реализации государственной политики в сфере межнациональных отношений и развития культуры национальных меньшинств Украины на период до 2010 года (Поручение Кабинета Министров Украины от 22.05.2007 г. № 21554/1/107). Данным документом, среди прочего, предусмотрено проведение мониторинга состояния обеспечения прав национальных меньшинств, удовлетворения их этнокультурных и информационных потребностей и разработка на основе полученных результатов программ и стратегий национального развития. Предыдущее Поручение действовало в период с 2002 по 2005 гг.

111. Ведется работа по разработке проекта Программы социального и духовного возрождения цыган Украины на период с 2008 по 2012 гг. с учетом результатов реализации предшествующей программы, действующей в период с 2003 по 2006 гг.

Вопрос 2. *Поясните могут ли права, изложенные в Пакте, непосредственно применяться в судах Украины и приведите примеры, если таковые имеются, относительно решений судов непосредственного применения прав Пакта.*

112. В соответствии с частью первой статьи 9 Конституции Украины действующие международные договоры, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой Украины, составляют часть национального законодательства Украины.

113. Согласно статье 2 Закона Украины от 29 июня 2004 года № 19061V «О международных договорах Украины» Пакт об экономических, социальных и культурных правах является одной из разновидностей международных договоров Украины.

114. Кроме того, в развитие конституционной нормы статьей 19 данного Закона установлено, что международные договоры Украины применяются в порядке, предусмотренном для норм национального законодательства, и в случаях, если международным договором, вступившим в законную силу, предусмотрены иные правила, чем в соответствующем акте законодательства Украины, применяются правила международного договора.

115. Законодательство Украины, регулирующее порядок рассмотрения споров в судебном порядке (процессуальное гражданское, административное и хозяйственное законодательство), содержит нормы, предписывающие осуществление судопроизводства в соот-

ветствии и на основании как Конституции и законов Украины, так и норм международных договоров Украины (статьи 2, 8 Гражданского процессуального кодекса Украины, статьи 5, 8, 9 Кодекса административного судопроизводства Украины, статья 4 Хозяйственного процессуального кодекса Украины).

116. Более того, процессуальное законодательство устанавливает, что при рассмотрении судом споров правила международных договоров Украины имеют приоритет в тех случаях, когда эти правила разнятся с правилами, установленными национальным законодательством (часть вторая статьи 2 и часть пятая статьи 8 Гражданского процессуального кодекса Украины, часть шестая статьи 9 Кодекса административного судопроизводства Украины, часть первая статьи 4 Хозяйственного процессуального кодекса Украины).

117. Таким образом, в случаях, когда правила, установленные в Пакте, отсутствуют в национальном законодательстве, либо правила национального законодательства не в полной мере отражают права, установленные Пактом, суды обязаны применить нормы международного договора.

118. Суды также могут дополнительно ссылаться на положения Пакта при обосновании своих решений в случае наличия аналогичных норм законодательства Украины.

Вопрос 3. *Какие меры применяются с целью ликвидации недостатка ресурсов Управления Уполномоченного Верховного Совета Украины по правам человека для предоставления ему большего доступа к истцам и обеспечения эффективного разрешения случаев нарушения экономических, социальных и культурных прав.*

119. Государственным бюджетом Украины на 2007 год предусмотрено 6.5 млн. грн. на капитальный ремонт и реконструкцию административного здания Секретариата Уполномоченного Верховной Рады Украины по правам человека, приобретение оборудования и предметов длительного пользования.

ЧАСТЬ II. ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ОСНОВНЫХ ПОЛОЖЕНИЙ ПАКТА (СТАТЬИ 15)

Вопрос 4. *Предоставьте информацию относительно применяемых мер, направленных на борьбу с нарушениями со стороны милиции и*

социальной дискриминацией по отношению к народам рома и других групп меньшинств, в том числе представителей различных этнических групп, которые ищут убежища.

120. Центральным органом исполнительной власти в стране, непосредственно осуществляющим государственную этнонациональную политику, является Государственный комитет Украины по делам национальностей и религий (Госкомнацрелигий).

121. В последнее время Госкомнацрелигий Украины, в рамках своей компетенции, активизирует работу по более полному обеспечению прав национальных меньшинств, удовлетворения их языковых, культурных и духовных потребностей.

122. В соответствии с Законом Украины «О национальных меньшинствах в Украине» государство гарантирует гражданам независимо от их национальной принадлежности равные политические, социальные, экономические и культурные права.

123. В первой половине 2007 года Госкомнацрелигий было проведено ряд организационно-практических мероприятий, направленных на исполнение положений этого Закона. В частности, 17 апреля 2007 года состоялось заседание представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины, на котором, в соответствии со статьей 5 был создан Совет представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины. В его состав включены представители румынской и ромской национальных меньшинств. Это постоянно действующий консультативно-совещательный орган, на котором обсуждаются вопросы жизни национальных меньшинств в Украине. Советом определены приоритетные направления сотрудничества Госкомнацрелигий с общественными организациями национальных меньшинств.

124. Кроме того, проводилась активная работа по усовершенствованию нормативно-правовой базы урегулирования этнонациональных процессов. В частности, Кабинетом Министров Украины утверждены Комплексные мероприятия по реализации государственной политики в сфере межнациональных взаимоотношений и развития культур национальных меньшинств Украины до 2010 года. Для их эффективной реализации на местах большинством областей продолжен процесс разработки аналогичных региональных программ или мероприятий с учетом этнонациональных особенностей.

125. Финансовое обеспечение реализации мероприятий осуществляется в рамках ассигнований, предусмотренных для министерств

и других центральных органов исполнительной власти, для Совета министров Автономной Республики Крым, областных, Киевской и Севастопольской городских государственных администраций, в государственном и местном бюджетах.

126. При активном участии структурных подразделений облгосадминистраций осуществлялся мониторинг состояния межнациональных отношений и обеспечения прав национальных меньшинств, по результатам которого Госкомнацрелигий издал справочник «Национальные меньшинства Украины: этнокультурный аспект».

127. По состоянию на начало июля 2007 года в Украине насчитывается 1272 общественные организации, 37 из которых имеют всеукраинский статус. В соответствии с их положениями и уставами они осуществляют разноплановую культурологическую деятельность.

128. Современный этап развития и функционирования национально-культурных обществ является наиболее целенаправленным и характеризуется активизацией их участия в решении проблем развития и удовлетворения своей этнической, языковой, культурной и религиозной самобытности.

129. 25 июня к 15 годовщине принятия Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине» Госкомнацрелигий было проведено Всеукраинское совещание общественных организаций национальных меньшинств, на котором обсуждались достижения, проблемы и перспективы государственной политики в сфере межнациональных отношений.

130. 13 июля 2007 года в Госкомнацрелигий провел очередное заседание Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств, которое было посвящено обсуждению проекта Закона Украины «О внесении изменений в Закон Украины о национальных меньшинствах в Украине», разработанного Госкомнацрелигий.

131. Следует отметить, что среди вопросов, подготовленных членами Комитета ООН к 5-му периодическому докладу Украины о выполнении Пакта по экономическим, социальным и культурным правам есть такие, которые не соответствуют действительности. В частности, случаев насильственного выселения представителей национальных меньшинств в Украине вообще не зафиксировано.

132. Что касается вопросов, касающихся новых фактов непропорционально жесткого контроля милиции за представителями национальных меньшинств, то Министерство внутренних дел Украины информирует, что на протяжении второй половины 2006 года от

лиц ромской национальности каких-либо заявлений о совершении против них тяжких преступлений не поступало.

133. Обеспечение прав национальных меньшинств в Украине принадлежит к вопросам, которые пребывают на постоянном контроле руководства Министерства внутренних дел Украины.

134. Сотрудники органов внутренних дел руководствуются ст. 24 Конституции Украины, в которой говорится, что не может быть привилегий или ограничений по расовым признакам, цвету кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, финансового положения, места жительства, языковым или другим признакам. Именно по этому в паспорт гражданина Украины не включено графу «национальность».

135. Органами внутренних дел постоянно проводится работа относительно содействия интеграции депортированных народов в украинское общество, решаются вопросы их поселения и обустройства.

136. Помимо того, следует заметить, что особое внимание уделяется и проблемным вопросам представителей народа рома, в том числе в отношении возобновления их документов и регистрации по месту проживания.

137. С целью изучения указанных вопросов и поиска возможностей их решения проведено 303 встречи, в которых приняли участие приблизительно 9,5 тыс. ромов. Во время этих встреч было установлено, что в Украине зарегистрировано больше 52 тыс. граждан ромской национальности, без регистрации проживают 1053 гражданина. Установлено также, что 1081 гражданин не имеет документов, что подтверждает личность (из них взрослых — 610, детей — 471). Выяснялись проблемы с которыми сталкивались ромы во время решения вопросов документирования и регистрации по месту проживания, предоставлялись разъяснения о правилах получения и возобновления свидетельства о рождении, паспорта гражданина Украины и других документов, что удостоверяют личность.

138. Каждая из сторон выразила готовность к результативному сотрудничеству относительно решения существующих проблем, связанных с документированием ромов.

139. По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Автономной Республике Крым проживало 243 тыс. крымских татар (11,9% от общей численности населения полуострова). На 01.07.2007 численность крымских татар на полуострове составляет — 248 472 гражданина, из них — 248 318 граждане Украины.

140. В период с 1989 по 1991 год значительная часть крымских татар вернулась в АР Крым на постоянное проживание из Республики Узбекистан. 146 тысяч автоматически приняли украинское гражданство по факту постоянного проживания в Украине по состоянию на 24 августа 1991 года или проживания на территории Украины по состоянию на 13 ноября 1991 года.

141. Сотрудники Отдела государственного департамента по делам гражданства, иммиграции и регистрации физических лиц Главного управления Министерства внутренних дел Украины) (ОГИРФЛ ГУМВД) в Автономной республике Крым и его территориальные подразделения совместно с гражданскими организациями, такими как фонд по вопросам натурализации и прав человека «Сприяння», Комитет по делам национальностей, местные органы власти провели значительную работу относительно содействия депортированным крымским татарам, которые прибыли в АР Крым после 13.11.1991, гражданства. По результатам проведенной работы больше 101 тыс. депортированных крымских татар и их наследников приняли гражданство Украины.

142. Подразделениями ОГИРФЛ ГУМВД Украины в АР Крым предоставляется необходимая помощь депортированным при оформлении документов на получение разрешения на постоянное проживание и для принятия гражданства Украины, объясняются положения законов Украины «О гражданстве Украины», «О правовом статусе иностранцев», «О миграции». В средствах массовой информации постоянно публикуются вопросы о порядке регистрации, получения разрешения на иммиграцию, принятие гражданства Украины, документирование паспортами граждан Украины и свидетельством на проживание.

143. В местах компактного проживания депортированных крымских татар проводятся встречи сотрудников территориальных подразделений гражданства, иммиграции и регистрации физических лиц, на которых осуществляется выдача паспортов, временных свидетельств гражданина Украины, свидетельств на проживание, предоставляются консультации компетентными сотрудниками.

144. До этого времени остается проблемным вопросом принятие гражданства Украины членами семей депортированных, которые не принадлежат к крымско-татарской национальности и не имеют основания для принятия гражданства Украины в упрощенном порядке.

145. Необходимо отметить, что регистрация места проживания депортированных лиц в 1990 году осуществлялась на земельных участках с незавершенным строительством на основании решения Крым-

ского областного совета народных депутатов от 02.01.1990 № 3. Этим решением, как исключение, было разрешено осуществлять прописку обозначенной категории лиц на земельных участках сроком до 3 лет.

146. В последствии прописки осуществлялась в соответствии с решением Совета Министров Крыма от 21.12.1993 № 323, которым, как исключение, разрешено было осуществлять прописку крымских татар по адресу имеющихся земельных участков.

147. Вместе с этим, остается проблема регистрации места проживания крымских татар на земельных участках, которые были приобретены ими на основании гражданско-правовых операций. Законом Украины «О свободе передвижения и свободного выбора места проживания в Украине» и вышеуказанным решением Совета Министров АРК данный вопрос не урегулирован.

148. В 2006 году органами внутренних дел было направлено письмо на имя Главы постоянной комиссии Верховной Рады АРК по вопросам международных отношений и проблем депортированных лиц с предложениями относительно внесения изменений и дополнений в решение Совета Министров АРК от 21.12.1993 в части, что касается предоставления разрешения депортированным на регистрацию места проживания в недостроенных домах и на земельных участках, приобретенных по договору купли-продажи. До этого времени проблему не решено.

149. Стоит отметить, что права национальных меньшинств, которые принадлежат к сфере защиты МВД, законодательно урегулированы.

150. Территориальные органы и подразделения внутренних дел ориентированы на необходимость принятия мер, направленных на надлежащее исполнение заданий, возложенных на них в части предупреждения дискриминации ромов, а также на содействие интеграции депортированных народов в украинское общество в рамках компетенции органов внутренних дел.

151. На исполнение Программы социально-духовного возрождения ромов Украины на период до 2006 года Министерством труда и социальной политики Украины вместе с добровольным общественным объединением «Форумо Ромен Українатар» разработан план мероприятий по трудоустройству и переквалификации безработных ромов и предоставление им поддержки в развитии малого предпринимательства.

152. Региональными и базовыми центрами занятости проводятся, соответственно указанным мероприятиям, организационная и практическая работа.

153. В частности, налажены деловые отношения с подавляющим большинством общественных организаций ромов в Украине, среди которых общество цыган Закарпаття «Рома», цыганское национальное общество «омен» Донецкой области, Херсонское городское общество цыган, Харьковское городское общество цыган «Фонд Ловари», Винницкая общественная организация ромов «Рома Подолье», Николаевская областная общественная организация ромов «Ром по Дром» и другие организации.

154. С целью формирования положительной мотивации к работе в базовых центрах занятости проводилась индивидуальная профориентационная работа с безработными ромами, проводятся информационные семинары.

155. Региональные и базовые центры занятости постоянно сотрудничают с местными органами исполнительной власти и органами местного самоуправления по вопросам содействия занятости ромов.

156. Проблема трудоустройства ромов на сегодняшний день остается острой, главным образом из-за отсутствия соответствующих документов и образования. Но при условии обращения лиц данной национальности в государственную службу занятости, им предоставляется полный перечень предусмотренных законодательством услуг.

157. Не смотря на проблематичность вопросов трудоустройства ромов, Государственная служба занятости продолжает работу по поиску возможностей привлечения лиц ромской национальности к активному сотрудничеству с целью трудоустройства.

Вопрос 5. *Предоставьте информацию на годовой основе относительно мероприятий, которые были предприняты с целью облегчения лицам с ограниченными возможностями, доступа к трудоустройству, а также получения адекватных жилищных условий, консультативной и психологической помощи и образования.*

158. В Украине, как и во всем мире, проблема интеграции инвалидов в общество одна из самых актуальных социальных проблем.

159. Действующим законодательством для предприятий и организаций общественных организаций инвалидов, где удельный вес

работающих инвалидов является наибольшим, предусмотрена комплексная государственная поддержка их деятельности.

160. Предприятиям общественных организаций инвалидов за 2002 — 2006 гг. на финансирование мероприятий по социальной, трудовой, физкультурно-спортивной и профессиональной реабилитации инвалидов и на создание рабочих мест, предназначенных для трудоустройства инвалидов, Фондом социальной защиты инвалидов предоставлено 333 млн. грн.

161. За тот же период предприятия общественных организаций инвалидов освобождены от налогообложения на общую сумму 569 млн. грн.

162. Кроме того, предприятия всеукраинских общественных организаций инвалидов имеют льготы по уплате взносов на общеобязательное государственное страхование, в том числе пенсионное.

163. Согласно законам Украины о Государственном бюджете Украины на соответствующие года на поддержку уставной деятельности всеукраинским общественным организациям инвалидов за 2001-2007 годы предоставлено 129 млн. грн.

164. Региональными органами исполнительной власти утверждены мероприятия (региональные программы, местные (районные, городские) мероприятия и т.п.) по обеспечению беспрепятственного доступа людей с ограниченными физическими возможностями к объектам жилого и общественного назначения.

165. За полугодие в регионах проведены работы по оснащению дополнительными приспособлениями свыше 8,5 тыс. объектов социальной инфраструктуры (за 2006 год — 12,3 тыс.). На эти цели с областных и местных бюджетов израсходовано средств на общую сумму свыше 1,3 млн. гривен (за 2006 год — 5,7 млн. грн.).

166. В регионах создано 468 «комитетов доступности», в состав которых включены представители общественности из числа инвалидов (за 2006 год — 342 комитета).

167. В регионах усилилось требование инспекций государственного архитектурно-строительного контроля за соблюдением проектных решений на новое строительство и реконструкцию действующих объектов жилищно-гражданского назначения по обеспечению к ним свободного доступа инвалидов.

168. С внесением изменений в некоторые законы Украины относительно реализации инвалидами права на трудовую занятость, начиная с марта 2006 года, инвалидам, зарегистрированным в государственной службе занятости как ищущим работу, присваивается статус

безработного. Лица с инвалидностью, признанные в установленном порядке безработными, с 1 января 2007 года имеют право на материальное обеспечение в связи с безработицей.

169. С целью адаптации людей, имеющих определенные физические ограничения, предупреждения предвзятого отношения к ним работодателей, с 2006 году развернуто широкую информационно-разъяснительную работу по обеспечению коммуникационной безбарьерности всех учреждений, предприятий, инфраструктур. На местах заключены многосторонние соглашения Фонда инвалидов, органов социальной защиты, центров реабилитации и службы занятости. Их цель — повышение мотивации работодателей к приему на работу специалистов различных профессий из числа людей с инвалидностью. Обеспечен свободный доступ инвалидов к информации и услугам службы занятости. Центры занятости оборудованы пандусами, а где их невозможно сделать, предусмотрены кнопки вызова специалистов.

170. Численность инвалидов, воспользовавшихся услугами службы занятости в 2006 году, увеличилась по сравнению с предыдущим годом на две трети и составила 17,4 тысяч, из них 6,3 тысяч имели статус безработного. В целом с начала года было трудоустроено 6,2 тысячи инвалидов или каждого третьего из общей численности зарегистрированных в службе занятости.

171. В I полугодии 2007 года профориентационными услугами, в т.ч. консультационными, психодиагностическими и психологическими, воспользовался 10 261 инвалид из числа незанятых граждан, что составляет 87% от общей численности инвалидов, которые состояли на учете в службе занятости. Также 1 469 детей-инвалидов из числа учащейся молодежи получили 1 876 профориентационные услуги.

172. Для этой категории граждан проводятся целевые семинары, ярмарки вакансий и профессий, «круглые столы», дни открытых дверей центра занятости, дни информации и т.п. Для детей инвалидов — профориентационные уроки, презентации профессий и учебных заведений, экскурсии на предприятия и т.п.

173. С целью обеспечения адресности предоставления государственной помощи лицам с ограниченными возможностями и усиления контроля за использованием бюджетных средств в Министерстве труда и социальной политики создан Централизованный банк данных по проблемам инвалидности, который на сегодня функционирует в части обеспечения отдельных категорий населения техническими и другими средствами реабилитации, автотранспортом, формирования очередности и распределения автомобилей по регионам.

174. В данное время разрабатывается техническое задание для дальнейшего внедрения новых функций Централизованного банка, в том числе направленных на улучшение взаимодействия органов в трудоустройстве инвалидов.

175. В соответствии с законодательством в сфере образования, об основах социальной защищенности инвалидов в Украине Министерство образования и науки Украины координирует деятельность органов управления образованием в части обеспечения государственной поддержки в получении образования, медикосоциальной реабилитации, интеграции в общество детей, которые нуждаются в коррекции физического и (или) умственного развития, с учетом их индивидуальных способностей, интересов и возможностей.

176. Созданию надлежащих условий для учебы детей инвалидов способствует работа диагностической службы в системе образования — центральной и областных (городских, районных) психолого-медико-педагогических консультаций ПМПК). Специалистами ПМПК проводятся выездные заседания в отдаленные районы регионов, предоставляются индивидуальные консультации родителям и педагогическим работникам общеобразовательных и дошкольных учебных заведений, по желанию родителей проводятся дополнительные обследования детей, предоставляется индивидуальная психологическая помощь, организуются коррекционно-развивающие занятия.

177. Министерством образования и науки Украины разработаны и утверждены мероприятия по поддержке деятельности заведений интернатного типа, которые предусматривают, в первую очередь, укрепление материально-технической базы существующих заведений и изучения возможности образования в каждом районе, городе областного значения малокомплектных заведений с учетом места проживания ребенка, создания условий для развития конкурентноспособной личности, внедрения инновационных педагогических технологий в воспитательный процесс и современных средств учебы и коррекции, создания условий для обитания детей, приближенных к семейным.

178. В 393 специальных общеобразовательных школах (школах-интернатах) восьми видов учатся и воспитывается 52,2 тыс. детей с проблемами физического и (или) умственного развития (слепые, со сниженным зрением, глухие, со сниженным слухом, умственно отсталые, с нарушениями опорнодвигательного аппарата, тяжелыми нарушениями речи, с задержкой психического развития), среди которых большинство детей инвалидов.

179. Общее количество таких заведений составляют 335 специальных общеобразовательных школинтернатов и 58 специальных общеобразовательных школ с продленным днем, что позволяет детям-инвалидам получать образование в специальных щадящих условиях в комплексе с реабилитационной работой и проживать в семьях. 6,3 тыс. детей, которые нуждаются в коррекции физического или умственного развития, учатся в специальных классах общеобразовательных школ.

180. Специальные общеобразовательные школы (школы интернаты) III степени для детей, которые нуждаются в коррекции физического развития (для детей глухих, со сниженным слухом, слепых, со сниженным зрением, с нарушениями опорнодвигательного аппарата) функционируют как профильные с профессиональной подготовкой. Выпускники таких заведений одновременно с полным общим средним образованием овладевают профессией в соответствии с рекомендациями врачей: оператор ПЕОМ, бухгалтер, строительное, швейное, сапожное, столярное дело и по другим направлениям с учетом потребностей регионов.

181. Выпускники 9-х классов специальных общеобразовательных школ интернатов для умственно отсталых детей имеют возможность получить профессиональную подготовку на базе 10-х классов, которые открываются при таких заведениях с соответствующей учебно-материальной базой. Выбор профессии осуществляется с учетом рекомендаций врачей, психолого-медикопедагогических консультаций в соответствии с особенностями психофизического развития учеников (воспитанников), предыдущей профессиональной ориентации и трудового обучения.

182. На основе выводов врачей, дети, с учетом состояния их здоровья, имеют возможность получить образование в наиболее оптимальных для них условиях в других формах обучения: вечерней, заочной, экстернатом, индивидуально.

183. В контексте с Государственным стандартом начального общего образования для детей, которые нуждаются в коррекции физического и (или) умственного развития, в 2007 году разработаны новые типовые учебные планы для общеобразовательных специальных школ (школ-интернатов) II степени всех видов, разрабатываются учебники, методические пособия для начальной школы, а также для школ II-III ступеней.

184. Специальные общеобразовательные школы и школы-интернаты укомплектованы соответствующими педагогическими кадрами:

учителями логопедами, учителями дефектологами, практическими психологами, социальными педагогами, медицинскими работниками.

185. Обновлено учебно-материальная база специальных общеобразовательных учебных заведений. С целью выполнения бюджетной программы «Коррекционное образование» в 2006 году в Министерстве образования и науки Украины в установленном порядке закуплено реабилитационное оборудование для детей, которые нуждаются в коррекции физического и (или) умственного развития, на общую сумму 79,1 млн. грн. для 166 учебных заведений, в которых учатся дети-инвалиды. В данное время специальное реабилитационное оборудование доставлено и смонтировано в учебных заведениях, определенных управлениями образования и науки областных (городских) государственных администраций.

186. Органами управления образованием уделяется внимание созданию условий для получения детьми инвалидами допрофессиональной и профессиональной подготовки с учетом индивидуальных способностей. Так, например, в девяти специальных школах-интернатах Черновицкой области открыто 27 профильных классов (разнопрофильных групп) для детей с определенными образовательными потребностями, разработаны адаптированные учебные программы для глухих детей и детей со сниженным слухом по математике, физике, химии, швейному делу, художественной обработке дерева.

187. С целью подготовки к самостоятельной жизни и адаптации детей инвалидов в обществе на базе Тарашанской специальной общеобразовательной школы-интерната Киевской области 84 ребенка овладевают навыками по профессии швея, маляр, штукатур, столяр-строитель.

188. Профессиональную подготовку по специальностям швея, вышивальщица, каменщик, штукатур, столяр-строитель получают дети-инвалиды в трех школах интернатах Закарпатской области.

189. Для обеспечения качественного образования, медико-социальной реабилитации, интеграции в общество детей, которые нуждаются в коррекции физического и (или) умственного развития, с учетом их индивидуальных способностей, интересов и возможностей Министерство образования и науки Украины работает над усовершенствованием соответствующего нормативно правового обеспечения.

Статья 3. Равные права мужчин и женщин

Вопрос 6. *Предоставьте информацию относительно эффективности мер, принятых с целью увеличения количества женщин в парламенте и на министерских должностях. А также на высоких должностях в органах государственной службы (см. пункты 5664 доклада). Укажите, имеет ли государство-участник намерение повторно подавать отложенный Парламентом проект закона относительно гендерного равенства, который определяет минимальную квоту для представительства женщин в избирательных органах.*

190. Статья 15 Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» предусматривает, что равные избирательные права и возможности женщин и мужчин обеспечиваются законодательством Украины.

191. Политические партии, избирательные блоки во время выдвижения кандидатов в народные депутаты Украины по многомандатному общему избирательному округу предусматривают представительство женщин и мужчин в соответствующих избирательных списках.

192. Контроль за исполнением этого требования осуществляют избирательные комиссии.

193. На усовершенствование законодательства Украины в этой сфере направлены следующие проекты нормативно-правовых актов:

(i) проект Закона Украины «О внесении изменений и дополнений к некоторым законам Украины (относительно обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин в избирательном процессе)» (регистр. № 24161 от 31.10.2006 года). Законопроект регламентирует порядок, который обеспечивает представительство в избирательном списке в каждой пятерке кандидатов на должности депутатов как женщин, так и мужчин. Однако, 11 января 2007 года указанный законопроект был отклонен Верховным Советом Украины;

(ii) проект Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин (относительно прав женщин в представительских органах)» (регистр. № 2633 от 30.11.2006 года.). Законопроект, в частности, предла-

гает сделать императивной норму относительно назначения советников по гендерным вопросам на уровне центральных органов исполнительной власти и областных государственных администраций. При этом должности советников предлагается включить в штатное расписание соответствующих органов власти. 14 марта 2007 года указанный законопроект был отклонен Верховной Радой Украины;

(iii) проект Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины в связи с принятием Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин». Данный проект Закона предусматривает внесение изменений в Кодекс законов о труде Украины, законы Украины «Об объединении граждан», «О коллективных договорах и соглашениях» и «Об Уполномоченном Верховной Совета Украины по правам человека». В частности, законопроектом предусматривается ввести определение в коллективном договоре положений, которые обеспечивают равные права и возможности женщин и мужчин. Указанные нововведения предлагается обеспечить путем внесения соответствующих изменений к Кодексу законов о труде Украины (статья 13) и Закона Украины «О коллективных договорах и соглашениях»(статья 7, 8).

194. Статьей 7 Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» объединениям граждан даются полномочия в сфере обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин в содействии сбалансированному представительству полов в управлении и принятии решений. С этой целью законопроектом предлагается внести изменения в статью 20 Закона Украины «Об объединении граждан» относительно установления дополнительных прав объединений граждан по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин.

195. Кроме того, с целью осуществления эффективного парламентского контроля за исполнением законодательных актов по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин, законопроектом предлагается внести изменения в статью 13 Закона Украины «Об Уполномоченном Верховного Совета Украины по пра-

вам человека» относительно осуществления Уполномоченным соответствующего контроля.

196. Данный проект был принят 14 марта 2007 года Верховным Советом Украины в первом чтении.

197. Кабинет Министров Украины постановлением от 12 апреля 2006 года № 504 постановил, что гендерно-правовую экспертизу действующего законодательства и проектов нормативно-правовых актов во всех сферах законодательства, касающегося прав и свобод человека, проводит Министерство юстиции.

198. С 1 июля 2006 года Министерство юстиции проводит гендерно-правовую экспертизу всех проектов нормативноправовых актов, которые подаются для проведения правовой экспертизы.

199. Целью проведения гендерно-правовой экспертизы проектов нормативно-правовых актов является предотвращение возможного принятия органами законодательной и исполнительной власти, Президентом Украины нормативно-правовых актов, которые содержали бы дискриминационные нормы по половому признаку.

200. Также следует отметить, что Министерством юстиции, начиная с 2007 года проводиться гендерно-правовая экспертиза действующих актов законодательства, направленная на выявление дискриминационных положений.

201. Приказом Министерства юстиции от 17 января 2007 года № 9/5 утвержден План проведения гендерноправовой экспертизы законодательных актов на 2007 год.

202. По результатам проведения гендерноправовой экспертизы действующего законодательства Министерство юстиции может инициировать внесение изменений в другие законодательные акты.

203. Также, следует отметить, что по окончании срока действия Национального плана относительно улучшения положения женщин и содействия внедрению гендерного равенства в обществе на 20012005 годы, постановлением Кабинета Министров Украины от 27 декабря 2006 года № 1834 была принята Государственная программа по установлению гендерного равенства в украинском обществе на период до 2010 года. Целью указанной Программы является утверждение равных прав и возможностей мужчин и женщины для реализации ими своих основных прав.

204. Кроме этого, согласно постановления Кабинета Министров Украины от 16 мая 2007 года № 741 в Украине в 2007 году будет проведен Год гендерного равенства. С этой целью был создан Организа-

ционный комитет по подготовке и проведению Года гендерного равенства и утвержден соответствующий план мероприятий.

205. 5 сентября 2007 года принято постановление Кабинета Министров Украины «О консультативно-совещательных органах по вопросам семьи, гендерного равенства, демографического развития и противодействия торговле людьми»

206. Постановление предусматривает создание Межведомственного совета по вопросам семьи, гендерного равенства, демографического развития и противодействия торговле людьми.

207. Данным постановлением утверждено порядок подготовки ежегодных государственных докладов по вопросам семьи, гендерного равенства и демографического развития. Эти доклады имеют своей целью обеспечивать государственные органы и общественность объективной систематизированной аналитической информацией о реализации государственной политики по вопросам семьи, гендерного равенства и демографического развития и содержать сведения об экономических, правовых и социальных мероприятиях.

Вопрос 7. *Предоставьте детальную информацию относительно случаев сексуального домогательства в государстве-участнике, в том числе на рабочем месте, правовые рамки борьбы с таким явлением, а также мер по расследованию жалоб относительно сексуального домогательства и санкций, которые применяются по отношению к нарушителям.*

208. Статьей 21 Кодекса законов о труде Украины задекларировано равенство трудовых прав всех граждан независимо от происхождения, социального и имущественного состояния, расовой и национальной принадлежности, пола, языка, политических взглядов, религиозных убеждений, рода и характера занятий, местожительства и других обстоятельств.

209. С целью достижения паритетного положения женщин и мужчин во всех сферах жизнедеятельности общества путём правового обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин, ликвидации дискриминации по половому признаку и применения временных мер, направленных на устранение дисбаланса между возможностями женщин и мужчин реализовать равные права, данные им Конституцией и законами Украины, был принят Закон Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин».

210. В соответствии со ст. 6 указанного Закона дискриминация по признаку пола запрещается.

211. Не считаются дискриминацией за признаком пола:

- специальная защита женщин во время беременности, родов и грудного вскармливания ребенка;
- обязательная срочная военная служба для мужчин, предусмотренная законом;
- разница в пенсионном возрасте для женщин и мужчин, предусмотренная законом;
- особые требования относительно охраны работы женщин и мужчин, связанные с охраной их репродуктивного здоровья;
- положительные действия.

212. Статья 17 Закона Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» предусматривает равные права и возможности для женщин и мужчин в трудоустройстве, продвижении по службе, повышении квалификации и переподготовке.

213. Работодатель обязан:

- создавать условия работы, которые разрешали бы женщинам и мужчинам осуществлять трудовую деятельность на равной основе;
- обеспечивать женщинам и мужчинам возможность совмещать трудовую деятельность с семейными обязанностями;
- осуществлять равную оплату труда женщин и мужчин при одной квалификации и одинаковых условиях труда;
- принимать меры относительно создания безопасных для жизни и здоровья и условий труда;
- принимать меры относительно недопущения случаев сексуальных домогательств.

214. Работодателям запрещается в объявлениях (рекламе) о вакансиях предлагать работу только женщинам или только мужчинам, за исключением специфической работы, которая может выполняться исключительно лицами определенного пола, предъявлять разные требования, давая преимущество одному из полов, требовать от лиц, которые устраиваются на работу, сведения об их личной жизни, планах относительно рождения детей.

215. Работодатели могут осуществлять положительные действия, направленные на достижение сбалансированного соотношения женщин и мужчин в разных сферах трудовой деятельности, а также среди разных категорий работников.

216. Ответственность за несоблюдение вышеупомянутых норм предусмотрена в разделе VI этого Закона. Согласно ст. 24 лица, ви-

новные в нарушении требований законодательства о равных правах и возможностях женщин и мужчин, несут гражданскую, административную, уголовную ответственность.

217. В соответствии со ст. 11 Закона учет и обобщение случаев дискриминации по половому признаку ведёт специально уполномоченный центральный орган исполнительной власти по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин. Этот же орган рассматривает обращения граждан по вопросам дискриминации по половому признаку.

218. Согласно ст. 13 вышеупомянутого Закона принятие мер по устранению проявлений дискриминации по половым признакам относится к компетенции уполномоченного лица по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин в органах исполнительной власти и в органах местного самоуправления.

219. Обращений граждан Украины по вопросам не соблюдения гендерного равенства и сексуального домогательства на рабочем месте Госнадзортруду Минтруда не поступало.

III. ВОПРОСЫ, КОТОРЫЕ КАСАЮТСЯ КОНКРЕТНЫХ ПОЛОЖЕНИЙ ПАКТА (СТАТЬИ 615)

Статья 6. Право на труд

Вопрос 8. *Предоставьте информацию относительно существования каких либо программ или стратегий, направленных на упорядочивание ситуации и уменьшения процента лиц, которые работают в «неформальной» экономике*

220. Согласно статьи 43 Конституции Украины каждый имеет право на труд, что включает в себя возможность зарабатывать себе на жизнь трудом, который он свободно выбирает или на который свободно соглашается.

221. Государство создает условия для полного осуществления гражданами права на труд, гарантирует равные возможности при выборе профессии и рода трудовой деятельности, реализует программы профессионально-технического обучения, подготовки и переподготовки кадров согласно с общественными потребностями.

222. С целью выявления случаев скрытых трудовых отношений Госнадзортруд с 2005 года осуществляет тематические проверки.

В частности, материалы проверок соблюдения законодательства о труде на предприятиях, учреждениях, организациях и у физических лиц, использующих наёмный труд, проведенных в июне 2006 года, свидетельствуют о нарушениях в сфере оформления трудовых отношений с работниками. Такие нарушения выявлены у каждого третьего работодателя.

223. При этом, заработную плату в «конвертах» получали 3,4% работников. По результатам проверок на 1501 работодателя составлены и отправлены в суд протоколы об совершении административных нарушений в соответствии с частью первой ст. 41 КУоАП.

224. За невыполнение законных требований государственных инспекторов труда по ликвидации выявленных нарушений 277 работодателей были привлечены к административной ответственности в виде штрафа.

225. Материалы по 354 проверкам были переданы в органы прокуратуры для соответствующего реагирования.

Вопрос 9. *Предоставьте информацию относительно мер, которые были предприняты с целью уменьшения высокого уровня безработицы среди женщин (см. пункт 81 доклада). Предоставьте также информацию о мерах, которые предпринимаются с целью борьбы с гендерной дискриминацией в сфере трудоустройства, в частности, на стадии найма на работу, а также относительно существования мер судебной защиты для жертв дискриминации такого рода.*

226. Статья 5 Закона Украины «О занятости населения» устанавливает дополнительные гарантии занятости для отдельных категорий населения.

227. Так, государство обеспечивает предоставление дополнительных гарантий относительно трудоустройства женщин, у которых есть дети возрастом до шести лет, одиноких матерей, у которых есть дети в возрасте до четырнадцати лет или дети-инвалиды.

228. Для трудоустройства указанных категорий граждан местные госадминистрации, исполнительные органы соответствующих советов по представлению центров занятости устанавливают квоту рабочих мест для предприятий (объединений), учреждений и организаций независимо от форм собственности и организационных форм с численностью работающих свыше 20 человек для бронирования ними до 5%

общей численности рабочих мест, в том числе с гибкими формами занятости.

229. В случае отказа в приеме на работу граждан из числа указанных категорий в пределах установленной брони с предприятий, учреждений и организаций государственная служба занятости взимает штраф за каждый такой отказ в размере четырех минимальных заработных плат. Полученные средства направляются в Фонд общеобязательного государственного социального страхования Украины на случай безработицы и могут использоваться для финансирования затрат предприятий, учреждений и организаций, которые создают рабочие места для этих категорий населения свыше установленной квоты.

230. Обращений граждан Украины касающихся гендерной дискриминации на стадии найма работников Госнадзортруду не поступало.

231. По данным Государственного комитета статистики Украины уровень экономической активности среди женщин в среднем за 2006 год составил 56,8% (среди мужчин 68,2%). Численность занятых женщин в возрасте 1570 лет уменьшилась на 20,7 тыс. и составила 10,1 млн. человек. Следует отметить, что уменьшение объемов занятости состоялось за счет сокращения численности занятых женщин старше трудоспособного возраста (на 25,0 тыс. человек), при этом численность занятых женщин трудоспособного возраста увеличилась на 4,3 тыс. человек и составила 8,9 млн. человек. Уровень занятости женщин составил 53,0% (мужчин 63,5%). Среди граждан трудоспособного возраста расхождения по этому показателю еще меньше: уровень занятости женщин трудоспособного возраста 62,8%, мужчин 69,0%.

232. Численность безработных женщин снизилась на 27,4 тыс. и составила 710,9 тыс. человек. Уровень безработицы (по определению МОТ) среди женщин сократился на 0,2% и в среднем за 2006 год составил 6,6% экономически активного населения, в частности среди женщин трудоспособного возраста 7,4% (среди мужчин, соответственно, 7,0% и 7,3%).

233. Численность женщин, высвобожденных с предприятий, учреждений и организаций в связи с сокращением численности, в целом по Украине уменьшилась с 77,3 тыс. человек в 2005 году, до 76,7 тыс. человек в 2006 году.

234. В 2006 году услугами Государственной службы занятости воспользовались 1479,5 тыс. женщин, из которых 528,8 тыс. было

трудоустроено, что составляет почти половину всех трудоустроенных службой занятости.

235. Уровень трудоустройства среди женщин составил 35,7% против 32,8% в 2005 году. На протяжении года с предоставлением дотаций работодателям работало 56,2 тыс. женщин. При поддержке службы занятости 11,8 тыс. женщин получили однократно выплату пособия по безработице и организовали собственное дело.

236. Законом Украины «О занятости населения» предусмотрены дополнительные гарантии занятости отдельным категориям, которые нуждаются в социальной защите и не способные на равных конкурировать на рынке труда. К этой категории граждан относятся женщины, которые имеют детей в возрасте до 6 лет, одинокие матери, которые имеют детей в возрасте до 14 лет или детей-инвалидов. Гарантии обеспечиваются путем бронирования на предприятиях, в учреждениях и организациях до 5% общего количества рабочих мест. В 2006 году для таких женщин забронировано 19,5 тыс. рабочих мест, на которые было трудоустроено свыше 16,6 тыс. безработных этой категории.

237. Женщинам, обратившимся в службу занятости, предоставляются профинформационные и профконсультационные услуги по подбору профессии с учетом требований регионального рынка труда. Кроме этого службой занятости организовываются семинары для женщин, во время которых уделяется внимание формированию уверенности в себе, своих силах, развитию навыков самостоятельного поиска работы, овладению технологией самопрезентации, таких как собеседование с работодателем, в том числе по телефону, написания резюме и тому подобное.

238. Такая работа приносит позитивные результаты. К безработным женщинам возвращается уверенность в своих силах, особенно, когда они долгое время ищут работу. С целью повышения конкурентоспособности женщин на рынке труда, в 2006 году профессиональное обучение прошли 123,0 тыс. женщин, или 60,5% общей численности граждан, проходивших профобучение.

239. На протяжении I полугодия 2007 г. профориентационными услугами воспользовались 722 тыс. безработных женщин, что составляет четверть в общей численности безработных, получивших подобные услуги. При этом треть этих услуг — были профконсультационные (участие в специализированных семинарах, тренингах и индивидуальные консультации).

240. С целью временного трудоустройства, а также получения материальной поддержки для незанятых и безработных граждан службой занятости вместе с местными органами власти организуются оплачиваемые общественные работы. В 2006 г. в них принимали участие 288,3 тыс. незанятых женщин, состоящих на учёте в службе занятости, или две трети общей численности граждан, задействованных на общественных работах.

**Статья 7. Право на справедливые
и благоприятные условия труда**

Вопрос 10. *Предоставьте информацию относительно эффективности деятельности инспекции труда для мониторинга соблюдения производственной безопасности и стандартов в сфере охраны здоровья, особенно в угледобывающем секторе, где происходит много фатальных случаев (см. пункт 176 доклада), и мер, которые предпринимаются с целью закрытия незаконных шахт.*

241. В связи с высокой смертностью шахтёров от сердечнососудистых заболеваний Государственным комитетом Украины промышленной безопасности, охраны труда и горного надзора (Госгорпромнадзор) в ноябре 2006 года было организовано внеочередную целевую проверку выполнения предприятиями угольной отрасли положений Закона Украины «Об охране труда» относительно проведения медицинских осмотров работников, занятых на подземных работах. Проверкой засвидетельствован низкий уровень организации и проведения медицинских осмотров, отсутствие профессионального отбора во время трудоустройства работников на подземные работы.

242. Госгорпромнадзором дано распоряжение территориальным органам надзора отстранять от работы работников не прошедших медицинский осмотр.

243. С целью рассмотрения сложившейся ситуации со смертностью шахтёров Госгорпромнадзором обобщается информация, полученная от своих территориальных управлений, осуществляющих надзор на угольных шахтах, обобщаются предложения Министерства угольной промышленности, Министерства здравоохранения, Фонда социального страхования от несчастных случаев, профессиональных союзов. Проводятся совместные совещания с руководством этих органов относительно определения путей снижения смертности шахтёров.

244. В Украине создана четырёхуровневая система контроля за территориями расположения угольных шахт. Контроль ведётся на уровне землепользователей, районных, областных советов и Межведомственной комиссии по прекращению несанкционированной разработки месторождений, созданной при Министерстве природы.

245. В Порядке получения специальных разрешений на пользование месторождениями в 2007 году, утверждённом Кабинетом Министров Украины 12.03.2007 г. № 480, предусмотрена выдача разрешений без проведения аукциона в случае добычи предварительно разведанных и незначительных запасов месторождений при наличии их положительной оценки Государственной комиссией Украины по запасам полезных ископаемых.

246. Внесены изменения в статью 40 «Нарушение правил охраны недр» Уголовного Кодекса Украины, предусматривающие наказание с наложением штрафа в размере до ста необлагаемых минимумов доходов граждан или ограничение свободы от двух до пяти лет.

247. Все эти мероприятия способствуют уменьшению случаев несанкционированной добычи полезных ископаемых, в частности, каменного угля.

Вопрос 11. *Предоставьте сравнительные данные относительно пробелов в обеспечении гендерного равенства в оплате равного труда и предпринятых мер, направленных на преодоление дискриминации на гендерной основе в вопросах оплаты труда. Какие меры защиты своих прав доступны для работающих женщин, которые подвергаются такой дискриминации и насколько эффективными являются эти меры на практике*

248. Действующее на территории Украины законодательство о труде гарантирует гражданам Украины равноправие в области труда и его оплаты независимо от происхождения, социального и имущественного положения, расовой и национальной принадлежности, пола, языка, политических взглядов, религиозных убеждений, членства в профессиональном союзе или другом объединении граждан, рода и характера занятий, места проживания. Женщинам эти права предоставляются наравне с мужчинами.

249. Одним из рычагов государственного регулирования оплаты труда работников предприятий всех форм собственности является установление размера минимальной заработной платы. В соответствии со статьёй 10 Закона Украины «Об оплате труда» размер минимальной заработной платы принимается Верховным Советом Украины один раз в год во время утверждения Государственного бюджета Украины. При установлении размера минимальной заработной платы учитываются общий уровень средней заработной платы, производительность труда, уровень занятости и другие экономические условия.

250. Минимальная заработная плата — это законодательно установленный размер заработной платы за простую, неквалифицированную работу, ниже которого не может производиться оплата за выполненную работником месячную норму работы (объём работ).

251. Согласно статьи 8 Закона Украины «Об оплате труда» условия и размеры оплаты труда работников учреждений и организаций, которые финансируются из бюджета, определяются Кабинетом Министров Украины.

252. Кабинет Министров Украины своими постановлениями утверждает схемы должностных окладов, которые дифференцируются в зависимости от сложности работ, организационно-правового уровня должности, исполняемых функций подразделения, в котором работает тот или иной работник, и некоторых других условий труда. Условия оплаты труда работников учреждений и организаций, которые финансируются с бюджета, устанавливаются независимо от происхождения, социального и имущественного положения, расовой и национальной принадлежности, пола.

253. Равное вознаграждение за труд осуществляется путем установления в отраслевых соглашениях ставок заработной платы по профессиям в зависимости от уровня квалификации. Разницы в ставках заработной платы по половому признаку нет. Уровень заработной платы, таким образом, не зависит от того, мужчина или женщина выполняют требуемые по соответствующей работе производственные функции. Этим соблюдается принцип равной оплаты равного труда. Принятие дополнительных правительственных решений по этому вопросу не требуется.

254. В ходе проверок, проводимых государственными инспекторами труда, случаев гендерной дискриминации в вопросах оплаты труда, не выявлено.

Вопрос 12. *Предоставьте информацию относительно мер, направленных на борьбу с экономической эксплуатацией детей на рабочих местах и тяжелыми и вредными условиями их работы (см. пункт 161 доклада)*

255. Для поддержки действий Правительства, направленных на профилактику и ликвидацию детского труда, с июля 2001 года в Украине реализуется Международная программа искоренения наихудших форм детского труда (МОТИПЕК).

256. На выполнение Указа Президента Украины от 11 июля в 2005 г. № 1086 «О первоочередных мерах относительно защиты прав детей» разработан проект Общегосударственной программы «Национальный план действий по реализации Конвенции ООН о правах ребенка на 2006-2016 годы».

257. В Программе одним из основных направлений деятельности органов исполнительной власти определена государственная политика относительно защиты прав детей (далее Национальный план действий).

258. В декабре 2005 года Государственным департаментом надзора за соблюдением законодательства о труде (далее Госнадзортруд) совместно с МОТИПЕК разработаны и представлены предложения в Национальный план действий в части «Защиты прав ребенка от экономической эксплуатации». Планом мероприятий предусмотрено разработать и ввести постоянно действующую систему мониторинга детского труда, которая предоставит возможность устанавливать случаи противоправного использования детского труда, изымать детей, привлеченных к нему, и предоставлять им услуги по реабилитации и реинтеграции в общество.

259. 27 июля 2007 года Верховный Совет Украины принял Закон Украины «Об общегосударственной программе «Национальный план действий по реализации Конвенции ООН о правах ребенка на 2006 – 2016 годы».

260. Целью Национального плана действий является определение путей урегулирования вопросов эффективного обеспечения и защиты прав детей с учетом целей развития тысячелетия и стратегии итогового документа специальной сессии в интересах детей Генеральной ассамблеи ООН «Мир, благоприятный для детей».

261. С целью надзора за соблюдением законодательства о труде несовершеннолетних Госнадзортруд ежегодно проводит тематические проверки.

262. Так, в ходе проверок, проведенных в 2005-2006 годах, было установлено 3,5 тысячи работающих несовершеннолетних, из них – 69 несовершеннолетних работали в тяжёлых и вредных условиях труда, 45 детей – работали с небезопасными механизмами, а 24 – в неблагоприятных условиях. В отношении 336 несовершеннолетних были установлены нарушения положений законодательства, касающиеся запрета на привлечение несовершеннолетних к сверхурочным работам, работам в ночное время и выходные дни. Также выявлено 512 несовершеннолетних, которые работали свыше установленной продолжительности рабочего времени.

263. Анализ материалов проверок показал динамику ежегодного уменьшения применения труда несовершеннолетних.

264. По результатам проведённых проверок руководителям предприятий было внесено 995 предписаний на устранение выявленных нарушений законодательства о труде.

265. На руководителей предприятий, учреждений, организаций, допустивших нарушение требований законодательства о труде, составлено и передано на рассмотрение судов 563 протокола о совершении административного правонарушения.

266. Кроме того, за не исполнение законных требований государственных инспекторов труда по устранению выявленных нарушений 68 руководителей были привлечены к административной ответственности в виде штрафа.

267. Материалы 143 проверок были переданы органам прокуратуры для решения вопроса о возбуждении уголовных дел в отношении руководителей, допустивших нарушения законодательства о труде по отношению к несовершеннолетним.

Статья 9. Право на социальное обеспечение

Вопрос 13. *Предоставьте отдельные данные по годам относительно минимальных уровней пособий по безработице, пенсиям, инвалидности и другим формам социального обеспечения, а также поясните, является ли достаточной такая помощь для обеспечения адекватного уровня жизни.*

268. Постановлением Верховного Совета Украины «О порядке введения в силу статей 10, 33, 34 Закона Украины «Об оплате труда» и установления минимального размера пенсии по возрасту» с 1 марта 1996 года минимальная пенсия по возрасту была установлена в размере 1 миллион 500 тысяч карбованцев.

269. В связи с проведением в Украине денежной реформы с 2 сентября 1996 года по 31 августа 1999 года минимальную пенсию по возрасту было установлено в размере 15 грн.

270. Кроме того, статьей 1 Закона Украины «О повышении минимального размера пенсии» предусматривалось, что с 1 сентября 1999 года минимальный размер пенсии по возрасту составляет 24, 9 грн.

271. Пунктом 1 постановления Кабинета Министров от 10 ноября 2000 года № 1686 «О повышении размеров пенсий и других социальных выплат пенсионерам» было предусмотрено увеличить с 1 декабря 2000 года минимальный размер пенсии, предусмотренный для исчисления трудовых пенсий по возрасту в 1,20482, а с февраля 2001 года соответственно в 1.13333 раза (30,00 грн., 34,00 грн.)

272. Пунктом 2 постановления Кабинета Министров Украины от 27 июня 2001 года № 741 «О повышении размеров пенсий и других социальных выплат пенсионерам» было установлено увеличить, в частности, минимальный размер пенсии по возрасту на 5 грн. (39,00 грн.).

273. Подпунктом «а» пункта 1 постановления Кабинета Министров Украины от 19 декабря 2001 года № 1706 «О повышении размеров пенсий, назначенных в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении» предусматривалось увеличить в 1,10256 раза минимальный размер пенсии, предусмотренной для исчисления трудовых пенсий по возрасту (43,00 грн.).

274. Пунктом 1 постановления Кабинета Министров Украины от 13 марта 2002 года № 279 «О повышении размеров пенсий, назначаемых в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении» минимальный размер пенсии, предусмотренный для вычисления трудовых пенсий по возрасту было увеличено на 10% (47,30 грн.).

275. Подпунктом «а» пункта 1 постановления Кабинета Министров Украины от 15 апреля 2003 г. № 544 «О повышении размеров трудовых пенсий» закреплено увеличение минимального размера пенсий, предусмотренного для исчисления трудовых пенсий по возрасту, до 50 грн. включительно.

276. С 1 января 2004 года вступил в силу Закон Украины «Об общем обязательном государственном пенсионном страховании».

277. Частью первой статьи 28 (в редакции, действовавшей по состоянию на 23 декабря 2004 г.) указанного Закона было установлено, что минимальный размер пенсии по возрасту по достижению для мужчин 25, а для женщин 20 лет страхового стажа устанавливается в

размере 20% средней заработной платы работников, занятых в отраслях экономики Украины, за предыдущий год, которая определяется специально уполномоченным центральным органом исполнительной власти в области статистики.

278. Пунктом 41 постановления Кабинета Министров Украины от 20 ноября в 2003 г. № 1783 «О мерах по улучшению пенсионного обеспечения граждан» установлено, что при назначении пенсий в соответствии с частью второй статьи 27 Закона Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании» применяются минимальный и максимальный размеры пенсий (с учетом целевой денежной помощи), которые установлены постановлением Кабинета Министров Украины от 15 апреля в 2003 г. № 544 «О повышении размеров трудовых пенсий», увеличенных на 12%.

279. Частью первой статьи 28 указанного Закона (в редакции Закона Украины от 23.12.2004 г. № 2291IV) установлено, что минимальный размер пенсии по возрасту по достижению мужчинами 25, а женщинами 20 лет страхового стажа, устанавливается в размере прожиточного минимума для лиц, которые потеряли работоспособность.

280. Минимальный размер пенсии по возрасту, установленный абзацем первым части первой этой статьи, применяется исключительно для определения размеров пенсий, назначенных согласно данному Закону.

281. Статьей 1 Закона Украины «Об утверждении прожиточного минимума на 2005 год» прожиточный минимум на 2005 год для лиц, которые потеряли работоспособность, в расчете на месяц, утвержден в размере 332 грн.

282. Также, в соответствии со статьей 63 Закона Украины «О Государственном бюджете Украины на 2005 год» прожиточный минимум на 2005 год для лиц, которые потеряли работоспособность, в расчете на месяц утвержден в размере 332 грн.

283. Законом Украины «О Государственном бюджете Украины на 2006 год» прожиточный минимум на 2006 год для лиц, которые потеряли работоспособность, в расчете на месяц утвержден в размере: с 1 января 350 грн., с 1 апреля 359 грн., с 1 октября 366 грн.

284. Законом Украины «О Государственном бюджете Украины на 2007 год» прожиточный минимум на 2007 год для лиц, которые потеряли работоспособность, в расчете на месяц утвержден в размере: с 1 января 380 грн., с 1 апреля 387 грн., с 1 октября 395 грн.

285. С 1 января 2005 года вступил Закон Украины «О государственной социальной помощи лицам, которые не имеют права на пенсию, и инвалидам» от 18 мая 2004 года N 1727ІУ.

286. Согласно Закону государственная социальная помощь назначается лицу, которое:

- достигло возраста (для мужчин 63 года, для женщин 58 лет) и не имеет права на пенсию в соответствии с действующим законодательством или признано инвалидом в установленном порядке;
- не получает пенсию или социальные выплаты, предназначенные для возмещения вреда, причиненного здоровью на производстве, предусмотренные Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, которые повлекли потерю работоспособности»;
- является малообеспеченным лицом.

287. Государственная помощь устанавливается исходя из размера прожиточного минимума для лиц, которые потеряли работоспособность в размерах:

- инвалидам I группы, женщинам, которым присвоено звание «Мать-героиня», 100%;
- инвалидам II группы – 80%;
- инвалидам III группы – 60%;
- священнослужителям, церковнослужителям и лицам, которые на протяжении не менее десяти лет до введения в действие Закона Украины «О свободе совести и религиозных организациях» занимали выборные или по назначению должности в религиозных организациях, официально признанных в Украине и легализуемых согласно законодательству Украины, при наличии архивных документов соответствующих государственных органов и религиозных организаций или показаний свидетелей, которые подтверждают факт такой работы, 50%;
- лицам, достигшим возраста (мужчины 63 года, женщины 58 лет), 30%.

288. Указанным Законом предусмотрено предоставление государственной социальной помощи по присмотру и помощи на похороны.

289. Следует отметить, что уровень обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум) для назначения помощи в соответствии с данным Законом с 1 января 2005 года для работоспособных лиц установлен в сумме 80 грн., нетрудоспособных лиц 120 грн.,

инвалидов 130 грн., с 1 апреля 2005 года для работоспособных лиц в сумме 100 грн., неработоспособных лиц 140 грн., инвалидов 150 грн. согласно Закону Украины от 25 марта 2005 года № 2505IV.

290. На 2007 год уровень обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум) для назначения помощи в соответствии с данным Законом установлен для:

- работоспособных лиц в сумме 121 грн.;
- неработоспособных лиц 170,5 грн.;
- инвалидов 181,5 грн.;
- размер государственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше, чем 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи согласно Закону Украины от 19 декабря 2006 года № 489У.

291. С целью реализации конституционных гарантий прав граждан на социальную защиту обеспечение уровня жизни не ниже прожиточного минимума путем предоставления денежной помощи социально менее защищенным семьям 1 июня 2000 года Верховной Радой Украины принят Закон Украины «О государственной социальной помощи малообеспеченным семьям».

292. Государственная социальная помощь малообеспеченным семьям ежемесячная помощь, которая предоставляется малообеспеченным семьям в денежной форме в размере, который зависит от величины среднемесячного совокупного дохода семьи.

293. Малообеспеченная семья, которая по уважительным или независимым от нее причинам имеет среднемесячный совокупный доход ниже прожиточного минимума семьи.

294. Прожиточный минимум семьи определенная для каждой семьи, в зависимости от ее состава, сумма прожиточных минимумов, рассчитанных и утвержденных в соответствии с Законом Украины «О прожиточном минимуме» для лиц, которые относятся к основным социальным и демографическим группам населения.

295. Среднемесячный совокупный доход семьи вычисленный в среднем за месяц доход всех членов семьи из всех источников поступлений на протяжении шести месяцев, которые предшествуют месяцу обращения по назначению государственной социальной помощи.

296. Размер государственной социальной помощи определяется как разница между прожиточным минимумом семьи и ее среднемесячным совокупным доходом, который вычисляется по методике, установленной специально уполномоченным центральным органом

исполнительной власти в сфере труда и социальной политики, но ее размер не может быть больше 75% прожиточного минимума для семьи.

297. До стабилизации экономического положения в Украине размер государственной социальной помощи определяется с учетом уровня обеспечения прожиточного минимума.

298. Уровень обеспечения прожиточного минимума устанавливается, исходя из реальных возможностей расходной части Государственного бюджета Украины, и утверждается одновременно с принятием Закона о Государственном бюджете Украины на соответствующий год.

299. Так, уровень обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум) для назначения помощи в соответствии с данным Законом составлял в:

- 2001 году 50 грн. в расчете на одного человека по Закону Украины от 7 декабря 2000 года № 2120III;
- 2002 году 80 грн. в расчете на одного человека по Закону Украины от 20 декабря 2001 года № 2905III;
- 2003 году 80 грн. в расчете на одного человека; размер государственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи по закону Украины от 26 декабря 2002 года № 380IV;
- 2004 году он составлял для трудоспособных лиц 80 грн.; нетрудоспособных лиц 110 грн.; инвалидов 115 грн.; размер государственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи по закону Украины от 27 ноября 2003 года № 1344IV;
- с 1 января 2005 года он составлял для трудоспособных лиц 80 грн., неработоспособных лиц 120 грн., инвалидов 130 грн.;
- с 1 апреля 2005 года для трудоспособных лиц 100 грн., нетрудоспособных лиц 140 грн., инвалидов 150 грн., размер государственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи по Закону Украины от 25 марта 2005 года № 2505IV;
- в 2006 году он составлял для трудоспособных 110 грн., нетрудоспособных лиц 155 грн., инвалидов 165 грн., размер государственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи по Закону Украины от 20 декабря 2005 года № 3235IV;
- в 2007 году он составляет для трудоспособных лиц 121 грн., нетрудоспособных лиц 170,5 грн., инвалидов 181,5 грн., размер госу-

дарственной социальной помощи малообеспеченным семьям не может быть больше 75% от уровня обеспечения прожиточного минимума для семьи по закону Украины от 19 декабря 2006 года № 489V.

300. Граждане Украины, в семьях которых воспитываются и проживают несовершеннолетние дети, имеют право на государственную помощь в случаях и на условиях, предусмотренных Законом Украины «О государственной помощи семьям с детьми» (21 ноября 1992 года № 2811XII) и другими законами Украины.

301. Иностранцы и лица без гражданства, постоянно проживающие на законных основаниях в Украине, а также лица, которым предоставлен статус беженца в Украине, имеют право на государственную помощь наравне с гражданами Украины на условиях, предусмотренных данным Законом, другими законами или международными договорами Украины.

302. В соответствии с данным Законом назначаются такие виды государственной помощи семьям с детьми: помощь в связи с беременностью и родами; одноразовая помощь при рождении ребенка; помощь по уходу за ребенком при достижении им трехлетнего возраста; помощь детям, находящимся на попечении или под опекой; помощь детям одиноких матерей.

303. Помощь в связи с беременностью и родами оказывается в размере 100% среднемесячного дохода (стипендии, денежного обеспечения, помощи по безработице и т.п.) женщины, но не менее 25% от размера установленного законом прожиточного минимума для работоспособного лица из расчета на месяц.

304. В соответствии со статьей 12 указанного Закона (в редакции Закона Украины от 22 марта 2001 года № 2334III) одноразовая помощь при рождении ребенка должна оказываться в размере установленного законом прожиточного минимума для детей в возрасте до 6 лет.

305. С 1 января 2004 года вступил в силу Закон Украины от 19.06.2003 г. № 972-ГУ, которым были внесены изменения в статью 12 Закона Украины «О государственной помощи семьям с детьми».

306. Так, одноразовая помощь при рождении ребенка должна была оказываться в двойном размере установленного законом прожиточного минимума на одно лицо в расчете на месяц.

307. В данное время, статьей 12 указанного Закона (в редакции Закона Украины от 25.03.2005 г. № 2505IV) установлено, что помощь при рождении ребенка с 1 апреля 2005 года оказывается в сумме,

кратной 22,6 размеру прожиточного минимума для детей в возрасте до 6 лет, установленного на момент рождения ребенка. Выплата помощи осуществляется однократно в девятикратном размере прожиточного минимума при рождении ребенка, остальные на протяжении следующих 12 месяцев в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины.

308. Помощь по уходу за ребенком по достижению им трехлетнего возраста предоставляется в размере установленного законом прожиточного минимума для детей в возрасте до 6 лет.

309. Помощь по уходу за ребенком по достижению им трехлетнего возраста предоставляется на каждого ребенка, независимо от количества рожденных (усыновленных, взятых под опеку) детей в семье, по уходу за которыми оказывается помощь.

310. Помощь детям, которые находятся на попечении или под опекой, оказывается в размере, который равняется разнице между прожиточным минимумом для ребенка соответствующего возраста и среднемесячным размером получаемых на ребенка алиментов и пенсий за предыдущие шесть месяцев.

311. Помощь детям одиноких матерей, одиноких усыновителей (вдовам, вдовцам), матери (отца) в случае смерти одного из родителей, брак между которыми был разорван ко дню смерти, которые имеют детей в возрасте до 18 лет (если дети учатся на дневной форме обучения в высших учебных заведениях I-IV уровней аккредитации и профессионально-технических учебных заведениях, до окончания такими детьми учебных заведений, но не дольше, чем к моменту достижения ими 23 лет), предоставляется в размере, который равняется разнице между 50% прожиточного минимума для ребенка соответствующего возраста и среднемесячным совокупным доходом семьи в расчете на одно лицо за предыдущие шесть месяцев, но не меньше 30% прожиточного минимума для ребенка соответствующего возраста.

312. Помощь детям одиноких матерей, одиноких усыновителей (вдовам, вдовцам), матери (отца) в случае смерти одного из родителей, брак между которыми был разорван ко дню смерти, назначается каждому ребенку.

313. Следует отметить, что уровень обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум) для назначения помощи в соответствии с данным Законом был установлен в:

- 2002 году в размере 80 грн. в расчете на одного человека;

- помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трех-летнего возраста предоставлялась в размере 50% уровня от обеспечения прожиточного минимума;
- одноразовая помощь при рождении ребенка 200 грн. согласно Закону Украины от 20 декабря 2001 года № 2905111;
- 2003 году 80 грн. в расчете на одного человека;
- помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трех-летнего возраста предоставлялась в размере 50% от уровня обеспечения прожиточного минимума;
- одноразовая помощь при рождении ребенка 200 грн. согласно Закону Украины от 26 декабря 2002 года № 3801У;
- 2004 году 85 грн. в расчете на одного человека;
- помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трех-летнего возраста предоставлялась незастрахованным лицам в размере 50% от уровня обеспечения прожиточного минимума согласно Закону Украины от 27 ноября 2003 года № 13441У, учитывая изменения, внесенные Законом Украины от 17.06.2004 г. № 180 МУ;
- 2005 году 90 грн. в расчете на одного человека;
- помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трех-летнего возраста предоставлялась незастрахованным лицам в размере 100 процентов от уровня обеспечения прожиточного минимума по Закону Украины от 23 декабря 2004 года № 22851У, от 25 марта 2005 года № 25051У.

314. В 2005 году размер помощи на детей, которые находились на попечении или под опекой, исчислялся, исходя из такого значения прожиточного минимума:

- с 1 апреля 2005 года для детей в возрасте до 6 лет 362 грн., для детей от 6 до 18 лет 460 грн.;
- с 1 октября 2005 года для детей в возрасте до 6 лет 376 грн., для детей в возрасте от 6 до 18 лет 468 грн. согласно Закону Украины от 25 марта 2005 года N 25051У.

315. В 2006 году размер помощи в соответствии с данным Законом осуществлялся в таких размерах:

- помощь при рождении ребенка в размере 8500 грн. Выплата помощи осуществлялась одноразово при рождении ребенка в сумме 3400 грн., остальная сумма на протяжении следующих 12 месяцев равными частями в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины;
- помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трех-летнего возраста в размере, который равнялся разнице между 50%

прожиточного минимума, установленного для работоспособных лиц, и среднемесячным совокупным доходом семьи в расчете на одно лицо за предыдущие шесть месяцев, но не меньше 90 грн., в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины, по Закону Украины от 20 декабря 2005 года № 3235ГУ.

316. В 2007 году помощь при рождении ребенка и по уходу за ребенком к моменту достижения им трехлетнего возраста, в соответствии с данным Законом, осуществляется за счет средств соответствующей субвенции из государственного бюджета местным бюджетам в таких размерах: помощь при рождении ребенка в размере 8500 грн. Выплата помощи осуществляется однократно при рождении ребенка в сумме 3400 грн., остальная сумма на протяжении следующих 12 месяцев равными частями в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины; помощь по уходу за ребенком к моменту достижения им трехлетнего возраста в размере, который равняется разнице между 50% прожиточного минимума, установленного для работоспособных лиц, и среднемесячным совокупным доходом семьи в расчете на одно лицо за предыдущие шесть месяцев, но не менее 90 грн. для незастрахованных лиц и не менее 23% прожиточного минимума, установленного для работоспособных лиц, для застрахованных лиц, в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины согласно Закону Украины от 19 декабря 2006 года № 489У.

Сводная таблица (1):

Год	Минимальная трудовая пенсия	Наименьший размер трудовой пенсии к выплате с учетом целевой денежной помощи	Максимальный размер пенсии
с 01.02.2001 г.	34 грн.	58 грн.	102 грн.
с 1.04.2001 г. в 1,4 раза	34 грн.	58 грн.	107 грн.
01.08.2001 г.	39 грн.	72 грн.	117 грн.
с 01.01.2002 г.	43 грн.	79 грн.	129 грн.
с 01.04.2002 г.	47,30 грн.	86,90 грн.	141,90 грн.
с 01.07.2003 г.	50 грн.	91,80 грн.	150 грн.

Дотримання економічних, соціальних та культурних прав в Україні

с 01.01.2004 г.	92,45 грн. (20% от средней зарплаты)	102,82 грн. (с учетом увеличения на 12%*)	без ограничения, но ограничивается заработок, с которого уплачиваются страховые взносы (в 2004 году 2660 грн.)
с 01.08.2004 г.	92,45 грн.	132,82 грн.**	
с 01.09.2004 г.	„	284,69 грн.***	
12.01.2005 г.	332,00 грн. изменения к статье 28 ЗУ «Об общеобязательном пенсионном страховании» в размере прожиточного минимума для лиц, потерявших трудоспособность	284,69 грн.	без ограничения, но ограничивается заработок, с которого уплачиваются страховые взносы (в 2005 году 4100 грн.)
01.04.2005	„	„	90% от максимальной величины фактических расходов на оплату труда, с которых уплачиваются страховые взносы, а именно: 3690 грн. (4100 x 90%)
11.10.2005 года (решение Конституционного суда)	„	„	без ограничения, но ограничивается заработок, с которого уплачиваются страховые взносы (в 2005 году 4100 грн.)
01.01.2006	350,00 грн.	284,69 грн.	4200,00****
01.04.2006	359,00 грн.	284,69 грн.	4308,00****
01.10.2006	366,00 грн.	284,69 грн.	4392,00****
01.01.2007	380,00 грн.	284,69 грн.	4560,00****
01.04.2007	410,06 грн.	284,69 грн.	4920,72****
01.10.2007	415,11 грн.	284,69 грн.	4981,32****

* постановление Кабинета Министров Украины от 20.11.2003 г. № 1783;

** постановление Кабинета Министров Украины от 24.07.2004 г. № 943;

*** постановление Кабинета Министров Украины от 18.09.2004 г.

№ 1215;

**** Закон Украины «О государственном бюджете».

Сводная таблица (2):

	2001 год	2002 год	2003 год	2004 год	2005 год	2006 год	2007 год про- гноз	2008 год про- гноз
1. Минимальная по- мощь по безработи- це застрахованным лицам и незастра- хованным из числа военнослужащих (в среднем за год), гривны.*	43,6 грн.	68,8 грн.	89,5 грн.	106,7 грн.	138,3 грн.	166,7 грн.	198,8 грн.	262,5 грн.
2. Минимальная по- мощь по безработице для незастрахованных лиц (кроме военно- служащих) и застра- хованных, которые длительное время не работали (в среднем за год), гривны.**	43,6 грн.	68,8 грн.	79,5 грн.	88,3 грн.	108,0 грн.	121,3 грн.	140,1 грн.	190,0 грн.

* По состоянию на 1.08.07 составляет 46,6% от минимальной заработной платы, что соответствует требованиям Конвенции МОП № 168 «О содействии занятости и защите от безработицы» (раздел 6, статья 14), которой предусмотрено, что помощь по безработице должна обеспечивать материальную поддержку в период поиска работы и, не снижать стимулов к трудоустройству. При этом, в статье 15 этой же Конвенции определено, что размер пособия по безработице для застрахованных лиц должен составлять не менее 45% от установленной законом минимальной заработной платы и не менее размера, обеспечивающего удовлетворение минимальных жизненных потребностей человека. Поскольку в Украине размер прожиточного минимума превышает размер минимальной заработной платы и уравнивание этих показателей ожидается в начале 2009 года, то расчет размера минимального пособия по безработице производится исходя из минимальной заработной платы.

** В соответствии с Законом Украины «О размере взносов на некоторые виды общеобязательного государственного социального страхования» размер минимального пособия установлен не ниже 23% прожиточного

минимума для трудоспособного населения (статья 3). По состоянию на 01.08.07 размер минимального пособия для этой категории безработных составляет 25% от прожиточного минимума, с перспективой его увеличения до прожиточного минимума, исходя из возможностей Фонда общеобязательного государственного социального страхования Украины на случай безработицы.

Вопрос 14. *Прокомментируйте предоставленную информацию о том, что бюджетных средств недостаточно для предоставления социальной помощи, что социальная помощь распределяется неравномерно и варьирует, поскольку частично финансируется из местного бюджета, а также, что система социального обеспечения не в состоянии охватить социально незащищенные и маргинализированные группы населения. Какие меры, если таковые есть, предпринимаются государством с целью реформирования системы социальной помощи.*

317. В настоящее время в Украине поддержка семей, которые имеют детей до 18 лет и постоянно проживают на ее территории, обеспечивается системой социальной помощи. В частности, Законами Украины «О государственной помощи семьям с детьми», «О государственной социальной помощи малообеспеченным семьям», а также за счет программы субсидий на оплату жилищно-коммунальных услуг и для приобретения топлива, других социальных выплат.

318. Такой системой в целом по стране охвачено около 3 млн. семей. Годовая сумма затрат на эти выплаты достигает 10,2 млрд. грн.

319. С целью перехода к системе социальной защиты, которая ориентируется на адресное предоставление помощи семье и обеспечение ее прав и социальных гарантий, в последние годы предприняты определенные меры по унификации законодательства.

320. В значительной мере уже созданы предпосылки для унифицированного подхода к предоставлению всех видов адресной помощи в зависимости от дохода и имущественного состояния претендента на их получение. Главным критерием для определения права семьи или отдельного гражданина на получение помощи в соответствующем размере является прожиточный минимум.

321. Учитывая ограниченные финансовые возможности, государство не может обеспечить все социальные гарантии на уровне прожиточного минимума, поэтому Верховной Радой Украины ежегодно устанавливается уровень обеспечения прожиточного миниму-

ма (гарантированный минимум) для предоставления отдельных видов помощи.

322. Законом Украины «О Государственном бюджете Украины на 2007 год» для назначения государственной социальной помощи малообеспеченным семьям установлены дифференцированные по категориям населения уровни обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум). Для трудоспособного получателя пособия уровень определен в сумме 121 грн., нетрудоспособного (пенсионеры, дети до 18 лет) 170,5 грн., инвалидов – 181,5 грн.

323. Для каждого ребенка, который воспитывается в малообеспеченной семье, уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 10% и составляет 187,55 грн. А для каждого ребенка, который воспитывается одинокой матерью (отцом, усыновителем) или в малообеспеченной многодетной семье или один из родителей ребенка является инвалидом 1 или 2 группы уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 20% и составляет 204,60 грн.

324. Обеспечен адресный подход при назначении помощи семьям с детьми. Из 5 видов помощи, которые назначаются в соответствии с Законом Украины «О государственной помощи семьям с детьми», 3 вида помощи назначаются с учетом совокупного дохода семьи, а именно помощь по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста, на детей одиноким матерям, на детей, которые воспитываются в семьях опекуна (попечителя).

325. Без учета совокупного дохода назначается: помощь по беременности и родам; одноразовая помощь при рождении ребенка, которая составляет в 2007 году 8 500 грн.

326. С 1995 года в Украине действует програма жилищных субсидий. Право на назначение субсидии имеют семьи, 20%(или 15%для наименее защищенных жителей нашей страны) совокупного дохода которых не превышают стоимости жилищно-коммунальных услуг, в пределах норм потребления. Платить за квартиру только 15% своего совокупного дохода имеют право семьи, которые состоят только из пенсионеров и других нетрудоспособных граждан, семьи в состав которых входят несовершеннолетние дети или инвалиды I и II групп, оплачивают 15% дохода, если совокупный доход в месяц на одного зарегистрированного не превышает 50% прожиточного минимума.

327. Субсидия на оплату жилищно-коммунальных услуг назначается на полгода, а на оплату природного газа, который используется на индивидуальное отопление – на отопительный период. Субсидия для приобретения сжиженного газа, твердого и жидкого печного бы-

тового топлива назначается один раз на календарный год. Компенсация затрат на оплату жилищно-коммунальных услуг проводится в безналичной форме, а субсидия на приобретение сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива выплачивается населению в денежной форме.

Статья 10. Охрана семьи, материнства и детства

Вопрос 15. *Отметьте, намерено ли государство-участник принять специальное законодательство, согласно которому насилие в семье в том числе изнасилование в браке, рассматривалось бы как преступление, вместо рассмотрения таких действий только лишь как административное нарушение (см. пункт 270 доклада). Какие специфические меры применяются с целью повышения осведомленности среди сотрудников правозащитных организаций и населения в целом относительно криминального характера актов насилия в семье, исправления ситуации с недостаточным количеством приютов и их размерами, другой практической помощью жертвам преступления такого рода, а также недостатком реабилитационных программ для нарушителей, и создания адекватной системы мониторинга выполнения Закона о предотвращении насилия в семье (2002 год).*

328. Проблема насилия относительно женщин не является сугубо специфической украинской проблемой. Она существует как глобальная проблема человечества.

329. Признание Украиной этой проблемы и вынесение этого вопроса из разряда общих вопросов семьи на государственный уровень, способствовало принятию в 2001 году Закона Украины о предупреждении насилия в семье».

330. 331. Законом Украины определены основные понятия в сфере предупреждения насилия в семье, формы насилия, органы и учреждения, на которые полагается осуществление мероприятий по предупреждению насилия в семье, а также специальные мероприятия в этом направлении и ответственность.

332. В 2006 году органами внутренних дел поставлено на учет 63,6 тыс. человек, которые совершили насилие в семье, вынесено 76192 официальных предупреждений о недопустимости насилия в семье и 6359 защитных предписаний. К административной ответственности привлечено около 89 тыс. человек.

333. За 6 месяцев 2007 года поставлено на учет около 32 тыс. человек, которые совершили насилие в семье, вынесено 39,7 тыс. официальных предупреждений о недопустимости насилия в семье и 28,8 тыс. защитных предписаний.

334. К административной ответственности привлечено 48 тыс. человек.

335. О внимании государства к этой проблеме говорят и проведенные в 2006 году парламентские слушания на тему: «Современное состояние и актуальные задачи в сфере предупреждения гендерного насилия». Постановлением Верховной Рады Украины от 22.03.2007г. одобрены соответствующие Рекомендации парламентских слушаний.

336. Кабинетом Министров Украины утвержденная Государственная программа поддержки семьи на период до 2010 года, где отдельным разделом Программы предполагается усовершенствование системы предотвращения насилия в семье и создание действенной системы предоставления помощи жертвам насилия.

337. Проведение на протяжении последних лет комплекса организационных и практических мероприятий, направленных на противодействие насилия и профилактического влияния относительно лиц, которые совершают насилие в семье и правонарушение в быту, дало определенные положительные сдвиги в стабилизации преступной ситуации в государстве, что уменьшило количество преступлений, совершенных в этой среде.

338. 380. В Украине действует бесплатная «горячая линия» по вопросам насилия, где по телефону 88005003350 можно получить полную бесплатную информацию по данному вопросу, а также Всеукраинская детская линия «Телефон доверия» — 8 800 500 21 80.

339. По оперативным данным управлений по делам семьи, молодежи и спорта, облгосадминистраций, Совета Министров АР Крым, городов Киева и Севастополя, в 2006 году зарегистрировано 91 119 обращений по вопросам предупреждения насилия в семье, в том числе 1965 в отношении несовершеннолетних.

340. Оказано 117832 социальных услуг, 4040 семей (8813 детей) охвачено социальным сопровождением.

341. С целью повышения осведомленности населения в вопросах предупреждения насилия в семье, в регионах Украины проводятся круглые столы, семинары и тренинги.

342. В средствах массовой информации освещаются проблемы насилия в семье, пути решения и искоренения этого явления.

343. С целью изучения проблемных вопросов, касающихся реализации Закона Украины «О предупреждении насилия в семье» проведен опрос специалистов, которые занимаются данными вопросами, в процессе которого обработано более 600 анкет, выявлены общие проблемы.

344. Создаются на государственном уровне специализированные учреждения с целью оказания помощи женщинам, которые стали жертвами насилия. Первый приют для пострадавших от насилия начал свою работу в г. Киев летом 1998 года.

345. В данное время в Украине создано 22 центра социально-психологической помощи — учреждения круглосуточного стационара, которые оказывают социальные услуги лицам (в том числе и с детьми), которые оказались в трудных жизненных обстоятельствах (всего на 390 мест).

346. Также в Украине действует четыре центра медикосоциальной реабилитации жертв насилия в городах Киеве, Одессе, Чернигове и Севастополе.

347. В настоящее время центров для лиц, которые совершают, или могут совершать насилие в семье в Украине не создано. Министерством внесены предложения к плану мероприятий реализации Стратегии демографического развития на период до 2015 года по созданию в 20 регионах Украины таких учреждений и внедрению превентивных программ по вопросам предупреждения насилия в семье.

348. Постановлением Верховной Рады Украины от 22 февраля 2007 года № 690У был принят за основу проект Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины (относительно совершенствования законодательства Украины относительно противодействия насилию в семье)».

349. Этим проектом, в частности, предлагается дополнить статью 1 Закона Украины «О предупреждении насилия в семье» такими определениями: «Коррекционная программа это программа, направлена на формирование ценностей и ненасильственной модели поведения в семье лица, которое совершило насилие в семье»; «Пристанище для жертв насилия в семье это социально адаптационное учреждение, предназначенное для временного пребывания лиц, которые испытали насилие в семье», и исключить определение «виктимное поведение относительно насилия в семье».

350. Также, предлагается внести изменения и дополнения в Кодекс Украины об административных правонарушениях относительно установления и усиления административной ответственности в час-

ти насилия в семье или невыполнение защитного предписания или непрохождения коррекционной программы, обязательства прохождения курса лечения от алкоголизма.

351. Также разработан проект Закона Украины «О внесении изменений в некоторое законодательные акты Украины (относительно усовершенствования законодательства Украины по противодействию насилию в семье)», в котором предусмотрено внесение соответствующих изменений в Кодекс Украины об административных правонарушениях и Уголовный кодекс Украины.

352. Проводится работа и по оказанию помощи детям, которые страдают от жестокого обращения. Так, сведения о жестоком обращении с ребенком, сексуальных злоупотреблениях по отношению к нему могут быть поданы физическими лицами, которым стали известны такие факты. Также выявление детей, которые нуждаются в защите, проводится во время проведения рейдов служб по делам несовершеннолетних, криминальной милиции по делам несовершеннолетних, через сеть «телефонов доверия».

353. Заявления (сообщения) о фактах жестокого обращения с детьми принимаются должностными лицами органов внутренних дел, органов и учреждений образования, здравоохранения, управлений по делам семьи, центров социальных служб для семьи, детей и молодежи. Такая информация в течение суток передается в соответствующее территориальное подразделение службы по делам несовершеннолетних по месту проживания ребенка (Закон Украины «О предупреждении насилия в семье»).

Вопрос 16. *Предоставьте обновленную статистическую информацию относительно количества женщин и детей, которые стали жертвами торговли людьми, которых было ввезено в страну, вывезено из страны или перевезено транзитом через ее территорию с целью сексуальной эксплуатации и принудительного труда. Предоставьте более детальную информацию относительно программ борьбы с торговлей людьми на 2006/2010 годы (см. пункт 303 доклада).*

354. Вследствие трудной экономической ситуации в Украине, значительного дефицита рабочих мест на рынке труда продолжается выезд граждан из Украины в страны дальнего зарубежья и Российскую Федерацию с целью трудоустройства.

355. По данным исследований Государственного института проблем семьи и молодежи, неправительственными организациями отслеживаются следующие тенденции.

356. Возрастная категория лиц, которые выезжают за границу, — это выпускники средних учебных заведений, а также лица в возрасте 25-27 лет, большинство которых уже имеют семьи (50-60% — имеют детей).

357. Страны, куда попадают жертвы, могут быть разные, в том числе и отдаленные — Южная Корея, Нигерия, Йемен. Тем не менее, более чем 50 процентов от общего количества пострадавших направляются в основном до 3 страны — Турция, Российская Федерация, Польша.

358. Украина одной из первых стран в Европе ввела в Уголовный кодекс новую статью, где впервые было использовано определение такого уголовно-правового понятия как «торговля людьми».

359. Со времен введения уголовной ответственности за торговлю людьми (статья 149 Уголовного кодекса Украины) выявлено 1915 таких преступлений, в частности: ((в 1998 году — 2, в 1999-м — 11, в 2000-м — 42, в 2001-м — 90, 2002 — 169, 2003 — 289, 2004 — 269, 2005 — 415, 2006 376, 1 полугодие 2007 — 252)).).

360. Только за 6 месяцев 2007 года выявлено 252 факта торговли людьми, что значительно больше, чем за аналогичный период минувшего года. Установлены и возвращены в Украину свыше 273 потерпевших от торговли людьми, из которых 45 несовершеннолетние, прекращена деятельность 9 организованных преступных групп указанной направленности.

361. В Украине разработаны и выполнены две программы по противодействию торговли людьми: Программа предотвращения торговли женщинами и детьми и Комплексная программа противодействия торговли людьми на 2002-2005 года.

362. Постановлением Кабинета Министров Украины от 7 марта в 2007 г. № 410 была утверждена Государственная программы противодействия торговле людьми на период до 2010 года. Целью этой Программы является создание условий для противодействия торговле людьми и связанной с ней преступной деятельности, повышение эффективности работы по выявлению таких преступлений и лиц, которые их совершают, решение вопроса относительно реинтеграции лиц, которые пострадали от торговли людьми.

363. Так, основными заданиями Программы является:

- усовершенствование механизма нормативно правового регулирования вопросов противодействия торговле людьми, а также борьбы с ней, включение их в образовательные программы для детей и молодежи;
- проведение разъяснительной работы с помощью средств массовой информации, повышение эффективности деятельности правоохранительных органов в борьбе с торговлей людьми;
- обеспечение эффективного взаимодействия правоохранительных органов Украины и других государств в противодействии торговле людьми, а также в борьбе с ней;
- предоставление помощи лицам, которые пострадали от торговли людьми, в частности их возвращение домой, трудоустройство и профессиональное обучение;
- совершенствование деятельности центров реабилитации для лиц, которые пострадали от торговли людьми;
- сотрудничество с общественными и международными организациями и фондами, которые осуществляют деятельность, связанную с противодействием торговле людьми;
- использование международного опыта по предотвращению торговли людьми и борьбе с ней, защиты прав лиц, которые пострадали от такого преступления, розыску исчезнувших лиц за рубежом, их возвращению и реабилитации.

364. На выполнение программы разработаны соответствующие региональные планы мероприятий на 2007 год.

365. Координировать работу всех центральных и местных органов исполнительной власти по предотвращению и противодействию торговле людьми Правительство поручило Министерству Украины по вопросам семьи, молодежи и спорта.

366. Важным направлением в борьбе с торговлей людьми является усиление государственного контроля над деятельностью посреднических фирм, которые имеют лицензию на трудоустройство украинских граждан за границей. Такой контроль осуществляют Министерство труда и социальной политики Украины, Служба безопасности Украины, Государственная налоговая администрация Украины. На протяжении 2007 года осуществлены 130 проверок субъектов хозяйственной деятельности с целью контроля за соблюдением лицензионных условий, аннулированы 20 лицензий, признаны недействительными 20 лицензий и выдано 47 распоряжений субъектам хозяйственной деятельности относительно устранения нарушений в установленный срок.

367. С целью выявления граждан, которые могут стать объектами торговли людьми, и проведения с ними индивидуальной профилактической работы правоохранительными органами осуществляются мероприятия по учету и созданию базы данных лиц, которые занимаются проституцией и сутенерством.

368. Усовершенствуется деятельность служб безвозмездной правовой помощи. На сегодня при органах юстиции функционирует 716 общественных приемных. Кроме того, работники органов юстиции активно участвуют в работе 1153 общественных приемных, 1715 выездных консультационных пунктов, которыми осуществлено 3476 выездов для предоставления правовой помощи гражданам отделенных районов сельской местности.

369. С целью повышения уровня информирования населения центрами социальных служб для молодежи, которых в настоящее время создано более 1500, в рамках работы мобильных консультативных пунктов, служб социальной поддержки семей «Семейный дом» проведено 2584 информационных мероприятий, во время которых распространено более 5800 экземпляров буклетов на тему: «Трафик или торговля людьми», «Советы для тех, кто планирует найти работу за границей» (Черниговская, Хмельницкая, Закарпатская области), «Сеть торговли людьми. Неосведомленность уничтожает». «Как не стать жертвой торговли людьми» (Тернопольская, Львовская области, АР Крым) и другие.

370. Одним из важнейших вопросов противодействия торговли людьми является предоставление помощи женщинам и детям, которые пострадали от торговли людьми.

371. Важную роль в предоставлении помощи пострадавшим играют центры реинтеграции для лиц, которые пострадали от торговли людьми. Деятельность данных учреждений направлена на обеспечение юридической защиты жертв торговли людьми, конфиденциального медицинского обследования, социальной и психологической помощи. Реинтеграционными программами предусмотрены проведения тренингов, индивидуальной работы с целью дальнейшего трудоустройства жертв торговли людьми, предоставление им практической помощи в решении жилищных и имущественных вопросов.

372. Первый такой центр открыт в г. Киев в 2002 году Международной организацией миграции. За период работы центра помощь получили более 1000 женщин, среди них 81% трудоустроены, 201 женщине предоставлена помощь в получении жилья, решении вопросов возобновления документов и т.п.

373. Соответствующие центры созданы во Львовской, Житомирской, Волынской, Черновицкой областях.

374. Постоянно освещаются вопросы противодействия торговле людьми средствами массовой информации.

375. Существенной характеристикой нового государственного подхода к решению проблем в сфере противодействия торговле людьми является широкое привлечение неправительственных организаций к выполнению целого ряда задач программы. Активно работает в этой сфере МОМ, МОП, «Ла СтрадаУкраина». Одним из основных партнеров является Офис Координатора ОБСЕ в Украине.

376. Согласно Меморандуму о взаимопонимании между Правительством Украины и ОБСЕ относительно создания новой формы сотрудничества центральными органами исполнительной власти совместно с ОБСЕ проведен ряд мероприятий в рамках проектов «Помощь в разработке законодательства в сфере противодействия торговле людьми», «Предотвращение торговли людьми и поддержка жертв торговли людьми», «Содействие в борьбе против насилия в семье» и т.п. В частности, международные круглые столы, региональные двухдневные тренинги для государственных служащих всех уровней по вопросам противодействия торговли людьми. Также обрабатывается вопрос относительно создания в Украине Национального бюро по вопросам противодействия торговле людьми.

377. В течение 2007 года раскрыто 252 факта торговли людьми. Расследовано 198 преступлений этой категории и уголовные дела по ним направлено в суд для принятия решения. Установлено и возвращено в Украину 273 потерпевших, в том числе 45 несовершеннолетних лиц. Установлено и прекращено деятельность 11 организованных преступных групп, 3 из которых имели транснациональный характер.

378. Налажено сотрудничество с международными правоохранительными организациями в направлении противодействия торговли людьми. Такими как Региональный Центр Южно-Восточной инициативы по борьбе с трансграничной преступностью (СЕСИ), Европол, Интерпол, и правоохранительными негосударственными организациями — Международной организацией по миграции, Организацией по безопасности и сотрудничеству в Европе.

379. Подписано Соглашение между МВД Украины и Представительством Международной организации по миграции в Украине о сотрудничестве в противодействии торговле людьми и нелегальной миграции.

380. В направлении укрепления международного сотрудничества по взаимодействию в ликвидации трансграничных преступных группировок торговцев людьми приоритетными для Департамента МВД по борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми, стало проведение двух/или многосторонних операций с правоохранительными органами иностранных государств по обезвреживанию всей уголовной цепочки от «страны происхождения» до «страны назначения» «живого товара». Принято активное участие в проведении 15 международных операций с правоохранительными органами Великобритании, Чехии, Греции, Болгарии, Российской Федерации и ряда других стран.

381. Только в этом году подразделениями совместно с соответствующими службами областных (городских) государственных администраций проверено 377 субъектов хозяйствования с посредничеством в трудоустройстве за границей, а также туристической деятельности, брачных и модельных агентств, сотрудники которых могут быть причастны к торговле людьми. По результатам проверок направлено 86 представлений в Минтруда и Минкультуры об аннулировании лицензий, по 10 из них принято решение об аннулировании. Составлено 37 протоколов за совершение хозяйственной деятельности без специальной лицензии.

382. Всего сотрудниками секторов выявлено 33 преступления, из них возбуждено 7 уголовных дел по факту трудовой эксплуатации, 16 — мошеннические действия, связанные с трудоустройством за границей и оформлением документов для выезда за границу. Кроме того, установлено 7 фактов подделки документов и их использования для незаконного получения визы.

383. Повышению уровня правовой осведомленности населения относительно порядка и условий трудоустройства за границей, основных способов привлечения украинских граждан к принудительному труду в странах Европы и Азии, а также результатов работы органов внутренних дел относительно определения таких преступлений помогает и постоянное освещение МВД Украины этой темы в средствах массовой информации.

384. В течении этого года органами внутренних дел возбуждено 363 уголовных дела по факту вымогательства и содержания мест разврата, что на 20,6% больше аналогичного периода прошлого года, 146 дел — за сутенерство или привлечение лиц в занятия проституцией (2006 год — 127). Установлено 247 лиц, которые совершали такие преступления.

385. Как свидетельствует статистика относительно лиц, которые занимаются проституцией только за прошлый год подготовлено более 6 тысяч административных предписаний. Проблемным в этом контексте остается то, что почти половина из них до этого момента остаются нерассмотренными. Министерством внутренних дел Украины с целью повышения эффективности привлечения проституток к административной ответственности разработан проект Закона Украины «О внесении изменений в Кодекс Украины об административных правонарушениях», который в данный момент находится на рассмотрении в Верховном Совете Украины.

386. По фактам производства, продажи и распространения порнографических предметов привлечено 261 граждан. На их основании возбуждено 509 уголовных дел, что на 59,6% больше чем за аналогичный период прошлого года. Помимо этого раскрыто 69 фактов распространения рассказов, которые пропагандируют культ насилия и жестокости(2006 год – 16).

387. Министерством внутренних дел на базе Национального центрального бюро (НЦБ) Интерпол в Украине разработано и образуется архив детской порнографии, которая распространяется на территории государства. Вышеуказанное даст возможность проводить системный анализ такой продукции и отслеживать каналы и поступления как на территории государства, так и вывоза ее за пределы, установления и привлечения к ответственности не только курьеров и пособников, но и непосредственно лиц причастных к их изготовлению.

388. Также в этом контексте следует добавить, что в целях защиты прав ребенка Министерством внутренних дел совместно с Международной организацией ЛаСтрада, отрабатывается опыт иностранных государств с документированием и привлечением к уголовной ответственности лиц причастных не только к производству, но и к хранению детской порнографии с дальнейшей разработкой нормативно-правовых документов с целью внесения соответствующих изменений к действующему законодательству.

389. Учитывая вышеизложенное и с целью активизации оперативно-служебной деятельности по разоблачению преступных групп и отдельных лиц, причастных к созданию или содержанию мест разврата и сводничества, сутенерства, изготовления, сбыта и распространения порнографических предметов, уличной проституции, МВД Украины в июне этого года провело общегосударственную оперативно-профилактическую операцию «Ночной город».

390. С целью повышения осведомленности населения, формирования негативного отношения граждан к преступлениям в сфере общественной морали результаты работы органов внутренних дел в этом направлении оперативно-служебной деятельности во время проведения мероприятий широко освещаются в средствах массовой информации.

391. На данный момент совершается подготовка видеоматериалов для изготовления двадцатиминутного фильма, посвященного борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми.

392. С целью активизации профилактической деятельности в направлении противодействия международному трафику, предоставление правовой помощи потерпевшим или лицам, которые принадлежат к группе риска в данной области, с марта 2006 года в МВД Украины действует «телефон доверия». На вопросы граждан по телефону 2547604 два раза в неделю (понедельник и пятница) отвечают наиболее опытные сотрудники.

Вопрос 17. *Предоставьте информацию, включая отдельные статистические данные на ежегодной основе относительно беспризорных детей и мер, предпринятых государством-участником с целью обеспечения защиты детей от экономической и сексуальной эксплуатации, предоставления им медицинских услуг, адекватного питания и образования.*

393. В контексте профилактики торговли детьми, детской проституции и детской порнографии важным является процесс реформирования системы опеки и попечительства над детьми, начатый в Украине (Указ Президента Украины «О первоочередных мероприятиях по защите прав детей», 2005 г.). Введение реформы является залогом создания условий для искоренения детской беспризорности и бездомности, а также для профилактики вовлечения детей в преступную деятельность. Разработаны и поданы на согласование в Кабинет Министров Украины Концепция Государственной программы поэтапного реформирования системы учреждений всех форм собственности для детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы, а также проект Государственной программы искоренения детской бездомности и беспризорности на 2006–2010 годы.

394. Правовой основой реформы, которая направлена на совершенствование системы защиты прав детей-сирот и детей, лишенных родительского попечения, является закон Украины «Об обеспечении

организационно-правовых условий социальной защиты детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы» (статья 12), предусматривающий передачу полномочий относительно опеки и усыновления от органов образования к службам по делам несовершеннолетних на местном уровне. На центральном уровне в соответствии с Законом Украины от 16 ноября 2005 г. № 3097IV «О внесении изменений к Семейному кодексу Украины относительно Центра по усыновлению детей» полномочия по усыновлению детей от Центра усыновления детей при Министерстве образования и науки Украины передаются правительственному органу государственного управления по усыновлению и защите прав ребенка в составе Министерства Украины по делам семьи, молодежи и спорта. Решением Кабинета Министров Украины от 15 марта 2006 г. создан Государственный департамент по усыновлению и защите прав ребенка, а также внесены изменения относительно порядка учета анкет детей, которые подлежат усыновлению и порядка работы с усыновителями.

395. Составляющими процесса реформирования являются:

- возрастание ответственности представителей власти на местном и центральном уровнях за судьбу каждого ребенка;
- введение новой системы финансирования потребностей детей-сирот по принципу «деньги ходят за ребенком», что станет гарантией их экономической независимости;
- реформирование системы интернатных учреждений в направлении их разукрупнения (от 250300 детей до 50 детей в учреждении);
- реформирование системы национального и международного усыновления;
- введение системы качественной подготовки потенциальных усыновителей, опекунов, приемных родителей, родителей воспитателей, что является принципиально новым для Украины;
- совершенствование профилактики сиротства детей, поддержки биологической семьи ребенка;
- создание единой компьютеризованной базы данных на детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы, а также взрослых, которые хотят и могут взять таких детей на воспитание в свои семьи.

396. Итогом реформирования станет создание системы, в которой дети, потерявшие семью, «встретятся» со взрослыми, которые хотят и могут взять их на воспитание в свои семьи — на усыновление, под опеку, в приемную семью или детский дом семейного типа.

397. На сегодняшний день в Украине насчитывается почти 1800 детей (в 2005 г. — 1500 детей), которые воспитываются в детских до-

мах семейного типа и приемных семьях. Уже в 2006 г. создано 13 таких домов. Правительство рассчитывает в этом году на активность граждан и местных общин относительно создания новых семей еще для 2,5 тысяч детей.

398. С 1 января 2006 г. финансирование для детей-воспитанников приемных семей и детских домов семейного типа увеличено в 34 раза и составляет от 800 до 1000 грн. ежемесячно. Увеличена оплата труда приемных родителей и родителей-воспитателей.

399. Все эти конкретные меры позволяют говорить о существенных достижениях Украины в сфере защите прав детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы. Поскольку именно эти дети относятся к группе риска в плане торговли детьми, детской проституции и детской порнографии, то, несомненно, реформирование системы опеки и попечительства является действенной мерой профилактики этих негативных явлений.

400. Государство через службы по делам несовершеннолетних, центры социальных служб по вопросам семьи, детей и молодежи в порядке, установленном законодательством, предоставляет ребенку и лицам, которые заботятся о нем, необходимую помощь в предотвращении и выявлении случаев жестокого обращения с ребенком, передаче информации об этих случаях на рассмотрение в соответствующие уполномоченные законом органы для проведения расследования и принятия мер по прекращению насилия.

401. Предотвращение торговли детьми, детской порнографии и детской проституции в Украине осуществляется путем разработки, принятия и реализации государственных программ, которые принимаются в форме указов Президента Украины или постановлений Кабинета Министров Украины. Эти программы составляют часть национальной нормативно-правовой базы для развития политики государства и общества относительно противодействия торговле детьми, наказания преступников и предоставления помощи потерпевшим.

402. В Украине реализованы следующие государственные программы, направленные на предотвращение торговли детьми:

1. Программа предотвращения торговли женщинами и детьми, утвержденная постановлением Кабинета Министров Украины от 25 сентября 1999 г. № 1768;

2. Комплексная программа противодействия торговле людьми, утвержденная постановлением Кабинета Министров Украины от 5 июня 2002 г. № 766;

3. Национальная программа «Дети Украины», утвержденная Указом Президента Украины от 18 января 1996 г. № 63;

4. Государственная программа по предотвращению детской беспризорности на 2003–2005 годы, утвержденная Указом Президента Украины от 21 февраля 2003 г. № 54.

403. Одним из действенных механизмов профилактики детской проституции, детской порнографии и торговли детьми является социальное инспектирование. Статьей 12 Закона Украины «О социальной работе с детьми и молодежью» установлено, что социальное инспектирование осуществляется с целью контроля за соблюдением требований законодательства о защите прав и свобод детей и молодежи в сфере социальной работы с ними. Социальное инспектирование проводится центрами социальных служб для семьи, детей и молодежи совместно с соответствующими органами исполнительной власти, имеющих право инспекторского надзора согласно законодательству.

404. Порядок и условия осуществления социального инспектирования устанавливаются специально уполномоченным центральным органом исполнительной власти по вопросам молодежной политики.

405. По результатам социального инспектирования центры социальных служб по вопросам семьи, детей и молодежи имеют право обращаться в органы исполнительной власти, органы местного самоуправления, а также на предприятия, учреждения, организации всех форм собственности; ходатайствовать перед соответствующими органами о применении предусмотренных законодательством санкций в отношении предприятий, учреждений и организаций всех форм собственности, граждан о наложении дисциплинарных и административных взысканий на должностных лиц в случае нарушения ими законодательства относительно детей и молодежи.

406. Также, в соответствии со статьей 14 указанного Закона, задачами субъектов социальной работы с детьми и молодежью являются различные направления профилактической работы, в частности предоставление разнообразных социальных услуг, социально-медицинской, психолого-педагогической, правовой, информационной, материальной и другой социальной помощи, консультирование детей и молодежи; осуществление социально-профилактической работы среди детей и молодежи, проведение мероприятий по предотвращению отрицательных явлений и их преодолению.

407. Постановлением Кабинета Министров Украины от 11 мая в 2006 г. № 623 утверждена Государственная программы преодоления детской беспризорности и безнадзорности на 2006 2010 годы.

408. Цель этой Программы заключается в преодолении детской беспризорности и безнадзорности, предотвращение сиротства, создание условий для всестороннего развития и воспитания детей.

409. Основными задачами Программы является: разработка и внедрение эффективных форм работы по профилактике детской беспризорности и безнадзорности, выявлению на ранней стадии семей, которые несостоятельны или не желают выполнять воспитательные функции и обеспечивать защиту прав детей, которые воспитываются в таких семьях; применение эффективных форм социальной поддержки детей, которые находятся в сложных жизненных обстоятельствах; создание единого электронного банка данных о детях-сиротах и детях, лишенных родительской заботы, со следующим внедрением системы их учета; внедрение эффективных форм и методов работы с детьми, которые находятся в заведениях социальной защиты; завершение работы по формированию сети заведений социальной защиты детей и усовершенствованию их деятельности; обеспечение подготовки и переподготовки специалистов заведений социальной защиты детей.

Статья 11. Право на достаточный жизненный уровень

Вопрос 18. Предоставьте статистические данные относительно процента населения, которое проживает в условиях бедности, по гендерному признаку, по возрасту, количеством детей в семье, относительно сельского/городского населения и этнических групп, а также информацию о том, каким образом Стратегия ликвидации бедности на период 2005/2009 годы учитывает потребности безработных, в частности, семей с детьми, пенсионеров, сельского населения, групп этнических меньшинств, как народ рома и крымские татары, а также других социально незащищенных групп населения и маргинализированных групп населения.

410. Мониторинг оценки ситуации с бедностью с 2001 года за время реализации Стратегии преодоления бедности свидетельствует о стабильных тенденциях показателей. При увеличении в 2,5 раза черты бедности (с 175 грн. в 2001 г. до 430 грн. в 2006 г.), которая определяется по относительному критерию, уровень бедности за это время остался на уровне 28%.

411. Наблюдается тенденция к снижению уровня бедности среди домохозяйств с детьми, где этот показатель за 2006 год составил 35,3%, против 35,4% в 2005 году.

412. Сократился уровень бедности среди населения, которое проживает в городах. За 2006 год этот показатель составлял 23% . При этом остается высокий уровень бедности в сельской местности 38,4%.

413. Также остается высокий уровень бедности среди домохозяйств с безработными, где уровень бедности составляет 35,2%. Однако следует отметить положительные изменения в ситуации с бедностью среди работающих. Уровень бедности в таких хозяйствах составляет 22,7%.

414. Осуществляя комплексную оценку изменения ситуации с бедностью, которая состоит в измерении бедности за разными критериями, можно также сделать вывод относительно положительных изменений.

415. Оценивая бедность по абсолютному критерию, к которому, в частности относится показатель стоимости суточного потребления на уровне 4,3 доллара США (по паритету покупательной способности), выбранный как целевой ориентир в Целях развития тысячелетия ООН, свидетельствует о значительном снижении уровня бедности в Украине с 11% в 2001 году до 1% в 2006 году.

416. С целью обеспечения успешного проведения реформ в Украине продолжают решаться задачи, направленные на выполнение третьего этапа Стратегии преодоления бедности, концентрируется внимание на их финансовом обеспечении и на создании эффективной управленческой системы социальной помощи. Каждый год разрабатываются мероприятия, направленные на активизацию политики занятости, обеспечение роста денежных доходов населения и уменьшении их дифференциации путем увеличения заработной платы и пенсионного обеспечения, усиление адресной поддержки граждан Украины.

417. При разработке новых программных документов для решения вопросов с бедностью в дальнейшем, учитывая международную практику и уже имеющийся национальный опыт будет в обязательном порядке предусмотрено более широкий круг показателей относительно оценки уровня бедности среди категорий граждан, в частности по гендерному и этническому признакам.

Вопрос 19. *Какие меры применяются в государстве-участнике с целью улучшения инфраструктуры и бытовых условий лиц, которые проживают в «неофициальных» поселениях народа рома и защиты этих лиц от насильственного выселения без обеспечения альтернативным жильем?*

Предоставьте также информацию относительно доступности народа рома к социальному жилью.

418. Закарпатье — место компактного проживания ромов в Украине, именно здесь расположены многочисленные «неофициальные» поселения ромов — таборы.

419. По данным Закарпатской областной государственной администрации в ходе реализации программы семьи ромское население обеспечивалось всеми видами социальной помощи, установленной действующим законодательством Украины.

420. Для индивидуальной застройки и ведения личного хозяйства выделено на нужды ромов 8,6 га земли. На протяжении 2003–2006 годов из резервного земельного фонда на территории соответствующих советов под застройку выделена в Мукачевском районе 78 земельных участков, Виноградовском 15, Ужгородском 11, Свалявском 9. Утвержден генеральный план застройки отдельного хутора в г. Берегово. В городах Ужгороде, Мукачево улучшены жилищные условия шести ромским семьям. Создано также резервный земельный фонд общей площадью 197,1 га для дальнейшего предоставления участков для застройки за счет земель запаса и резервного фонда.

421. Коммунальными службами области проведены обследования коммунально-бытовых условий проживания ромов в местах их компактного проживания. Санэпидемслужбой в ходе реализации программы вместе с медиками лечебно-профилактической сети, представителями местных органов самоуправления осуществлено санитарно-эпидемиологическое обследование каждого лагеря. Сформирован банк данных и оформлены санитарно-гигиенические паспорта ромских поселений.

422. Неудовлетворительным остается состояние санитарной очистки в подавляющем большинстве ромских поселений (Великобerezнянский, Мукачевский, Воловецкий, Перечинский районы). Нуждается в улучшении централизованный вывоз мусора из лагерей в городах Ужгороде, Мукачево, Берегово, отдельных лагерях Береговского и Виноградовского районов.

423. Проведены мероприятия по телефонизации офисов и жилых домов лидеров ромских обществ в городах Ужгороде, Мукачево, Берегово, Чопе, Сваляве. Осуществлено также частичную телефонизацию ромских лагерей в Береговском, Мукачевском, Ужгородском, Иршавском, Великобerezнянском районах.

424. Разных видов государственной социальной помощи получили 8620 семей ромского населения, что составляет 10,1% от всех семей-получателей помощи. Ромскому населению выплачивается: помощь по беременности и родам 728 получателям, единовременное пособие при рождении ребенка 897; помощь по уходу за ребенком до 3-х лет 2314; на детей, которые находятся под опекой или уходом 55; помощь одиноким матерям 3109, государственная социальная помощь малообеспеченным семьям 1465, помощь инвалидам детства и детьми-нвалидам 52. Из общего контингента получателей помощи в области материромки составляют 29%, наибольшая их часть проживает в городах Мукачево 502, Берегово и районе 430. Контингент получателей социальной помощи малообеспеченным семьям составляет 21,8% от общего количества получателей этого вида помощи.

Вопрос 20. *Предоставьте информацию относительно возможностей для бывших депортированных лиц, в частности, крымских татар, которые были исключены из процесса приватизации сельскохозяйственной земли, получения соответствующего участка земли, в том числе в местах их традиционного поселения, а также исков относительно возвращения бывшей конфискованной собственности или компенсации (см. пункты 4145 доклада).*

425. С целью сохранения социальной стабильности, национальной безопасности и международного авторитета, Украина обеспечивает необходимые условия для возвращения, обустройства, адаптации и интеграции крымских татар и лиц других национальностей.

426. Как известно, по состоянию на 01.01.2007 г. в Автономную Республику Крым вернулось на постоянное проживание более 250 тыс. депортированных крымских татар, болгар, армян, греков, немцев, что составляет 12% населения Крыма.

427. С целью решения проблем репатриантов постановлением Кабинета Министров Украины от 11 мая 2006 года № 637 утверждена Программа расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые возвратились на проживание в Украину, их адаптации и интеграции в украинское общество на период до 2010 года.

428. Программа направлена на решение социально-экономических и культурно образовательных проблем, связанных с возвращением на историческую родину депортированных лиц, и определяет приори-

тетные задачи органов исполнительной власти относительно их расселения и обустройства.

429. В 2007 году из Государственного бюджета Украины на обустройство депортированных граждан предусмотрено выделить 71,4 млн. грн., из них 67,0462 млн.грн.на капитальное строительство и 4,3538 млн. грн. на социально-культурную сферу.

430. Необходимо отметить, что мероприятия, предусмотренные этой Программой, за 8 месяцев текущего года профинансированы в полном объеме (69% от годового плана).

431. На сегодняшний день проводится работа по освоению выделенных средств.

432. В результате проведенной работы за 8 месяцев текущего года введены в эксплуатацию: жилой дом на 45 квартир, 13,2 км газопровода, 1,1 км водопровода и 1,2 км сетей электроснабжения.

433. Проведены мероприятия к 63-й годовщине депортации крымских татар, болгар, армян, греков, немцев из Крыма. Оказана финансовая поддержка средствам массовой информации, которые издаются на крымско-татарском языке, проведен ряд других социально-культурных мероприятий.

434. К концу текущего года планируется построить и сдать в эксплуатацию еще 5 многоквартирных жилых домов (180 квартир) в городах Алуште, Белогорске и Симферополе общей площадью почти 9 тыс. квадратных метров. Около 2,4 кв. метра жилья планируется приобрести на вторичном рынке. Будет продолжено строительство инженерных коммуникаций, а также объектов социального назначения — школы, фельдшерско-акушерские пункты. Запланировано проведение первого этапа работ по формированию сводного реестра репатриантов и членов их семей, который даст возможность сформировать базу данных и получить полную информацию о проблемах депортированных граждан на сегодняшний день.

435. С целью урегулирования процесса репатриации Правительство Украины к концу года обеспечит своевременное и полное финансирование мероприятий Программы расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей.

Статья 12. Право на физическое и психическое здоровье

Вопрос 21. *Предоставьте информацию относительно шагов, принятых с целью выполнения Указа Президента «О безотлагательных мерах по реформированию системы здравоохранения» от 6 декабря 2005*

года, а также относительно мер, предпринятых с целью внедрения системы обязательного медицинского страхования.

436. Постановлением Кабинета Министров Украины от 31 мая 2006 г. утверждена Государственная программа предотвращения и лечения сердечно-сосудистых и сосудисто-мозговых заболеваний на 2006 2010 годы.

437. Распоряжением Кабинета Министров Украины от 10 июля 2006 г. № 393р одобрена Концепция Общегосударственной программы борьбы с онкологическими заболеваниями на 2007 2016 годы.

438. Распоряжением Кабинета Министров Украины от 24 июня 2006 г. № 354р одобрена Концепция Общегосударственной программы противодействия заболеванию на туберкулез в 2007 2011 году.

439. Законом Украины от 8 февраля 2007 года № 648У принята Общегосударственная программа противодействия заболеванию на туберкулез в 2007 2011 году.

440. Распоряжением Кабинета Министров Украины от 24 июля 2006 г. № 421р одобрена Концепция Государственной программы развития первичной медико-санитарной помощи на принципах семейной медицины на период до 2010 года.

441. Распоряжением Кабинета Министров Украины от 13 июля 2006 г. № 402р одобрена Концепция Государственной программы создания единой системы предоставления экстренной медицинской помощи на период до 2010 года; Постановлением Кабинета Министров Украины от 25 мая 2006 г. № 722 образован Всеукраинский центр здравоохранения матери и ребенка.

442. В соответствии с Указом Президента Украины от 13 июля 2006 г. № 611 утверждено Положение о стипендиях Президента Украины для выдающихся деятелей здравоохранения.

443. В соответствии с постановлением Кабинета Министров Украины от 29 марта 2006г. № 400 утвержден Национальный перечень основных лекарственных средств и изделий медицинского назначения.

444. В Министерстве труда и социальной политики в рамках основных направлений дальнейшего развития системы социального страхования, определенных основами законодательства Украины об общеобязательном государственном социальном страховании, разработан законопроект «О внесении изменений в некоторые законы Украины» относительно введения общеобязательного государственного социального страхования. Законопроект направлен на обеспечение гарантий граждан Украины на материальное обеспечение в связи с

утратой ими заработной платы (дохода) вследствие временной утраты трудоспособности, обусловленной болезнью, беременностью, родами, и в случае ухода за ребенком, ребенком-инвалидом, болеющим членом семьи и в случае смерти застрахованного лица или членов его семьи, бесплатную медицинскую помощь и медицинское страхование. Принятие законопроекта позволит повысить качество предоставления медицинских услуг, обеспечить гарантированный объем медицинской помощи для застрахованных лиц. Законопроектом предусмотрено объединить два вида социального страхования: в связи с временной утратой трудоспособности и медицинское страхование.

Вопрос 22. *Предоставьте информацию относительно мер, предпринятых с целью повышения в государстве участнике показателя ожидаемой продолжительности жизни, который за последние 15 лет постоянно падает из-за неинфекционных болезней, вызванных недостаточным питанием, курением, наркотиками, алкоголем, самоубийствами и несчастными случаями.*

445. В контексте глобализации проблемы ВИЧ/СПИДа особое внимание уделяется привлечению международных доноров для поддержки национальных действий, направленных на борьбу против эпидемии ВИЧ/СПИДа.

446. С целью создания мощной общенациональной кампании по борьбе с эпидемией ВИЧ/СПИДа в Украине создан и действует Национальный координационный совет по предупреждению распространения ВИЧ-инфекции/СПИДа. Особое внимание уделяется эффективному сотрудничеству Правительства и общественных организаций относительно проблем людей, живущих с ВИЧ/СПИДом.

447. С целью содействия выполнению Национальной программы обеспечения профилактики ВИЧ-инфекции, помощи и лечения ВИЧ-инфицированных и больных СПИДом была составлена и подана заявка Украины в Глобальный Фонд борьбы со СПИДом, туберкулезом и малярией на финансирование мероприятий по обеспечению расширенного доступа к лечению, уходу и поддержке больных СПИДом, проведению профилактической и просветительской работы, мониторинговых программ.

448. В ноябре 2006 года решением Правления Глобального фонда одобрена заявка на финансирование второго гранта для Украины в сумме 151 млн. дол.

449. В настоящее время активно развивается сотрудничество с США по вопросам противодействия ВИЧ/СПИДу. В рамках стратегии помощи по борьбе с ВИЧ/СПИДом (период 2003-2008 гг.) Агентство США по международному развитию в Украине реализуются проекты, направленные на снижение распространения и инфицирования ВИЧ; уход за людьми, живущими с ВИЧ/СПИДом; профилактика передачи ВИЧ/СПИДа от матери к ребёнку, уход за ВИЧ-инфицированными детьми, усовершенствование политики, стратегического планирования, менеджмента, мониторинга и оценки ситуации по ВИЧ/СПИДу, укрепление системы информирования об ответе на эпидемию ВИЧ/СПИДа в Украине, создание в обществе непредубеждённого отношения к людям, больных СПИДом.

450. С целью улучшения стандартов лечения, ухода за ВИЧ-позитивными детьми и оказания поддержки их семьям реализуется проект Правительства Канады «Позитивные дети».

451. Политика страны по противодействию ВИЧ/СПИДу основывается на таких важных принципах как политическое лидерство Президента Украины, Парламента и Правительства Украины в определении проблемы СПИДа приоритетом в сфере здравоохранения и социального развития, широкое партнерство с национальными неправительственными и международными организациями, привлечение дополнительных средств от международных доноров и фондов.

452. Украина ратифицировала Рамочную Конвенцию Всемирной организации здоровья по борьбе против табака в 2006 году. В процессе подготовки к ратификации Конвенции было усовершенствовано национальное законодательство, а именно: Закон Украины «О мероприятиях по предупреждению и снижению употребления табачных изделий и их вредного влияния на здоровье населения» и Закон Украины «О внесении изменений к некоторым законам Украины по государственному регулированию производства и оборота табачных изделий». Принятие указанных законов даёт возможность исправить существующие недостатки по нормированию ингредиентов в табачном дыме, повысить информированность курильщиков о вредных для здоровья последствиях курения, запретить употребление терминов, дезинформирующих потребителей, усилить мероприятия по обеспечению права человека на чистый воздух путем введения ограничений курения в общественных местах.

Вопрос 23. *Предоставьте информацию относительно мер, принятых с целью сдерживания быстрого распространения эпидемий ВИЧ/СПИДа и туберкулеза в государстве-участнике (см. пункты 407-422 доклада). Какие меры предпринимаются с целью борьбы с дискриминацией ВИЧ/СПИД-инфицированных лиц, наркоманов, секс-работников, и гарантирования им частной жизни и доступа к системе охраны здоровья?*

453. Основными нормативноправовыми актами в этой сфере являются Законы Украины «О борьбе с туберкулезом», «О предотвращении синдрома приобретенного иммунодефицита (СПИД) и социальной защите населения», «О защите населения от инфекционных болезней».

454. Кроме того, 5 марта 2006 года был принят Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законы Украины относительно усиления борьбы с туберкулезом», которым предусмотрено, в частности, внесение изменений в статью 12 Закона Украины «О борьбе с туберкулезом» в части принудительной госпитализации больных туберкулезом, которые уклоняются от обязательного лечения.

455. 8 февраля 2007 года был принят Закон Украины «Об утверждении Общегосударственной программы противодействия туберкулезу на 2007-2011 годы».

456. На данное время действует также Концепция стратегии действий Правительства, направленных на предотвращение распространения ВИЧ-инфекции/СПИДа, на период до 2011 года и Национальная программа обеспечения профилактики Вичинфекции, помощи и лечения ВИЧ-инфицированных и больных СПИДом на 2004-2008 годы, утвержденные постановлением Кабинета Министров Украины от 4 марта 2004 г. № 264.

Вопрос 24. *Какие конкретные меры в государстве-участнике принимаются с целью повышения доступа к предоставлению услуг и повышения осведомленности относительно сексуального и репродуктивного здоровья, включая использование контрацептивов, в частности, среди молодежи, и дальнейшего уменьшения количества аборт (см. пункт 387 доклада).*

457. В соответствии с постановлением Кабинета Министров Украины от 27.12.2006 г. № 1849 была утверждена Государственная программа «Репродуктивное здоровье нации» на период до 2015 года, целью которой является, в частности, улучшение репродуктивного

здоровья населения, как важной составляющей общего здоровья, которое значительно влияет на демографическую ситуацию и обеспечение социально-экономического развития страны.

Статьи 13 и 14. Право на образование

Вопрос 25. *Какие дополнительные меры предпринимаются государством-участником с целью гарантирования равного доступа к дошкольному образованию и качественного обучения. В частности, в средней школе, для детей, который проживают в сельской местности, детей бедных родителей, детей народа рома и других национальных меньшинств, а также детей беженцев (см. пункты 473 и 483-487 доклада).*

458. Частями первой, второй и третьей статьи 53 Конституции Украины установлены, что каждый имеет право на образование. Полное общее среднее образование является обязательным. Государство обеспечивает доступность и бесплатность дошкольного, полного общего среднего, профессионально-технического, высшего образования в государственных и коммунальных учебных заведениях.

459. Согласно с частью пятой статьи 53 Конституции Украины гражданам, которые принадлежат к национальным меньшинствам, в соответствии с законом, гарантируется право на учебу родным языком или на изучение родного языка в государственных и коммунальных учебных заведениях или с помощью культурных национальных обществ.

460. Статьей 6 Закона Украины «О дошкольном образовании» установлено, что принципами дошкольного образования, в частности, является доступность для каждого гражданина образовательных услуг, которые предоставляются системой дошкольного образования; равенство условий для реализации задатков, наклонностей, способностей, одаренности, разностороннего развития каждого ребенка.

461. Согласно с частью первой статьи 9 указанного Закона граждане Украины независимо от расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, имущественного состояния, места проживания, языковых или других признаков имеют равные права на получение дошкольного образования в дошкольных учебных заведениях независимо от подчинения, типов и формы собственности, а также в семье.

462. Статьей 2 Закона Украины «Об общем среднем образовании» установлено, что основным заданием законодательства Украи-

ны об общем среднем образовании, в частности, является: обеспечение права граждан на доступность и бесплатность получения полного общего среднего образования.

463. В соответствии с частью первой статьи 6 указанного Закона гражданам Украины независимо от расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, имущественного состояния, места проживания, языковых или других признаков обеспечивается доступность и бесплатность получения полного общего среднего образования в государственных и коммунальных учебных заведениях.

464. На сегодня, с целью повышения качества общего среднего образования, обеспечения равного доступа к высшему образованию и созданию предпосылок для входа Украины в европейское образовательное пространство принято постановление Кабинета Министров Украины от 31 декабря 2005 г. № 1312 «О безотлагательных мерах по внедрению внешнего независимого оценивания и мониторинга качества образования».

465. Указанным постановлением Кабинета Министров Украины установлено, что внешнее независимое оценивание учебных достижений выпускников учебных заведений системы общего среднего образования, которые выразили желание поступить в высшие учебные заведения, является государственная итоговая аттестация и вступительные экзамены в эти заведения. Утверждено Положение об Украинском центре оценивания качества образования. Образована Межведомственная рабочая группа по вопросам внедрения внешнего независимого оценивания учебных достижений выпускников учебных заведений системы общего среднего образования и мониторинга качества образования.

Статья 15. Право на участие в культурной жизни

Вопрос 26. *Предоставьте информацию относительно сроков и целей программы социального и культурного возрождения для народа рома в Украине, принятой в 2003 году, а также относительно достигнутых результатов (см. пункт 50 доклада).*

466. Целевая отраслевая Программа социально-духовного возрождения ромского национального меньшинства в Украине на период с 2003 по 2006 гг. разработана совместно с центральными органами исполнительной власти и общественными организациями цыган.

467. Программой определены основные направления государственной политики в сфере обеспечения этносоциальных и этнокультурных потребностей цыганского населения, указаны формы и методы ее реализации центральными и местными органами исполнительной власти, местного самоуправления и цыганскими национально-культурными обществами. Поэтапная реализация Программы предполагала создать надлежащие условия для сохранения ромским населением своей этнической идентичности, удовлетворения образовательных и культурно-просветительских потребностей; повлиять на разработку механизмов социальной защиты и открыть возможности для эффективной интеграции представителей этого этнического меньшинства в украинское общество.

468. Однако, Программа не была включена в перечень государственных целевых программ, согласно которым осуществляется финансирование по програмноцелевому методу. С целью реализации Программы, принимая во внимание ее рекомендательный характер, отдельные органы власти, которые были определены в качестве ее исполнителей, приняли соответствующие ведомственные или региональные программы, которые финансировались за счет других статей бюджета или из местных бюджетов.

469. На выполнение пунктов 1 и 7 Программы проводились следующие мероприятия:

- в августе 2004 г. состоялась всеукраинская культурная акция «Ромы Украины» (г.Белая Церковь, Киевская обл.). Это был первый фестиваль самодеятельных ансамблей цыганского народа в Украине такого масштаба, в котором принимали участие творческие коллективы из разных регионов Украины;

- ежегодно, начиная с 2000 г., проходит международный фестиваль цыганского искусства «Амала» (г.Киев), объединяющий исполнителей из Украины, России, Норвегии, Польши, Молдовы, Югославии, Македонии, Испании, Румынии, Чехии, Словении и других стран. Представители цыганской общины Украины также участвовали в Празднике искусств этнических меньшинств не имеющих исторической родины (г.Киев).

470. В рамках Программы осуществлялись культурные мероприятия в регионах, например, ромский театральный проект «Мы цыгане». Организован ряд международных и всеукраинских конференций, семинаров-практикумов, «круглых столов» по проблемам обеспечения прав и удовлетворения национально-культурных и образовательных потребностей цыганского национального меньшинства в Украине.

471. Пунктом 22 Программы предусмотрено содействие аматорским художественным коллективам в приобретении костюмов, музыкальных инструментов и сценических нарядов. Подобная деятельность проводилась в 8 регионах Украины за счет местных бюджетов. Например, за средства бюджета Гороховского района Волынской области для цыганского ансамбля «Лолоцветто» из села Скобелка приобретено 13 сценических костюмов на сумму 2500 гривен; за счет Полтавской областной программы развития культур национальных меньшинств Кременчугскому эстрадному цыганскому ансамблю «Амаро Девес» приобретено музыкальных инструментов на сумму 14 тыс. грн.

472. Подводя итоги реализации Программы социального и духовного возрождения цыган Украины на период до 2006 года, необходимо сказать, что принятая Программа в целом способствовала установлению диалога между цыганской общиной и органами власти, а недостатки, выявленных в процессе ее реализации, будут учтены при разработке новой программы социального и духовного возрождения цыган Украины на период с 2008 по 2012 гг., работа над которой ведется в данный момент.

Вопрос 27. *Предоставьте информацию относительно мер, которые предпринимаются в Украине с целью защиты, сохранения и поощрения культурных ценностей различных групп этнических меньшинств.*

473. 11 мая 2006 года Кабинет Министров Украины принял постановление «Об утверждении Программы расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые возвратились для проживания в Украину, их адаптации и интеграции в украинское общество на период до 2010 года».

474. Программа направлена на решение социально-экономических и культурно-образовательных проблем, связанных с возвращением в Украину депортированных крымских татар и лиц других национальностей, адаптацией и интеграцией в украинское общество.

475. Следует отметить, что Программа предусматривает, в частности, меры, которые касаются развития социально-культурной сферы, а именно:

- содействие репатриантам в создании малых предприятий в местах их компактного проживания, развитию традиционных отраслей сельского хозяйства, народных промыслов и ремесел, сельского

(зеленого) и этнографического туризма, в частности путем привлечения иностранных инвестиций;

- укрепление материально-технической базы учебных заведений и культурных учреждений в местах компактного проживания репатриантов;
- содействие в обеспечении учебниками, методическими пособиями и программами учебных заведений с крымско-татарским языком обучения;
- усовершенствование системы подготовки и повышения квалификации педагогических кадров для общеобразовательных заведений с крымско-татарским языком обучения и языками других национальностей из числа репатриантов;
- содействие в строительстве Республиканского крымско-татарского музея искусств;
- завершение реконструкции Крымскотатарского академического музыкально-драматического театра и т.д.;
- содействие в возвращении культурных ценностей крымско-татарского народа и других национальностей из числа репатриантов, которые были вывезены за пределы Украины во время их депортации.

476. Следует отметить, что на сегодняшний день, с целью обеспечения системного подхода в решении вопросов этнокультурного развития национальных меньшинств Украины, Государственным комитетом Украины по делам национальностей и религий разработаны комплексные меры по реализации государственной политики в сфере межнациональных отношений и развитии культур национальных меньшинств на период до 2010 года.

477. Вышеуказанными мерами предусматривается организация надлежащих условий для духовного возрождения представителей около 130 национальностей, которые проживают на территории Украины, развитие и взаимообогащение их культур, обычаев и традиций, в частности, для крымских татар.

**«ПАРАЛЕЛЬНИЙ» ЗВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ
З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ
І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ДО КОМІТЕТУ ООН З ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАВ**

ПІДГОТОВЛЕНО:

- Всеукраїнською асоціацією громадських правозахисних організацій «Українська Гельсінська спілка з прав людини» (УГСПЛ)
- Міжнародним фондом «Відродження» (МФВ)

ЗА ДОПОМОГОЮ НАСТУПНИХ НДО:

- Альянс професійної підтримки громадських ініціатив (IAPS)
- Вільна профспілка освіти і науки Львівщини
- Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб із інтелектуальною недостатністю»
- Всеукраїнське лікарське товариство
- Громадська організація «За професійну допомогу» (Полтавська область)
- Громадський комітет захисту конституційних прав і свобод громадян (м. Луганськ)
- Європейський центр захисту прав ромів
- Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи» (м. Львів)
- Конфедерація Вільних профспілок України
- МГО М'АРТ («Молодіжна АльтеРнаТива», м. Чернігів)
- Міжнародний правозахисний жіночий центр «Ла Страда —Україна»
- Національна Асамблея інвалідів України

- Одеська правозахисна група «Верітас»
- Харківська правозахисна група (ХПГ)

Висловлюємо подяку за підготовку цієї Доповіді: М. Алексеєнко, А. Бущенко, С. Бурову, О. Волочай, С. Дьомі, Є. Захарову, О. Калашник, Р. Кравченко, Л. Максимович, Л. Мороз, О. Мусій, А. Раханський, Р. Романову, А. Соколову, А. Толопило, Г. Федькович, А. Черкасовій, М. Чумало, К. Шевченко.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Дані Державного комітету статистики, МВС чи інших органів виконавчої влади, а також судова статистика.
2. Дані правозахисних громадських організацій
3. Дані соціологічних досліджень.
4. Дані, зібрані через засоби масової інформації.
5. «Держава та громадяни: реалізуючи обіцянки», Аналіз соціально-економічної політики здійснений Комісією Блакитної стрічки в 2006 році.

ВСТУП

Ця доповідь підготовлена Українською Гельсінською спілкою з прав людини та міжнародним фондом «Відродження» у співробітництві з іншими українськими недержавними організаціями у зв'язку з розглядом Комітетом ООН з економічних, соціальних та культурних прав П'ятої періодичної доповіді України щодо виконання положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Матеріали цієї доповіді збиралися протягом 2003-2007 років під час підготовки щорічної доповіді правозахисних організацій «Права людини в Україні — 2004», «Права людини в Україні — 2005» та «Права людини в Україні — 2006»²⁶. При цьому нами були проаналізовані стан виконання Рекомендацій Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних права (далі по тексту — Комітет), що були надані за результатом розгляду попередньої доповіді України. Також

²⁶ Ці доповіді доступні англійською мовою у повному обсязі на сайті УГСПЛ: <http://www.helsinki.org.ua/index.php?r=7> та на сайті Харківської правозахисної групи: <http://www.khpg.org/index.php?r=a1b6c14>.

нами були надані відповіді на питання, що були поставлені Комітетом до Уряду України в зв'язку з розглядом П'ятої доповіді.

Таким чином, у цій доповіді відсутній загальний огляд виконання Україною всіх положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права. Проте робиться акцент на найбільш проблемних питаннях виконання положень цього пакту. При цьому, ми визнаємо певний прогрес у реалізації багатьох прав, передбачених Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права. У цій доповіді також звертається увага проблеми дотримання права, що неточно або неповністю висвітлені в Урядовій доповіді.

Прохання про надання більшої інформації можна надсилати до Української Гельсінської спілки з прав людини: office@helsinki.org.ua, yavorskyi@helsinki.org.ua.

I. ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО П'ЯТОЇ ПЕРІОДИЧНОЇ ДОПОВІДІ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, ОХОПЛЕНИХ СТАТТЯМИ 1-15 МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

1. Однією з основних проблем виконання положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права є декларативність українського законодавства. У Конституції, законах, програмах та інших нормативних актах існує багато обов'язків щодо забезпечення тих чи інших прав. Проте в законодавстві відсутні належні процедури реалізації цих прав або їхня реалізація не підтримана фінансуванням держави.

2. В Україні не існує поділу в законодавстві на норми, що забезпечують певні соціальні, економічні чи культурні права та на ті, що надають певні привілеї, пов'язані з особливими заслугами, посадою тощо. Різниця в правовому регулюванні є очевидною: норми, що забезпечують реалізацію соціальних та економічних прав не можуть бути скасовані чи призупинені в дії. Привілеї ж можуть змінюватися і вони більшою мірою залежать від волі держави.

3. Як наслідок цього, у законах України про державний бюджет, що приймаються щорічно, зупиняються десятки, а то й сотні положень законодавства, котрими визначено реалізацію економічних та соціальних прав. Тобто, цими законами зупинялася дія певних норм окремих законів, якими гарантувалися реалізація тих чи інших прав. У 2007 році Конституційний суд України визнав таку практику уряду

та парламенту такою, що суперечить Конституції України. Проте це рішення Конституційного суду поки що не виконується.

4. Україна не виконала та навіть не розпочала виконання пунктів 34 та 35 Заключних зауважень Комітету ООН із економічних, соціальних та культурних прав. До сьогодні не існує офіційного перекладу на українську (державну) мову Заключних зауважень Комітету і вони не оприлюднені в офіційних виданнях. У країні відсутня система поширення інформації про зміст Пакту.

5. Правозахисні організації стурбовані тим, що значна кількість рекомендацій Комітету, що були надані Уряду України, залишаються не виконаними. У країні відсутній єдиний орган влади, що забезпечив би впровадження цих рекомендацій. Не існує жодного прийнятого правового акту, що визначав би конкретний План дій щодо реалізації цих рекомендацій.

6. Не зважаючи на значне збільшення фінансування офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини протягом останніх п'яти років, якість його роботи не покращилася. У Секретаріаті Уповноваженого відсутній загальний реєстр усіх отриманих скарг та ефективний контроль за вирішенням їх по суті. Більшість скарг до Уповноваженого автоматично пересилаються до відповідних органів влади. Таким чином, часто такі скарги пересилаються особам, на котрих подаються скарги до омбудсмена. Наприклад, скарга щодо нарахування пенсії та дії Пенсійного фонду, пересилається для вирішення до цього ж Пенсійного фонду чи відповідного Міністерства. Іншого ж рішення за такою скаргою Уповноваженим не приймається. Тому роль омбудсмена у захисті соціальних, економічних та культурних прав залишається не значною.

II. ПОСТАТЕЙНИЙ ОГЛЯД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ПРАВ, ОХОПЛЕНИХ СТАТТЯМИ 1-15 МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Стаття 2. Заборона дискримінації

7. В Україні відсутня офіційна політика щодо протидії дискримінації, що впливає із завдань та програм діяльності органів влади.

8. В Україні відсутня будь-які правові норми, що встановлювали б загальну заборону дискримінації. Зазвичай, надто загальні та неконкретні норми містяться в деяких галузевих законах. Проте в

жодному правовому акті, окрім Закону України «Про рівні права та можливості жінок і чоловіків», не існує визначення прямої та непрямой дискримінації, а також механізмів захисту від дискримінації. У наслідок цього в країні відсутні судові рішення, що якимось чином би карали за дискримінацію. Тобто, при дискримінації особи судовий механізм захисту є неефективним через недосконалу законодавчу базу. Інших механізмів також фактично не існує. Наприклад, положення Кримінального кодексу (стаття 161) сформульовані таким чином, що їх не можливо застосувати, що підтверджується офіційними даними про відсутність вироків за цієї статтею.

9. Практика дискримінації за різними ознаками є достатньо поширеною. Найбільше дискримінації піддаються особи за ознакою національності (наприклад, роми, вихідці з країн сходу та Азії), статі, стану здоров'я (наприклад, хворі на ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатит, люди з інвалідністю), сексуальної орієнтації (наприклад, геї), віком.

10. За результатами соціологічних досліджень, найбільше дискримінація зустрічається в трудовій сфері, медичному обслуговуванні та отриманні соціальних послуг.

11. Кількість випадків дискримінації постійно зростає через відсутність ефективних механізмів захисту та неможливість покарання за такі дії.

12. Відношення суспільства до ромів залишається негативним, та соціологічні опитування свідчать, що упередження до ромів є більш розповсюдженими, ніж до осіб, що належать до інших національних меншин. Дослідження національної терпимості за шкалою Богардуса, які проводилися декілька разів впродовж 1992-2006 років Інститутом соціології, показали, що індекс нетерпимості до ромів перевищує 5 балів. Таким чином, роми не сприймаються масовою свідомістю як постійні мешканці України.

13. Роми мають найвищий індекс нетерпимості та дуже страждають від соціальної дискримінації. Рівень безробіття серед ромів є найвищим, в середньому, умови їх життя є гіршими, ніж умови життя інших етнічних груп. Вони мають більше труднощів у доступі до освіти, медичного обслуговування та судової системи. Показник відвідування дітьми ромів навчальних закладів залишається низьким.

14. Рома в Україні зазнають систематичної дискримінації практично в усіх сферах життя, зокрема, серед іншого: при доступі до особистих чи інших документів, освіти, отримання чи оренди житла, охорони здоров'я, працевлаштування чи соціальних послуг. Відсутність персональних документів (наприклад, свідоцтва про народжен-

ня) призводить до неможливості перебування дітей у дитячих садках чи школах, отримання медичної допомоги чи інших послуг. Наведемо декілька найбільш часто повторюваних прикладів:

- Місцева газета «Лівобережна» (м. Золотоноша Черкаської області) 6 жовтня 2004 року опублікувала статтю «Міліція попереджує: увага — грабіжники». У статті були надані поради не вступати у розмови з будь-якими представниками ромів, котрих вони не знають персонально. Раніше, цього ж року, 16 червня, у тій же газеті була опублікована стаття під назвою «Нашестя ромів — сумні історії», в котрій радилося населенню не впускати ромів до їхніх помешкань, не давати їм води та не показувати їм напромак, коли вони питають куди їм пройти. Через тиждень з'явилася наступна стаття, в якій читачів попереджали, що «роми виробляють фальшиву горілку». При цьому невідомо, щоби газета робила такі ж публікації щодо інших етнічних груп.

- Наведемо ще один поширений приклад: на сторінці 81 «Основ здоров'я», підручнику, що був рекомендований Міністерством освіти та науки й надрукований в 2004 році, описується що повинні робити діти, коли «незнайомці» з'являться перед дверима їхнього дому. Малюнок, що супроводжує текст, показує білого українського хлопця, котрий дивиться у дверний глазок на молоду дівчину зі смуглою шкірою, що протягнула свої руки з проханням чогось. При цьому старша жінка, що носить одяг, який з огляду на стереотипи можна назвати «циганським» (платок, одяг з надрукованими квітами, відповідні кільчики), виступає з тіні з кута і не перебуває в зоні видимості хлопчика. У тексті надається наступна порада хлопцеві:

Не відкривайте двері не знайомим людям. Погляньте на хлопця. Що повинен він зробити? Чому ви так думаєте? Якщо ви бачите жінку чи дівчину, котрих ви не знаєте, не панікуйте, закликайте сусідів, діда або бабу чи задзвоніть своїм батькам на роботу. Запитай їх про пораду перед тим, як відкривати двері. Викликайте міліцію та кажіть голосно, щоби люди з іншої сторони двері могли вас почути. Якщо ви не маєте телефону, просіть про допомогу в сусідів через ваше вікно.²⁷

²⁷ Ці доповіді доступні англійською мовою у повному обсязі на сайті УГСПЛ: <http://www.helsinki.org.ua/index.php?r=7> та на сайті Харківської правозахисної групи: <http://www.khpg.org/index.php?r=alb6c14>.

15. Друковані та електронні ЗМІ поширюють та посилюють антиромські расистські стереотипи, що асоціюють ромів із злочинами, наркотиками та загальною невизначеною загрозою. Медіа публікують матеріали, що розпалюють національну ворожнечу, приносять пряму шкоду меншинам, включно з ромами. Журналісти регулярно лякають ромами громадськість і всілякими небезпеками, що вони з ними пов'язують, часто надаючи поради своїм читачам уникати будь-яких контактів та бути уважними щодо ромів.

16. Слід також згадати про збільшення випадків дискримінації осіб, вихідців з Кавказу, Азії та Африки. Доповіді Державного департаменту США про права людини в Україні в 2000, 2001, 2002 та 2003 роках говорять про зростання кількості скарг з приводу расової дискримінації осіб азіатського та африканського походження. Крім того, почастишали повідомлення про расові мотиви насильства проти осіб азіатського та африканського походження та осіб «кавказької національності». Представники цих груп скаржилися, що працівники правоохоронних органів постійно ігнорували, а іноді навіть підтримували акти насильства проти них. Ці групи зазнають особливою дискримінації в трудовій сфері, при оренді житла, а також при реалізації права на освіту.

Стаття 3. Рівність прав для чоловіків і жінок

А. Загальні коментарі

17. Жінки систематично та масово піддаються дискримінації на ринку праці, особливо в приватному секторі. Ми також погоджуємося з Урядом, що жінки дискримінуються в політиці, представництві в парламенті, керівному складі державного та приватного секторів, а також у прийнятті рішень на всіх рівнях державної влади.

18. Жінки часто займають менш оплачувані посади, що не пов'язані із прийняттям важливих рішень. Причиною малооплачуваності праці жінок є той факт, що встановлені тарифні ставки в галузях, у котрих більше працюють жінки, значно занижені в порівнянні з іншими галузями. Також слід урахувати, що жінкам складніше пробитися на керівні посади, що значно краще оплачуються. Крім того, жінки часто працюють неповний робочий день у зв'язку з доглядом за дитиною.

19. Україна має антидискримінаційне законодавство щодо чоловіків та жінок, проте воно залишається декларативним через відсутність ефективного контролю, механізмів його реалізації, а також

покарань за дискримінацію. Також відсутній державний моніторинг реалізації цього законодавства.

20. У п. 55 Доповіді Уряду міститься теза «у нас недискримінаційне законодавство». На жаль, законодавство України не відповідає нормам міжнародного законодавства стосовно забезпечення гендерної рівності. Наприклад, необхідно з урахуванням принципу рівного ставлення та заборони дискримінації за ознакою статі, привести норму частини 3 статті 24 Конституції у відповідність до норм частин 1 та 2 цієї статті, норм міжнародного права щодо забезпечення гендерної рівності та інших норм Конституції України (зокрема, викладених у статті 51); привести норму частини 3 статті 24 та норму частини 5 статті 43 у відповідність із нормою частини 1 статті 43 Конституції; внести положення стосовно спеціальних позитивних заходів та меж їх застосування.

21. Не дивлячись на прийняття закону про рівні права і можливості, принцип рівної винагороди за роботу рівної цінності та принцип прозорості в сфері оплати праці й далі не закріплені в законодавстві України, що негативно впливає на здійснення змін стосовно існуючої дискримінації в цій сфері.

22. Необхідно також посилити юридичну відповідальність за дискримінацію при прийнятті на роботу та протягом трудової діяльності, у тому числі запровадженням адміністративних стягнень у вигляді штрафів за дискримінаційну поведінку працедавців (зокрема, за сексуальні домагання).

23. Проблемою продовжує бути й існування певних пільг, що існують для жінок, котрі насправді обертаються обмеженням їхніх прав. Наприклад, пільги для одиноких матерів, що мають дітей до 14 років чи дітей з інвалідністю, матерів, що мають дітей до 6 років, є прямо дискримінаційними, оскільки такі пільги не поширюються на батьків, що стимулює жінок, а не чоловіків, здійснювати догляд за дитиною й обмежує їхні права та можливості на ринку праці. Ці пільги також істотно обмежують можливість працевлаштування.

24. Фактична відсутність жінок у політичній сфері та депутатському корпусі не свідчить про негативне ставлення суспільства до можливостей жінок у політичній сфері та рівень його гендерної культури. Не дивлячись на те, що жінки достатньо представлені на середній та нижній ланках прийняття рішень у країні (про що наводиться статистика в Доповіді), вони майже відсутні на вищих щаблях влади. Головними причинами відсутності жінок на вищих посадах в політиці, особливо в Верховній Раді, вважаємо: високий рівень коруптова-

ності процесу формування списків кандидатів в депутати, фактичне відсторонення жінок від власності в країні, що не дозволяє на рівних конкурувати із чоловіками в змаганнях за владу. І надалі спостерігається явище, коли чоловіки готові платити мільйони доларів або за депутатську недоторканність, або за можливість в парламенті лобювати свої бізнес-інтереси. Про це часто повідомляють і самі депутати, пояснюючи, що вкладені кошти необхідно повертати. У цій ситуації вважаємо дієвим введення спеціальних позитивних заходів – а саме, гендерний квот, які б фіксували не менше певної кількості місць в парламенті для жінок та чоловіків.

25. Державні програми стосовно забезпечення гендерної рівності (і попередні й поточна 2007 року), по-перше, носять декларативний характер, по-друге, не передбачають конкретних коштів у Державному бюджеті на реалізацію програми, і, відповідно, відповідальності за їхнє невиконання, а також чітких показників (критеріїв виконання) використання коштів.

26. Фінансування виконання державних програм здійснюється зі статті бюджету «Здійснення державними органами централізованих заходів з питань дітей, молоді, жінок та сім'ї» та «Державна підтримка громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї». Відповідно до «Переліку пріоритетних соціальних проблем, на розв'язання яких у 2006 році мають бути спрямовані проекти програм громадських організацій» (затверджений Наказом Міністерства від 13 лютого 2006 року № 371), «впровадження принципу гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя» є тільки одним з підпунктів розділу 5 Переліку: «Зміцнення інституту сім'ї, сприяння покращенню демографічної ситуації». Таким чином, впровадження гендерної рівності практично загубилось серед інших 5 груп пріоритетів, які стосуються молодіжної політики. Особливо це очевидно за умов дуже обмежених ресурсів і чітких пріоритетів уряду, викладених у Державному бюджеті, коли 26% фінансування на проекти НДО виділено на фінансування однієї організації «Сузір'я». Серед 164 проектів переможців «Конкурсу проектів програм, розроблених громадськими організаціями стосовно дітей, жінок та сім'ї на 2006 рік» на загальну суму 12,1 млн. грн. підтриманих з державного бюджету, не підтримано жодного проекту стосовно впровадження гендерної рівності в сфері прийняття рішень, і тільки 4 проекти на суму 220 тис. грн. опосередковано стосувалися прав жінок, гендерної рівності та дискримінації за іншими, крім статі, ознаками (Національний тиждень «Всі різні-всі рівні» в Україні (Ук-

раїна – XXI), «Ні насильству в сім'ї» (Асоціація майбутніх юристів України), «Сільська жінка: шляхи самореалізації» (Союз Аграрної молоді), «Різні, але рівні» (Асоціація Молодих Медиків України)).

27. Уважаємо неефективним покладання відповідальності за забезпечення рівних прав та можливостей на Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту. Міністерство в більшості випадків займається проблемами молоді та спорту. Гендерна нерівність не є першочерговою в пріоритетах Міністерства. У зв'язку із цим вважаємо ефективнішим створення спеціального органу на рівні уряду щодо протидії дискримінації.

28. Уважаємо, що ситуацію, яка склалася з рівними правами та можливостями чоловіків та жінок, особливо в галузі прийняття рішень, можна змінити за допомогою розробки та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності – позитивних дій. Застосування позитивних дій визначено ст. 3. Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» як один з основних напрямів державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Однак, із часу дії закону не було зроблено жодних кроків на законодавчому рівні до визначення видів позитивних заходів, умов, за яких вони можуть застосовуватись та механізми їхнього застосування.

В. Дискримінація жінок щодо права на працю

29. Одним із механізмів дискримінації, до якого вдаються роботодавці, є оголошення про вакансії. Це такі оголошення, у яких укажується бажана стать майбутнього працівника. Практичний результат таких оголошень – підтримання та закріплення гендерних стереотипів. Більшість оголошень, у тому числі й переважна більшість оголошень про високооплачувані та керівні посади, спрямовані саме на чоловіків, а не на жінок. Тому оголошення, що вказують бажану стать працівника (чоловічу), позбавляють жінок можливості та відвертають від спроб улаштуватися на добре оплачувану та престижну роботу, для якої вони, цілком можливо, мають необхідні освіту, досвід та навички. За даними дослідження Центру «Ла Страда – Україна», в Україні понад 40% оголошень містять вимоги щодо статі майбутнього працівника.

30. Деякі роботодавці обумовлюють бажаний сімейний стан жінок в оголошеннях про вакансії. Неприховане небажання роботодавців, особливо приватних, надавати жінкам пільги з вагітності та пологів та інші, визначені законодавством, примусили багатьох жінок

працевлаштовуватися в державному секторі, де зарплатня нижча, але пільги надаються з більшою гарантованістю.

31. Деякі роботодавці під час співбесіди прямо запитують про плани жінок стосовно дітей, наявності партнера (бой-френда), планів на одруження тощо. Але, насправді, це особисте рішення, і роботодавець не повинен впливати на нього.

«Вероніка розповіла, що коли вона намагається влаштуватися на роботу, одним з перших питань, яке їй задають роботодавці, завжди стосується її сімейного стану. «Коли керівник дізнавався від мене, що я незаміжня і маю малу дитину, мені відмовляли навіть в продовженні співбесіди. Такі запитання обурюють. Нікого не цікавить ні мій диплом, ні моя кваліфікація, ні мої прагнення до праці».

32. Здається, що багато роботодавців в Україні більш охочі наймати жінок, що вже мають старших дітей, виходячи з припущення про родинні зобов'язання жінок.

«Марина, що працює в державному закладі з тих пір, як її колишній приватний роботодавець збанкрутував в 1994 році, розповіла, що коли втратила роботу, державний сектор видався їй «більш привабливим», оскільки там «не звільняють через те, що ти береш відпустку з вагітності та полозів, і більше соціальних гарантій». Вона помітила, що «багато молодих жінок приходять в держсектор з цієї причини». Для Тетяни різниця між державним та приватним секторами в цьому аспекті видається настільки значною, що складається враження, ніби кожний сектор працює за різним законодавством».

33. Хоча багато роботодавців дискримінують молодих жінок у процесі прийому на роботу через реальні або уявлювані родинні обов'язки, старші жінки також відчувають значну дискримінацію на ринку праці. Вимоги до віку — ще один суттєвий аспект оголошень про вакансії, який має подальший негативний вплив на жінок на ринку праці. Більшість роботодавців шукають молодих працівниць до тридцяти або до сорока років.

34. Тому старші жінки стикаються з подвійною проблемою: їх не приймають на багато посад, в тому числі, на добре оплачувані менеджерські посади, через гендерні обмеження, і так само їх не прийма-

ють на більшість вакансій, призначених для жінок, через вікові обмеження. Але і не всі молоді жінки можуть отримати роботу, доступну для жінок, через дискримінацію за сімейним станом. Як наслідок, дискримінація існує на обох кінцях вікового спектру. Лишається невелике «вікно», де жінки сприймаються як серйозні кандидати на місце: до тридцяти п'яти років, але з дітьми шкільного віку.

«Олена хвилюється, що скоро втратить роботу в державному закладі через реструктуризацію її відділу. Вона вже півтора року шукає роботу, але відчуває, що через вимоги роботодавців до віку їй дуже важко поміняти роботу. «Мені сорок три, а в кожному оголошенні написано «до тридцяти п'яти». За три роки я взагалі не зможу знайти ніякої роботи».

«Марія розповідає, що, побачивши оголошення про вакансії, в яких були вказані обмеження до віку кандидатів, відчула себе дуже обуреною. «З почуття протиріччя я вирішила розіслати своє резюме. Мене запросили всі три компанії і за результатами співбесід запропонували роботу. Якби не моя злість на таку несправедливість, я би ніколи не знайшла роботу».

35. Вимоги до зовнішності з боку роботодавців, що шукають працівників на різні посади, особливо з боку тих, що шукають жінок, є звичайним явищем. Оголошення про вакансії, де фізична зовнішність не має явного відношення до роботи, що буде виконуватися, на відміну від сфери розваг або модельного бізнесу, часто містять вимоги до низки фізичних якостей. Це стосується посад всіх рівнів, навіть менеджерських. Оскільки такі вимоги з'являються практично завжди в оголошеннях, розрахованих саме на жінок, вони є дискримінаційними і мають непропорційний вплив на можливості працевлаштування жінок, порівняно з чоловіками. Упевненість роботодавців, що вони можуть з усією відповідальністю визначати рівень привабливості пошукачок роботи, підсилює атмосферу, в якій жінки можуть відчути сексуальні домагання.

Стаття 4. Обмеження прав, викладених у Пакті

36. При встановленні обмежень прав, котрі держава забезпечує відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та куль-

турні права, Україна не встановлює такі необхідні ознаки цих обмежень, як «сумісність обмежень із природою прав», а також мету обмежень — «сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві». Такі додаткові критерії обмежень не встановлені законодавством, а також не використовуються судами в національній судовій практиці. Це дозволяє надто широко тлумачити встановлені Пактом підстави для обмежень установлених ним прав.

Стаття 6. Право на працю

37. Законодавство, яке регулює зайнятість населення, на сьогодні в багатьох випадках залишається декларативним, що підтверджується результатами виконання програм зайнятості, а також діяльності державних органів, покликаних до вирішення проблеми безробіття.

38. Зокрема, залишається достатньо високим рівень вимушеної неповної зайнятості працівників. Для прикладу протягом 2005 року в режимі неповного робочого часу працювало 7,4%, а в неоплачуваних відпустках з ініціативи адміністрації знаходилися 1,8% середньооблікової чисельності працівників.

39. Деяке зниження рівня безробіття пов'язане зі зростанням попиту на робочу силу. Водночас невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції в територіальному розрізі зумовлює високий рівень міжрегіональної диференціації безробіття. Вище середнього рівень безробіття залишається у Житомирській, Чернівецькій, Черкаській (9,8%), Рівненській (9,7%), Миколаївській (9,3%), Тернопільській (9,1%) областях, найнижчий — у м. Севастополі (3,4%) та м. Києві (4,3%).

40. На початок 2006 року в середньому на одне вільне робоче місце претендувало 5 незайнятих осіб. Дефіцит вакансій спостерігається, практично, в усіх регіонах України, крім міст Києва і Севастополя, де, за окремими спеціальностями, є дефіцит у кадрах. Дисбаланс у розподілі виробничих ресурсів та робочої сили зумовлює значну міжрегіональну диференціацію показника співвідношення чисельності незайнятих громадян, які звернулися до служби зайнятості, до кількості вакансій (навантаження на одне вільне робоче місце). Так, в Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Харківській областях цей показник нижчий від середнього по країні і становить від 2 до 4. У той же час, у Черкаській, Тернопільській, Рівненській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях на кінець 2005 року на одну вакансію претендувало, в середньому, 15-27 незайнятих осіб.

41. Кошти, які направляються на вирішення проблеми безробіття за окремими напрямками, витрачалися неефективно, що негативно позначалося на вирішенні соціально важливої проблеми – забезпечення зайнятості громадян. Зокрема, це підтверджується висновками Рахункової палати України, яка зазначає, що незважаючи на позитивну динаміку показників, що характеризували у 2005 році ринок праці в цілому, недостатньо активно проводилися заходи з розширення сфери застосування праці шляхом підтримки самостійної зайнятості населення та розвитку підприємництва, а також щодо першочергового працевлаштування на дотаційні робочі місця громадян, нездатних конкурувати на ринку праці; розміри допомоги по безробіттю для переважної більшості безробітних залишалися незначними і не відповідали вимогам статті 46 Конституції України та статтям 23 і 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». Водночас у 2005 році тимчасово вільні кошти Фонду зайнятості (органу, на який покладена функція по забезпеченню зайнятості), які розміщувались на депозитних рахунках у комерційних банках, перевищували визначені чинним законодавством обсяги. Таким чином, на кінець року не було використано 157,6 млн. грн., які були передбачені на матеріальну допомогу та соціальні послуги.

42. Із загальної чисельності безробітних, які отримували допомогу по безробіттю на кінець 2005 року (642,7 тис. осіб), 93,2% отримували допомогу, що не перевищувала розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи. При цьому допомогу в мінімальних розмірах (застраховані – 150 грн. або 33,1% прожиткового мінімуму, незастраховані – 108 грн. або 23,8%) отримували 65,7% безробітних. Середньомісячний розмір допомоги по безробіттю в 2005 році становив лише 38,1% законодавчо встановленого розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи.

43. Розмір одноразової допомоги для організації підприємницької діяльності був незначним (в середньому – 2723 грн.) і не міг суттєво впливати на цей процес. У 2005 році із загальної кількості безробітних, які отримали таку допомогу, протягом року припинення підприємницької діяльності зареєстрував кожен восьмий.

44. Працевлаштування безробітних шляхом надання дотації роботодавцям відбувалося, в основному, на низькооплачувані місця, що не сприяло закріпленню працівників на підприємствах (протягом 2005 року звільнився майже кожний п'ятий з працевлаштованих на дотаційні місця). Залишається низьким рівень працевлаштування

безробітних із числа тих, хто нездатний конкурувати на ринку праці (15,4% загальної чисельності працевлаштованих таким шляхом).

45. Професійне навчання безробітних здійснювалося переважно за відсутності конкретного замовлення роботодавців, що позбавляло безробітних, які закінчили навчання, гарантій на працевлаштування та призводило до неефективного використання коштів, які направлялися на боротьбу із безробіттям. Так, регіональні та базові центри зайнятості здійснювали професійне навчання безробітних за професіями та спеціальностями, на які попит на ринку праці є недостатнім для забезпечення працевлаштування в повному обсязі за набутою професією осіб, що закінчили навчання. За січень-червень 2006 року рівень працевлаштування склав у середньому по Україні 60,4%.

46. У центрах зайнятості сьогодні понад 2 млн. незаповнених вакансій, а реально їх ще більше. І лише в 5% випадків на вакантних місцях пропонується зарплата понад тисячу гривень, а в 70% — менше 500. Ці вакансії ніколи не стануть заповненими робочими місцями, тому що люди цілком обґрунтовано не йдуть працювати за таку заробітну плату. В Україні сьогодні є проблема низької та неадекватної зайнятості. Проблема безробіття в нас нівелюється і трансформується в абсолютно убогу й недостойну людини заробітну плату. Тобто, складається ситуація, коли з однієї сторони існує багато вакансій, проте велика кількість безробітних не бажають працювати на цих робочих місцях через мізерну заробітну платню.

Стаття 7. Справедливі і сприятливі умови праці

А. Загальні коментарі

47. Право на справедливі і сприятливі умови праці визначає рівень якості життя громадян і відображає рівень державної опіки щодо свого населення.

48. Серйозною проблемою в Україні, на яку поки звертають мало уваги, є поширення рабоподібних практик у сфері трудових відносин. Такі практики процвітають на тлі активної внутрішньої міграції працездатних громадян України, які в пошуках роботи мігрують із депресивних регіонів сільської місцевості, моно-міст (міст, що залежать від роботи одного великого промислового підприємства), робочих селищ, де процвітає безробіття, у великі міста, особливо Київ, будучи готовими на будь-яку оплату праці й будь-які умови праці. У результаті збільшується тіньовий сектор економіки, тіньові трудові відносини, повна залежність працюючих громадян від роботодавців і їхніх примх.

Трудові відносини здійснюються без оформлення офіційних трудових договорів, і тому розриваються в будь-який момент із ініціативи роботодавця без можливості пред'явлення претензій або захисту прав з боку трудящих. За даними, взятими зі ЗМІ, така ситуація характерна для будівельної індустрії, роботи великих супермаркетів, роздрібно-оптової торгівлі. У двох останніх сферах у більшості трудяться жінки, які потерпають крім іншого ще й від сексуального насильства. Проблема феодалізації відносин і поширення рабоподібних практик вимагає негайного втручання з боку держави й суспільства.

В. Оплата праці

49. В Україні не встановлена мінімальна погодинна оплата праці.

50. Не зважаючи на те, що уряд у своїй доповіді (п. 115-118) заявляє про номінальне підвищення середньомісячної заробітної плати, на сьогодні склалася досить унікальна ситуація з бідністю — ця проблема стала насамперед надзвичайно актуальною саме для працюючого населення. Як зазначав Міністр праці та соціальної політики України М.Папієв, станом на червень 2006 року зарплата, нижча мінімальної, нарахована 814 тис. громадянам. А 2,76 млн. осіб живуть на зарплату менше прожиткового мінімуму.

51. Це підтверджується даними, які наводить Державний комітет статистики України за 2006 рік, які говорять, що в Україні в середньому 7,5% працівників отримують зарплату, нижчу встановленого законодавством мінімуму, а якщо не брати до уваги м. Київ, то цей показник буде вищим, ніж 10%, а в багатьох західних областях України він досягає 13-14%.

52. Статистика щодо частки працівників, яким нарахована зарплата менша від прожиткового мінімуму для працездатної особи, яскраво засвідчує, наскільки глибокою є проблема забезпечення права на справедливі умови праці. 23,7% населення, отримують зарплату, меншу ніж прожитковий мінімум. І тільки в 5-7 регіонах є дещо кращі показники, а в решті ситуація набагато гірша. Зокрема, показник частки працівників, яким нарахована зарплата менша, ніж прожитковий мінімум, у Тернопільській області складає майже 37%. Ось такий рівень життя на сьогодні в Україні, коли навіть ті, хто працюють, не тільки не мають можливості забезпечити прожитковий мінімум, але й не отримують мінімальну зарплату.

53. Уряд у п. 118 доповіді стверджує, що в Україні відбулось підвищення зарплати на підприємствах усіх видів економічної й промислової діяльності. Натомість уряд не згадує, що в економіці Ук-

раїни залишається дуже значна диференціація рівня оплати праці за видами економічної діяльності та регіонами. Найвищий рівень оплати праці спостерігається у фінансових установах та на підприємствах авіаційного транспорту, а серед промислових видів діяльності — на виробництві коксу, продуктів нафтоперероблення, готових металевих виробів та в добуванні паливно-енергетичних корисних копалин, де заробітна плата працівників перевищує середній показник по економіці в 1,5–2,0 рази. Водночас абсолютний розмір заробітної плати працівників підприємств сільського господарства та мисливства, рибальства та рибництва, установ охорони здоров'я та соціальної допомоги, а також підприємств по виробництву текстилю, одягу, виробів з хутра та шкіри був більш ніж на третину нижчим за середній по економіці.

54. Серед регіонів найнижчий рівень оплати праці (на 31,1% менший від середнього по країні) зафіксовано в Тернопільській області, натомість найвищий (відповідно в 1,7 рази більший), як і раніше, спостерігався в м. Києві. Середня заробітна плата працівників Київської, Запорізької, Дніпропетровської та Донецької областей також перевищила показник у цілому по країні (на 0,4–14,7%).

55. Слід відзначити велику різницю в оплаті державних службовців. Вилка зарплат для всіх, хто працює в бюджетних установах, дорівнює співвідношенню 1:40, такі дані сховані в документах з обмеженим доступом і закриті від громадськості. Для порівняння в Західній Європі 1:4, у США — 1:5, і ці дані є відкритими і визначені законом. Про яку рівність в Україні можна всерйоз говорити, коли колишній парламентарій, що є безробітним, одержує щомісяця приблизно 4 стипендії дійсного члена Національної академії наук України, або приблизно 6 зарплат професора українського університету IV (вищої) категорії, або 12-13 зарплат лікаря вищої категорії, або приблизно 20 зарплат шкільного вчителя вищої категорії, а один діючий депутат парламенту коштує бюджету України як вісім діючих академіків, або 12 професорів, або 26 лікарів-хірургів, або 40 вчителів середніх шкіл?

56. Не зважаючи на те, що уряд проголошує (п. 138-145 доповіді) про подолання проблеми заборгованостей по виплатах зарплати, ми не можемо погодитись із цими висновками. Зазначаємо, що проблема заборгованості по зарплаті вже стала хронічною хворобою. За даними того ж Державного комітету статистики, сума заборгованості із виплати заробітної плати на 1 грудня 2006 р. перевищувала показник на початок 2006 р. на 3,7%, або на 35,8 млн. грн., і становила 996,1

млн. грн., що дорівнює 7,7% фонду оплати праці, нарахованого за листопад 2006 р. усім працівникам.

57. Заборгованість працівникам економічно активних підприємств протягом січня-листопада 2006 р. збільшилася на 3,3%, або на 15,1 млн. грн., і на 1 грудня становила 477,2 млн. грн., або 47,9% загальної суми боргу. Серед видів економічної діяльності найбільш вагоме зростання суми невикраденої заробітної плати зафіксовано на економічно активних підприємствах обробної промисловості — на 43,8 млн. грн., в організаціях, що здійснюють операції з нерухомістю, — на 22 млн. грн., на підприємствах виробництва машин та устаткування — на 20 млн. грн. У регіональному аспекті приріст суми боргу на економічно активних підприємствах спостерігався в 16 регіонах, найвищими темпами — у Харківській (у 2,9 рази більше), Івано-Франківській (у 2,8 рази більше) та Закарпатській (у 2,1 рази більше) областях.

58. У цілому з кожних 100 гривень, не виплачених економічно активними підприємствами, 45 заборгували своїм працівникам промислові підприємства, 12 — організації, що здійснюють операції з нерухомістю, ще 11 — підприємства сільського господарства. На початок грудня 2006 р. вчасно не отримали заробітну плату 347,5 тис. осіб, або 3,1% загальної кількості працівників. Сума боргу в середньому на одного працівника на 1 грудня становила 1099 грн., що майже на рівні середньої заробітної плати за листопад 2006 р. Зростання суми заборгованості із виплати заробітної плати упродовж січня-листопада відбулось також на підприємствах-банкрутах — на 12,4%. На підприємствах, які призупинили виробничо-господарську діяльність (економічно неактивні), спостерігалось зменшення обсягів заборгованості на 19,5%.

59. Лише в Чернігівській області протягом 9 місяців 2006 року прокуратурою області було порушено 48 кримінальних справ за фактами нехтування законодавством про оплату праці. Із цих питань було внесено також 306 інших актів прокурорського реагування, до відповідальності притягнуто 220 посадових осіб. У цивільному порядку прокурорами до судів області було пред'явлено 493 позови про стягнення на користь працівників нарахованих, але не виплачених грошей. Відшкодовано мільйони гривень боргів. У цій же області протягом січня-серпня 2006 р. державним інспектором праці перевірено 7 підприємств-боржників. Заборгованість із заробітної плати на перевірених підприємствах становила 171,7 тис. грн., термін заборгованості — від 1 до 10 місяців. За результатами перевірок підприємств-боржників складено й передано до суду 7 протоколів про

адміністративні правопорушення на керівників ДП «РЕССКІ-льон», ДП «Агат-Сна», ДП «Агат-Мрія», ВАТ «Агат», СТОВ «Поліське», будівельно-монтажного об'єднання «Райагробуд» та інших.

60. В Івано-Франківській області протягом 11 місяців 2006 року прокуратура області порушила 110 кримінальних справ за фактами невиклати заробітної плати, борг з якої становить 9,6 млн. грн. З них – 52 справи проти посадовців, які допустили заборгованість із виплати зарплати зумисне, за наявності коштів, використавши їх з іншою метою.

61. Особливо гостро проблема заборгованості по зарплаті стоїть у шахтарських регіонах України, де несвоєчасна виплата заробітної плати та нагромадження заборгованості стало хронічним явищем. Це визнають навіть контролюючі державні органи.

62. Уряд стверджує в п. 123-128 доповіді, що було здійснено цілу низку заходів щодо підвищення оплати праці працівникам навчальних закладів. Але водночас не згадує про проблеми погашення заборгованостей у закладах освіти, що ще раз підкреслює глибину проблеми заборгованостей в Україні. Зокрема, відповідно до висновків Рахункової палати України систематичні порушення й недоліки, виявлені в ході проведення перевірки ефективності використання коштів субвенцій, виділених з державного бюджету місцевим для ліквідації заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів, свідчать про недостатній рівень організації роботи в зазначеному напрямі та відсутність контролю з боку Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. При розподілі, наданні та використанні субвенції допускались порушення принципу справедливого і неупередженого розподілу коштів між громадянами та територіальними громадами, внаслідок чого були обмежені права громадян щодо одержання виплат. У 2005- 2006 роках до Міністерства освіти і науки України надійшло понад 400 звернень громадян із зазначених питань. Як на центральному, так і місцевому рівнях, управління коштами субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з виплат працівникам навчальних закладів у 2005-2006 роках здійснювалось неефективно та з порушенням законодавства. Усього виявлено таких фактів на загальну суму 136,5 млн. гривень.

63. Це, у ряді випадків, призвело до несвоєчасного проведення таких виплат та порушення вимог статті 5 Закону України «Про

реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів» стосовно помісячного погашення заборгованості.

64. При цьому, за наявності значних обсягів заборгованості з виплат педагогічним працівникам навчальних закладів за вислугу років та матеріальної допомоги на оздоровлення, внаслідок недостатнього контролю з боку окремих місцевих органів виконавчої влади, по завершенню 2005-2006 років повернуто до державного бюджету невикористані протягом бюджетного періоду кошти субвенції на загальну суму 2,8 млн. грн., що є неефективним управлінням ними. Найбільші суми до державного бюджету повернуто в 2005-2006 роках у Львівській області – 2016,5 тис. грн. (72% від загального обсягу повернутих коштів), АР Крим – 108 тис. грн., Київській області – 98,4 тис. грн., Одеській – 92,5 тис. гривень. Тобто, мова йде про те, що причиною заборгованості є не відсутність коштів, а те, що навіть виділені кошти не доходять до громадян.

65. Ще одним прикладом не ефективної державної політики в сфері оплати праці, є ситуація, яка склалась в оплаті праці державним службовцям. Проведенням Рахунковою палатою України аналізом упорядкування системи оплати праці працівників органів державного управління встановлено, що її реформування впродовж останніх років мало декларативний характер і не забезпечило досягнення мети, визначеної Програмою розвитку державної служби на 2005-2010 роки, затвердженої постановою Уряду від 08.06.2004 № 746.

66. Удосконалення умов оплати праці державних службовців потребує суттєвого підвищення посадових окладів та скасування додаткових надбавок та інших заохочувальних виплат. Натомість, проведені зміни умов оплати праці державних службовців не призвели до встановлення домінуючої ролі посадового окладу. Частка посадового окладу в структурі фактичної заробітної плати працівників центрального апарату органів виконавчої влади становила в 2006 році від 20 до 50 відсотків. Зокрема, у Міністерстві юстиції – 19,4%; Секретаріаті Кабінету Міністрів України – 23,5%; Міністерстві фінансів – 24,6%; Міністерстві економіки – 45,2%; Антимонопольному комітеті – 46,2%; Міністерстві праці та соціальної політики – 46,6%. Інші виплати – це надбавки, премії чи інші виплати, що повністю залежать від керівника і змінюється практично щомісячно.

67. Внесення змін майже до усіх схем посадових окладів, затверджених постановою Уряду від 09.03.2006 № 268 «Про упорядкування

структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів», та введення додаткових посад свідчить про недосконалість діючої системи оплати праці, а також надання переваги окремим органам державного управління. Лише впродовж першого півріччя поточного року до зазначеної постанови внесено 4 зміни. Зокрема, постановою Уряду від 31.01.2007 № 72, у зв'язку зі зміною організаційної структури Секретаріату Кабінету Міністрів України, внесено відповідні зміни до схем посадових окладів цієї категорії працівників; постановою від 07.02.2007 № 149 визначено умови оплати праці державних виконавців, постановою від 01.03.2007 № 328 підвищено посадові оклади провідним спеціалістам і науковим консультантам судді Конституційного Суду, а постановою від 12.05.2007 № 700, у зв'язку із підвищенням посадових окладів працівникам органів державної влади, схеми посадових окладів викладено в новій редакції.

68. Усі ці показники демонструють серйозність зазначеної проблеми, яка підтверджується випадками, коли громадяни України подають до суду, в тому числі Європейського суду з прав людини, й виграють справи, пов'язані з виплатою заборгованостей. Лише у Європейському суді з прав людини понад 150 громадян і у більше ніж ста справах виграли свої справи щодо невиплати заборгованої зарплати через вину держави.

Як приклад, можна навести справу лікарів Чортківської центральної районної поліклініки проти адміністрації лікарні щодо несплати відряджень за перебування на курсах спеціалізації. Як відомо, в Україні реалізується державна програма переходу до моделі сімейної медицини, яка декларує, що ключовою фігурою в новій моделі медицини має стати сімейний лікар – лікар загальної практики. І, незважаючи на те, що більшість лікарів у дипломі має саме таку спеціальність – «лікар загальної практики», вже кілька років поспіль усі дільничні терапевти підлягають примусовому шестимісячному «перенавчанню» на сімейних лікарів. Водночас, реалізація програми не покривається бюджетним фінансуванням. Адміністрації, як правило, відмовляють у сплаті відрядних за піврічне перебування на курсах спеціалізації, за проживання в гуртожитку тощо. Власне, із цієї причини семеро лікарів:

Т. Квітка, О. Марущак, А. Музика, Є. Притула, І. Степаненко, Н. Цимбала, С. Шуляк звернулися із судовою скаргою на дії адміністрації Чортківської ЦКРЛ. І в 2006 році справу було виграно в суді першої інстанції, а в лютому цього року Тернопільський апеляційний суд залишив без змін рішення Чортківського районного суду.

69. Також в Україні виявлено факти порушення трудових прав працівників при застосуванні КТУ (коефіцієнта трудової участі) для розподілу колективного заробітку. Положення про розподіл КТУ, які застосовані на досліджуваних підприємствах, суперечать нормі статті 252-7 КЗпП України: «Колектив бригади може розподіляти колективний заробіток із застосуванням коефіцієнта трудової участі. Коефіцієнти членам бригади затверджуються колективом бригади за поданням бригадира (ради бригади)». Але наявні положення передбачають можливість розподілу КТУ не тільки колективом (радою бригади), а й начальниками ділянок, майстрами. Законодавство ж, як наведено вище, надало право затвердження КТУ тільки колективу бригади.

70. Неправомірність одного з таких положень визнана судом при розгляді позову працівника шахти «Білоріченська». Шахтарі вважають, що практика зниження КТУ працівникам така, що це зниження нерідко здійснюється без наявності підстав, а лише для свавільного підвищення заробітної плати привілейованим певним особам (бригадирам, ланковим), що, у свою чергу, імовірно, діляться з майстрами і начальниками ділянок. Дослідження практики застосування КТУ дає підставу вважати, що КТУ — цей анахронізм радянської розподільної системи, що у свій час був мірою «боротьби зі зрівнялівкою», — зараз перетворився в інструмент корупційного перерозподілу доходів робітників.

С. Травматизм на виробництві

71. Упродовж 2003-2006 років рівень виробничого травматизму в Україні залишався високим, що підтверджується навіть в урядовій доповіді, в якій зазначено, що рівень травматизму залишається високим. Зокрема, попри загальну тенденцію до зниження, він зріс у 5 регіонах, а в 13 областях зареєстровано збільшення випадків професійних захворювань. Усе це є наслідком неналежного виконання заходів з профілактики нещасних випадків, зменшення коштів, що

спрямовувалися на фінансування зазначених заходів та незацікавленості підприємств у поліпшенні безпеки праці.

72. За 2006 рік кількість випадків травматизму на виробництві порівняно з 2005 роком зменшилась на 8,1%, у тому числі смертельних випадків — на 0,9%. Кількість потерпілих внаслідок профзахворювань збільшилась на 3,4%, а кількість випадків, що призвели до смерті потерпілого внаслідок професійного захворювання, — на 36,8%.

73. Аналіз виробничого травматизму в 2006 році показав, що переважна більшість нещасних випадків сталася через організаційні причини (77,9% від загальної кількості нещасних випадків), технічні причини (14,5%), психофізіологічні причини (7,6%). Основними видами подій, що призвели до нещасних випадків, стали: падіння потерпілого (29,8% від загальної кількості нещасних випадків), падіння, обрушення, обвал предметів, матеріалів, породи, ґрунту (21,3%), дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються (19,7%), дорожньо-транспортні пригоди (6,9%). Найбільша кількість нещасних випадків у 2006 році сталася на підприємствах, основним видом економічної діяльності яких є підземне видобування кам'яного вугілля, загальне будівництво, вирощування зернових, технічних і решти культур, чорна металургія.

74. На вугільних шахтах за 2006 рік травмовано 6751 шахтарів проти 7768 в минулому році (-1017 або 13,1%), з них смертельно — 168 осіб, у тому числі 26 шахтарів померли від серцево-судинних захворювань, або 17,5% від усіх смертельних нещасних випадків, що сталися на підземних роботах. Смертельний травматизм зріс на 12 випадків (168 проти 156) або на 7,7% в порівнянні з 2005 роком. Рівень смертельного травматизму у вугільній галузі складає 15,6% від смертельних нещасних випадків, які сталися в усіх галузях суспільного виробництва (1076). Отже, кожен шостий загиблий на Україні — це шахтар. Останні роки зростає рівень виробничого травматизму на шахтах та підприємствах з недержавною формою власності, що не входять до сфери управління Мінвуглепрому. В 2006 році рівень травматизму зі смертельними наслідками на зазначених підприємствах складає 41,7% від усіх загиблих у галузі (70 випадків зі 168). На сьогоднішній день галузь налічує 184 підприємства недержавної форми власності та 389 — державної.

75. На наше переконання, тенденція до зниження, про яку зазначається у п. 171 урядової доповіді, є неточною, оскільки значна кількість таких випадків через активні дії адміністрації підприємств залишається прихованою.

76. Не знайшли практичного втілення відповідні норми Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» стосовно встановлення для підприємств знижок чи надбавок до розмірів страхових тарифів за стан охорони праці та рівень травматизму.

77. Жодна з програм поліпшення стану безпеки, умов праці та виробничого середовища, що фінансувалися Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві впродовж 2002-2005 років, не виконана в повному обсязі: Національну програму поліпшення стану безпеки, умов праці та виробничого середовища на 2001-2005 роки реалізовано на 47,1% , галузеві програми — на 29,8, Програму розвитку виробництва засобів індивідуального захисту працівників — на 64,3% . Несвоєчасне виконання робіт, тривале невпровадження у виробництво вже закінчених наукових розробок з профілактики нещасних випадків зумовило їх моральне старіння та спричинило неефективне використання коштів Фонду в сумі 13 мільйонів гривень.

78. Окремі, покладені на нього обов'язки, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві виконував лише після втручання судових органів. Зокрема, це стосується забезпечення інвалідів від трудового каліцтва, які перебувають на черзі, автомобілями. Так, впродовж п'яти років діяльності Фонду лише 2,8% тих, хто знаходиться в черзі на одержання автомобіля, змогли скористатися своїм правом. У 2005 році із запланованих 5,8 мільйонів гривень на ці потреби використано менше 20% указаної суми. Порівняно з минулими роками цифра зросла, але не завдяки поліпшенню роботи Фонду, а передусім тому, що 52 одиниці автотранспорту змушені були придбати на виконання судових рішень. У примусовому порядку минулого року було також погашено заборгованість перед Пенсійним фондом.

79. Наведемо характерний випадок травматизму на виробництві, що призвів до смерті особи та відсутності покарання винних чи навіть отримання справедливої компенсації:

Відразу кілька летальних випадків на виробництві зафіксовано в листопаді 2006 року на промислових підприємствах райцентру Городня в Чернігівській області. 8 листопада в другій половині дня на дочірньому підприємстві «Рескі-льон» (Городнянський льонозавод) у

привод м'яльних вальців агрегату КП-1 цеху з приготування короткого волокна закрутило слюсаря цього підприємства 45-річного Юрія Тищенка. Нещасний загинув на місці, оскільки відповідального за пульт управління механізмом на місці не було. Тіло витягли з агрегату лише через сорок хвилин... Так сталося, що Юрій Тищенко за майже місяць роботи до трагічного дня так і не оформився офіційно на роботу, у його трудовій книжці не було відповідної печатки. Підприємство одразу почало стверджувати, що він у них не працював і лише зайшов випадково. Після розмови з адміністрацією плутанина у свідченнях з'явилася й у свідків. Тепер прокуратура працює над тим, щоб довести, що Юрій Тищенко, справді, був повноправним членом трудового колективу. У цій історії є свій парадокс — Тищенко мав статус безробітного, оскільки перебував на обліку в центрі зайнятості населення, і разом з тим працював. Тому поки що його родина не має підстав отримати від Фонду страхування нещасних випадків матеріальну допомогу.

80. Державний комітет з промислової безпеки, охорони праці і гірничого нагляду у грудні 2006 року заявив про неефективність роботи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань України. Як повідомили в прес-службі Держгорпромнагляду, одним з основних завдань діяльності Фонду є проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних чинників та запобігання нещасних випадків на виробництві. Але, як стало відомо, на профілактичні заходи з бюджету Фонду на 2006 рік за 9 місяців виділено тільки 1, 8% цих коштів. Зокрема, на фінансування заходів, передбачених регіональними програмами поліпшення стану безпеки, гігієни праці і виробничого середовища, за 9 місяців не виділялося жодної копійки. За п'ять років існування Фонду його бюджет збільшився втричі й становить майже 3 млрд. грн., але наступного року «планується» ще більша кількість потерпілих, замість розроблених заходів щодо недопущення травмування людей на виробництві, відзначили в Держгорпромнагляді.

81. У Конвенціях МОП та в Європейській соціальній хартії участь працівників в управлінні організацією розглядається як одна з важливих форм соціального діалогу. Формами участі працівників в управлінні

ні є переговори, спільні консультації та участь в укладанні колективних договорів та угод. Процедура ведення колективних переговорів, механізм вирішення розбіжностей, що виникають у ході переговорів, регламентуються Конвенцією МОП № 154 про сприяння колективним переговорам (ратифікована 1981 р.), статтею 6 Європейської Соціальної Хартії, статтями 10, 11 Закону України «Про колективні договори і угоди». Відповідно до міжнародних стандартів, колективні переговори проводяться між роботодавцями (групою роботодавців), організацією (організаціями) працівників з метою визначення умов праці й зайнятості; регулювання відносин між роботодавцями (їх організаціями) і організацією (організаціями) працівників.

82. Уряд у своїй доповіді (п. 146) зазначає під час укладення Регіональної угоди, колективних договорів керівники органів місцевого самоврядування, спільно із об'єднаннями працедавців і профспілками мають змогу конкретно визначити обов'язки відносно додержання норм трудового законодавства. Але уряд уникає від зазначення, що чинний Закон України «Про колективні договори й угоди» чітко не визначає принципів, сторін колективних переговорів, не вирішує питання про визначення повноважного представництва сторін, не розмежовує належним чином цілі, завдання, компетенцію окремих рівнів, зокрема, галузевого і національного. Законом не передбачене право представників працівників вести колективні переговори в разі відсутності профспілок або інших уповноважених трудовим колективом органів.

83. Потрібно зазначити, що в законодавстві України відсутня норма, якою б покладался обов'язок на яку-небудь зі сторін почати переговори. На практиці це привело до того, що на державних підприємствах робота з підготовки колективного договору часто запізнюється, а на приватних підприємствах колективні договори, як правило, не укладаються. На останніх часто відсутня профспілкова організація, а працівники в умовах зростаючого безробіття, цінуючи своє робоче місце, не порушують питання про укладення колективного договору. Власник же фактично незацікавлений в укладенні колективного договору. Усе це в результаті веде до обмеження прав працівників.

84. Окрім того, у чинному законодавстві України відсутній чіткий механізм реалізації права на колективні переговори, а також передбачено менший розмір штрафу за неукладання колективного договору, ніж за його невиконання. У Законі не передбачена підстава звільнення з посади за ухилення від участі в переговорах. Водночас

притягнення до відповідальності ще не гарантує, що після цього буде розпочато переговори. Законом не передбачена можливість примусу до проведення переговорів, тому нерідко після притягнення до відповідальності колективний договір, угода так і не укладаються.

Адміністрація комбінату «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», в особі голови правління листом від 20.12.05 року № 09/4626 відмовила незалежній профспілці вступати в переговорний процес по укладенню колективного договору. У свою чергу, голова старої профспілки комбінату листом від 21.12.05 р. № 6172 відмовив незалежній профспілці в створенні спільного представницького органу на комбінаті, посилаючись на те, що колективний договір прийнятий в 2001 році й немає необхідності приймати новий, або вносити зміни в колективний договір від 2001 року.

85. Окремим пунктом слід виділити проблему невиконання судових рішень як з боку державних органів, так і з боку роботодавців. Зокрема, у Нікополі Дніпропетровської області керівники ЗАТ «Нікопольський південнотрубний завод» у жовтні 2006 відмовились виконувати рішення суду про допуск представників незалежної профспілки до участі в колективних переговорах та підписання колективного договору.

Стаття 8. Свобода профспілок

86. На початок 2007 року міністерством юстиції були зареєстровані 104 всеукраїнські профспілки та 14 всеукраїнських об'єднань профспілок. Даність про реєстрації інших профспілок недоступні.

87. В Україні існує низка проблем, що тісно пов'язані із реалізацією права на свободу об'єднання в профспілки:

- проблеми в державній реєстрації;
- проблема в реалізації профспілками своїх функцій;
- різноманітний тиск роботодавців на засновників, керівників і членів профспілок.

88. У ході моніторингу дотримання трудових прав працівників бюджетної сфери в Україні виявлено, що в багатьох установах не існує протоколів про створення первинних профспілкових організацій, а також заяв працівників про вступ у ці організації та відрядження членських внесків. Працівник автоматично, з дня зарахування на ро-

боту, зачислюється в одну із профспілок і з нього стягують членські внески. Тобто, фактично часто відсутнє добровільне членство в профспілці.

89. Водночас, існують проблеми з легалізацією профспілок, а, у разі легалізації, місяці, а деколи й роки необхідно чекати на отримання документів про легалізацію:

Станом на березень 2007 року в Апеляційному суді Львівської області перебуває справа за позовом Вільної профспілки освіти і науки м. Самбора до обласного управління юстиції щодо відмови в легалізації місцевої профспілкової організації, що є відвертим порушенням права на свободу об'єднань.

90. Лише в 2006 році до Уряду України надійшло 9 запитів МОП. За інформацією територіальних державних інспекцій праці, під час перевірок було встановлено факти порушення принципів свободи асоціації, гарантованих Конвенцією МОП № 87 «Про свободу асоціації і захист прав на організацію».

91. При створенні незалежних профспілок на підприємствах керівництво підприємства і традиційні профспілки спільно вдаються до репресивних заходів для неможливості здійснення діяльності незалежних профспілок і сприяють ліквідації даної профспілки:

У липні 2005 року була створена НПГ шахти ім. 50-річчя СРСР м. Молодогвардійськ ВАТ «Краснодонвугілля». У порушення норми ст. 12 закону України «Про професійні союзи, їхні права і гарантії діяльності» керівництво шахти подало заяву в прокуратуру про порушення кримінальної справи щодо голови НПГ шахти ім. 50-річчя СРСР Покузієва А.П., вказуючи на те, що нібито в протоколі установчих зборів була зазначена більша кількість працівників, ніж кількість присутніх на установчих зборах. Кримінальна справа, у порушення частини 2 ст. 94 КПК України, була порушена відносно Покузієва А.П. 26 грудня 2005 року слідчим Сафоновою І.А., але дотепер Покузієва А.П. так і не ознайомили з даною постановою. Після оскарження цих дій прокуратури і слідчих органів МВС України, двічі ця кримінальна справа припинялася слідчим СВ Краснодонського МО УМВС України в Лугансь-

кій області, але прокуратура м. Краснодона скасовувала постанови слідчого СВ Краснодонського МО УМВС. Починаючи з 2005 року, по теперішній час керівництво шахти не визнає законність ППО НПГ шахти ім. 50-річчя СРСР м. Молодогвардійськ, посилаючись на те, що дотепер не закрито кримінальну справу відносно Покузієва А.П. за їх заявою. Це пов'язано з тим, що Покузієв А.П. і раніше очолював ППО НПГУ даної шахти, принципово вимагав забезпечення норм трудового законодавства і неодноразово направляв заяви щодо зловживань службовим становищем, як керівників шахти, так і ТОВ «Краснодонвугілля».

З моменту створення первинної профспілкової організації Всеукраїнського професійного об'єднання «Захист справедливості» ВАТ «Маріупольського металургійного комбінату ім. Ілліча» адміністрація комбінату, порушуючи Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», не визнає профспілку, здійснює тиск на його членів. Голова правління підприємства листом від 20.12.05 № 09/4626 відмовила незалежній профспілці вступати з ним у переговорний процес по укладенню колективного договору. У свою чергу, голова старої профспілки комбінату листом від 21.12.05. № 6172 відмовив незалежній профспілці в створенні спільного представницького органу на комбінаті з необґрунтованих мотивів, посилаючись на те, що колективний договір був прийнятий в 2001 році й немає необхідності приймати новий, або вносити зміни в колективний договір від 2001 року. Той же Голова правління ВАТ на загальних зборах комбінату заявив, що на підприємстві «свої закони» і своя профспілка, будь-який профспілковий рух, що виник на підприємстві крім його волі, буде «роздавлений», його організаторів «вивезуть з комбінату на тачках», члени незалежних профспілок будуть позбавлені трудових і соціально-економічних прав.

Адміністрації Маріупольського і Херсонського морських портів, шляхом боротьби, шантажу та погроз відкрито і цілеспрямовано знищують первинні організації неза-

лежної профспілки «Захист справедливості», створені в Маріупольському і Херсонському портах.

Адміністрація державного підприємства «Маріупольський торговий порт», порушуючи ст. ст. 9, 16 Закону України «Про професійні спілки...», з моменту створення вищезгаданої первинної профспілкової організації не визнає незалежну профспілку, здійснює тиск на її членів, приміщення для роботи організації не виділяє, відмовляє в наданні інформації. Порушуючи ст. 13, 19-20 Закону України «Про профспілки...» адміністрація не допускає незалежну профспілку до ведення колективних переговорів і підписання колективного договору. По фіктивному скороченню штатів, без узгодження з профспілкою, був звільнений член незалежної профспілки Картавенко В.П. – батько голови незалежної профспілки Маріупольського торгового порту Картавенка М.В. Наказом від 22. 09.06 № 935/к був звільнений і лідер вищезгаданої незалежної первинної профорганізації М.В. Картавенко, нібито за вчинений прогул. Фактично, ніякого прогулу Картавенко М.В. не скоював.

Адміністрація ВАТ «Червоноармійський динасовий завод» не визнає первинну профспілкову організацію заводу, яка входить до складу Конфедерації Вільних профспілок України, та веде цілеспрямовану роботу по її знищенню. У заявах від 09.11.06, 02.11.06 та 11.12.06 голова первинної профспілкової організації «Захист справедливості» цього підприємства Е. Родіонова і голова ревізійної комісії незалежної профспілки Р. Ярова констатували, що через створення незалежної первинної профспілкової організації, адміністрація заводу, в особі начальника цеху випалення, начальника нормування праці всіляко переслідують і припиняють їх і членів незалежної профспілки заводу.

З. Смерека пропрацював на Львівській залізниці більше 24 років (з 1982 року). У березні 2006 року він був обраний головою профкому Вільної профспілки Ужгородської пасажирської вагонної ділянки (ЛВЧ-5). 12.04.06, у день повідомлення адміністрації про обрання його лідером вільної профспілки ділянки, начальник Ужгородського пасажирсько-

го вагонного відділення Львівської залізниці Орлецький В.Д. заявив: «Тепер я знайду будь-який спосіб, щоб звільнити Смереку з роботи». З 20.04.06 року З.Смерека був необґрунтовано усунений від роботи, а згодом – через більш як чотири місяці, з 31.08.06 року начальником Ужгородського пасажирського вагонного відділення Львівської залізниці Орлецьким В.Д. він був звільнений з роботи, з посади провідника Ужгородського пасажирського вагонного відділення Львівської залізниці за нібито вчинені прогули. Начальник Ужгородського пасажирського вагонного відділення Львівської залізниці Орлецький В.Д. відібрав наданий вільній профспілці офіс, заблокував перерахування профспілкових внесків бухгалтерією підприємства на рахунок вільної профспілки, загрожує звільненням усім членам вільної профспілки вагонного відділення. Такій дискримінації піддається Смерека С.С. лише за те, що він є лідером вільної профспілки вагонного відділення.

Директор Стрийської гімназії Львівської області ім. А. Шептицького Я. Турянський з моменту створення вільної профспілки, тобто з квітня 2005 року, демонстративно не визнає цю організацію. Голову вільної профспілки гімназії Романа Хоміна побив за те, що він вимагав дотримуватися чинного законодавства України і Конвенцій МОП при роботі з працівниками. Внаслідок постійного тиску і переслідування з боку директора гімназії заступник голови незалежної профспілки Дрозд О.Б. був вимушений написати заяву про звільнення. У жовтні 2006 року директор, спільно з відділом освіти, не виплатив винагороду за сумлінну роботу виключно 17 членам вільної профспілки.

Директор школи села Верхня Яблунька Турківського району Іван Січак не визнає незалежну профспілку, створену в школі з моменту її створення – з вересня 2005 року. Він усіляко переслідує членів вільної профспілки, чинить на них тиск, відмовляється погоджувати з профспілкою тарифікацію, розклад уроків, розподіл премій. Голові і всім членам вільної профспілки погіршили умови роботи і зменшили заробітну платню. Така дискримінація з боку

директора школи привела до того, що десять членів вільної профспілки вимушені були оголосити голодування. Одну вчительку, учасницю голодовки, було госпіталізовано унаслідок виснаження. Зимом 2006 року директор школи Іван Січак тяжко побив активістку профспілки Іванюк Г.І., у результаті чого вона потрапила в лікарню. Комісія Міністерства освіти України ще у 2005 році, після виїзду на місце, рекомендувала звільнити директори Січака І., теж саме рекомендувало й Обласне управління освіти, але внаслідок феодальної кругової поруки у цьому високогірному районі директор й надалі на своєму місці і спільно з районним управлінням освіти нищить вільну профспілку. 31 серпня 2007 року одним розчерком пера начальника Турківського відділу освіти Волчанського М.С. звільнено з роботи увесь актив первинної організації ВПОН ЗСШ села Верхня Яблунька – голову профспілки Міць М., заступника голови районної організації ВПОН Костіва С.М., та члена ПК профспілки Іванюк Г.І. Слід зауважити, що звільнення активістів відбулося з грубим порушенням кодексу законів про працю, не було отримано згоди профспілки на їхнє звільнення, а саме звільнення не ґрунтується на реальних фактах виробничої необхідності. Факти переслідування саме через профспілкову належність доведені, у тому числі й у суді, зокрема, у березні 2007 року Іванюк Г.І. у суді довела незаконність наказів, що погіршують умови її праці. Як наслідок, вона потрапила під розправу, поруч з іншими активістами.

У травні 2005 року група педагогів приватної школи «Перспектива» м. Львова в складі п'яти осіб дізналися, що їм неправильно налічують заробітну платню, недоплачуючи 50% заробітної платні. З метою свого захисту вони створили профспілку (голова Оксана Семенина). Через створення профспілки всіх працівників, які вступили у вільну профспілку, директор школи Світлана Бельбас звільнила з роботи. Обласним управлінням освіти, яке здійснює контроль за приватними установами, заява про незаконно звільнених членів вільної профспілки була залишена без за-

доволення. Звільнені члени вільної профспілки вже понад два роки добиваються справедливості в судах.

На робочій зустрічі представників центральних органів виконавчої влади з представниками Конфедерації Вільних профспілок України, яка відбулася 18 жовтня 2006 року в Кабінеті Міністрів України, виступив Григорій Недвіга – представник Об'єднання Вільних профспілок залізничників України, заступник голови Конфедерації Вільних профспілок України. Він констатував факти про незаконне звільнення членів вільної профспілки керівниками Придніпровської залізниці локомотивних депо міст: Фастова, Козятина, Ужгороду, Мелітополя.

92. Фактично Уряд України не здійснив жодних законодавчих чи адміністративних заходів щодо захисту права на створення професійних спілок та гарантування свободи їхньої діяльності, хоча така рекомендація містилася в п. 27 Рекомендацій Комітету ООН з соціальних, економічних та культурних прав.

Стаття 9. Право на соціальне забезпечення

93. Право на соціальний захист гарантується відповідними формами, впровадження яких має забезпечити рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму. При цьому система соціального захисту населення має будуватися так, щоб не породжувати зрівнялівки й утриманських настроїв у розподілі та споживанні життєвих благ, посилювати мотивацію до праці, створювати умови для найповнішого виявлення здібностей людини.

94. Водночас та система соціального захисту, яка на сьогодні склалася в Україні, не може похвалитися досягненням перерахованих вище завдань. Більше того, у багатьох випадках її недосконалість веде до поглиблення соціальних диспропорцій у країні. Недостатнім є й обсяг соціальної допомоги, особливо, якщо його порівняти з наведеними вище відомостями щодо доходів українців. За даними Міністерства праці та соціальної політики України, наприкінці 2005 року соціальну допомогу отримувало 377,3 тис. малозабезпечених сімей. Протягом 2005 року така допомога нарахована в розмірі 1 029,9 млн. грн., а середньомісячний розмір її склав 171.47 грн. Допомогу сім'ям з дітьми отримувало 1 091,2 тис. осіб, загальні нарахування на таку допомогу в 2005 році склали 1 686,1 млн. грн.

95. Не зважаючи на те, що уряд показує систему субсидій, яка є адресною допомогою держави сім'ям на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, як ефективну систему, яка доповнює пенсійне страхування (п. 249 доповіді) ця система є прикладом недосконалості системи соціального захисту.

96. У період, коли фактично в усіх регіонах України піднялися ціни на житлово-комунальні послуги, саме існування цієї системи мало гарантувати малозабезпеченим громадянам соціальний захист, можливість платити не більше ніж 15-20% зі свого доходу. Але потрібно сказати, що держава не підготувала в цей час необхідний захист для бідних українців, оскільки система надання державних субсидій населенню є непрозорою, нечіткою, незрозумілою звичайному громадянину, а процедура отримання субсидій принижує людську гідність. Тому тисячі людей, котрі мали б отримувати субсидії за рівнем своїх фактичних доходів — їх не отримують. І навіть, не зважаючи на проведені косметичні зміни, залишається проблема недосконалості системи надання субсидій.

97. Неможливо оминати також питання реформування пенсійного забезпечення. Право громадян на пенсійне забезпечення гарантовано Конституцією України (стаття 46). Це право забезпечується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Крім того, визначається, що пенсії мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

98. Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні проводиться в умовах істотного пенсійного навантаження на роботодавців, низького рівня задекларованої заробітної плати та тіньової зайнятості значної частини працездатного населення, що уповільнює удосконалення солідарної системи і ускладнює формування бюджету Пенсійного фонду.

99. Загальна ставка сплати страхувальниками внесків до чотирьох державних страхових фондів є найвищою серед країн СНД і складає 38,53%. Вона унеможливує досягнення повної легалізації доходів зайнятого населення. Законодавче зменшення податку з доходів фізичних осіб до 13%, обмеження бази обчислення страхових внесків максимальною величиною і встановлення прямої залежності розмірів

пенсій від страхового стажу та заробітку суттєво не вплинули на ситуацію. Як наслідок, на початок 2005 року на одну особу загальновстановленого пенсійного віку припадало 2,4 особи працездатного віку, а офіційно працюючих – удвічі менше.

100. Невжиття кардинальних заходів щодо значного зростання доходів населення від заробітної плати та перерозподілу частини страхового тарифу від роботодавця до найманих працівників, скорочення трудової міграції за межі країни та зведення до мінімуму деформації на ринку праці може призвести до того, що через 15 років у цілому по Україні на одного працюючого припадатиме один і більше пенсіонерів, що унеможливить забезпечення їм гідного рівня пенсій.

101. Відсутність системності у проведенні пенсійної реформи, випереджаюче підвищення розмірів пенсій, порівняно зі збільшенням фонду оплати праці, на фоні розтягнутого в часі до десяти років розширення джерел доходів Пенсійного фонду та поетапного звільнення його від невластивих витрат розбалансовують бюджет Пенсійного фонду.

102. Унаслідок законодавчого невизначення на 2004 рік фіксованого розміру страхового внеску для платників єдиного та фіксованих податків, збереження для окремих суб'єктів господарювання пільг зі сплати страхових внесків (без відшкодування з державного бюджету втрат Пенсійного фонду), відстрочення відшкодування на один рік для платників фіксованого сільськогосподарського податку, встановлення часткової сплати страхових внесків за окремих застрахованих осіб, а також незадовільного виконання платниками своїх зобов'язань та заборгованості із заробітної плати, у 2004 році бюджет Пенсійного фонду недоотримав доходів у обсязі 2579,3 млн. грн., у I кварталі 2005 року – 858,9 млн. гривень.

103. За висновками Рахункової палати України управління Пенсійним фондом страховими коштами супроводжувалося окремими порушеннями фінансової дисципліни, які призвели до недоотримання доходів, додаткового навантаження на бюджет Пенсійного фонду, зниження кредиторської заборгованості.

104. Уряд зазначаючи підвищення пенсій (п.п. 247,248 урядової доповіді), не вважає за доцільне відмітити, що підвищення мінімального розміру пенсії за віком до рівня прожиткового мінімуму, неспівставне з рівнем зростання мінімальної та середньої в галузях економіки заробітної плати. Крім того, однакове підвищення зруйнувало диференціацію в розмірах пенсій та повернуло до зрівнялівки в пенсіях низько- та середньооплачуваних категорій громадян, що

неминуче поглибило проблему приховування заробітної плати від оподаткування та негативно впливає на доходи бюджету Пенсійного фонду. Основною причиною зазначеного було те, що підвищення рівня пенсійного забезпечення проводилося без урахування висновків Мінпраці та Пенсійного фонду щодо соціально-економічних наслідків прийняття законодавчих рішень.

105. Правове забезпечення сплати страхових внесків, призначення і виплати пенсій та допомог містить ряд невідповідностей та невизначеностей, що негативно позначається на реалізації громадянами права на пенсійне забезпечення і державну підтримку або призводить до неефективного використання коштів Пенсійного фонду. Зокрема:

- установлення для окремих застрахованих осіб підвищених страхових тарифів, за єдиних для усіх працюючих умов пенсійного забезпечення в солідарній системі, ставить їх у нерівне становище з іншими пенсіонерами;

- законодавче обмеження доходу, що враховується при призначенні пенсії і був отриманий працівником до запровадження максимальної величини, 5,6 розміру середньої заробітної плати в Україні, зумовлює необгрунтоване заниження розмірів пенсій;

- відсутність у Законі механізму повернення застрахованій особі, яка працює за сумісництвом, сплачених до солідарної системи страхових внесків із заробітної плати (доходу), що перевищує максимальну величину, призводить до невідповідності заробітної плати, з якої обчислюється пенсія, доходу, з якого фактично сплачені страхові внески;

- відсутність визначеної Законом бази справляння страхових внесків осіб, які проходять професійну підготовку за направленнями підприємств, призводить до втрат бюджетом Пенсійного фонду доходів;

- відсутність законодавчо визначених джерел покриття витрат Пенсійного фонду з виплати пільгових пенсій та різниці між науковими і трудовими пенсіями ліквідованих підприємств та небюджетних наукових установ спричиняє додаткове навантаження на власні кошти Пенсійного фонду та зумовлює неефективне їх використання.

106. Крім того, є певна проблема, пов'язана з різницею в пенсійному віці, встановленого для чоловіків і для жінок. Середня тривалість життя жінки після досягнення пенсійного віку становить 23 роки. Тобто скільки працює, щоб отримати пенсію, стільки й живе на пенсії. Поки жінка виховує дитину до трьох років, за неї сплачують внесок до Пенсійного фонду із розрахунку мінімальної зарплати. Але

й в інші роки середня зарплата жінки в Україні не перевищує 70% середньої зарплати чоловіка. Звідси висновок: з огляду на короткий період накопичення пенсійних внесків і істотно триваліший період їхнього отримання пенсія жінки, особливо з урахуванням майбутньої обов'язкової накопичувальної системи, становитиме 50% пенсії чоловіка. Накопичити більше жінка не може, але їй можуть дати певні пільги щодо урахування страхового стажу чи зарплати. Та це не вихід. Якщо ж тривалість життя при виході на пенсію й, відповідно, актуальні розрахунки, наприклад, щодо сум щомісячних виплат із накопичувальної системи вестимуться диференційовано для чоловіків і жінок, тоді взагалі провал. Вийде 30% пенсії чоловіка. Це свідчить про порушення пенсійних прав жінки.

107. Також, проблема поглиблюється неефективною діяльністю існуючих соціальних фондів. Зокрема, Рахункова палата України у своєму звіті за 2006 рік відзначає, що керівництво Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві так і не зробило належних висновків з пропозицій і рекомендацій, наданих йому фахівцями Рахункової палати України під час попередніх аудитів. Як наслідок, у 2005 році продовжували існувати неузгодженості і прогалини в нормативно-правовому урегулюванні питань формування та використання коштів бюджету Фонду. Це в кінцевому результаті не дозволило оптимізувати видатки, негативно позначилось на вирішенні проблем соціального захисту постраждалих на виробництві та не стимулювало підприємства підвищувати рівень безпеки праці на виробництві.

108. В урядові доповіді п. 239-243 йдеться про функції і діяльність Фонду соціального страхування на випадок безробіття. Але ми у свою чергу хотіли б відзначити, що Рахункова палата України у своєму звіті відзначила, що управління коштами Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття в 2005 році та I півріччі 2006 року за окремими напрямками здійснювалося неефективно, що негативно позначалося на вирішенні соціально важливої проблеми — забезпечення зайнятості громадян. Працевлаштування безробітних шляхом надання дотації роботодавцям відбувалось, в основному, на низькооплачувані місця, що не сприяло закріпленню працівників на підприємствах (протягом 2005 року звільнився майже кожний п'ятий з працевлаштованих на дотаційні місця). Згідно з інформацією Рахункової палати, професійне навчання безробітних провадилось, переважно, без конкретного замовлення роботодавців. Регіональні та базові центри зайнятості здійснювали професійне навчання безробітних за професіями та спеціальностями, попит на які

на ринку праці є недостатнім для забезпечення працевлаштування за набутою професією, професійне навчання безробітних не завжди відповідало показникам регіональних програм зайнятості.

109. Держава гарантує громадянам допомогу при народженні дитини незалежно від їх соціального становища та зайнятості. Водночас законодавчо закріплена система призначення та виплати допомоги при народженні дитини страхувальниками – роботодавцями фактично малоспроможна забезпечити повноцінний контроль за її призначенням, своєчасною виплатою та подальшим цільовим використанням, що, у кінцевому результаті, ускладнює реалізацію громадянами гарантованого державою права на отримання допомоги. Такий висновок можемо зробити на підставі висновків Рахункової палати.

110. Значне підвищення з 1 квітня 2005 року розміру допомоги при народженні дитини – до 22,6 прожиткових мінімумів для дітей віком до шести років, було спрямоване на стимулювання народжуваності в країні. При цьому визначення розміру допомоги, за відсутності економічно обґрунтованих розрахунків витрат сім'ї, зумовлених народженням дитини, надає можливість коригувати його залежно від можливостей державного бюджету, а не реальних потреб у створенні належних умов для забезпечення повноцінного утримання дитини. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2006 рік» розмір допомоги вже обмежено фіксованою сумою 8,5 тис. гривень. Виходячи з прожиткового мінімуму на 2006 рік, розмір цієї допомоги повинен складати 9-9,4 тис. грн., що зумовить недоотримання батьками, діти яких народилися у I кварталі 2006 року, 540 грн. допомоги, народяться в II-III кварталах – 766 грн. та в IV кварталі – 946,8 гривень.

111. З підвищенням розміру допомоги при народженні дитини Урядом визначено мету її надання – створення належних умов для повноцінного утримання та виховання дитини. Відсутність переліку таких умов спричиняє суб'єктивне встановлення підстав для припинення виплати допомоги та обмежує безпосередньо право дитини.

112. На сьогодні майже 72% обсягів виплат допомоги при народженні дитини здійснюється за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, у тому числі 98% страхувальниками-роботодавцями, 2% – робочими органами відділень Фонду. При цьому законодавче покладання на громадський орган – Комісію (уповноваженого) із соціального страхування вирішення питань з надання допомоги застрахованим особам (призначення, виплата, контроль) без жодного важелю впливу на її діяльність,

призводить до несвоєчасного отримання допомоги при народженні дитини або взагалі відмови в її призначенні та виплаті, приховування страхувальниками фактів її невиплати. Аудиторами встановлено, що виплата допомоги при народженні дитини здійснювалася в 2005 році не на наступний день, а із запізненням до 50 днів.

113. Діюча система контролю за дотриманням прав і гарантій застрахованих осіб неефективна та за відсутності звернень застрахованих осіб або планових перевірок Держнаглядпраці щодо дотримання законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, унеможливорює виявлення порушень. Фінансові санкції до страхувальників застосовуються лише у випадку ухилення ними від реєстрації у Фонді, несвоєчасної й неповної сплати страхових внесків, що впливає, у першу чергу, на наповнення бюджету Фонду, і ніяким чином не спрямовано на забезпечення належного надання роботодавцями застрахованим особам допомог. Як наслідок, у разі відмови від призначення і виплати роботодавцем допомоги при народженні дитини застрахованим особам, за умов зведення повноважень Фонду з цього питання до рекомендаційних, застрахована особа може захистити своє право лише в судовому порядку.

114. Міністерство праці та соціальної політики, як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики щодо соціального захисту населення та здійснює державний нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, у 2005 році не забезпечило повноцінний контроль за діяльністю Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та дотриманням прав застрахованих осіб.

115. Уряд стверджує (п. 249 доповіді), що система соціального забезпечення доповнюється в Україні системою пільг, гарантій, субсидій різних вид допомог у тому числі молодим сім'ям, але не зазначає про ефективність таких систем. Зокрема, якщо ми торкнемося Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву то згідно висновкам Рахункової палати України цей фонд не забезпечив у 2005 році належного виконання бюджетних програм, призначених на будівництво та придбання молодими громадянами житла, і ефективного управління бюджетними коштами, спрямованими на їх реалізацію. Це призвело до неефективного використання бюджетних коштів у сумі 35,8 млн. грн., утворення заборгованості перед позичальниками з виплати часткової компенсації та, як наслідок, зниження довіри до держави з боку молодих сімей, — такий висновок зробила Колегія Рахункової палати, розглянувши «Звіт про результа-

ти перевірки використання коштів державного бюджету Державним фондом сприяння молодіжному житловому будівництву.

116. Аудитори Рахункової палати відзначили, що діючі на сьогодні механізми надання державної підтримки молоді в розв'язанні житлової проблеми не забезпечують доступність житла для молодих сімей із середнім рівнем доходів та незаможних молодих громадян.

117. До сьогодні існує неефективний механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами, оскільки вона недоступна молодим сім'ям, які потребують державної підтримки, та спричиняє використання бюджетних коштів на здешевлення скуповування заможними молодими особами житла. Зокрема, одинока молода громадянка з м. Херсону, яка не потребувала поліпшення житлових умов, за рахунок кредиту банку придбала квартиру площею 262 м² вартістю 1,3 млн. грн. з наступною частковою компенсацією% за рахунок бюджету. Переважна більшість громадян, які в 2005 році отримали право на часткову компенсацію, не потребувала поліпшення житлових умов.

118. Неконтрольоване укладання Фондом, в порушення ст. 23 Бюджетного кодексу, договорів на часткову компенсацію відсоткової ставки кредитів комерційних банків та збільшення Урядом посеред бюджетного року її розміру (без фінансового забезпечення) призвели до необхідності збільшення бюджетних призначень на цю мету в 2005 та 2006 роках на 15 та 30 млн. грн., відповідно, за рахунок зменшення затверджених призначень на надання пільгових довгострокових кредитів. Водночас для незаможних молодих сімей більш доступним є механізм надання пільгових кредитів.

119. Перевіркою виявлено, що постановою Уряду та наказом Мінсім'ямолодьспорту змінено визначені Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» пріоритети в наданні кредитів на житлове будівництво, у першу чергу, сім'ям з дітьми. Перехід на рейтингову оцінку кандидатів, відповідно до якої 1 бал визначено на дитину, 8 балів — ученим, 7 балів — спортсменам, не забезпечує сім'ям з однією та двома дітьми, які не є молодими ученими або спортсменами, першочергове право на отримання кредиту. При цьому першою (основною) умовою участі в рейтингу визначено платоспроможність кандидата.

120. Державна програма забезпечення молоді житлом на 2002-2012 роки не виконується, що спричинено недостатнім обсягом бюджетних коштів, які щорічно передбачаються Мінфіном на її виконання при формуванні проекту державного бюджету. Вкрай недостатньо коштів

виділяється із місцевих бюджетів. Як наслідок, молодим громадянам надано лише третину передбачених Програмою обсягів житла.

121. Відсутність нормативного обмеження щодо надання одній і тій же особі двох видів державної підтримки створює умови для придбання молодими громадянами квартир з частковою компенсацією відсоткової ставки після реалізації ними права на отримання пільгового довготермінового кредиту на будівництво (реконструкцію) або придбання житла за бюджетні кошти.

Стаття 10. Охорона сім'ї, материнства та дитинства

А. Побутове насильство

122. За даними Департаменту суспільної безпеки Міністерства внутрішніх справ України на обліку за здійснення насильства в родині знаходяться 85178 осіб, з них поставлено на облік у 2006 р. - 63624; винесені офіційні попередження — 76192; застосовані захисні приписи — 6359; до штрафу притягнуто 66873 особи; на виправні роботи направлені 375 осіб; адміністративний арешт накладений на 9334 особи. Державна соціальна служба для дітей, сім'ї й молоді веде банк кризових родин. Станом на 1 січня 2006 р. у цьому банку перебуває 183 тисячі українських родин.

123. Дані неурядових організацій також підтверджують надзвичайну гостроту проблеми. Так, на Національну «гарячу лінію» з питань запобігання насильства й захисту прав дітей Центру «Ла Страда -Україна» за період 2005 — 8 місяців 2007 р. надійшло більше 1100 звернень.

124. Аналізуючи державну політику в сфері протидії домашньому насильству, слід зазначити, що держава цілеспрямовано ухиляється від прийняття та реалізації широкої програми, спрямованої на подолання цього явища.

125. Уповноваженим органом державної влади, що координує роботу інших державних структур по попередженню й протидії насильству в сім'ї є Міністерство України в справах сім'ї, молоді та спорту. Ця складна діяльність, особливо на районному й міському рівнях, здійснюється малою чисельністю працівників відділів по справах сім'ї й молоді (1-2 працівника, які повинні вести всі програми Міністерства). При цьому вони ж виконують великий обсяг завдань, пов'язаних зі спортом. Тому проблеми в реалізації державної політики в сфері протидії й попередження насильства в родині кореняться в низькій ефективності роботи цього центрального органу виконавчої влади, до питань ведення якого відводять такі не пов'язані

між собою проблеми як розвиток професійного спорту й соціальні проблеми родини, молоді, жінок, гендерної рівності.

126. Одержання допомоги для повноцінної реабілітації — це одна з серйозних проблем. І якщо юридичну, консультативну, психологічну допомогу потерпілим від насильства можуть надавати громадські організації, то для надання медичної допомоги необхідно отримати ліцензію суб'єкта підприємницької діяльності (приватний лікар), що заборонено для громадських організацій. Проблеми надання спеціалізованої медичної допомоги жертвам насильства — це «змова мовчання» (коли потерпіла уникає звернення за допомогою, оскільки зустрічає нерозуміння своїх проблем навколишніми), непоінформованість й упереджене ставлення населення до психіатричної служби, недостатність правової бази, декларативний характер багатьох законодавчих норм (наприклад, захист потерпілих і свідків). На сьогодні поки немає вітчизняних клініко-епідеміологічних даних про психічні розлади жертв насильства в родині в масштабі країни, і лише почате створення державної служби медико-соціальної допомоги їм.

127. Наприкінці 2006р. була складена доктрина медико-соціальної допомоги жертвам насильства, розроблена організаційна модель відповідної служби, опрацьовуються оптимальні шляхи її втілення. Наприкінці 2003 року в МОЗ України були представлені пропозиції, у результаті яких Міністерством був виданий наказ № 38 від 23 січня 2004 р. «Про затвердження заходів щодо виконання Закону України «Про попередження насильства в родині» й «Типове положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в родині». Департамент організації розвитку медичної допомоги населенню МОЗ України розіслав листа № 3.49 від 28.07.2006 р. в усі регіони України із пропозицією надати відомості про виконання цього пункту наказу МОЗ України. Відповіді показали, що в Україні створено тільки 2 центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в родині — у Чернігівській області (м. Чернігів) і в м. Севастополі. Однак, навіть ці центри створені на територіях психіатричної й наркологічної установ, тому принцип дестигматизації, про який ідеться в Типовому положенні про центр, не дотриманий.

128. Ряд медичних установ, надає медико-соціальну допомогу жертвам насильства в родині, але вони не зазначені як постійні центри медико-соціальної допомоги потерпілим. Такі установи є у Вінницькій (1 установа), Донецькій (1), Луганській (1), Львівській (2) та Київській (4) областях, а ще в 2 областях працюють кабінети даного профілю. У Волинській і Харківській областях ще тільки планується

відкриття подібних установ. Таким чином, загальна кількість усіх медичних установ є вкрай малою для забезпечення потреб населення.

129. Нереалізація права громадян на захист від домашнього насильства виявляється в:

- Невиїзді працівників міліції на так звані ними «побутові виклики», до яких вони відносять випадки домашнього насильства.
- Небажанні працівників прокуратури надавати дозвіл на видання захисного припису.
- Незнанні працівниками прокуратури й суддями не тільки положень Закону України «Про попередження насильства в родині», але навіть факту самого існування цього Закону.
- Абсурдності необхідності триразового звертання до органів внутрішніх справ перед тим, як кривдник буде арештований, оскільки летальним може бути будь-який випадок.
- Існуванні положення про віктимну поведінку.
- Відсутності навичок роботи в працівників органів внутрішніх справ у випадках сімейного насильства, а також нестача необхідних знань.
- Недостатності уваги питанням навчання працівникам ОВС поводженню й діям у ситуаціях домашнього насильства (як на рівні початкової підготовки, так й у вищих навчальних закладах).
- Перекладанні відповідальності за насильство в родині на потерпілих.
- Існуванні штрафів, як основного виду адміністративного стягнення для кривдників, що б'є не тільки по кривднику, а по родині в цілому.
- Неможливості відселення гвалтівника.
- У неможливості впливу на гвалтівників, які здійснюють насильство в ситуаціях алкогольного або наркотичного сп'яніння.

130. Причинами фактичної неможливості одержати допомогу, коротко або довгостроковий притулок у разі потреби, медичну й соціально-психологічну допомогу є:

- Відсутність розгалуженої системи установ для потерпілих від домашнього насильства.
- Покладання відповідальності за фінансування створення установ по наданню допомоги в ситуаціях насильства на місцеві бюджети, замість фінансування за рахунок субвенцій з державного бюджету.
- Відсутність розуміння в керівників обласних державних адміністрацій, обласних рад, органів місцевого самоврядування актуаль-

ності проблем попередження насильства й не виділенням ними коштів на реалізацію програм.

- Невиконання Урядом України положень Закону України «Про попередження насильства в родині» відносно створення кризових центрів, центрів медико-соціальної реабілітації.

- Відсутність у Законі України «Про попередження насильства в родині» положення про обов'язковість створення притулків для потерпілих від домашнього насильства.

- Можливість, відповідно до Типового положення про центри соціально-психологічної допомоги, що затверджене постановою Кабміну, одержувати допомогу у центрах лише особам у віці до 35 років, що суперечить Закону України «Про попередження насильства в родині», Конституції України, принципам захисту прав людини. Таким чином, удосконалення потребує не тільки Закон «Про попередження насильства в родині», але й цілий ряд інших законів і нормативно-правових документів.

- Відсутність соціального житла й можливості жити окремо для членів родин, у яких здійснюється насильство.

- Робота ведеться (якщо взагалі ведеться) лише з потерпілими від домашнього насильства, а не із кривдниками. І немає жодної установи, де б проводилася робота з особою, що вчинила насильство в родині, з метою зміни її поведінки й формування ненасильницької моделі поведінки.

- Необхідність мати реєстрацію за місцем проживання для того, щоб бути влаштованим у притулок (у Києві, наприклад). У Чернігові підтвердили, що така вимога відсутня, але в ситуації, коли притулки й центри перебувають на місцевому фінансуванні, органи прокуратури й КРУ можуть вимагати наявності реєстрації для надання допомоги. Ця ж проблема існує щодо права громадян на одержання допомоги, що залежить від місця (міста, області) реєстрації, а не від потреб особи.

В. Торгівля людьми

Причини поширення торгівлі людьми

131. Неефективність політичних й економічних реформ, корупція серед державних чиновників, декларативна соціальна політика, прірва, що постійно збільшується, між багатою меншістю та бідною більшістю, невиправдані надії перших років незалежності привели до розчарування в можливих позитивних змінах у країні. Однак міграція

вважається не тільки способом вирішення фінансових проблем, але й способом життя й кар'єрною стратегією для нового покоління.

132. Ситуація ускладнюється не тільки кризовим станом української економіки, але й тим, що процес міграції криміналізується, оскільки дешева робоча сила українських громадян становить основу надприбутків посередників як в Україні, так і за її кордонами. До того ж, легальних можливостей виїхати працювати за кордон мало для всіх бажаючих. Серед факторів, які негативно впливають на поширення торгівлі людьми, фахівці все частіше відзначають посилення загальної криміналізації суспільства. Бідність, неможливість працевлаштування й отримання освіти через корумпованість майже всіх сфер життєдіяльності є одними з головних факторів залучення в кримінальний бізнес великої кількості людей.

133. Ще один фактор, що спонукає людей залишати країну, — це насильство відносно жінок, особливо домашнє. Досвід роботи з жінками, що стали жертвами торгівлі людьми, показує, що дуже часто домашнє насильство спонукає жінок шукати кращого життя за межами України.

134. Дослідження показали, що 47% громадян у віці до 40 років, тобто найбільш працездатного віку, готові виїхати за кордон, причому 10% з них бажають залишитися там на постійне місце проживання, 21% — на кілька років, а 16% — на кілька місяців. Це значить, що близько половини громадян є представниками потенційної групи ризику, тобто можуть постраждати від торгівлі людьми.

135. Стимулюючим фактором до виїзду українських громадян за кордон, насамперед для нелегального працевлаштування, що сприяє торгівлі людьми, є наявність соціальних мереж за кордоном, на що вперше звернула увагу в 2002 р. МОП.

136. Крім того, не можна не згадати наявність підвищеного попиту на дешеву, і в тому числі нелегальну робочу силу, українських й інших східноєвропейських громадян, а також громадян інших країн, у розвинених європейських країнах, США й т.п. Наявність високого попиту, у тому числі на робітниць сексуального бізнесу не можна не враховувати при формуванні стратегій протидії торгівлі людьми.

137. Більшість жертв торгівлі людьми — це молоді, незаміжні жінки у віці від 18 до 25 років, що мають середню технічну освіту, та проживають у сільській місцевості. Всі вони мали вдома дуже низький рівень доходу. Що стосується чоловіків, то більшість із них одружені, у віці від 31 до 50 років, залишають країну на короткий період часу з метою заробити досить грошей для пристойного життя родини.

Звичайно, рівень освіти в них такий же, як й у жінок. Серед дітей жертвами, зазвичай, стають дівчата у віці від 13 до 18 років. Найчастіше родини в них реструктуризовані, а самі вони вже страждали від домашнього насильства.

138. В Україні процвітає й внутрішня торгівля людьми. Сюди відноситься експлуатація дітей у сфері порнографії й проституції, не в останню чергу й за іноземними замовленнями. Коли дітей підбурюють до проституції, їм пропонують не тільки проживання, їжу й притулок, але також кишенькові гроші й речі, яких діти вдома не мають. Торгівля дітьми відбувається також з метою їхнього всиновлення в комерційних цілях; експлуатації дитини в жебрацтві або примусовій праці. На жаль, подібні злочини рідко кваліфікуються як торгівля людьми. Частіше розглядаються як, наприклад, проституція, що некоректно.

139. Слід також відзначити, що в Україні з'явився сексуальний туризм, як новий засіб сексуальної експлуатації дітей.

140. Приблизно половина жертв-дітей, що постраждали від міжнародної торгівлі дітьми, звичайно, вивозиться в Російську Федерацію. Вербувальники намагаються залучити дітей не тільки з неблагополучних, але й із благополучних родин. Потрібно також відзначити, що Україна є не тільки країною походження потерпілих від торгівлі людьми, але й країною транзиту й призначення, насамперед для громадян Молдови.

Національний план дій

141. Робота над проектом Державної програми протидії торгівля людьми до 2010 р. почалася навесні 2005 р. У консультаціях по створенню програми брали участь Міністерство сім'ї, молоді та спорту, ОБСЄ, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Міжнародна організація праці й Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда — Україна». Ці питання виносилися на обговорення під час проведення «круглих столів», засідання експертних груп, і тоді крок за кроком створювалася модель, за якою йшло створення програми. Створений проект програми відображав найбільш сучасні комплексні підходи до організації протидії й попередження торгівлі людьми, містив у собі рекомендації міжнародних організацій.

142. Однак, Державна програма протидії торгівлі людьми до 2010 р. була прийнята постановою Кабінету Міністрів України № 410 тільки 07.03.2007 р. та в дуже скороченому вигляді. Це означає, що

протягом 2006 р. в Україні був відсутній Національний план дій, координатія діяльності, а також звітність.

143. Аналіз організаційно-адміністративних заходів, які передбачаються Програмою, дає можливість прогнозувати проблеми при її впровадженні. Серед проблемних зон варто назвати такі: координація й управління діяльності в рамках програми; фінансування заходів, запланованих програмою; відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців, які могли б займатися реалізацією програми; моніторинг якості виконання програми й т.п. Виконання Програми здійснюється центральними й місцевими органами виконавчої влади в межах засобів, передбачених для них у державному й місцевому бюджетах на відповідний рік, а також за рахунок інших джерел. Обсяг фінансування Програми з державного бюджету становить 1469,7 тис. гривень на п'ять років, що в сумі менш 300 000 доларів США. Однак у цього фінансування також немає окремого рядка, а воно буде виділятися в рамках засобів, запитуваних міністерствами. При формуванні програми тільки Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту запросило зазначену суму. Інші міністерства з невідомих причин фінансові заявки не подавали, а отже, без фінансування відповідної діяльності важко очікувати.

Захист і надання допомоги потерпілим

144. Одним із ключових питань у боротьбі з торгівлею людьми є надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми. Постановою Кабінету Міністрів України № 989 від 27 червня 2003 р. у рамках Комплексної програми по протидії торгівлі людьми на 2002-2005 р. було прийняте Типове положення про центр реабілітації потерпілих від торгівлі людьми. Відповідно до нього, Центри повинні займатися наданням психологічної допомоги й консультацій жертвам, організацією й здійсненням першої медичної допомоги, розміщенням потерпілих, організацією індивідуальних і групових реабілітаційних програм по реінтеграції жертв, наданням інформації про доступні програми, функції й заходи, які проводяться в центрі, а також про запобіжні заходи по боротьбі з торгівлею людьми.

145. Для надання допомоги потерпілим в 2005 р. були створені Міжрегіональні реабілітаційні центри в Житомирській, Волинській, Чернівецькій, Львівській і Херсонській областях. Це було зроблено Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту в співробітництві з Міжнародною організацією по міграції і відповідними обласними адміністраціями.

146. Представники неурядових організацій і державних органів бачать серйозну проблему у відсутності механізму повернення потерпілих через кордон. Крім того, ті, хто повернувся, мають серйозні проблеми зі здоров'ям, і це обов'язково потрібно враховувати в подальшій роботі з ними. Допомогу потерпілим надають переважно міжнародні й неурядові організації. Так, в 2006 р. МОМ було надано допомогу 937 потерпілим. Центром «Ла Страда» в 2006 році надано допомогу 199-ти потерпілим (135 жінкам і 64 чоловікам), з початку своєї діяльності Центр надав допомогу більше 900 громадянам.

147. Спостерігається процес стигматизації потерпілих від торгівлі людьми.

148. Також є серйозні проблеми з фінансуванням цієї роботи з боку держави.

149. На нашу думку, органи державної влади не прикладають достатньо зусиль для створення системи надання допомоги потерпілим. Так, Державна служба соціальної допомоги сім'ям, дітям і молоді, що існує в системі Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, відмовилася від надання соціальної допомоги потерпілим, виявивши бажання займатися винятково профілактичною, інформаційною роботою й соціальною рекламою. Ця проблема неодноразово обговорювалася на семінарах і круглих столах, проте позиція керівництва Державної соціальної служби була незмінною.

150. Міністерство охорони здоров'я також недостатньо залучено до надання допомоги потерпілим. Реально відповідальність (фінансову, організаційну, змістовну й т.п.) несуть міжнародні й громадські організації, які утримують притулки.

151. Крім цього, вимагає термінової зміни Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», що є базовим для Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Відповідно до цього Закону вся діяльність Міністерства поширюється тільки на громадян у віці до 35 років. Іншим потерпілим створені під його патронатом установи зобов'язані відмовляти (і справді відмовляють) у наданні послуг.

Боротьба з торгівлею людьми й покарання злочинців

152. У системі Міністерства внутрішніх справ у травні 2000 р. були створені спеціальні підрозділи по боротьбі з торгівлею людьми. У зв'язку з актуальністю даної проблеми й необхідністю ефективного розслідування злочинів у серпні 2005 р. вони були реорганізовані

у Департамент по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, що має підрозділ у кожній області України.

153. Відповідно до інформації, наданої Міністерством внутрішніх справ України, за період з 1998 по 2006 р., було розкрито більше 2600 злочинів, передбачених статтею 149 Кримінального Кодексу України (торгівля людьми). Кількість виявлених злочинів росте щорічно (1998 – 2, 1999 – 11, 2000 – 42, 2001 – 89, 2002 – 169, 2003 – 289, 2004 – 262, 2005 – 415, 2006 – 376).

154. Багато проблем після розкриття злочинів з покаранням злочинців. Так, цікаво виглядає статистика справ, які доходять до суду. По даним МВС України в 2002 р. з 169 зареєстрованих справ до суду дійшло 139. В 2003 р. – з 289 до суду дійшло 226, в 2004 р. – з 262 дійшло 260, в 2005 р. – з 415 тільки 357, в 2006 – з 376 у суд передано 317. За даними Державної судової адміністрації України кількість розглянутих апеляційними й місцевими судами кримінальних справ по ст. 149 (124-1 у старому кримінальному кодексі) КК України по роках 2002 – 2006 є відповідно: 36, 62, 74, 96 та 99, тобто кількість доведених до завершення кримінальних справ є мізерною, що свідчить про боротьбу МВС за показники, а не за якісне розслідування подібних злочинів.

155. У 2005 р. було розкрито понад 3 200 випадків нелегального перетину кордонів України неповнолітніми без супроводу дорослих. Крім того, було зафіксовано більше 13 випадків нелегального перетину кордону із метою лікування, відпочинку або туризму. Також було виявлено понад 40 випадків перевезення неповнолітніх дітей, усиновлених іноземними громадянами. При цьому документи були оформлені неналежним чином.

156. Основними проблемами в сфері протидії торгівлі людьми є:

- Відсутність закону про соціальний захист українських громадян за кордоном.
- Відсутність навіть оціночних даних про кількість потерпілих від торгівлі людьми.
- Практично не працює в Україні програма захисту свідків.
- Не реалізовані права громадян на захист від злочинів.

157. У сфері надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми можна виділити наступні проблеми:

- Невиконання державою міжнародних зобов'язань навіть відносно мінімальних стандартів надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.

- Фактична неможливість одержати допомогу, коротко або довгостроковий притулок, якщо буде потреба, медичну й соціально-психологічну допомогу, причиною чого є відсутність розгалуженої системи закладів для потерпілих від торгівлі людьми.
- Можливість згідно із чинним законодавством одержання допомоги в центрах тільки особами у віці до 35 років, що суперечить Конституції України, принципам захисту прав людини.
- Необхідність мати реєстрацію за місцем проживання, для того щоб бути влаштованим у притулок (наприклад, у Києві).

С. Застосування дитячої праці

158. В Україні за даними дослідження, проведеного Державним комітетом статистики в співпраці з МОП у 1999 й 2000 роках, виявлено понад 456 тисяч дітей, які працюють, з яких 87 тисяч — це діти незахищеної групи віком від 7 до 12 років. Хоча реальні цифри можуть перевищувати офіційну статистику, адже методологія вибіркової статистичних обстежень, що використовувалася, дає змогу визначити трудову діяльність лише тих дітей, які живуть у сім'ях з батьками чи опікунами. Велика вірогідність того, що діти, які проживають в асоціальних сім'ях, жебракують, утримуються в школах-інтернатах, діти нелегальних мігрантів не були обстежені. Відтоді ситуація не покращилася. Наявність найманої дитячої праці підтверджують і дослідження Українського інституту соціальних досліджень.

159. Серед видів найгірших форм дитячої праці: дитяча проституція, жебракування, залучення дітей до кримінальної активності (крадіжки, розповсюдження наркотиків тощо), збір склотари та металобрухту, праця на базарах, що в основному передбачає вантажні роботи.

160. Проблема полягає в тому, що кількість неповнолітніх, бажаних працевлаштуватися, значно перевищує кількість офіційних робочих місць. Підприємці неохоче беруть дітей. Законодавство жорстко регламентує використання роботи дітей. Тому залишається вихід у нелегальному працевлаштуванні. Основними видами дитячої праці в Україні є:

- виснажлива й надмірно тривала робота дітей у домашньому господарстві (насамперед, це стосується сільських дітей);
- робота в промисловості, в установах й організаціях, що не відповідає фізичним і розумовим здібностям дітей, шкодить здоров'ю, заважає навчанню та розвитку дитини;

- робота в сімейному бізнесі, яка перебуває поза суспільним і державним контролем;

- робота на вулиці в несприятливих погодних умовах, часто — у несприятливому соціальному оточенні (миття автомашин, вулична торгівля, жебрацтво тощо).

- найгірші форми дитячої праці (використання дітей у злочинній діяльності, крадіжках, поширенні наркотиків, збуванні крадених речей, проституції, секс-бізнесі, виготовленні порнографічної продукції, жебрацтві тощо).

161. Найбільшими споживачами дитячої праці є сільське господарство, торгівля, сфера послуг.

162. Існують регіональні особливості використання праці дітей. Так, у південних областях України — дитяча праця використовується здебільшого в сільському господарстві (прополка, нагляд за тваринами, збирання овочів, випас домашніх тварин, робота з добривами, хімікатами, підсобними працівниками при ремонті сільськогосподарської техніки), домашнім господарстві (догляд за тваринами, догляд за дітьми, за хворими), рибному господарстві, торгівлі, сфері послуг, незаконної діяльності, у сексуальному бізнесі. У східних промислових областях України — збирання металобрухту, вугільна промисловість (копанки — сімейні або за наймом, сортування вугілля, підсобні працівники), збирання вторинної сировини, торгівля (установка й обладнання наметів, розвантажувальні роботи, закликали, «живі манекени» з рекламою, сортування товарів, прибирання приміщень, продаж роздрібних товарів, газет у транспорті), сфера послуг, робота на вулиці, домашнє господарство (тваринництво, догляд за дітьми та хворими), залучення в незаконну діяльність (крадіжки, торгівля наркотиками), сексуальний бізнес.

163. Викликає занепокоєння поширення жебрацтва, суб'єктами якого є діти. Цей вид експлуатації, на відміну від інших, у яких беруть участь діти, є більш очевидним, оскільки його можна спостерігати щодня та усюди, особливо у великих містах. Однак, як показує офіційна статистика, в 2005 році в Київській і Харківській областях було порушено лише 20 кримінальних справ за фактом втягнення дітей у протиправну діяльність (пияцтво, жебрацтво, азартні ігри). Подібний стан справ пояснюється тим, що працівники органів внутрішніх справ ставляться до фактів втягування дітей у жебрацтво як до злочинів невеликої тяжкості, які межують з адміністративними правопорушеннями, що створює чисто психологічну перешкоду для

притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за подібні дії.

164. Аналізуючи масштаби поширення дитячої праці в Україні, варто зазначити, що відсутня офіційна статистика. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що суспільство толерантно до дитячої праці, не вбачає відмінності між трудовим вихованням та нею, що вимагає проведення інформаційної й роз'яснювальної роботи.

165. Держава має підтримувати розвиток різноманітних форм зайнятості молоді через молодіжні біржі праці, літні трудові табори, трудові загони тощо. Але ці ініціативи є малочисельними. Основна причина – у позиції роботодавців і відсутності правового забезпечення для легального працевлаштування дітей на час канікул.

166. Усе вищесказане свідчить про те, що в Україні існує нагальна потреба в розробці дієвого механізму контролю за виконанням на практиці чинного законодавства з праці неповнолітніх. Удосконалення цього механізму повинно, в першу чергу, бути спрямованим на сприяння соціальному захисту дітей з найбільш соціально незахищених родин, дотримання вимог законодавства про працю дітей, насамперед у неформальному секторі економіки.

167. Така діяльність передбачена в проєкті Національного плану дій по виконанню Конвенції ООН про права дитини, який розроблений Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту у співпраці з усіма зацікавленими міністерствами, міжнародними й громадськими організаціями. Він пройшов перше читання у Верховній Раді, але в зв'язку з політичною парламентською кризою залишився не прийнятим. Проєктом передбачається створення, апробування та розвиток системи моніторингу дитячої праці, що включає здійснення регулярних візитів з метою ідентифікації працюючих дітей і визначення ризиків, з якими вони зіштовхуються, перенаправлення їх до організацій, які можуть надати допомогу, відстеження процесу їх вилучення з дитячої праці та нагляд (спостереження) за ними, для отримання впевненості, що вилучені діти задоволені отриманими альтернативами.

168. Однак недостатньо уваги приділяється координації діяльності різних міністерств і відомств щодо вирішення цієї проблеми. Одна з причин такого стану справ полягає в складній системі керування в цій сфері, коли за дотримання прав дитини несе відповідальність Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту, за порушення трудових прав дитини – Міністерство праці та соціальної політики, експлуатацію дитини – Міністерство внутрішніх справ України. До

цього залучені й інші органи центральної виконавчої влади, що в цілому негативно впливає на відповідальність держави за ліквідацію як експлуатації дитячої роботи, так й умов її існування.

Д. Дані щодо бездоглядних дітей

169. На сьогодні не існує доступних дезагрегованих статистичних даних за роками, стосовно бездоглядних дітей. Створення єдиної електронної бази даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з наступним введенням системи їх обліку передбачено Державною програмою подолання бездоглядності. На сьогодні такого єдиного електронного банку даних не існує. Принаймні, відповідна кількісна інформація не є доступною.

170. Привести до ладу систему обліку бездоглядних дітей та ряд заходів, спрямованих на вирішення цієї проблеми, передбачає проект Закону України «Національний план дій щодо впровадження Конвенції ООН з прав дитини до 2012 р.». Обидві згадані програми не мають чіткого фінансового забезпечення та його планування. Це ставить під сумнів реалізацію декларативних намірів, представлених у цих документах.

171. Існуючі заходи, що спрямовані на подолання дитячої безпритульності, не можна вважати достатньо ефективними. Так, наприклад, законодавство не враховує вік дитини та її ситуацію, передбачаючи дії міліції по поверненню її до місця проживання та навчання. Такі дії міліції, зокрема, передбачені статтею 5 Закону України «Про органи і служби у справах неповнолітніх». Указаний приклад є одним із проявів проблеми, пов'язаної з недосконалістю державної системи захисту прав дитини, що в основному зосереджена в системі виконавчої влади та не передбачає достатньої участі судової системи. Немає ефективного впливу на ситуацію стосовно захисту прав дитини й з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Е. Інші аспекти дотримання прав дитини

172. За офіційними даними Генеральної Прокуратури України «... упродовж 2005 – 2006 років судами визнано потерпілими від злочинів понад 8 тис. неповнолітніх. На профілактичному обліку в службах у справах неповнолітніх перебуває майже 45 тис. неблагополучних родин, в яких утримуються 94 тис. дітей. Проте на облік в органи внутрішніх справ поставлено лише 2,5 тис. осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Внаслідок жорстокого поводження батьків діти змушені залишати до-

мівки, бродяжити, жебракувати, вчиняти злочини. Лише за 2006 рік підлітками скоєно 10,5 тис. злочинів, до притулків для неповнолітніх доставлено понад 12 тис. дітей, що бродяжили та жебракували».²⁸

173. Та сама інформація Генеральної прокуратури підтверджує, що останнім часом набули поширення факти жорсткого поводження та сексуального насильства над дітьми з боку окремих працівників кримінальної міліції в справах неповнолітніх: «прокуратурою Запорізької області у квітні поточного року порушено кримінальну справу за фактом незаконного затримання та згвалтування працівниками кримінальної міліції у справах неповнолітніх Оріхівського РВ УМВС України неповнолітнього Зацарного Д. Слідство в справі триває. Працівниками Заводського РВ Дніпродзержинського МУ УМВС України в Дніпропетровській області до затриманого в підозрі вчинення крадіжок неповнолітнього Галки В. у нічний час застосовувалися побої та катування. Підлітка підвішували до стіни, били пляшкою по голові, чим спричинили фізичні страждання та тілесні ушкодження. Прокуратурою Дніпропетровської області за даним фактом 19.06.2006 порушено кримінальну справу за ч. 2 ст. 365 КК України».

174. Викликає особливу стурбованість усе частіша практика державних дитячих інтернатів спрямовувати дітей до психіатричних закладів за порушення правил поведінки чи інші провини. Так, наприклад, 8 лютого 2007 року прокурор міста Севастополь Володимир Дереза повідомив, що у 2006 році близько 60 дітей-сиріт — вихованців дитячих будинків і шкіл-інтернатів протягом місяця незаконно перебували у міській психіатричній лікарні. Як повідомив прокурор, за даним фактом було порушено кримінальну справу. Прокурор висловив припущення, що окремим дітям саме така медична допомога була потрібна, водночас він висловив подив з приводу того, що в психіатричній лікарні формально підійшли до юних пацієнтів та наголосив: «Лікарі зобов'язані були одразу повернути тих дітей, кому не потрібен стаціонар».

175. Дані державних установ і недержавних організацій щодо проблеми сексуальної експлуатації та сексуального розбещення дітей суттєво різняться. Так, працівниками кримінальної міліції у справах неповнолітніх протягом перших шести місяців 2006 року задокументовано 8 злочинів за ст. 155 Кримінального кодексу України (статеві

²⁸ Інформація про стан додержання законодавства, спрямованого на захист прав неповнолітніх, які потерпають від злочинних посягань, насильства у сім'ї, втягнення їх у злочинну та іншу протиправну діяльність // Лист Генеральної прокуратури України до прем'єр-міністра України від 31.07.2006 р. № 07/3-90.

зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості) та 28 за ст. 156 КК України (розбещення неповнолітніх). Результати досліджень недержавних організацій дозволяють зробити висновок про більш широкі масштаби цього явища. Наприклад, опитування спеціалістів інтернатних закладів, яке проводилося в 2005 році Жіночим консорціумом України, показало, що 34% спеціалістів зустрічалися з принаймні одним випадком сексуального насильства над дитиною. Хоча проблема є характерною не лише для закритих дитячих установ, а й для загальноосвітніх шкіл. За даними міжнародного правозахисного центру «Ла Страда — Україна» — кожен сьомий підліток потерпає від сексуальних зловживань з боку дорослих.

Стаття 11. Право на достатній життєвий рівень

176. Не зважаючи на зменшення бідності протягом минулих 3-х років, певною мірою такі показники досягаються штучно. Наприклад, держава штучно занижує визначений державою прожитковий мінімум. Методика його розрахунку не покриває навіть елементарні витрати людини. Проте практично вся система соціального забезпечення ґрунтується на розмірі прожиткового мінімуму.

177. Слід відзначити все більше зростання розриву між багатими та бідними. Мінімум п'ята частина населення живе украй важко. У порівнянні з розвинутими країнами різниця в доходах між багатими і бідними перевищує 7-10 разів. Слід зазначити, що інформація про доходи вищих посадових осіб, окрім деяких, є закритою та недоступною для громадськості.

178. Як показало соціологічне опитування²⁹, в середньому українці отримують 780 грн. на одного члена родини, а достатнім для нормального життя вони вважають дохід у середньому в розмірі 1638 грн³⁰. Водночас, 7% респондентів змушені заощаджувати навіть на харчуванні, 20% на харчування вистачає, але для придбання одягу або взуття вже потрібно збирати або позичати гроші. Отже, більше чверті населення України знаходяться за межею бідності. На харчування і необхідний одяг вистачає коштів у 34% опитаних, але такі придбання, як хороший костюм, мобільний телефон, найпростіша побутова техніка, вже є проблематичними. Придбання великої побу-

²⁹ Дані опитування Українського інституту соціальних досліджень і Центру «Соціальний моніторинг», яке проводилося з 5 по 12 грудня 2006 р. у всіх областях України. Всього опитано 2279 респондентів.

³⁰ 5,05 грн дорівнює 1 долару США.

тової техніки викликає певну складність для 26% опитаних. Тільки 11% опитаних вважають проблематичними лише купівлю машини, дачної ділянки, квартири.

179. Також згадане вище дослідження показує, що своє матеріальне становище як середнє оцінює 41% опитаних, нижче середнього 31%, низьке — 14%, дуже низьке — 4%. Потрібно зазначити, що під час дослідження далеко не всі з 7% респондентів, які змушені економити на харчуванні, оцінюють своє матеріальне становище як дуже низьке. Крім того, при середньому значенні бажаного щомісячного доходу на одного члена сім'ї 1638 грн. суттєво різняться потреби залежно від місця проживання. Так, тим, хто проживає в селі, достатньо було б 1358 грн. на одного члена сім'ї щомісячно, тим, хто проживає в містах — 1537 грн., а в обласних центрах — 2053 грн.

180. Проблема бідності насамперед надзвичайно актуальною для працюючого населення України. Станом на червень 2006 року зарплата, нижча мінімальної, була нарахована 814 тис. громадянам України (менше 332 грн у 2005 році та 375 грн у 2006 році). А 2,76 млн. осіб живуть на зарплату менше прожиткового мінімуму. Дані державної статистики говорять, що в Україні в середньому 7,5% працівників отримують зарплату, нижчу встановленого законодавством мінімуму, а якщо не брати до уваги м. Київ, то цей показник буде вищим, ніж 10%, а в багатьох західних областях України він досягає 13-14%. Загалом, за даними Держкомстату 23,7% населення отримують зарплату, меншу ніж прожитковий мінімум.

181. Істотною проблемою в країні стає виселення осіб без надання іншого житла. У країні фактично не будується та не надається соціальне житло.

182. У зв'язку з розвитком будівництва житла почастишали конфлікти, пов'язані з примусовим відселенням зі старих будівель з метою побудови на їх місці нових. Відомі часті випадки, коли нові забудовники безкарно всупереч закону здійснювали руйнування старих будівель і їхнім власником нічого не залишалося, як погодитися на умови відселення в інше місце.

183. Роми в Україні зустрічаються з серйозними перешкодами у реалізації їхнього права на адекватне житло. Багато з них живуть у жаклих умовах в поселеннях чи гетто, що часто відокремлені від основної громадськості, з малим доступом до громадського транспорту чи громадських послуг, таких як електрика чи каналізація. Послугу для громадян чи якісь покращення їхнього життя, наприклад, ремонт

доріг чи вивіз сміття, практично відсутні. Вони також мають обмежений доступ до місць навчання.

184. У більшості інтернатів усі випускники потребують надання житла після закінчення навчання. Згідно із Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» постановка на квартирний облік здійснюється після досягнення ними 18-річного віку. Переважна більшість вихованців інтернатів закінчує навчання до досягнення повноліття. Оскільки проблема надання соціального житла в Україні ще не вирішена, а питання забезпечення випускників інтернатів житлом піднімається незадовго до їх випуску з інтернату, вони фактично змушені продовжувати навчання чи влаштовуватись на роботу виключно у заклади та установи, які надають гуртожитки. Однак, така практика не є вирішенням проблеми, а лише її затягуванням. Окрім того, на даний час відсутня процедура оцінки можливості повернення дитини до житла, у якому вона проживала разом з батьками, ще при вступі до інтернату: закріплення житла за дитиною відбувається за формальною ознакою наявності житла в батьків. Це призводить до того, що при випуску з інтернату дитина має закріплене житло, але фактично не може до нього повернутися й проживати там. Водночас, сам факт наявності такого закріплення позбавляє випускників інтернатів пільг на позачергове отримання житла. В Україні вже мають місце відносно успішні спроби запровадити на державному рівні механізм надання соціального житла випускникам інтернатів, однак механізму системного вирішення проблеми ще немає. У випадку, коли в дитини не було житла й попередньої реєстрації перед улаштуванням до інтернатного закладу, неможливо визначити, на який державний орган покладаються проблеми життєзабезпечення такої дитини. Чіткого законодавчого вирішення цієї проблеми немає.

185. На даний час для вихованців інтернатів не визначено порядок призначення тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів або не мають можливості утримувати дитину, а також дітям, місцеперебування батьків яких невідоме. Унаслідок неврегульованості механізму призначення державної соціальної допомоги вихованцям, котрим не передбачена виплата пенсії по втраті годувальника, але які водночас перебувають на повному державному утриманні. Постає проблема неможливості накопичення будь-яких коштів на особистому рахунку таких дітей, що спричиняє нерівність стартових умов після випуску з інтернату.

Стаття 12. Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я

А. Загальні коментарі

186. В Україні залишається надзвичайно складною демографічна ситуація. По при збільшення народжуваності з 9 у 2005 році до 9,8 у 2006 році на 1000 населення та зменшення смертності з 16,6 до 16,2 на 1000 населення, природній приріст населення залишається від'ємним: — 6,4 на 1000 населення. Показник смертності дітей віком до 1 року у 2006 році зріс і склав 10,1 проти 10,03 у 2005 році. Зберігається тенденція до зростання загальної захворюваності населення (загальний ріст на 1,2% у порівнянні з минулим роком). Найбільший ріст спостерігається серед хвороб системи кровообігу — на 3%; органів травлення — на 2,2%; збільшення травматизму — на 1,8%, найбільше серед дітей шкільного віку (6-14 років) — на 9,5% та дорожньо-транспортного травматизму — на 8,4%; ріст контингенту хворих на злоякісні новоутворення — майже на 4% з надзвичайно високою (32%) летальністю до 1 року та питомою вагою (15,3%) випадків захворювання, виявленого у IV стадії.

187. Серед інфекційних захворювань у 2006 році відбувся спалах захворюваності на кір у 17,9 рази та кашлюк на 62%. Вкрай загрозливою залишається ситуація із захворюванням на туберкульоз: 83,2 випадки на 100 тис. населення, серед них смертність склала 22,1 на 100 тис. населення, на обліку перебувало 1101,3 на 100 тис. населення.

188. В Україні відсутня система інформування та освіти лікарів з питань прав пацієнтів.

189. В Україні відсутнє законодавство, що чітко би визначало права пацієнтів. Зокрема, належно невизначеними у законодавстві залишаються такі права пацієнтів, як доступ до своєї медичної інформації, право на вибір чи відмову від лікаря або медичного закладу, право на відмову від медичного втручання тощо. Крім того, на практиці ці права пацієнтів порушуються, навіть не зважаючи на чинне законодавство.

190. У даний час склалася практика, коли потерпілий, звернувшись у судово-медичну експертну установу й пройшовши судово-медичний огляд, не може отримати відповідний акт. Також найчастіше неможливо отримати документи медичних установ, у яких обстежувався чи лікувався потерпілий. Медичні установи безпідставно відмовляють у наданні такої інформації, посилаючись на якесь роз-

порядження прокуратури, однак довідатися, у чому полягає це розпорядження, неможливо.

Наприклад, Андрій Яцута, затриманий 24 травня 2004 року працівниками міліції, 27 травня 2004 року звернувся до Харківського бюро судово-медичних експертиз, де пройшов обстеження. Потім лікувався у двох лікувальних установах м. Харкова. У липні 2004 року Яцута звернувся й до Харківського бюро судово-медичних експертиз із проханням надати йому копію акту його судово-медичного обстеження, а також до обох лікувальних установ із проханням надати йому медичні документи. Також адвокат звернувся з адвокатськими запитамися з тим же питанням. Яцуті було відмовлено в наданні документів. Заступник начальника Харківського бюро судово-медичних експертиз у своїй відповіді написав наступне:

Видати Вам копію акту судово-медичного обстеження не можемо, оскільки усі експертизи (або дослідження-акти) є матеріалами попереднього слідства та у відповідності до Наказу МОЗ України від 17 травня 1995 року (п.2.21.1) судово-медичний експерт не має права розголошувати дані медичного характеру, які стали йому відомі під час виконання службових та професійних обов'язків. Копію акту судмедобстеження можуть отримати лише судово-слідчі органи за письмовим запитом.

191. Ця практика цілком суперечить законодавству. Крім того, за подібним питанням було ухвалено рішення Конституційного Суду України у справі Устименка,³¹ відповідно до якого «конституційні права людини і громадянина на інформацію, її вільне отримання... в обсягах, необхідних для реалізації кожним своїх прав, свобод і законних інтересів, чинним законодавством закріплене і гарантується»; «медична інформація, тобто відомості про стан здоров'я людини, історію її хвороби... відноситься до інформації з обмеженим доступом. Лікар зобов'язаний за вимогою пацієнта... надати (йому) таку інформацію цілком і в доступній формі».

³¹ Рішення Конституційного суду України в справі про офіційне тлумачення статей 3, 23, 31, 47 та 48 Закону України «Про інформацію», та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа Г.К. Устименко).

В. Реформування державної системи охорони здоров'я

192. Указ Президента «Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення», на наш погляд, має декларативний, політичний характер. Стверджуючи, що його метою є проведення глибоких структурних змін у медичній галузі, запровадження європейських стандартів забезпечення права громадян на медичну допомогу, він не містить жодної стратегії реформування системи охорони здоров'я. Головне зауваження: Указ не містить програми, як само реформувати фінансування системи охорони здоров'я. Зокрема, цитуємо: «...вжити заходів щодо запровадження сучасних економічних механізмів у діяльність закладів охорони здоров'я, чітко розмежувати бюджетні асигнування на первинну, вторинну та третинну лікувально-профілактичну допомогу». Важко зрозуміти, що є в уяві Президента «сучасні економічні механізми»? Неясним лишається, чи підтримує Президент ідею надання господарської незалежності закладам охорони здоров'я, чи обстоює думку щодо впровадження форм обов'язкового державного соціального медичного страхування? Не з'ясованими є й багато інших практичних положень Указу, зокрема, впровадження в діяльність закладів охорони здоров'я стандартів медичної допомоги; підвищення рівня забезпечення населення медичною допомогою та лікарськими засобами, особливо в сільській місцевості; виділення приміщень для сільських лікарських амбулаторій та вдосконалення системи профілактичних медичних оглядів населення; забезпечення медичних працівників житлом, службовим автомобільним транспортом та засобами зв'язку.

193. З метою впровадження системи обов'язкового державного соціального медичного страхування населення до Верховної Ради подано цілу низку різноманітних законопроектів, які так і не було ухвалено. Треба нагадати, що право на медичне страхування передбачено ст. 49 Конституції України, крім того, відповідно до «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (14 січня 1998 р.) медичне страхування належить до загальнообов'язкових видів державного соціального страхування. Проте закону, який регулював би відносини в сфері медичного страхування, досі немає. На сьогодні існує дві основні концепції впровадження медичного страхування, що конкурують між собою. Перша базується на тому, що в Україні має впроваджуватися соціальне обов'язкове медичне страхування, яке ґрунтується на бюджетному фінансуванні охорони здоров'я. В іншій зазначається про обов'язкове

медичне страхування із залученням страхових організацій поряд із державою. Представники кожної із цих концепцій вносять до Верховної Ради свої варіанти законопроектів. Зокрема, представники першої течії стояли за законопроектом № 0944 «Про державне соціальне медичне страхування», якому восени 2003 року не вистачило зовсім небагато голосів, щоб бути прийнятому в третьому читанні Верховною Радою України, а зараз нова спроба — на початку 2007 року внесений наступний законопроект № 3155-1 «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», який базується на концепції державного фінансування охорони здоров'я. У той же час їхні опоненти подали законопроект № 3370 на розгляд Верховної Ради минулого скликання, який також не був проголосований, але вже у вересні 2006 року подали законопроект № 2192, що також базується на залученні недержавних страхових організацій.

194. Потрібно сказати, що кожен із цих напрямів має свої переваги і недоліки, але запровадження медичного страхування, орієнтованого на модель обов'язкового цивільного страхування, може призвести до регресивного характеру фінансування (бідні платять відносно більше ніж багаті); можуть бути встановлені різні програми послуг залежно від суми страховки; можуть бути створені конкурентні страхові ринки, за яких неминуче «зняття вершків» і зменшення справедливості (особливо щодо хронічних хворих та літніх людей). Крім того, для такої моделі медичного страхування характерний складний з точки зору реалізації механізм управління. Потрібно сказати, що до сьогодні немає консолідації в питанні впровадження медичного страхування, а відповідно ще на досить довгий час відкладається реформа, яка реально могла б допомогти у вирішенні проблеми фінансування системи охорони здоров'я.

195. У пропозиціях МОЗ до проекту рекомендацій парламентських слухань (6 липня 2005 року) на тему «Проблеми у сфері забезпечення охорони здоров'я і медичного обслуговування громадян України та шляхи їх розв'язання» ідеться про те, що треба узгодити із зацікавленими сторонами проект Закону про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування, передбачивши у ньому визначення фіксованої частини податку з доходу фізичних осіб, що спрямовується на забезпечення фінансування медичного обслуговування застрахованих осіб, або запровадження спеціального страхового внеску чи виділення відповідної квоти для фінансування медичного обслуговування застрахованих осіб у структурі єдиного соціального податку.

С. Доступність та рівень фінансування медичних закладів

196. В Україні існує незадовільна система фінансування системи охорони здоров'я, що унеможлиблює якісне надання безкоштовної медичної допомоги.

197. Існуючі механізми фінансування зменшують ефективність системи охорони здоров'я. По суті, державні фонди виділяють на компенсацію витрат існуючих медичних установ, а не на досягнення результатів у системі охорони здоров'я. У лікарень мало стимулів зменшувати кількість прийнятих хворих, оскільки фінансування й досі засноване на кількості ліжок-місць. Це стимулює порочні наміри, які виливаються в підвищення кількості безпідставних госпіталізацій. Перебування на лікарняному в Україні є одним з найдовших у Європі, у середньому 14,4 дні. Державні та громадські медичні установи все ще мають статус бюджетних одиниць з дуже обмеженими правами, стимулами управління та можливостями прийняття рішень, які б дозволили ефективніше використовувати ресурси. Розміщення бюджетних коштів засноване на списку схвалених статей за нормами, визначеними Міністерством охорони здоров'я. Хоча фінансування децентралізоване (80% загального фінансування розміщено на регіональному та місцевому рівнях), адміністрація закладів охорони здоров'я має мало повноважень для відхилення від жорстко закріплених бюджетних статей. Бюджети чітко рознесені за статтями, а обсяг ресурсів, закріплений для кожної бюджетної статті окремо, строго регульований.

198. На одного хворого в стаціонарі на один день виділяється 4.92 грн. (це й на лікування, і на харчування), ще менше виділяється коштів на одне відвідування амбулаторно-поліклінічних установ – 0.42 грн. У бюджеті на 2007 рік передбачено виділення коштів для сільських закладів охорони здоров'я в розмірі всього 100 млн гривень, попри загальне збільшення фінансування охорони здоров'я більш як на 4 млрд гривень. Така мізерна сума коштів є явно недостатньою для задовільного функціонування сільської медицини.

199. Також великою проблемою є стан первинної допомоги, яка зараз у занедбаному стані. Занадто багато коштів іде на дороге стаціонарне лікування, тим часом як дешева первинна допомога забута. Україна має 5,94 лікарень на 100 000 осіб, що вище за середній показник в ЄС у 3,2 рази. Утримання такої кількості стаціонарних медичних закладів обмежує фінансування на інші цілі. Обсяг спеціалізованої медичної допомоги перевищує обсяг первинної, що перевертає типо-

ву «піраміду медичного забезпечення» з ніг на голову. Лікарі первинної допомоги складають лише 26% від усіх лікарів, тим часом як у деяких країнах Європи ця частка досягає 50%. Україна має лише 3 354 з 33 000 необхідних терапевтів та сімейних лікарів, тому для надання повсякденної медичної допомоги використовуються госпіталі та амбулаторії, машини швидкої допомоги. За деякими даними, близько третини пацієнтів лікарень мали б лікуватись амбулаторно.

200. Абсолютна більшість людей, понад 85%, не спроможна отримати медичну допомогу у платних медичних закладах через малі доходи. З 1996 року частка індивідуальних платежів, які офіційно сплачує населення, піднялася з 18,8% до 38,5% від загальних витрат на охорону здоров'я. Якщо врахувати неофіційні винагороди, то ця частка зростає до 52%, тобто насправді українці платять більше половини вартості медичних послуг з власної кишені. Левова частка цих грошей іде на ліки. Широка розповсюдженість платежів робить систему охорони здоров'я менш доступною для бідних верств населення, що порушує принципи справедливості та рівності. Наявність готівкових платежів змушує незаможних відкладати візит до лікаря, внаслідок чого звертаються по допомогу лише у випадку крайньої необхідності, коли хвороба, яку за інших обставин можна було б вилікувати, переходить в гостру стадію. Така ситуація призводить до того, що значна кількість громадян фактично не отримує медичну допомогу.

201. Неофіційні платежі, які є в сфері охорони здоров'я, заохочують корупцію. Неофіційні винагороди, що повсякденно роблять пацієнти за надання медичних послуг, розглядаються багатьма працівниками системи охорони здоров'я як виправдана компенсація за низьку заробітну плату. Обсяг таких винагород великий і, хоча такі винагороди утримують працівників системи охорони здоров'я на їх роботі, вони дають переваги багатим та підривають прозорість системи, що є деморалізуючим фактором. Зокрема, є приклади вимагання лікарями особистої додаткової оплати за належне ставлення до пацієнтів. Це настільки ввійшло у звичку в багатьох медичних закладах, що лікарі вже прямо навіть про це не говорять: пацієнт і так знає з досвіду, що коли він не заплатить, то ставлення до нього буде відповідним. Особливо корумпованою сферою вважається проведення будь-яких медичних операцій, послуги при пологах, обстеженні на дорогому обладнанні.

202. Надзвичайно загрозливих негативних тенденцій набуває кадрова забезпеченість системи охорони здоров'я України. Так середня укомплектованість лікарських посад лікарями складає всього 80,8%,

з найнижчою в 71,7% укомплектованістю в сільських лікарських амбулаторіях та 74,7% у дільничних лікарнях. 219 сільських лікарень залишилися без жодного спеціаліста. Забезпеченість лікарями загалом становить 41,6 на 10 тис. населення, але серед них лікарів, що надають медичну допомогу всього 26,5 на 10 тис. населення. Постійно відбувається збільшення осіб пенсійного віку серед працюючих лікарів і на 2006 рік цей показник становить 21%, а серед решти лікарів особи передпенсійного віку становлять майже половину. Випуск спеціалістів за державним замовленням 2006 року задовольнив потребу закладів охорони здоров'я в лікарських кадрах лише на 60%. Подібна ситуація відбувається із забезпеченістю середнім медичним персоналом, і це по при найнижчому в Європі коефіцієнті співвідношення лікарів до середніх медпрацівників у 1:2,2.

203. За інформацією Міністерства охорони здоров'я на сьогодні майже 300 сіл з населенням від 500 до 1000 людей в Україні взагалі не мають лікарень.

Оцінка можливостей отримати за місцем проживання відповідне медичне обслуговування (у% за даними соціологічного дослідження Держкомстату України від 18 жовтня 2006 року)

Чи маєте Ви можливість отримати відповідне медичне обслуговування за місцем проживання?		
	Так	Ні
Міські поселення		
2003	42,8	57,2
2004	51,3	48,7
2006	50,4	49,6
Сільська місцевість		
2003	19,5	80,5
2004	21,4	78,6
2006	24,4	75,6

D. Забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності й здорового розвитку дитини

204. Україна не розробила та не впровадила програми, рекомендованої Комітетом у п. 13 Заключних коментарів Комітету з соціальних, економічних та культурних прав.

205. Великою проблемою для України залишається малюкова й дитяча смертність. Малюковою смертністю в Україні вважається-

ся смертність від народження до 1 року, а дитячою — до 18 років. Як констатував Віктор Весельський, перший заступник міністра охорони здоров'я України, показники смертності дітей та новонароджених продовжують повзти вгору. Про важливість цієї проблеми свідчить проведення спеціальної апаратної наради щодо неї в Міністерстві охорони здоров'я. На ній було зазначено про зростаючий рівень малюкової смертності й визначено найгірші області, де рівень малюкової смертності за 6 місяців 2006 року (при середньодержавному показнику 10,12 на 1000 народжених живими) складав у Житомирській області — 14,79, Кіровоградській — 13,98, Чернівецькій — 13,26, Луганській — 12,87.

206. 3 року в рік зростає й інший показник — смертності жінок під час пологів. Для прикладу в Луганській області, де працювала також спеціальна комісія Міністерства охорони здоров'я, виявлено, що за 5 місяців 2006 року померло 4 жінки, за аналогічний період 2005 року — 1 жінка, що свідчить про істотні недоліки в організації та якості надання медичної допомоги вагітним, роділлям та породіллям як на стаціонарному, так і на амбулаторно-поліклінічному рівні.

207. Незважаючи на велику кількість програм, планів і концепцій (дивіться пункти 379-383 Урядової доповіді), реально відчули на собі турботу держави лише родини в репродуктивному віці і тільки в одному питанні. Сталося це нещодавно, у 2005 році, коли, за ініціативою нового Президента України, матері почали отримувати 8500 гривень одноразової допомоги, що суттєво вплинуло на матеріальну забезпеченість і, відповідно, на репродуктивну активність молодих сімей.

208. Медична допомога вагітним у період допологового спостереження в основному є платною. Більшість досліджень, які можуть суттєво вплинути на прогноз у пологах, які робляться за кошти родини, є недоступними для значної частини пересічних громадян, особливо для мешканців села. Тому й стан здоров'я дітей і підлітків на селі значно гірший, ніж у місті. Фактично платними, як правило, є й самі пологи. Сплата батьками за пологи може відбуватися в різні способи: це й так звані благодійні внески невідомо на які потреби пологового будинку, і великі списки медикаментів для пологів, що, як правило, отримує породілля відразу при госпіталізації в пологовий будинок. Це й «добровільна», але, зрозуміло, вимушена платня акушеру, анестезіологу тощо. Усе це згубно впливає на рівень медичної

допомоги породіллям і немовлятам, спричиняє високу вірогідність ускладнень в пологах і в неонатології.

Е. Запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними

**Дотримання прав осіб, що живуть з ВІЛ/СНІД,
та проблема поширення СНІД**

209. Епідемія СНІДу в Україні найпоширеніша серед країн Європи. На кінець 2005 року в країні було зареєстровано більше 88 тисяч випадків ВІЛ з моменту виникнення епідемії. Відповідно до експертної оцінки ці цифри становлять лише невелику частку від 377 600 людей, які сьогодні живуть з ВІЛ-інфекцією. Іншими словами, поширеність ВІЛ-інфекції серед дорослого населення становить 1,4%.

210. Клінічна прогресія від ВІЛ-інфекції до СНІДу та смертність від цієї хвороби також відбувається дедалі частіше: з початку епідемії 13 100 особам було встановлено діагноз СНІД, а ще понад 7 500 людей померли через цю хворобу. Це число включає в себе понад 4 200 людей зі СНІДом, які були виявлені лише в 2005 році, а це зростання на 50% у порівнянні з попереднім роком. Смертність від СНІДу також швидко зростає: у 2005 році через СНІД померло 2 100 осіб. На початку 2006 року на диспансерному обліку перебувало 63 тисячі людей, які живуть з ВІЛ. Вони були офіційно зареєстровані в мережі регіональних чи місцевих центрів профілактики і боротьби зі СНІДом. Інші пацієнти або померли від цієї хвороби, або були втрачені для моніторингу. Серед людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом і перебувають на диспансерному обліку, 5 100 пацієнтів мають діагноз СНІД.

211. За шість місяців 2006 р. у країні зареєстровано 8 058 нових випадків інфікування ВІЛ серед громадян України та 10 – серед іноземців. Діагноз СНІД встановлено 2 393 ВІЛ-інфікованим громадянам України, у тому числі 61 дитині віком до 14 років. Незважаючи на широкомасштабне впровадження антиретровірусної терапії в регіонах, епідемія ВІЛ-інфекції за перше півріччя 2006 р. забрала життя в 1140 хворих на СНІД, з них 17 дітей. Станом на 01.07.2006 р. число ВІЛ-інфікованих осіб, які перебувають під диспансерним наглядом в Україні, становить 67 974 осіб. Показник поширеності дорівнює 144,3 на 100 тис. населення (на 01.01.05 – 133,5 на 100 тис. нас.). У понад 6 тисяч ВІЛ-інфікованих осіб (6 297) хвороба досягла кінцевої стадії – СНІД. Показник поширеності хворих на СНІД дорівнює 13,4 на 100 тис. населення (на 01.01.05 – 10,8 на 100 тис. нас.).

212. Найвищі рівні поширеності ВІЛ-інфекції спостерігаються в Дніпропетровській (356,5 на 100 тис. нас.), Одеській (347,5), Донецькій (319,4), Миколаївській (298,2) областях, м. Севастополь (259,2) та АР Крим (221,3). У цих регіонах також зареєстровані найвищі рівні захворюваності на ВІЛ-інфекцію.

213. Структура шляхів інфікування ВІЛ за шість місяців 2006 року була наступною: парентеральний (в основному, при введенні ін'єкційних наркотиків) – 45,3%, статевий – 35,4% (переважно гетеросексуальний), від матері до дитини – 16,4%, невстановлений – 4,5%. За шість місяців 2006 року зареєстровано 3 649 споживачів ін'єкційних наркотиків, що є 45,3% від загальної кількості офіційно зареєстрованих ВІЛ-інфікованих громадян України. За даними серо-епідеміологічного моніторингу, за шість місяців 2006 року проведено 1 285 402 обстежень на наявність антитіл до ВІЛ серед громадян України, а кількість ВІЛ-позитивних осіб становила 15 380 тисяч осіб (показник інфікування – 1,2%). Продовжує зростати кількість виявлених ВІЛ-інфікованих осіб серед вагітних та потенційних донорів. За кодом 108 (донори) виявлено 542 особи (показник інфікування – 1,13%), за кодом 109 (вагітні) – 1577 осіб (0,31%).

Нові національні оцінки³²

1. Групи населення найвищого ризику (від 15 до 49 років)					
Назва груп населення	Оцінка чисельності груп населення		Оцінка поширеності ВІЛ (%)		Середня кількість дорослих, які живуть з ВІЛ/СНІДом
	Низька	Висока	Низька	Висока	
СІН	325 000	425 000	11.00%	66.00%	144 183
ЧСЧ	177 000	430 000	3.00%	15.00%	27 315
Жінки секс-бізнесу	110 000	250 000	8.00%	31.00%	35 100
Чоловіки-клієнти ЖСБ	330 000	750 000	2.00%	5.00%	18 900
Усього	942 000	1 855 000			225 690

³² Дорожня карта щодо розширення універсального доступу до профілактики ВІЛ/СНІДу, лікування, догляду та підтримки в Україні до 2010 року. Документ ґрунтується на результатах трьох національних консультативних нарад і підготовлений за підтримки Об'єднаної Програми ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС). 2006 р.

<i>2. Партнери представників груп найвищого ризику (від 15 до 49 років)</i>					
Партнери СН	422 500	552 500	8.00%	31.00%	95 063
Жінки-партнерки ЧСЧ	177 000	430 000	1.00%	3.00%	6 070
Партнери клієнтів ЖСБ	825 000	1 875 000	0.60%	2.00%	17 550
Усього	1424 500	2 857 500			118 683
<i>3. Розрахункова кількість осіб, які живуть з ВІЛ (усі вікові групи)</i>					
Чоловіки, які живуть з ВІЛ (усі вікові категорії)					205 660
Жінки, які живуть з ВІЛ (усі вікові категорії)					171 940
у тому числі діти, які живуть з ВІЛ (0-14 років)					2 850
Разом					377 600
* ЧСЧ – чоловіки, що мають секс із чоловіками					

214. Переважна більшість соціальних заходів, розрахованих на молодь і соціально вразливі верстви населення, що передбачені різноманітними законодавчими актами, зокрема, надання їм підтримки через розгалужену мережу спеціалізованих закладів з надання соціально-психологічної допомоги, досі не впроваджено в життя. Також не виконаними залишаються положення про:

- зниження рівня поширення ВІЛ-інфекції серед уразливих груп населення, зокрема, споживачів ін'єкційних наркотиків через розвиток мережі реабілітаційних центрів для споживачів ін'єкційних наркотиків з метою позбавлення залежності від наркотичних засобів та їх соціальної адаптації;

- впровадження програми замісної терапії та її поєднання з програмами профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД;

- розширення при державних та громадських організаціях мережі спеціалізованих служб для уразливих груп населення з метою забезпечення їх доступу до соціально-медичних, інформаційних, психологічних та юридичних послуг.

215. Державні кошти та позики від міжнародних організацій на ці цілі витрачаються не раціонально або з порушенням законодавства. Про це свідчать матеріали аудиту Рахункової палати України про ефективність використання коштів Державного бюджету України та коштів Світового банку на виконання «Національної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфі-

кованих і хворих на СНІД на 2004-2008 роки». Висновок проведеного аудиту такий: «Міністерство охорони здоров'я України, як державний орган, що уповноважений реалізовувати державну політику у сфері охорони здоров'я, санітарного та епідемічного благополуччя населення, не координує належним чином роботи у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу. Фактично, зазначені заходи виконуються безсистемно і не забезпечують досягнення цілей, визначених Національною програмою. Зокрема, відсутність реального планування та чітких організаційних дій Міністерства фінансів і Міністерства охорони здоров'я призвели до того, що кошти позики Світового банку на забезпечення виконання Національної програми освоєно всього на 2,6%. А використання коштів державного бюджету звужено лише до закупівлі виробів медичного призначення та обладнання, що ніяким чином не може забезпечити вирішення проблеми подолання епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні. Профілактика ВІЛ серед уразливих груп населення шляхом інформаційно-освітньої роботи, за умови активного проведення якої можливо зупинити епідемію, у державі практично не проводиться» (23.01.2007 року).

216. За даними правозахисних організацій, рівень дискримінації хворих на ВІЛ/СНІД, груп підвищеного ризику інфікування, зокрема, споживачів ін'єкційних наркотичних речовин та працівників секс-індустрії, залишається дуже високим. Її прояви спостерігаються насамперед з боку працівників правоохоронних органів, закладів охорони здоров'я, навчальних закладів. Порушуються вимоги законів України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та інших нормативно-правових актів. Найчастіше це норми законів, що стосуються вимог про добровільне обстеження та нерозголошення лікарської таємниці, конфіденційності медичної інформації. Працівники правоохоронних органів, погрожуючи кримінальним переслідуванням, вимагають пройти обстеження на ВІЛ, інформація про позитивні результати розголошується, про що стає відомо не тільки в закладах охорони здоров'я, а й у дошкільних та шкільних установах, якщо інфікованою є дитина. Мають місце випадки відмови у наданні медичної допомоги або «звуженого» її обсягу. На цій підставі зростає стигматизація та маргіналізація, порушується право на приватність людей, що живуть із ВІЛ/СНІД.

217. Спроби Уряду вирішити системно-організаційні проблеми подолання епідемії ВІЛ/СНІД відображені в створенні Національної координаційної ради з питань запобігання поширенню ВІЛ-інфек-

ції/СНІДу (16.05.2005 р.) та Комітету з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним хворобам (31.05.2006 р.), однак суттєвих змін у розв'язанні вище означених актуальних питань, на думку спостерігачів із громадських організацій, досі не відбулося.

Інші епідемії (туберкульоз та гепатити «В» і «С»)

218. Сьогодні захворюваність на туберкульоз в Україні становить 84,1 на 100 тисяч, а смертність — 23,1 на 100 тисяч населення.

219. Більше 10%% хворих на туберкульоз в Україні становлять хворі на лікарсько-стійкий туберкульоз, збудник якого (змінена паличка Коха) стійкий до використовуваних сьогодні препаратів. Відсутність системи боротьби із цим видом туберкульозу є однією з найвагоміших причин епідемії туберкульозу в Україні — хворі на цю фактично невиліковну на сьогодні форму хвороби не тільки не мають шансів на одужання, але й інфікують інших цим зміненим штамом. За програмою боротьби з туберкульозом хворі в більшості отримують безкоштовне лікування, яке, на жаль, не включає кошти на медикаменти від супроводжуючих хвороб (гепатопротектори, Н2-блокатори, тощо). Крім того, умови перебування і харчування в більшості протитуберкульозних закладів є такими, що спонукають хворих на відкриту форму туберкульозу їздити додому (в міському транспорті), щоб помитись, та виходити до магазинів, щоб придбати продукти харчування. Хворі в будь-який момент можуть заразити й випадкових супутників у транспорті, і сусідів, і рідних. Отже, невиконання, навіть часткове, законодавчих актів щодо запобігання епідемії на туберкульоз, зводить нанівець сам закон, робить його декларативним.

220. Надзвичайно великими темпами зростає захворюваність на туберкульоз серед ромів. Кількість захворювань на душу населення на туберкульоз серед них щонайменше у двічі більша в порівнянні з загальними даними. Їм також часто безпідставно відмовляють у надання медичної допомоги чи здійсненні обстеження. В одному з ужгородських таборів 25% з 300 мешканців хворі на туберкульоз. Обласне управління охорони здоров'я підтвердило, що значна частина ромських дітей у Закарпатті хворі на туберкульоз.

221. Не менш серйозною є ситуація з інфекційними хворобами. ***В Україні поширюється епідемія гепатитів В і С, кількість хворих і більшість летальних випадків через ці хвороби зростає.*** Офіційна статистика з цього питання є закритою або не ведеться. При цьому в країні не існує жодної державної програми подолання цієї епідемії. На відміну від хворих на ВІЛ/СНІД хворі на гепатити В і С не тільки не мають

шансів на адекватну антивірусну терапію державним коштом, а й не обстежуються безкоштовно. Навіть у більшості інфекційних лікарень диференційний аналіз на гепатити робиться коштом хворих. Отже, за такого розповсюдження цієї вкрай загрозливої інфекції необхідно внести доповнення до Закону «Про інфекційні хвороби» та створити окрему програму. Ігнорування цієї проблеми призводить до значної латентності епідемії та пришвидшення поширення хвороби.

Г. Проблеми права на здоров'я ув'язнених

222. За даними Департаменту виконання покарань, у місцях позбавлення волі на 01.01.2007 року перебувало 4695 ВІЛ-інфікованих осіб, а також близько 7,6 тис. хворих на активну форму туберкульозу. Протягом 2006 року під час перебування в установах Департаменту вмерла 741 особа, з них 44 випадки суїциду. Смертність складає 4,6 осіб на 1 тис. ув'язнених (у середньому по країні – 16,0).

Захворюваність і смертність в установах Департаменту виконання покарань

Показники	1.1.2004	1.1.2005	1.1.2006	1.1.2007
Кількість осіб у місцях позбавлення волі	191 677	188 465	170 923	160 725
Померло	824	808	868	741
На 1 тис. ув'язнених	4,30	4,29	5,08	4,61
Випадків суїциду	41	44	40	44
На 1 тис. ув'язнених	0,21	0,23	0,23	0,27
Хворих на туберкульоз в активній формі	9 080	10 198	9 020	Біля 7,6 тис.
На 1 тис. ув'язнених	47,37	54,1	52,77	47,28
ВІЛ-інфікованих	1 917	3 568	4 058	4 695
На 1 тис. ув'язнених	10,0	18,93	23,7	29,2

223. В Україні надзвичайно слабо розвинуте медичне забезпечення в місцях тримання під вартою та позбавлення волі. Перебуваючи під повним контролем держави, особи часто заражаються небезпечними захворюваннями, їм не надається адекватна медична допомога. Часто відсутність медичної допомоги призводить до смерті особи.

Ольга Біляк – 1971 року народження, була затримана за підозрою у скоєнні злочину і утримувалась під вартою в СІЗО м. Києва. Пані Біляк не визнавала своєї провини у злочині і багато разів заявляла клопотання про звільнення з під варти, посилаючись на слабкі докази своєї провини, своє алібі, а також на те, що вона є інвалідом 2 групи і має неповнолітню дитину, яка потребує її піклування. Хвороби, на які страждала Біляк, входили до переліку захворювань, які є підставою для звільнення засуджених від покарання. Пані Біляк була визнана винною судом першої інстанції, проте апеляційним судом вирок був скасований, а справу повернуто для додаткового розслідування.

Під час перебування в СІЗО пані Біляк захворіла на важку форму запалення легенів і не отримала адекватного лікування. Адвокатом Біляк було направлено заяву начальнику СІЗО з проханням обстежити Біляк і скерувати на стаціонарне лікування, проте була отримана відповідь, що стан Біляк не потребує стаціонарного лікування. За повідомленням начальника СІЗО, він направив листа слідчому, в якому повідомляв, що Біляк важко хвора і не може приймати участі у слідчих діях. Проте, у листі не було сказано про те, що захворювання Біляк не дозволяє утримувати її в місцях позбавлення волі. 30 січня слідчий відмовився надати адвокату побачення з Біляк.

2 лютого він же сказав адвокату, що 30 січня направив до СІЗО постанову про звільнення. Працівники СІЗО повідомили телефоном батьків, що Біляк звільнена 30 січня. Після довгих пошуків тіло Біляк було знайдено у морзі, і за повідомленнями працівників моргу, тіло було доставлено із СІЗО 30 січня 2004 року. Поведінка слідчого і працівників СІЗО давала підставу вважати, що вони намагаються приховати дійсні обставини скоєного.

224. Дніпропетровське відділення Міжнародного товариства прав людини (МТПЛ) відвідало 10 установ виконання покарань (УВП), де провела дослідження щодо умов тримання у в'язницях хворих на

туберкульоз.³³ Група провела інтерв'ю із керівниками деяких з цих установ, анкетування 1500 ув'язнених, хворих на туберкульоз, 500 хворих, які вже звільнилися з УВП, та 112 працівників лікарень УВП, де лікуються хворі на туберкульоз. Моніторингова група побувала безпосередньо в палатах хворих, у відділеннях лікарні, маніпуляційних кабінетах, у лабораторіях, у їдальні, душових кімнатах, туалетах, місцях, де зберігаються передачі та особисті речі засуджених, у каплицях та церквах на території УВП, у кабінетах лікарів, медсестер, працівників режимної служби, начальників УВП, кімнат для охоронців і т.ін.

225. Група дійшла висновку, що умови, в яких знаходяться хворі, можна вважати жорстокими і нелюдськими.

226. Переважна більшість хворих на туберкульоз знаходяться в приміщеннях, де на площі 60 м² встановлено від 54 до 104 ліжок. Ліжка-нари розташовані в 2 яруси, закривають світло, бо другий ярус знаходиться на рівні і без того невеликих заграбованих вікон. У приміщеннях сиро, взимку — холодно, а влітку — жарко.

227. На 100 хворих було 5 умивальників, всього 4 «очка», без унітазів, без будь-яких загородок чи дверей з «фасаду».

228. Душові знаходяться в окремому блоці та в темних приміщеннях площею ~ 25 м², в якому на стіні вмонтовано 4 душових змішувачі води, теж без перегородок, без якихось пристосувань для одягу. В жодній із душових під час відвідин гарячої води не було, крани були несправні, підлога і стіни — брудні. Переважна більшість хворих засуджених відповіли, що мають змогу користуватися душем один раз на тиждень, але половина з них сказали, що крани несправні, третина зауважили, що в приміщеннях брудно і гаряча вода подається з перебоями, і тільки 3% насмілились відзначити, що в душових взагалі по півроку триває ремонт.

229. Як пересвідчилися члени групи, якість їжі незадовільна і харчування погане, а близько третини відповіли, що воно задовільне.

230. Їдальня для хворих являє собою велике приміщення, площею — 300 м², темне, без світла; електричне світло під час обіду не вмикається (економиться) і світло пробивається в це темне приміщення тільки через відчинені двері, через які зайшли хворі та через двері «роздаточної».

³³ Резюме доповіді Дніпропетровського відділення Міжнародного товариства прав людини — Українська секція, підготовлене Таїсією Шкрям. У повному обсязі доповідь доступна за адресою: <http://www.khpg.org/index.php?id=1152287185>

231. Діагностика захворювання на туберкульоз в УВП на досить достойному рівні і за даними анкетування та інтерв'ю, і за власними спостереженнями. В УВП є рентген-кабінет та досить добре обладнані діагностичні лабораторії. Переважна більшість хворих на туберкульоз обстежена рентгеном та їх оглянув лікуючий лікар. Але лабораторно обстежені близько 50% хворих.

232. Лікування недостатнє, про що стверджують і анкетовані пацієнти, і медичні працівники і навіть начальники УВП. Недостатньо навіть специфічних протитуберкульозних препаратів, немає ефективних протитуберкульозних препаратів нового покоління, немає ліків, які б підвищували імунітет хворого, вітамінів, загальнозміцнюючих ліків і т. ін. Близько 30% засуджених хворих відзначили, що ліки їм приносять родичі. До 10% зазначили, що приймають ліки нерегулярно, або ж не приймають зовсім, хоча мають у цьому потребу.

233. Догляд за хворими, особливо тяжко хворими, — незадовільний, здійснюється не штатними працівниками, а самими хворими-засудженими, у яких більш легка форма захворювання і які адміністрацією призначені «санітарами». За цю роботу вони поселяються в палати не на 100 ліжок-нар, а на 6-8 ліжок.

234. Переважна більшість засуджених, хворих на туберкульоз, перебувають у лікарні від 3 місяців до 1 року. Третина з них відзначили, що стан їхнього здоров'я за цей час покращився і більш третини зауважили, що стан або не змінився, або погіршився.

235. Внаслідок анкетування 500 хворих на туберкульоз, які зараз знаходяться на волі, але свого часу лікувалися від туберкульозу в установах виконання покарань отримані такі дані:

- Усі 100% опитуваних відповіли, що вперше вони захворіли на туберкульоз в установах виконання покарань. Звільнені в зв'язку з хворобою були 64%. З 500 осіб — 422 визнані інвалідами (84,4%) і 78 (15,6%) на МСЕК представлені не були, хоча і вважають себе тяжко хворими.

- 92% відзначили, що в палатах було сиро, темно, взимку — холодно, а влітку — жарко. 96% відмітили, що у відділенні (поза палатою) тісно, темно, сиро, утруднений доступ до води, а що брудно в палатах і відділенні — до 10%.

- Що душеві кімнати не працюють місяцями, то ремонт, то немає гарячої води, зазначили 89%, в туалети можна потрапити в міру необхідного, вони не змиваються, брудні — понад 85%.

- На свіжому повітрі бували щодня 89%, не бували 11% з причини тяжкості стану захворювання. 97% з 500 анкетованих відмітили,

що харчування було поганим, 76% — що посилки не завжди доходять, а якщо доходять, то зіпсовані, розірвані і «переполовинені». Передачі отримували тільки 32% опитуваних.

- Загальну оцінку побутових умов було виставлено таку: погані — 91%, задовільні — 9%.

236. Про лікування, діагностику та догляд за хворими в установах виконання покарань з 500 анкетованих 87% зазначили, що крім рентгенологічного ніякого іншого обстеження не було, ніяких спеціалістів з інших лікарень, чи тубдиспансерів не запрошувалось. 96% сказали, що лікування проводилось двома лікувальними препаратами — тубазидом та стрептоміцином, тобто без препаратів нового покоління. 84% відзначили, що догляд за тяжко хворими здійснюють санітари, але не з числа медперсоналу, а з числа таких же хворих на туберкульоз, тільки в більш легкій формі, 93% — що догляд поганий і 7% — що задовільний. Тільки 4% підтвердили, що до тяжко хворих допускаються родичі, 10% відповіли, що не знають, і 86% — що не допускаються.

237. Групою було також проведено анкетування 112 осіб з числа медперсоналу УВП. Медичне устаткування, на думку медпрацівників, у поганому стані і застаріло, ліками хворі забезпечені недостатньо (32%), або в недостатньому асортименті (28%). Вони також не приховують, що більше ніж у половини випадків родичі допомагають забезпечувати хворих ліками, що часто (61%) не вистачає спеціалістів для консультацій, стверджують, що при зіткненні інтересів режиму і медичних показань питання вирішується в кожному випадку індивідуально (61%). Свій рівень знань про права засуджених 54% оцінюють як середній, 18% — як низький.

238. Така ж ситуація і з захворюваністю на туберкульоз неповнолітніх. У виправно-виховній установі для неповнолітніх щороку впродовж останніх років захворюють на туберкульоз 4-5 осіб — на 350 засуджених, і це означає, що показник захворюваності становить 1400 на 100 000, у той час як в цивільному суспільстві цей показник дорівнює 80 на 100 000, тобто в 18 разів менший, і це вважається двічі епідемією. Бо за міжнародними стандартами, якщо показник захворюваності на туберкульоз досягає 40 на 100 000 — це вважається епідемією в країні.

Стаття 13. Право на освіту

239. Результати дослідження, проведених коаліцією громадських організацій у 2006 році, знову звертають увагу на існування великої

кількості дітей, які не відвідують школу. В рамках досліджень були проведені опитування, зібрані статистичні дані: «Кількість дітей, які систематично або постійно не відвідують школу, є показником невиконання п. 1 (д) статті 28 Конвенції ООН про права дитини. Особливо високим даний показник є по Харківській області, де 65,8% опитаних зазначили, що знають дітей, які не відвідують садочок чи школу. У північному регіоні на даний факт указали 33,5% респондентів, у південному — 27,8%. У західному регіоні за статистичними даними з початку 2006 року з 86 492 дітей дошкільного віку 59 492 не відвідують з різних причин дошкільні заклади, разом з тим з 206 304 дітей шкільного віку — лише 11. Це відповідає результатам опитування населення: у Волинській обл. — 52% респондентів визнали, що знають дітей, які не відвідують дошкільний заклад чи школу, 60% — у Чернівецькій, 76% — у Закарпатській. Для порівняння забезпечення права дитини перебувати в дошкільному закладі чи школі навіть в межах одного регіону слід указати, що лише 24% опитаних Тернопільської області вказали на відомості про невідвідування дітьми навчальних закладів».

240. Доступ до послуг дошкільного виховання і якісної освіти є значно обмеженим для дітей, які мешкають у сільській місцевості та віддалених районах.

241. Про обмеженість доступу до дошкільної освіти для дітей із сільської місцевості свідчать дані виступу Міністра освіти і науки Ніколаєнка С.М. на сесії Верховної Ради України з питань стану сільської освіти 10 січня 2006 року: «Натепер у містах суспільним дошкільним вихованням охоплено 65% дітей, у селі — 24 відсотки. У Львівській області відвідує дитячі садочки лише 9% дітей сільської місцевості, Рівненській, Житомирській, Київській — 10 відсотків, Волинській — 16 відсотків». За даними Державного комітету статистики дошкільними закладами охоплено 54% дітей відповідного віку. Таким чином, різниця в охопленні дошкільним вихованням між дітьми, які мешкають у містах та у сільській місцевості є досить суттєвою і не може бути виправдана тільки рішенням батьків забезпечувати дошкільне виховання вдома. Зазвичай діти із сільської місцевості не можуть відвідувати дошкільні заклади просто за їх відсутністю.

242. Далеко не завжди є виправданим закриття сільських шкіл. Переважна більшість саме сільських шкіл, що закриваються, є показником такої невиправданості. Так, 85% шкіл закритих за останні шість років — це сільські школи. З 2001 року було закрито 779 шкіл, з яких 671 — це сільська школа.

243. Програма «Шкільний автобус» про яку згадують державні органи, коли мова йде про вказану проблему, на практиці тільки частково вирішує проблему. В результаті 297,8 тисячі дітей змушені щоденно добиратись до школи виключно транспортом.

244. Не відбулось помітних зрушень стосовно рівного доступу до освіти дітей, які мають проблеми психічного здоров'я. В Україні є діти, які повністю або частково позбавлені доступу до освіти. Це підтверджують дані ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України»:

«...на даний час в Україні є великий відсоток дітей, які взагалі не отримують освіти. Особливо це стосується дітей-інвалідів з порушеннями психічного та розумового розвитку, а також тих дітей, що знаходяться на державному утриманні в дитячих будинках-інтернатах системи соціального захисту, які не здійснюють освітньої діяльності та не мають у штатних розписах відповідних фахівців та педагогів.

Не передбачена також освіта для дітей із середнім та важким ступенем розумової відсталості, навіть стандарт освіти розроблений лише до рівня початкової школи й тільки для дітей з легкою розумовою відсталістю. У рамках реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими потребами, видано навчальні програми для підготовчого-першого класів за новим змістом та структурою, і на даний час лише передано видавництвам навчальні програми для 2-4-х класів. У 2006 році до переліку навчальної літератури для загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, що може видаватися за державним замовленням, поки що тільки включено назви підручників та навчальних посібників для дітей з інвалідністю (включено 92 назви підручників).

Не можуть у повній мірі реалізувати своє право на освіту і діти з порушеннями слуху та зору, оскільки в Україні недостатньо підручників та спеціальної літератури, надрукованої за спеціальними методиками, недостатньо технічних засобів, які допомагають дітям із сенсорними

порушеннями отримувати повноцінну освіту і навчатися жити вільно та незалежно.

Отже, постає питання про забезпечення підручниками та навчальними посібниками учнів із числа дітей з інвалідністю. На сьогоднішній день не існує точних даних про рівень забезпечення залежно від потреби вітчизняними підручниками шкіл-інтернатів, де навчається 54,1 тис. дітей з інвалідністю. Навчання, викладання предметів відбувається на державній мові, хоча більшість підручників видані на російській мові й ще за часів Радянського Союзу.

Особливе місце серед багатьох проблем дітей, зокрема, дітей з порушеннями опорно-рухового апарату займають труднощі доступу до закладів освіти, та й не лише освіти – охорони здоров'я, житловим будовам та транспорту, спортивним та культурним спорудам, що робить їх життя фактично ізольованим від суспільства.»

245. Важливо відмітити, що проблема соціальної інтеграції дітей з особливими потребами, зокрема, їх рівного доступу до освіти й можливості навчання в загальноосвітніх навчальних закладах потребує чіткої програми дій. Необхідними є підготовка відповідних фахівців, підготовка та створення необхідної матеріальної бази, обладнання будівель, де розташовані навчальні заклади, спеціальними засобами, підготовка усіх без винятку учасників навчально-виховного процесу до змін, які відбудуться, адаптація навчальних програм і т.п.

246. В Україні існує серйозна проблема доступу до освіти мігрантів, біженців та представників окремих етнічних груп, зокрема, ромів.

247. Найгіршою ситуація є в місцях компактного проживання ромів, наприклад, на Закарпатті. Так, за матеріалами ромської газети «Романі яг», у Закарпатській області 83,7% дітей ромів здобули неповну середню освіту, 14,5% – загальну середню, 1,4% – закінчили професійно-технічне училище, лише 0,3% здобули середню спеціальну й лише 0,1% – вищу освіту.

248. Відповідно до даних Інституту соціологічних досліджень, 68% ромів не можуть читати чи писати або роблять це зі складнощами, а 59% або не можуть рахувати взагалі або роблять це зі складнощами.

Серед дослідженої групи ромів 25% взагалі не вміли писати, 34% ніколи не відвідували школу, 49% мали певну шкільну початкову освіту.

249. Ця статистика відкриває складну реальність, що більшість дітей ромів в країні або не відвідують школи взагалі або їм відмовляють у доступі до загального навчання. Наслідки в обох випадках однакові. Ціле покоління дітей ромів зростають та готуються до дорослого життя таким чином, що в майбутньому вони будуть мати мало можливостей уникнути бідності, соціальної маргіналізації та значних страждань.

250. У країні регулярно стаються випадки прямої відмови дітям ромів у зарахуванні до загальних або елітних початкових чи середніх шкіл. Відсутнє належне документування цієї проблеми значною мірою через те, що Україна ніколи не здійснювала жодних комплексних заходів для визначення обсягів та природи цієї проблеми.

Один з ромів розповів, що намагався зарахувати дитину ромів до п'яти різних початкових шкіл. Одна за одною усі п'ять шкіл відмовили або не приховуючи або на підставі вже заповнених класів. Проте пізніше, діти того ж віку з не ромських сімей успішно були зараховані до цих же шкіл.

Один з батьків намагався зарахувати свою 3-річну дитину до дитячого садка «Золота казка» і директор практично погодився прийняти дитину, проте пізніше, коли він дізнався, що мати дитини належить до ромів, виникли проблеми. Він намагався знайти будь-які підстави для відкладення рішення щодо зарахування дитини, наприклад, збільшення щомісячної платні для цієї дитини, організація психологічних тестів, упродовж трьох тижнів просили передзвонити наступного дня чи тижня з метою дізнатися, коли дитина може розпочати відвідувати дитячий садок і в якій групі. Загалом процес тривав три місяці, коли в один день, він відповів, що не може прийняти дитину, оскільки вона дивиться мультфільми та знає як користуватися комп'ютером.

У селі Нерубайське Одеської області у місцевій середній школі діти ромів були відокремлені від інших школярів і об'єднанні в один клас незалежно від віку з одним вчи-

телем, а також навчалися у іншому відокремленому від нового загального головного приміщення школи. Ці діти прийшли до школи з найбідніших сімей міста, батьки яких часто не мають можливості послати їх до школи через відсутність грошей на одяг, шкільні приладдя чи навіть оплатити вартість проїзду до школи. 29 сімей ромів написали лист до директора школи з проханням інтегрувати дітей ромів, проте він відповів, що цього ніколи не станеться, оскільки «це традиція...».

251. Батьки ромів не бажають посилати своїх дітей до шкіл, оскільки більшість з цих сімей є бідними, а батьки не можуть забезпечити дітей усім необхідним для навчання (одяг та взуття, приладдя, книжки тощо). Відповідно до слід представника Міністерства освіти та науки України вчителі схиляються до думки, що складнощі у їх навчанні переважно виникають із-за несистематичного відвідування, невиконання плану індивідуального навчання та домашньої роботи, ігнорування батькам необхідності освіти своїх дітей. У результаті нерегулярного відвідування шкіл дітьми ромів і активних міграційних процесів ромського населення, вчителі відзначають проблему, що освіта цих дітей не відповідає їхньому віку. Є й інша причина, що створює перешкоди у відвідуванні дітьми ромів шкіл, — це низка стереотипів щодо ромів, котрі зменшують мотивацію для освіти. Ромська молодь, особливо дівчата, одружуються та народжують дітей у дуже ранньому віці. Крім того, ромські дівчата традиційно допомагають матерям вдома та готуються до одруження.

252. Держава не фінансує отримання професійно-технічної та вищої освіти біженців або осіб, батьки яких подали клопотання про отримання статусу біженців. Оскільки діти біженців не є громадянами України, то їхня професійно-технічна та вища освіта здійснюється платно за індивідуальним контрактом. Тому можна побачити лише одиничні випадки, коли діти визнаних біженців можуть отримати таку освіту, інші ж змушені після школи одразу йти працювати.

253. Існує також проблема доступу до освіти дітей-біженців або як ще їх називають — дітей, розлучених із сім'єю. Це ті діти, які прибули на територію України без своїх батьків, та не мають родичів, які могли б їм допомогти. На сьогодні не існує жодного нормативного документа, який окремо регулював би ці питання, в зв'язку з чим, ці діти не навчаються навіть у школах. Причини різні: як економічного, адміністративного, так і освітнього характеру. Ці діти в переважній

більшості вже досягли віку 16 років, не мають жодних документів про освіту та особистих документів, та в кращому випадку закінчили по 3 класи початкової освіти. Тому в даному випадку необхідно було б звернути особливу увагу на цю категорію дітей та створити для них окремі класи, в яких діти змогли б отримати освіту за інтенсивною програмою, після чого стати повноцінними членами суспільства.

254. 2006 рік став рекордним на кількість матеріалів у ЗМІ щодо випадків жорстокого поводження в закладах системи освіти. Ці випадки стосуються жорстокого поводження, як в учнівському середовищі, так і з боку працівників навчальних закладів. Це свідчить про безвідповідальне ставлення до своїх повноважень органів системи освіти в Україні.

255. В Україні система освіти постійно стикається з проблемою фінансування, особливо це стосується початкової й середньої освіти. У держави постійно не вистачає коштів не тільки на розвиток системи освіти, її інфраструктури, але й на найнеобхідніше, на забезпечення простого виживання закладів освіти. Школи фінансуються не відповідно до єдиних нормативів витрат на навчання одного учня, а за принципом «стільки-то коштів бюджет району виділить, а решту директор школи повинен узяти де завгодно». Керують шкільною освітою виключно державні структури — управління освіти. Освітнім асоціаціям та громадським радам дозволено лише імітувати елементи громадянського суспільства; доступу до фінансових ресурсів регіону, міста, селища вони не мають. Здебільшого директор школи, керівник районної, обласної освіти не є освітнім менеджером. Школа, як і раніше, не має реального статусу автономії. Річний кошторис будь-якої школи складається та затверджується без її участі. Оскільки кошторисом узагалі не передбачено фінансування цілої низки статей шкільних видатків, школа однозначно провокується на «тіньову» економіку. У наслідок цього неофіційно з батьків збирається значна частина коштів в якості так званих «благодійних» внесків, котрі йдуть на ремонт приміщень та матеріальне забезпечення школи.

256. Ситуація в навчальних закладах є такою, що фактично забезпеченими підручниками залишається орієнтовно третина учнів. За офіційними даними Головного контрольно-ревізійного управління України, середній відсоток надходження підручників у навчальні заклади становив 67%. Деякі із підручників поступають у такій кількості, що їх розподіляють — по одному примірнику на 3-х — 4-х школярів. Типовою є ситуація, коли підручники або основна їх частина, потрапляють до шкільної бібліотеки всередині навчального року — тобто в

той час, коли навчальний процес уже триває й учні вже змушені були придбати ті самі підручники в торгівельній мережі. Найбільш цікавим у цьому сенсі є те, що у вільному продажі знаходяться підручники, у реквізитах яких зазначено про заборону вільного продажу.

257. Україна поступово запроваджує систему обов'язкової праці за направленням від навчального закладу протягом трьох років після закінчення вищого учбового закладу у разі, коли студент навчався за державний кошт. Така система вже запроваджена на юридичних та медичних факультетах. Подібне направлення надається у непопулярні, часом віддалені території, на мало оплачувані посади. Особа, що відмовляється від роботи за направленням, повинна буде повернути державі кошти за отримане навчання. Такі процедури, фактично, зводять нанівець положення щодо безкоштовної вищої освіти, оскільки особа несе істотні матеріальні втрати у зв'язку з обов'язком працювати за направленням.

258. Розмір академічних стипендій у порівнянні з 2004 роком зріс більш як удвічі і нараховується відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 року № 882 «Питання стипендіального забезпечення» виходячи з розміру прожиткового мінімуму громадян. Проте такий рівень стипендії залишається символічним, оскільки за такі кошти не може проіснувати жодна людина. Зокрема, розмір академічної стипендії становить для:

- студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації – 25 відсотків прожиткового мінімуму;

- студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації – 30 відсотків.

Студентам-відмінникам, які навчаються за державним замовленням, стипендія збільшена на 25% порівняно зі звичайними стипендіями.

259. Соціальні ж стипендії призначаються студентам, які потребують соціального захисту, навіть у випадках, коли за підсумками навчання не призначена академічна стипендія. До таких категорій відносяться студенти із числа дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківського піклування; особи, яким Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» гарантуються пільги при призначенні стипендії; дітям з малозабезпечених сімей; інвалідам з дитинства та інвалідам I-II груп, студентам, які мають сім'ї з дітьми.

260. Система оплати роботи вчителів є принизливою. Рівень зарплат є надзвичайно низьким, що утворює нестачу кадрів, особливо

у початковій та середній школі. У зв'язку з цим у країні значно зменшується якість освіти.

261. У країні відсутня системна освіта з прав людини в усіх навчальних закладах. В окремих закладах пропонується вивчення окремих законів, що не забезпечує достатнього рівня розуміння, знання та використання прав.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СИТУАЦІЇ

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

1) Рекомендувати Уряду України розробити та реалізувати програму посилення ролі національних установ з прав людини в сфері захисту соціальних, економічних та культурних прав у світлі зауважень Комітету.

2) Рекомендувати Уряду України здійснити офіційний переклад Заключних коментарів Комітету та забезпечити їхнє офіційне оприлюднення в друкованих засобах масової інформації.

3) Рекомендувати Уряду України розробити та затвердити План дій по реалізації рекомендацій Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних прав, наданих у заключних зауваженнях до цієї Урядової доповіді.

4) Включити в українське законодавство положення, що дозволяло обмеження соціальних, економічних та культурних прав з урахуванням критеріїв, визначених статтею 4 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

5) Рекомендувати Уряду України розробити та прийняти законодавство про загальну заборону дискримінації, що визначало би серед іншого поняття прямої та непрямой дискримінації, ефективні механізми захисту від дискримінації та покарання винних осіб.

6) Створити окремий спеціальний державний орган для здійснення політики в сфері протидії дискримінації та контролю за виконанням відповідного законодавства.

7) Україна повинна вжити негайних законодавчих та адміністративних позитивних дій для захисту від дискримінації ромів, вихідців з країн Азії та Африки, представників сексуальних меншин, жінок,

осіб, що живуть з ВІЛ/СНІД, людей з інвалідністю та інших соціально-вразливих груп.

ПРАВО НА ПРАЦЮ

8) Необхідно вжити кроків до ліквідації заборгованості виплати заробітної платні, особливо, на економічно активних підприємствах, а також інших соціальних виплат.

9) Забезпечити виконання по всій території України законів щодо оплати праці, у тому числі дотримання мінімальних законодавчих гарантій у цій сфері.

10) Ратифікувати Європейську конвенцію про правовий статус трудящих-мігрантів для посилення правового та соціального захисту громадян України, які перебувають за кордоном.

11) удосконалити правове регулювання питання стягнення визнаної судом заборгованості підприємств, особливо бюджетної сфери.

12) урегулювати питання застосування коефіцієнту трудової участі з метою недопущення використання цього показника з метою корупційного перерозподілу доходів робітників.

СВОБОДА ПРОФСПІЛОК

13) рекомендуємо Уряду України вжити негайних законодавчих та адміністративних заходів щодо спрощення процедури реєстрації професійних спілок, забезпечення їх вільної діяльності й безпеки лідерів та учасників профспілкового руху.

14) Необхідно посилити заходи, спрямовані на покарання осіб, винних у тиску та перешкоджанні діяльності профспілкам.

15) Вилучити із ч. 6 ст. 39 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», необхідність обґрунтування відмови профспілки на звільнення працівника.

ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

16) Посилити заходи щодо ліквідації бідності. слід чітко визначити цільову спрямованість пільг. Це необхідно для того, щоб забезпечити потрапляння коштів системи соціального захисту безпосередньо до справді бідних верств населення. Для цього необхідні нові методи вимірювання рівня бідності, які будуть доповненні побудовою карт бідності.

17) Переглянути методологію визначення прожиткового мінімуму з урахуванням усіх потреб громадян, необхідних для гідного існування.

18) Зменшити кількість пільг та монетизувати їх. Монетизація пільг підвищить рівень прозорості та відповідальності.

19) Чітко розмежувати соціальний захист і соціальне страхування. У страхових програмах має бути представлений чітко визначений зв'язок між розміром сплачених бенефіціаром премій та рівнем отриманої ним компенсацій. Це сприятиме збільшенню рівня легального працевлаштування, оскільки розмір компенсації буде пов'язаний з терміном та загальною сумою всіх виплат. Всі застраховані громадяни мають робити внески до всіх фондів обов'язкового державного страхування; будь-які винятки мають фінансуватися за рахунок бюджету, а не страхових фондів. Лише ті громадяни, котрі сплатили всі необхідні премії, зможуть отримати компенсації після нещасного випадку. У такий самий спосіб страхові фонди повинні припинити виплату не пов'язаних зі страхуванням пільг.

20) зважено підходити до формування тарифів на житлово-комунальні послуги, забезпечити прозору й відкриту методику розрахунку таких тарифів, не допускати необґрунтованого підвищення тарифів і активно реагувати на випадки порушень. Створити ефективно діючу, просту й прозору систему субсидій для громадян, як важливого елементу соціального захисту населення.

ОХОРОНА СІМ'Ї, МАТЕРИНСТВА ТА ДИТИНСТВА

Протидія домашньому насильству

21) Розробити й прийняти національну програму протидії домашньому насильству. Посилити здійснення громадського й парламентського контролю за дотриманням законодавства в сфері попередження насильства відносно жінок.

22) Збільшити санкції стосовно осіб, які вчиняють насильство в родині, а також увести кримінальну відповідальність за здійснення насильства в родині. Увести альтернативні види покарання для осіб, які вчиняють насильство в родині, зокрема, залучення до суспільних робіт й обов'язкова участь у реабілітаційних програмах, що допоможе знизити процес криміналізації домашніх кривдників.

23) Забезпечити функціонування в кожному регіоні України установ для жертв насильства в родині: кризових центрів, центрів соціально-психологічної допомоги, притулків, служб медико-соціальної реабілітації й т.п.

24) Забезпечити жертвам насильства в родині доступ до правових послуг, включаючи жінок, виключених із соціальних зв'язків, мігрантів, біженців, які недавно прибули в країну, представницям меншин і жінок з обмеженими можливостями.

25) Розробити систему фінансування кризових центрів/притулків для жертв насильства з державного бюджету. Перенесення відповідальності за фінансування цих установ на бюджети місцевого рівня ставить у нерівні умови жертви насильства з різних регіонів країни, які мають рівне право на рівну допомогу й захист.

26) Розробити й увести індикатори, які відображають ступінь поширення торгівлі людьми в країні, насильства в сім'ї, а також створити статистичну базу потерпілих.

Торгівля людьми

27) Розвинути національну систему надання допомоги потерпілим, залучаючи державні й неурядові організації на місцевому й національному рівнях, щоб гарантувати належну ідентифікацію й переадресацію потерпілих, а також одержання належної допомоги. Розробити критерії ідентифікації осіб, що потерпіли від торгівлі людьми з метою надання їм статусу потерпілого. Розробити систему відшкодування збитків потерпілим від торгівлі людьми. Визначити й увести систему можливого повернення громадян через кордон за рахунок держави.

28) Створити офіс Національного координатора по протидії торгівлі людьми, з огляду на досвід країн, де вже створені подібні структури. А також відновити роботу регіональних постійно діючих комісій із запобігання торгівлі людьми (на обласному рівні)

29) Внести зміни в Кримінальний кодекс України в частині встановлення відповідальності за користування послугами дітей, які залучені в проституцію й виготовлення, зберігання й використання дитячої порнографії.

30) Проводити інформаційні кампанії для підвищення рівня поінформованості по проблемі торгівлі людьми.

31) Підтримувати роботу «гарячих ліній» для попередження щодо ризиків, пов'язаних з перетинанням кордону.

32) Проводити соціологічні дослідження рівня поінформованості населення щодо проблеми торгівлі людьми.

Захист дитинства

33) Необхідно розробити ефективний механізм контролю за виконанням чинного законодавства з праці неповнолітніх. Удосконалення цього механізму повинно, в першу чергу, бути спрямованим на сприяння соціальному захисту дітей з найбільш соціально незахищених родин, дотримання вимог законодавства про працю дітей, насамперед у неформальному секторі економіки.

34) Необхідно негайно припинити практику незаконного поміщення дітей зі шкіл-інтернатів та дитячих будинків у психіатричні лікарні та забезпечити ефективний механізм реагування на подібні випадки з боку правоохоронних органів.

35) Окрім загальних принципів щодо рівності прав та заборони дискримінації повинні існувати спеціальні механізми, передбачені законодавством стосовно захисту від дискримінації окремих найбільш уразливих груп серед дітей.

36) Уведення в дію нормативних актів стосовно заборони тілесних (фізичних) покарань необхідно супроводжувати широкими просвітницькими та інформаційними заходами, тренінгами серед професійних груп, які працюють з дітьми та в інтересах дітей, батьків або осіб, які їх замінюють.

37) Вирішення конфліктних ситуацій та методи виховання в закладах системи освіти мають відповідати стандартам дотримання прав дитини.

38) «Статусні» покарання, тобто такі, за яких неповнолітні можуть бути покарані за проступок, скоєння якого дорослою людиною не тягне за собою юридичної відповідальності їй, відповідно, покарання, не повинні існувати, як на рівні законодавчо закріплених норм, так і в практиці превентивного виконання.

39) Держава повинна звернути особливу увагу на доступність освіти для дітей з вадами розвитку, максимальну можливість соціалізації таких дітей в умовах загальноосвітньої школи, забезпеченню індивідуального навчання для дітей, які цього потребують.

40) Повинні здійснюватись належне фінансування навчальних закладів, оплата праці педагогічних працівників, забезпечення шкіл необхідною матеріальною базою.

41) Органи державної влади повинні розробити та впровадити окрему програму щодо дітей, котрі власноруч залишили школу та не бажають продовжувати навчання.

42) Україна впровадити систему збору та аналізу інформації за бездоглядними дітьми. Необхідно розробити більш гнучку систему вирішення проблем із безпритульними дітьми.

43) Доцільно посилити політику щодо зменшення кількості державних дитячих будинків та надання пріоритету виховання дітей у родинях. Зокрема, рекомендуємо пришвидшити збільшення кількості створених будинків сімейного типу. При цьому доцільно забезпечити ефективний державний контроль за дотриманням прав дитини.

44) Слід звернути окрему увагу, розробивши комплекс заходів, щодо подолання сексуального насильства над дітьми.

45) Створити єдину соціальну службу для соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Право на достатній життєвий рівень

46) Необхідно пришвидшити впровадження системи державного соціального житла.

47) Окремо доцільно звернути увагу на умови проживання ромів у місцях їх компактного проживання.

48) Переглянути чинне законодавство щодо контролю за схоронністю житла дітей-сиріт, збільшити повноваження контролюючих органів, запровадити постійно діючі депутатські комісії по контролю за збереженням житла сиріт з відкритим поіменним списком осіб, відповідальних за збереження майна вихованців, увести відповідальність за неналежне зберігання житла дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вирішити питання з оплатою за житло дітей, які перебувають в інтернаті

49) Розробити порядок надання дітям-сиротам упорядкованого соціального житла, визначити відповідальних за оцінку житлових умов випускників, створити базу даних вихованців інтернатів із зазначенням необхідності надання житла. Це допоможе ще під час перебування вихованця в закладі почати вирішення питання забезпечення житлом та дозволить здійснювати систематичний контроль за житлом тих вихованців, у яких воно є.

50) Створити єдиний реєстр житла, яке перебуває у власності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і не підлягає відчуженню та продажу. Запровадити дієві механізми контролю

за діяльністю нотаріальних контор у частині здійснення операцій з житлом вихованців інтернатних закладів.

51) Посилити відповідальність посадових осіб за неналежне зберігання житла вихованців інтернатів.

52) Внести зміни до законодавства в частині виділення коштів з місцевих бюджетів на оплату боргів за комунальні послуги житла, що знаходиться у власності дітей, котрі перебувають в інтернатах під державною опікою.

53) Доповнити Житловий кодекс статтями про постановку на квартирний облік за поданням інтернатного закладу, органу опіки та піклування та опікуна на першочергове отримання житла для дитини. Передбачити механізм першочергового надання житлових кредитів дітям-сиротам по лінії молодіжного житлового кредитування.

54) Внести зміни до Сімейного кодексу щодо визначення судом відповідальних за збереження житла та майна вихованців інтернатних закладів.

55) Визначити порядок постановки на квартирний облік дітей, які не мали житла до направлення в інтернатний заклад, та відпрацювати механізм отримання житла із місцевого фонду. Запровадити механізм періодичної оцінки можливості повернення такої дитини, що знаходилася в державному інтернаті, до закріпленого за нею житла.

56) Удосконалити механізм здавання житла вихованців інтернатів в оренду під контролем державних органів.

Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я

57) Прийняття Закону України «Про внесення змін і доповнень до Основ законодавства України про охорону здоров'я», завдяки якому Основи відповідатимуть сучасним вимогам міжнародного та національного права. Зміни повинні бути спрямовані на:

- забезпечення чіткого правового визначення понять «медична допомога», «медичні послуги», «медична практика» та «допоміжні послуги в сфері охорони здоров'я»;

- врегулювання підходів до визначення переліків медичних послуг та лікарських засобів і виробів медичного призначення, забезпечення пацієнтів, якими не покривається або лише частково покривається оплата вартості медичних послуг за рахунок державного фінансування, а також до визначення форм співучасті пацієнтів в

оплаті вартості таких медичних послуг, лікарських засобів і виробів медичного призначення;

- урегулювання підходів до визначення стандартних умов надання медичних послуг (місткість палат у стаціонарі, рівень комфорту в стандартних палатах стаціонарів, надання для лікування лікарських засобів, внесених до Національного переліку основних (життєво необхідних) лікарських засобів і виробів медичного призначення тощо);
- удосконалення регулювання порядку реалізації права громадян на вільний вибір лікаря та медичного закладу;
- визначення чітких процедур вільного вибору та зміни пацієнтами лікаря первинної ланки;
- ведення лікарями первинної ланки реєстрів закріплених за ними пацієнтів;
- запровадження доступу пацієнтів до стаціонарної та спеціалізованої амбулаторної допомоги виключно за направленням лікаря первинної ланки, що видається, наявності відповідних медичних показань, та визначення чіткого переліку умов, за наявності яких пацієнти мають право на пряме звернення за безоплатною стаціонарною та спеціалізованою амбулаторною медичною допомогою без направлення лікаря первинної ланки;
- визначення чітких медико-правових критеріїв госпіталізації, відмови у госпіталізації, перебування на лікуванні у стаціонарі та виписки зі стаціонару.

58) Прийняття нової редакції Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» (2006), в якій враховується можливість здійснення закладами охорони здоров'я усіх форм власності діяльності, пов'язаної зі зберіганням, перевезенням, придбанням, реалізацією, відпуском, використанням, знищенням наркотичних (психотропних) лікарських засобів, прекурсорів, включених до списку № 2 таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

59) Невідкладне вдосконалення законодавства України, яка стосується розвитку правових механізмів фінансування системи охорони здоров'я, зокрема, медичної допомоги.

60) Розробити Національну програму дій протидії та запобігання поширенню Гепатитів «В» та «С». Забезпечити безкоштовну діагностику цих хвороб.

61) Покращити інформування та навчання населення й працівників медичних установ про права пацієнтів.

62) Здійснити заходи для покращення медичного забезпечення в сільській місцевості.

63) Поліпшити умови утримання засуджених, які хворі на туберкульоз, зокрема:

- забезпечити розміщення хворих у палатах не більше, ніж на 8 ліжок;

- забезпечити належне освітлення палат;

- забезпечити належний температурний режим у палатах;

- забезпечити хворим регулярну подачу холодної і гарячої води;

- збільшити кількість умивальників у палатах;

- провести реконструкцію туалетів;

- зробити душові кімнати в кожному корпусі лікарні і створити там належні умови;

- поліпшити харчування хворих: провести реконструкцію їдальні; забезпечити їдальню освітленням; забезпечити приготування їжі для хворих найманим робітником-кухарем, щоб їжа стала придатною для споживання;

- Підвищити ефективність лікування: забезпечити хворих специфічними протитуберкульозними препаратами, в тому числі препаратами «нового» покоління, в необхідному обсязі; забезпечити хворих препаратами імуностимулюючої і загальнозміцнюючої дії.

ПРАВО НА ОСВІТУ

64) Держава повинна звернути особливу увагу на доступність освіти для дітей з вадами розвитку, максимальну можливість соціалізації таких дітей в умовах загальноосвітньої школи, забезпеченню індивідуального навчання для дітей, які цього потребують.

65) Дитина, яка перебуває в лікувальному закладі, повинна мати можливість продовжувати навчання, якщо її стан здоров'я це дозволяє.

66) Органи державної влади повинні розробити та впровадити окрему програму щодо дітей, котрі власноруч залишили школу та не бажають продовжувати навчання.

67) Необхідно забезпечити належну реалізацію права на освіту осіб, що позбавлені волі. Особливо, це повинно стосуватися осіб, що не мають повної середньої та професійної освіти.

68) Забезпечити конституційну можливість отримання безкоштовної вищої освіти в Україні без жодних подальших умов. Необхідно

припинити практику обумовлення надання безкоштовної вищої освіти обов'язком відпрацювати протягом трьох років за направленням держави.

69) Вирішити проблеми фінансування шкіл шляхом установлення реальної, а не декларованої їх автономії; утвердити систему соціально-економічної підтримки шкіл з боку сформованих елементів громадянського суспільства (шкільні ради, освітні асоціації, незалежні профспілки); перейти на фінансування шкіл із бюджетів різних рівнів (загальнодержавний, регіональний, місцевий) згідно з єдиними нормативами витрат на одного учня. Повинні здійснюватись належне фінансування навчальних закладів, оплата праці педагогічних працівників, забезпечення шкіл необхідною матеріальною базою.

70) Підвищити розмір академічних стипендій до прожиткового мінімуму. Підвищити рівень оплати вчителів у школах.

71) Гарантування прав студентів на відповідний рівень забезпечення необхідними книжками, а також гуртожитками.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТ

E/C.12/UKR/CO/5
23 November 2007

RUSSIAN
Original: ENGLISH

КОМИТЕТ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ,
СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ

*Тридцать дев'ята сесія
5-23 листопада 2007 року*

**Розгляд звітів, наданих державами-сторонами
за статтями 16 та 17 конвенції**

**ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ З ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ³⁴**

УКРАЇНА

1. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав розглянув п'ятий періодичний звіт України щодо виконання Міжнародної Конвенції про економічні, соціальні та культурні права (E/C.12/UKR/5) на своїх 36, 37 і 38 засіданнях, проведених 7 і 8 листопада 2007 р. (E/C.12/2006/SR.36-38), і прийняв на своїх 52, 53 і 54 засіданнях, проведених 19 і 20 листопада 2007 р., наступні заключні зауваження.

A. ВСТУП

2. Комітет вітає своєчасне подання Україною п'ятого періодичного звіту, підготовленого у повній відповідності до настанов Коміте-

³⁴ Попередня ґрунтована версія.

ту. Він також вітає конструктивний діалог з делегацією держави-сторони, що включає експертів з різних державних органів.

В. ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ

3. Комітет зі схваленням зазначає законодавчі заходи, прийняті державою-стороною з метою забезпечення рівних можливостей і ліквідації дискримінації жінок та деяких маргінальних осіб і груп, зокрема:

а. Прийняття в 2006 р. Закону про рівні права та можливості для чоловіків і жінок;

б. Недавні зміни в Кодексі праці, що забороняють гендерну дискримінацію при влаштуванні на роботу та оплаті праці; і

в. Введення до статті 19 Закону про соціальний захист осіб з обмеженими можливостями чотирьохвідсоткової квоти для надання роботи на всіх підприємствах особам з обмеженими можливостями.

4. Комітет вітає прийняття державою-стороною законів про охорону клімату, що проводять у життя Протокол до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, прийнятий в 1997 році в Кіото.

5. Комітет схвалює недавню ратифікацію державою-стороною переглянутої Європейської соціальної хартії.

6. Комітет вітає значне збільшення державного фінансування боротьби з ВІЛ/СНІД, а також підвищену увагу до профілактики ВІЛ/СНІД у Національній програмі анти-СНІД (2004-2008), прийнята державою-стороною.

7. Комітет зазначає схвальне відношення держави-сторони до розробки Допоміжного Протоколу до Міжнародної Конвенції про економічні, соціальні та культурні права.

С. ФАКТОРИ Й ТРУДНОЩІ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ ВИКОНАННЮ КОНВЕНЦІЇ

8. Комітет зазначає відсутність значних факторів або труднощів, що перешкоджають ефективному виконанню Конвенції державою-стороною.

Д. ПРЕДМЕТИ ОСОБЛИВОГО ЗАНЕПОКОЄННЯ

9. Комітет стурбований недостатністю незалежності й необхідних ресурсів, згаданих у звіті омбудсмена, а також неефективністю захисту економічних, соціальних і культурних прав.

10. Занепокоєння Комітету викликають звіти про незаконні дії міліції та відсутність ефективного захисту у випадках дискримінації й насильства проти етнічних і релігійних меншин, особливо ромів, кримських татар, біженців з Азії й Африки, а також мусульман і євреїв, небажання правоохоронних органів розслідувати ці випадки належним чином, і тенденція до переслідування та тримання під вартою осіб, що здійснюють такі дії, за досить м'якими статтями, такими як «хуліганство».

11. Комітет стурбований тим фактом, що, відповідно до інформації держави-сторони, більше 1000 ромів не мають особистих документів, необхідних для працевлаштування, одержання медичної допомоги та освіти.

12. Комітет із занепокоєнням зазначає, що жінки становлять тільки 7% членів Парламенту, що зараз жінки не представлені в Кабінеті міністрів й що серед державних службовців вищої ланки також спостерігається недостатня кількість жінок.

13. Комітет стурбований відомостями, що в оголошеннях про вакансії часто зазначається, що перевага при прийомі на роботу надається чоловікам, особливо у випадку керівних посад, або існує дискримінація потенційних кандидатів жіночої статі за віковою ознакою чи за зовнішністю, і що жінки непропорційно зазнають безробіття та все частіше зайняті на низькооплачуваних роботах.

14. Комітет із занепокоєнням зазначає, що тільки деякі роми можуть знайти постійну роботу в державі-стороні, що більшість працюючих ромів є некваліфікованими робітниками, і що відповідно до одержаних відомостей, трудова дискримінація ромів широко поширена.

15. Комітет також стурбований тим, що, незважаючи на зусилля держави для посилення й поступового збільшення мінімальної заробітної плати (зараз – 400 грн.) до мінімального прожиткового мінімуму (453 грн.), мінімальна зарплата не забезпечує належного життєвого рівня робітникам та їхнім родинам, і що відповідно до відомостей держави-сторони, 6,6% робітників одержують заробітну плату нижче мінімального рівня.

16. Комітет стурбований великою кількістю виробничих аварій, включаючи аварії зі смертельними наслідками, особливо у вугледобувній галузі, і неефективністю інспекцій і інших заходів, розпочатих для підвищення безпеки праці та поліпшення охорони здоров'я.

17. Занепокоєння Комітету викликає інформація про роботодавців, які перешкоджають створенню незалежних профспілок і тиснуть на працівників, щоб змусити їх відмовитися від членства в профспілках, про залякування профспілкових лідерів і про тісні зв'язки між державними діячами та Федерацією профспілок, що успадкувала майно від колишніх радянських профспілок.

18. Комітет із занепокоєнням зазначає, що, незважаючи на недавнє підвищення мінімальної допомоги з безробіття, ця допомога не перевищує 50% мінімального прожиткового мінімуму, і що рівень соціальної допомоги також нездатний забезпечити належний рівень життя.

19. Комітет надзвичайно стурбований високим рівнем домашнього насильства, особливо стосовно жінок і дітей у державі-стороні, відсутністю кримінальних статей, що стосуються конкретно домашнього насильства, недостатньою кількістю розслідувань і вироків відповідно до існуючого кримінального законодавства, обмеженою місткістю тимчасових притулків і соціально-медичних реабілітаційних центрів для жертв домашнього насильства (у зв'язку з чим особи старші 35 років туди не приймаються), відсутністю реабілітаційних програм для правопорушників.

20. Визнаючи прогрес держави-стороні в боротьбі з торгівлею людьми, а саме недавнє прийняття Державної Програми з боротьби з торгівлею людьми, а також створення Міжміністерської Ради із запобігання торгівлі людьми, Комітет стурбований великою кількістю осіб, що були продані із країни, усередині країни або через країну для сексуальної експлуатації та примусової праці, а також відомостями про обмежений доступ до програм захисту свідків і м'яким покаранням для винних.

21. Комітет глибоко стурбований інформацією, що більше 400 000 осіб молодше 15 років працюють у тіньовій економіці, зокрема в незаконних копальнях, у секс-індустрії та у сфері вуличного жебрацтва.

22. Комітет серйозно стурбований тим, що в державі-стороні кілька тисяч дітей живуть на вулиці і є об'єктами свавілля міліції, сексуальної експлуатації та примусової праці, є жертвами алкогольної або наркотичної залежності та наражаються на небезпеку зараження захворюваннями, такими як ВІЛ/СНІД, а також тим, що молоді люди, що залишають погано організовані державні інтернати для сиріт, особливо ризикують стати бездомними.

23. Комітет із занепокоєнням зазначає, що рівень життя 28% населення держави нижчий офіційного рівня бідності.

24. Комітет стурбований тим, що, незважаючи на зусилля, вжиті державою-стороною для переселення та інтеграції раніше депортованих народів, наприклад, кримських татар, кримські татари виключені із процесу приватизації, і тільки невелика частина кримських татар одержала земельні ділянки, головним чином поза областями свого традиційного проживання, у той час, як інші піддаються кримінальним санкціям за свавільне захоплення землі, і що багато кримських татар живуть у населених пунктах, де відсутня елементарна інфраструктура.

25. Комітет зазначає, що багато ромів живуть у неформальних селищах і таборах, де відсутні базова інфраструктура та зручності, такі як безпечне водопостачання, електрика, газ, опалення, каналізація, вивіз сміття та дороги, без забезпечення безпеки власності та під постійною загрозою вигнання.

26. Комітет глибоко стурбований інформацією щодо умов життя, що не відповідають стандартам, та переповненість в'язниць, слідчих ізоляторів і центрів для біженців, включаючи медичні відділення для ув'язнених та затриманих, які страждають на туберкульоз.

27. Комітет із занепокоєнням зазначає недостатнє фінансування сільської системи охорони здоров'я та величезну різницю між якістю медичного обслуговування в містах та в сільській місцевості.

28. Комітет надзвичайно стурбований високим рівнем епідемії ВІЛ/СНІД у державі-стороні, у тому числі серед жінок, дискримінацією осіб з ВІЛ/СНІД і людей, що належать до груп ризику, таких як працівники секс-індустрії, наркомани та ув'язнені, розголошенням інформації щодо їх ВІЛ-статусу правоохоронними органами, медичними та освітніми установами, і обмеженим доступом наркоманів до замісної терапії.

29. Комітет із занепокоєнням зазначає інформацію, отриману від держави-стороні, що в 2006 році 70 з 100 000 осіб (80 з 100 000 у сільській місцевості) страждали на туберкульоз, що стало головною причиною смерті серед осіб з ВІЛ/СНІД та ув'язнених.

30. Комітет стурбований недостатнім фінансуванням суспільної системи освіти та низькою заробітною платою вчителів у країні.

31. Комітет стурбований відомостями про те, що ромські діти часто кидають школу, про часті відмови записати ромських дітей до

загальноосвітніх шкіл і їхнє переведення до спеціальних класів для розумово відсталих дітей.

Е. ПРОПОЗИЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

32. Комітет рекомендує державі-стороні забезпечити незалежність і достатнє фінансування апарата Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини відповідно до Паризьких Принципів щодо статусу державних органів, які заохочують і захищають права людини (резолюція Генеральної Асамблеї № 48/13 від 20 грудня 1993 р.), і підсилити роль омбудсмена в захисті економічних, соціальних і культурних прав.

33. Комітет рекомендує державі-стороні розглянути питання прийняття всебічного законодавства проти дискримінації, внести зміни до Кримінального кодексу, включити до нього статті про злочини за расовими мотивами, провести підготовку суддів, працівників прокуратури та міліції для суворого застосування цих норм, і надати у своєму наступному звіті докладну інформацію за рік про кількість і природу випадків расової дискримінації та насильства, про кримінальне покарання винних і про захист і допомогу, надану свідкам і жертвам.

34. Комітет рекомендує державі-стороні вжити невідкладних заходів (наприклад, скасувати адміністративне мито та бюрократичні вимоги) для одержання ромами особистих документів, необхідних для працевлаштування, доступу до медичної допомоги, освіти та інших економічних, соціальних і культурних прав.

35. Комітет рекомендує державі-стороні затвердити тимчасові спеціальні заходи для збільшення представництва жінок у парламенті, уряді та на вищих державних посадах. Одним з таких заходів може бути, наприклад, введення до Закону про політичні партії мінімальних квоти для висування жінок-кандидатів.

36. Комітет рекомендує державі-стороні провести підготовку суддів, інспекторів контролю над умовами праці та працівників державної служби зайнятості задля суворого застосування Закону про рівні права й можливості для чоловіків і жінок і виправленого Кодексу праці з метою боротьби з гендерною дискримінацією в державному та приватному секторах, зокрема, на етапі працевлаштування, провести просвітницькі кампанії для роботодавців, працівників і широ-

кого загалу, забезпечити накладення штрафів та інших відповідних санкцій на роботодавців, що проявляють дискримінацію стосовно жінок, і доступ жертв такої дискримінації до ефективних засобів захисту, включаючи компенсацію. Комітет закликає державу-сторону розвивати можливості для професійного навчання та перепідготовки безробітних жінок і жінок, що займаються низькооплачуваною роботою.

37. Комітет рекомендує державі-стороні вжити дієвих заходів для боротьби з дискримінацією ромів у сфері працевлаштування та активізувати зусилля для зменшення безробіття серед ромів шляхом здійснення спеціальних заходів, таких як професійне навчання, фінансове заохочення роботодавців і допомога циганам у відкритті власного бізнесу. Комітет пропонує державі-стороні включити до свого наступного періодичного звіту оновлену статистичну інформацію щодо працевлаштування ромів, а також відомості щодо конкретних заходів, вжитих для створення можливостей працевлаштування ромів.

38. Комітет рекомендує державі-стороні вжити термінових заходів, щоб мінімальна заробітна плата забезпечувала робітникам та їхнім родинам задовільний рівень життя у відповідності до статті 7 (а) (ii) Конвенції, і інтенсифікувати зусилля для збільшення законної мінімальної зарплати в державному та приватному секторах, у тому числі за допомогою контролю над умовами праці, штрафів та інших санкцій щодо роботодавців, на чийх підприємствах мінімальна заробітна плата менше встановленої.

39. Комітет закликає державу-сторону підвищити ефективність та прозорість роботи інспекцій з контролю над умовами праці, а також накладати штрафи та інші санкції за порушення норм охорони праці та гігієни праці, особливо у вуглевидобувній промисловості, застосовувати жорсткі обмеження з безпеки при видачі спеціальних дозволів на підземний видобуток.

40. Комітет рекомендує державі-стороні вжити термінових заходів для забезпечення права на вільне створення профспілок і вступу до них, для запобігання утиску членів і лідерів незалежних профспілок і для покарання винних у такому утиску, гарантувати різноманітність й рівність профспілок у законодавчих документах та на практиці.

41. Комітет закликає державу-сторону активізувати зусилля та використовувати всі доступні ресурси для збільшення, наскільки можливо, розміру допомоги з безробіття та інших соціальних виплат, особливо мінімальних, з метою забезпечити задовільний життєвий рі-

вень людям, що одержують такі допомоги. Комітет пропонує державі-стороні включити до свого наступного періодичного звіту оновлені дані за роками про мінімальний розмір допомоги з безробіття, пенсій, допомоги інвалідам та інших соціальних виплат.

42. Комітет закликає державу-сторону продовжити прийняття норм Кримінального кодексу щодо домашнього насильства; розглянути видалення із Закону України «Про запобігання насильства в родині» норм про «віктимне поводження»; організувати обов'язкову підготовку суддів, працівників прокуратури та міліції для суворого застосування норм, пов'язаних з домашнім насильством; інтенсифікувати зусилля для збільшення місткості існуючих тимчасових притулків та соціально-медичних реабілітаційних центрів для жертв домашнього насильства й побудувати нові, забезпечити, аби такі центри та допомога були доступні також особам, старшим 35 років; прийняти реабілітаційні програми для осіб, які вчинили насильство; і надати в наступному звіті оновлені дані про кількість і природу випадків домашнього насильства, кримінальних покараннях і санкціях, накладених на осіб, що вчинили таке насильство.

43. Комітет рекомендує державі-стороні продовжувати та активізувати свою діяльність щодо боротьби з торгівлею людьми шляхом надання жертвам рівних можливостей допомоги, реабілітації й реінтеграції, створення програм захисту свідків, що має на увазі обов'язкову підготовку працівників міліції, прокуратури й суддів для суворого застосування положень кримінального законодавства, пов'язаного з торгівлею людьми, введення обмежувальної ліцензійної політики для туристичних і шлюбних агенцій і виділення достатніх коштів для виконання Державної програми з боротьби з торгівлею людьми.

44. Комітет закликає державу-сторону активізувати зусилля по боротьбі з експлуатацією дитячої праці, у тому числі за допомогою систематичного та ефективного контролю над умовами праці, що здійснюється спеціальними інспекціями, і контролю соціальними службами, введення більш суворого покарання для осіб, що використовують нелегальну дитячу працю, обов'язкової підготовки працівників міліції, прокуратури й суддів, просвітницьких кампаній для дітей та їхніх батьків щодо безпеки дитячої праці та важливості освіти, допомоги та реінтеграції дітей, які піддалися експлуатації.

45 Комітет закликає державу-сторону виділити достатні кошти на виконання Державної програми з боротьби з дитячою безпритульністю та занедбаністю (2006-2010), підвищити місткість і відкрити нові центри для безпритульних дітей та денні центри для вуличних дітей, забезпечити доступ до задовільної їжі, охорони здоров'я та соціального захисту для вуличних дітей і дітей, позбавлених батьківської опіки, вжити термінових заходів для забезпечення цих дітей і молоді, що залишає школи-інтернати, можливістю одержання освіти, житла та працевлаштування, а також активізувати діяльність з поліпшення умов життя в дитячих будинках і з пошуку альтернативних рішень для дітей, які мешкають у дитячих будинках, таких як передача до прийомних родин або дитячих будинків сімейного типу, а також увівши ефективну процедуру всиновлення.

46. Комітет рекомендує державі-стороні виділити достатні кошти для реалізації стратегії з викорінювання нужденності, забезпечити повну інтеграцію до стратегії економічних, соціальних і культурних прав, і звернути особливу увагу на потреби безробітних, жінок, родин з дітьми, пенсіонерів, сільського населення, етнічних меншин і інших вразливих і маргінальних осіб і груп. У зв'язку з цим держава-сторона відсилається до Заяви Комітету «Нужденність і Міжнародна Конвенція про економічні, соціальні й культурні права» (E/C.12/2001/10). Державі-стороні пропонується включити до чергового періодичного звіту оновлені статистичні дані за роками про відсоток населення, що живе в бідності, з поділом за статтю, віком, кількістю дітей у родині, кількістю неповних родин, етнічним групам і співвідношенням сільського/міського населення.

47. Комітет закликає державу-сторону виділити достатні кошти на виконання Державної програми з переселення та інтеграції раніше депортованих осіб і гарантувати раніше депортованим особам рівний доступ до придатних земельних ділянок і задовільних житлових умов, а також до ефективних заходів одержання землі та житла. Комітет також рекомендує державі-стороні продовжити прийняття законопроекту про виплату компенсацій раніше депортованим особам. Держава-сторона має розглянути питання про скасування нещодавно прийнятого закону, за яким особам, що самовільно захопили землю, загрожує декілька років ув'язнення. Держава також має забезпечити кримським татарам законний захист власності та доступ до базової інфраструктури, включаючи безпечне водопостачання, електрику, газ, опалення, вивіз сміття та дороги.

48. Комітет закликає державу-сторону активізувати діяльність за розвитку інфраструктури в ромських селищах за допомогою соціальних житлових програм, аби усі роми мали доступ до задовільного та доступного житла, а також до базової інфраструктури, включаючи безпечне водопостачання, електрику, газ, опалення, вивіз сміття та дороги. Держава-сторона має забезпечити надання задовільного альтернативного житла у випадках насильницького виселення, відповідно до Загального Коментаря Комітету № 7 (1997), і включити до свого наступного звіту докладні статистичні дані за роками про кількість насильницьких виселень.

49. Комітет рекомендує державі-стороні вжити невідкладних заходів для забезпечення задовільного рівня зайнятості та доступу до безпечного водопостачання, каналізації, їжі, постільної білизни, природного освітлення, вентиляції та прогулянок у в'язницях, слідчих ізоляторах та центрах для біженців, а також достатнього рівня лікування та забезпечення медикаментами ув'язнених і затриманих, які страждають на туберкульоз або інші захворювання.

50. Комітет рекомендує державі-стороні активізувати дії з поліпшення якості та доступності охорони здоров'я в сільській місцевості, забезпечивши достатнє фінансування та підсилюючи суспільні й мобільні медичні служби.

51. Комітет рекомендує державі-стороні продовжити свою діяльність і вжити термінових заходів задля поліпшення доступності та ефективності профілактики ВІЛ для всього населення, а також лікування, догляду та підтримки людей, що живуть із ВІЛ/СНІД, у тому числі у в'язницях та слідчих ізоляторах, для боротьби з дискримінацією людей з ВІЛ/СНІД і груп ризику, для забезпечення конфіденційності інформації про ВІЛ-статус особи, і для того, щоб замісна терапія та інші засоби профілактики ВІЛ стали доступнішими людям з наркотичною залежністю.

52. Комітет рекомендує державі-стороні вжити невідкладних заходів для поліпшення профілактики туберкульозу та доступності спеціалізованого протитуберкульозного лікування й медикаментів, особливо у в'язницях, слідчих ізоляторах і відділеннях міліції, а також скоротити строки обстеження на туберкульоз затриманих.

53. Комітет рекомендує державі-стороні збільшити фінансування суспільної системи освіти та вжити заходів для збільшення заробітної плати вчителям, включаючи вчителів мов меншин та вчи-

телів, що спеціалізуються на викладанні української та російської мов іноземцям.

54. Комітет рекомендує державі-стороні затвердити спеціальні заходи, включаючи субсидії на підручники та інші засоби навчання, з метою підвищення відвідуваності ромськими дітьми дошкільних установ, початкових і середніх шкіл, організувати боротьбу з дискримінацією учнів-циганів, сприяти їхньому прийому до загальноосвітніх шкіл і класів, підвищувати в ромських родинах свідомість щодо важливості освіти, у тому числі для дівчат, і створити додаткові українсько та російськомовні класи для учнів-ромів.

55. Комітет рекомендує державі-стороні забезпечити ефективний судовий захист економічних, соціальних і культурних прав, у тому числі шляхом введення права на безпосередній індивідуальний доступ до Конституційного Суду.

56. Комітет рекомендує державі-стороні виконати рішення Конституційного Суду від 9 липня 2007 р., з метою забезпечення ефективного застосування законів і програм, спрямованих на досягнення повної реалізації економічних, соціальних і культурних прав.

57. Комітет рекомендує державі-стороні розглянути питання про ратифікацію Конвенції МОП № 174 щодо запобігання серйозних аварій на виробництві (1993).

58. Комітет рекомендує розглянути питання про ратифікацію Конвенцій ІЛО №№ 102, 117, 118, 121, 128, 130 і 168, а також Угоди СНД про співробітництво в рішенні проблем обмежених можливостей та осіб з обмеженими можливостями (1996).

59. Комітет, зазначаючи, що відповідно до основного документу держави-сторони, тільки українці вважаються корінною етнічною групою, закликає державу-сторону визнати право на самоідентифікацію для всіх етнічних груп в Україні, а також їхнє право на збереження, захист та розвиток своєї культурної спадщини.

60. Комітет закликає державу-сторону розглянути питання щодо ратифікації Конвенції про захист прав всіх робітників-мігрантів і членів їхніх родин, а також Конвенції про права осіб з обмеженими можливостями та його Допоміжний Протокол.

61. Комітет рекомендує державі-стороні широко розповсюдити ці заключні спостереження у всіх верствах суспільства, особливо серед державних і судових офіційних осіб, перевести їх українською мовою й, по можливості, мовами національних меншин, включаючи мови ромів і кримських татар, а також у своєму наступному періодичному

звіті поінформувати Комітет щодо заходів, вжитих задля виконання рекомендацій. Комітет також закликає державу-сторону залучити неурядові організації та інших інститутів громадянського суспільства до процесу обговорення на національному рівні чергового періодичного звіту перед його поданням.

62. Комітет закликає державу-сторону оновити свій основний документ відповідно до вироблених в 2006 році керівних принципів підготовки Загального Основного Документа.

63. Нарешті, Комітет пропонує державі-стороні надати свій шостий періодичний звіт до 30 червня 2011 р.

Переклад Харківської правозахисної групи

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs39.htm>

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ Й КУЛЬТУРНІ ПРАВА.....	3
Частина I	3
Частина II	4
Частина III	5
Частина IV	10
Частина V	13
КОМІТЕТ З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ.....	15
1. Уведення	15
2. Неподільність і взаємозалежність усіх прав людини.....	17
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.....	19
4. Базові положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.....	20
Самовизначення.....	20
Зобов'язання держав-учасників.....	21
Рівні для чоловіків і жінок права	24
Обмеження	25
Право на працю	26
Право на справедливі і сприятливі умови праці.....	27
Право створювати профспілки і вступати до них.....	28
Право на соціальне забезпечення і соціальне страхування	30
Охорона родини і сприяння родині	30
Право на достатній життєвий рівень	31

Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я	33
Право на освіту	34
Право на культуру і користування результатами наукового прогресу	36
5. Застосовність Пакту в рамках внутрішньодержавного права.....	37
6. Контроль за здійсненням Пакту:	
Комітет з економічних, соціальних і культурних прав	39
Заснування і склад Комітету.....	39
Які функції Комітету?	40
Процедура представлення державами-учасниками своїх доповідей до Комітету.....	40
Перепроведення доповідей і передсесійна робоча група.....	42
Представлення доповідей.....	43
Заключні зауваження: рішення Комітету	43
Забезпечення більш чіткого тлумачення	45
7. Громадянське суспільство і діяльність Комітету	46
8. Заходи з розробки офіційної процедури представлення скарг (факультативного протоколу)	48
ДЕРЖАВИ-УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА	50
УЧАСТЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ	52
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ЗАМЕЧАНИЯ КОМИТЕТА ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ, СОЦИАЛЬНЫМ И КУЛЬТУРНЫМ ПРАВАМ	54
А. Введение.....	54
В. Позитивные аспекты.....	55
С. Факторы и трудности, препятствующие осуществлению Пакта.....	55
Д. Основные вопросы, вызывающие озабоченность	55
Е. Предложения и рекомендации.....	57

**ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА
ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ, СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ.
ПЯТЫЕ ПЕРИОДИЧЕСКИЕ ДОКЛАДЫ, ПРЕДСТАВЛЯЕМЫЕ
ГОСУДАРСТВАМИ-УЧАСТНИКАМИ В СООТВЕТСТВИИ
СО СТАТЬЯМИ 16 И 17 ПАКТА.**

Пятый периодический доклад..... 62

I. Социально-экономическое развитие страны63

II. Вопросы, касающиеся общих положений пакта67

III. Вопросы, касающиеся конкретных прав,
признанных в пакте77

**ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ, КОТОРЫЕ НАДЛЕЖИТ ЗАТРОНУТЬ
В СВЯЗИ С РАССМОТРЕНИЕМ ПЯТОГО ПЕРИОДИЧЕСКОГО
ДОКЛАДА УКРАИНЫ ОБ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПРАВ,
ОХВАТЫВАЕМЫХ СТАТЬЯМИ 1-15 МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА
ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ, СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ
(Е/С.12/UKR/5)148**

I. Общие рамки осуществления Пакта 148

II. Вопросы, касающиеся общих положений Пакта
(статьи 1-5) 149

III. Вопросы, касающиеся конкретных положений Пакта
(статьи 6-15) 150

**ОТВЕТЫ ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ НА ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ
(Е/С.12/UKR/Q/5), КОТОРЫЕ БЫЛИ ЗАТРОНУТЫ В СВЯЗИ
С РАССМОТРЕНИЕМ ПЯТОГО ПЕРИОДИЧЕСКОГО ДОКЛАДА
УКРАИНЫ ОБ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПРАВ, ОХВАТЫВАЕМЫХ
СТАТЬЯМИ 1-15 МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ,
СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ (Е/С.12/UKR/5)154**

Часть I. Общие правовые рамки осуществления Пакта 154

Часть II. Вопросы, касающиеся основных положений Пакта
(статьи 15) 177

III. Вопросы, которые касаются конкретных положений Пакта
(статьи 615) 194

**«ПАРАЛЕЛЬНИЙ» ЗВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ
З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ДО КОМІТЕТУ ООН
З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАВ244**

Вступ.....245

I. Загальні зауваження до П'ятої періодичної доповіді України
щодо забезпечення прав, охоплених статтями 1-15 Міжнародного
пакту про економічні, соціальні та культурні права246

II. Постатейний огляд забезпечення Україною прав, охоплених
статтями 1-15 Міжнародного пакту про економічні,
соціальні та культурні права247

III. Рекомендації щодо покращення ситуації326

Рекомендації загального характеру326

Щодо протидії дискримінації326

Право на працю327

Свобода профспілок327

Право на соціальне забезпечення327

Охорона сім'ї, материнства та дитинства328

Право на освіту334

**ЗАКЛЮЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ КОМІТЕТУ
З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ336**

A. Вступ.....336

B. Позитивні аспекти.....337

C. Фактори й труднощі, що перешкоджають
виконанню конвенції.....337

D. Предмети особливого занепокоєння337

E. Пропозиції та рекомендації.....341

Наукове видання

**«ДОТРИМАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ»**

Відповідальний за випуск і редактор *Євген Захаров*
Комп'ютерна верстка *Олег Мірошниченко*

Підписано до друку 14.12.2007
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 19,8 Умов. фарб.-від. 21,4
Умов.- вид. арк. 21,8 Наклад 1000 прим.

Видавництво «Права людини»
61112, Харків, вул. Р. Ейдемана, 10, кв. 37
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 2275 від 30.08.2005 р.

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи
61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4